NOTOS 32

NOTOS ÖYKÜ İKİ AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ • 2012/01 • ŞUBAT-MART 2012 • 10 TL

100 TEMEL ESER

Ekrem Işın
"Edebiyatımız gittikçe anonimleşiyor."

J.L. Borges ve G.G. Márquez

Ernest Hemingway Isaac Asimov **Enis Batur** Feridun Andaç **Hakan Bıçakcı** Murat Özyaşar **Orçun Türkay** Ufuk Karakurt **Atilla Birkiye** Ferhat Emen **Bora Abdo** Hande Gündüz **Billur Şentürk** Suzan Samancı **Kemal Çavuş** Figen Öcal **Arda Bafra** Burcu Yılmaz **Uğur Nazlıcan** Burcu Alkan **Ian Johnston** Deniz Gündoğan **Fatih Özgüven** Semih Gümüş **Berna Durmaz** Oylum Yılmaz **Türker Ayyıldız** Süreyyya Evren

ISSN 1307-1181 32
97 71307 118002

NOTOS

NotosÖykü • İki Aylık Edebiyat Dergisi
Sayı 32 • Şubat-Mart 2012 • 10 TL

Genel Yayın Yönetmeni
Semih Gümüş

Yayın Koordinatörü
Tuğba Eriş

Yazıişleri
Kaan Özkan

Katkıda Bulunanlar
Özlem Akıncı, Burcu Aktaş, Şavkar Altınel, Z. Heyzen Ateş, Su Bahadır, Turgut Çeviker, Dilek Emir, Gülbin Eriş, Yalın Gündüz, Deniz Yalım Kadıoğlu, Derviş Şentekin, Faruk Ulay

Grafik Uygulama
Songül Arslan

Logo Tasarımı
Mehmet Ulusel

Reklam ve Halkla İlişkiler
info@notoskitap.com

Abonelik
info@notoskitap.com
Posta çeki hesap no: 5287565
Garanti Bank. hesap no: 068-6612006
TR75 0006 2000 0680 0006 6120 06
EUR: Garanti B. hes. no: 068-9085378
TR39 0006 2000 0680 0009 0853 78
USD: Garanti B. hes. no: 068-9090073
TR53 0006 2000 0680 0009 0900 73

Yayıncı
Notos Kitap Yayınevi

Sahibi ve Yazıişleri Sorumlusu
Semih Gümüş

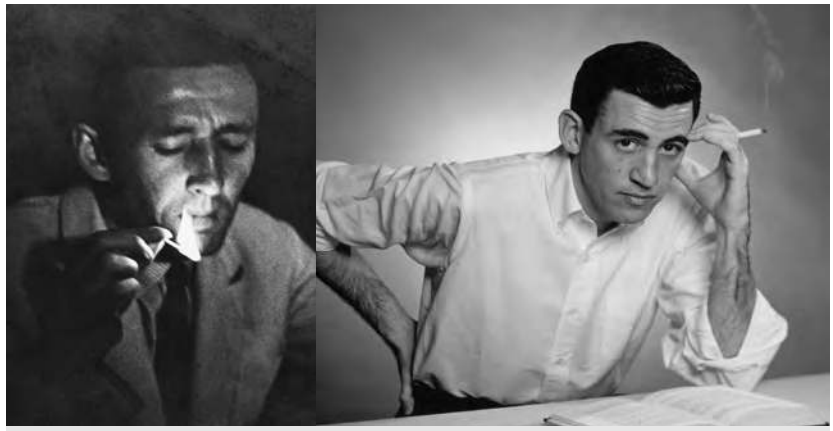
Yönetim Yeri
İnönü Caddesi, Emektar Sokak, 18/1
Gümüşsuyu, Beyoğlu
34427 İstanbul
Tel: 0212 243 49 07
Faks: 0212 252 38 05
e-posta: editor@notoskitap.com
KKTC fiyatı: 12 TL

Yayın Türü
Yerel, Süreli Yayın

Baskı ve Cilt
Gezegen Basım, Seyrantepe Mahallesi, Nato Caddesi, No:19
Kağıthane İstanbul
0212 325 71 25

Dağıtım
DPP, 0212 622 22 22

içindekiler

18 Notos'un 6. büyük soruşturmasının konusu 100 Temel Eser. MEB'in yıllardır uygulanan "100 Temel Eser" listesine gerçek bir seçenek çıkarmak için...

3 **AGANTA**
Eski kitapların gizli tarihi, Orhan Pamuk, Beckett, Pinochet, E-kitaplar...

ÖYKÜ

30 **Ernest Hemingway**
Köprüdeki İhtiyar
32 **Isaac Asimov**
Simgeler ve İşaretler
40 **Feridun Andaç**
Maşatlıkta Kuş Sesleri
44 **Hakan Bıçakcı**
Yayımlanmamış Bir Öykü
46 **Murat Özyaşar**
Yasak Bölge
70 **Ferhat Emen**
Bir Yalancı, Bir Cani, Bir Tecavüzcü...
74 **Bora Abdo**
Lâçin
77 **Hande Gündüz**
Kilimanjaro'nun Duvarları
80 **Billur Şentürk**
Kim
90 **Kemal Çavuş**
Bizim Hatun
94 **Figen Öcal**
Gün Ortasında Gökyüzü ya da Ev
98 **Arda Bafra**
Hayat Sana Güzel
102 **Burcu Yılmaz**
Abrakadabra
105 **Uğur Nazlıcan**
İçeri Giren
108 **Eyüp Tosun**
Annemin Kaderi

GÜNÜN KONUSU

18 **100 Temel Eser**
Notos'un 6. büyük soruşturması – Semih Gümüş, Fatih Özgüven

YAZI

64 **Enis Batur**
İstek ve Sıra
66 **Ufuk Karakurt**
Kitaplığın Önünde, ~~Baltayla~~
68 **Atilla Birkiye**
Romantik Yolculuklar
112 **Burcu Alkan**
47'lileri Yeniden Okumak
116 **Ian Johnston**
Yüzyıllık Yalnızlık Üzerine
125 **Deniz Gündoğan**
Jorge Louis Borges'te Hiper-metin

SÖYLEŞİ

54 **Ekrem Işın**
"Edebiyatımız gittikçe anonimleşiyor"

84 **SUZAN SAMANCI'NIN SEÇTİKLERİ**

132 **KİTAPLIK**
Banu Yıldıran Genç, Veysi Erdoğan, Şenay Eroğlu Aksoy, Pelin Buzluk, Arzu Eylem

Sunuş

Fotoğraf SERKAN OCAK

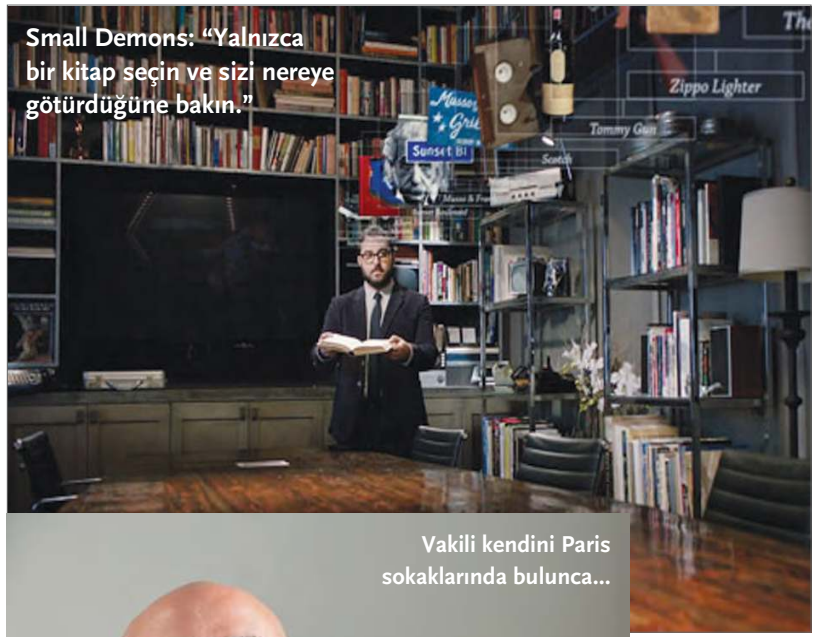
Sözcükler nereye götürürse...

Small Demons, genişletmeye çalıştığı internet veri tabanıyla, kurmaca ile gerçek hayat arasında yeni patikalar bulmayı amaçlıyor.

Los Angeles'ta bir grup girişimcinin geçtiğimiz aylarda gerçekleştirdiği ilginç ve iddialı bir proje var. Small Demons (Küçük Şeytanlar) kurmaca metinlerde sözü geçen "anlamlı" hemen her şeyi bir araya getirip kataloglayarak, metinleri birbirine ve gerçek hayata bağlayan çokkatmanlı bir veri tabanı oluşturmaya çalışıyor.

Anlatılanlara göre, smalldemons.com internet sitesine kaydolduktan sonra sistem kısaca şöyle işliyor: Arama kutucuğuna bir sözcük yazıyorsunuz. Bu, aklınıza geliveren gerçek ya da kurgusal bir kişi olabilir, mekân olabilir, bir şarkı, bir grup, bir film, bir nesne olabilir. Small Demons, sizi bu sözcüğün geçtiği kitaplardan alıntılara ve bu alıntıların yönlendirdiği başka bağlantılara götürüyor. Elbette, var olan veri tabanının olanakları çerçevesinde.

Fikir, proje ekibinden Valla Vakili'nin Madrid-Paris seyahati sırasında ortaya çıkmış. Yolculuğunda, Fransız yazar Jean-Claude Izzo imzalı Marsilya Üçlemesi'nin ilk kitabını okuyan Vakili, roman karakterinin izinde Paris'e gitmekten son anda vazgeçmiş ve kendini Marsilya sokaklarında bulmuş. Burada, birbirini izleyen yeni keşifler sayesinde, hikâyenin sayfaların ötesinde bir yaşantısı olduğunu fark eden Vakili, başka kitapların da benzer deneyimler sunabileceğini düşünmüş.

Small Demons: "Yalnızca bir kitap seçin ve sizi nereye götürdüğüne bakın."

Vakili kendini Paris sokaklarında bulunca...

Bir kitap seçin ve...

Projeyi yöneten ekip, arama sözcüklerinin, üyeleri okunacak yeni kitaplara, tanınacak yeni insanlara, gezilecek yeni mekânlara götürmesini amaçlıyor. Projeye katkıda bulunabilecek üye sayısını mümkün olduğunca artırarak veri tabanını genişletmeye çalışan Small Demons, "Yalnızca bir kitap seçin ve sizi nereye götürdüğüne bakın" diyerek çoğu meraklı okurun kayıtsız kalamayacağı cazip bir teklifle çıkıyor ortaya.

En sevdiğiniz şarkı, o âna dek adını bile duymağınız bir romanda düğün müziği olarak kullanılmış olabilir örneğin. Başka bir kitapta aynı şarkının, terk edilmiş bir sevgilinin efkârına tanıklık ettiğini görebilirsiniz.

Okuma pratiklerini bir kez daha teknolojinin olanaklarıyla buluşturan Small Demons'un, rastlantısal bulguların vereceği hazları elimizden alabileceği ya da böyle bir girişimin zamanla ticari kazanç hırsıyla temel amacından uzaklaşabileceği de düşünülebilir. Yine de Small Demons'un yol haritaları, halihazırda internetin "ağına" düşmüşken bu olanaktan da yararlanayım, diyenler için ilginç bir deneyim vaat ediyor. Tercih yine de okurların kendisinin.

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

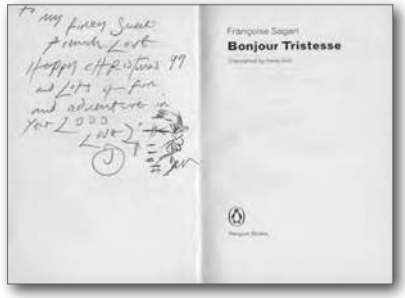
Eski kitapların gizli tarihi

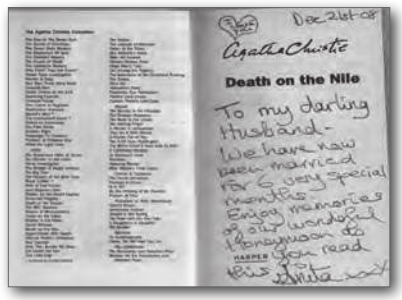
İngiliz yazar Gooderham, sahaflarda bulduğu hediye kitapları ve bu kitapların ilk sayfalarındaki ilginç notları meraklısıyla paylaşıyor.

Kısıtlı bütçesi ve eski kitap kapaklarına düşkünlüğü Wayne Gooderham'ı sahafların müdavimi kılmış. Matbaadan yeni çıkmış bir kitabın kokusunu içine çekmenin hazzı bir yana, Gooderham sahaflara gide gele elden, gözden, gönülden düşmüş kitapların sararmış, lekelenmiş, yıpranmış sayfalarında başka küçük hikâyelerin de gizlendiğini fark etmekte gecikmemiş. Özellikle hediye kitapların ilk sayfalarına düşülmüş notlar zamanla özel bir ilgi alanına dönüşmüş ve Gooderham, sahaf raflarında "eski kitapların kendi gizli tarihi"nin izini sürmeye koyulmuş.

Hediye olarak seçilen bir kitabın, ilk sayfasına yazılan notla birleştiğinde, asıl metinden bağımsız ya da onunla ilintili yeni bir anlatı sunduğuna inanan Gooderham, bookdedications.wordpress.com adresinde internet kullanıcılarıyla paylaştığı "keşif"lerini, Aralık ayından itibaren *Guardian*'da da yayımlamaya başladı ve ilk olarak 1988 tarihli bir örnek sundu gazete okurlarına.

Patrick Leigh Fermor'ın *A Time of Gifts*'ini babasına armağan eden Safei, ilk sayfaya düştüğü uzunca notta, bu

kitabı neden beğendiğini ve hediye olarak seçtiğini anlattıktan sonra, Gooderham'ın inancını doğrularcasına, şöyle devam etmiş:

"Kitap eğer seni sarmazsa kendini okumak zorunda hissetme. Bunu, 300 sayfalık eki olan kısa bir mektup gibi görebilirsin."

Etik sorunlar

Zamanla büyüyen arşivini internet ve gazete aracılığıyla başkalarıyla

paylaşma fikri, bu ilgisinin "röntgencilik unsuru da barındıran insani bir meraktan kaynaklandığını" kabul eden Gooderham'ı başlarda rahatsız etmiş.

"Bir ergenin acemice iç dökmesini" ya da "reddedilmiş bir âşığın acı suçlamalarını" gizlendikleri yerden çıkarmaya ve gözler önüne sermeye hakkı olup olmadığını sorgulayan Gooderham, en sonunda, bu kitapların –her ne şekilde olursa olsun– artık yeniden satılmak üzere bir sahafa teslim edildiği ve sahibinden çıkarak yeniden kamunun kullanımına sunulduğu sonucuna ulaşmış.

Peki ya kitaplar kaybolduktan sonra sahaflara düştüyse? Gooderham bunun da yanıtını bulmuş kendince: "Bu, sahibini kaybolan kitabıyla yeniden bir araya getirmek için bir imkân sunabilir. Yani bildiğiniz bir ithafla karşılaşırsanız lütfen beni haberdar edin. Sizi kitabınızla yeniden buluşturmaktan memnuniyet duyarım."

DUYGU BAYAR EKREN, Dublin

Ben gerçekten Orhan Pamuk muyum?

O zamanlar hayat hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Geçen yılın sonunda *El País* gazetesinin *Babelia* ekinin son sayısı bir Orhan Pamuk haberiyle dikkat çekti. Orhan Pamuk'la, Orhan Pamuk olmak ve son kitabı *Saf ve Düşünceli Romancı* üstüne konuşan Juan Cruz, ortaya yazarın enfes bir portresini çıkarmış. 2006'da Nobel'i aldığında ve 2009'da Avrupa'nın durumu üstüne konuştukları önceki iki söyleşi için Pamuk'un İstanbul'daki evinde buluşmuşlar. Cruz, yazarın yüzünün günbatımında Boğaz'a dönüşünü hatırlıyor ve bu son söyleşinin ABD'de yapılmasını yadırgıyor bir an için. Dışarıda New York güneşi batarken evinden uzaktaki o üniversitede kendisiyle buluşan yazara dönüp, "Siz gerçekten Pamuk musunuz?" diye sormak istiyor. Özellikle, takıntılı bir aşkı anlatan *Masumiyet Müzesi* sonrasında "Kitabın kahramanı siz misiniz?" sorusuyla sık sık karşılaşan Pamuk'un gülerek verdiği yanıtı hatırlıyor sonra da: "Bazen ben de kendime, ben gerçekten Pamuk muyum, diye soruyorum."

Cruz'un anlattığı Pamuk mutlu görünen bir adam. Pek çokları için dönüm noktası niteliği taşıyan bir yaşa gelmiş olmasının etkisi hissediliyor: Altmışlar. İşte o söyleşinin kısaltılmış hali:

Cruz: Dijital kitaplar, internet, edebiyat… Nasıl yorumluyorsunuz?

Pamuk: İnternetin iyi ve kötü yanları var. İyi yanı kitap fiyatlarının düşmesi ama bu, yazarın telifinin düşmesi anlamına gelmiyor. Kötü tarafıysa korsan kitaplar. Türkiye ve Çin gibi kontrolün zayıf olduğu ülkelerde korsan ciddi bir sorun. Şu an için hükümetler gözlerini kapamayı tercih ediyor, korsan kitaplar sayesinde yoksul insanların da kitap okuyabildiğini söylüyorlar.

Cruz: E-kitap okuyor musunuz?

Pamuk: Dijitalden okuduğum şeyler kısa yorumlar. Bir romanı okumak istediğimde kâğıt baskısını almayı tercih ediyorum. Kitabı elimde tutmak hoşuma gidiyor. Ama kitabın kokusu hoşuma gidiyor diyen romantiklerden değilim. İnterneti ya da e-kitapları yadırgamıyorum. Karamsar da değilim. Eleştirdiğim şey kitapların internet üstünden dağılışını kontrol etmenin güç olması. Ama bu internetin değil, insanların suçu.

Cruz: Kitapta Tolstoy'un ünlü karakteri Anna Karenina'nın trende hangi kitabı okuduğunu soruyorsunuz...

Pamuk: Doğru. Harvard Üniversitesi'ndeki konferanslarımdan biri sırasında çoğu, Rus dili edebiyatı profesörlerinden oluşan tıka basa dolu salona, Anna Karenina'nın o sahnede ne okuduğunu sordum. Hiçbirinin verecek yanıtı yoktu. Kimileri George Eliot dedi ama akademisyenler dahil kimse yanıtı bilmiyordu.

Cruz: Kitabınızı elimden bırakmadan okudum. Bana tutkulu bir okurun itiraflarıymış gibi geldi, belki bir bakıma kitapların kitabı…

Pamuk: Kitabımda yalnızca Anna Karenina'dan söz etmiyorum, Cabrera Infante'den, Márquez'den, Cortázar'dan, Julian Barnes'tan da söz ediyorum. Bu yazarlardan söz etmemin nedeni yaratıcılıkları ve bakış açıları. Benim postmodernizmimde onların etkileri görülür. Ama kahramanlarım Tolstoy ve Proust'tur. Bence bugüne dek yazılmış en başarılı roman *Anna Karenina*'dır. Onu pek çok kez okudum ve Columbia Üniversitesi'ndeki dersime hazırlık olsun diye bu hafta yeniden okumayı planlıyorum.

Cruz: Bu romanı niçin bu kadar seviyorsunuz?

Pamuk: Pek çok nedeni var, ama özünde "evet, evet, hayat böyledir" demesi hoşuma gidiyor. Tolstoy, yapıtında bütün romanların sorması gereken soruları soruyor. Sözgelimi; hayat nedir, hayatımla ne yapmalıyım, aşk, arkadaşlık, aile, seks, sadakat ne anlama gelir? Bunlar büyük sorular ama Tolstoy okurun kendine bu soruları sormasını sağlıyor.

Cruz: Kitabınız romanları öven bir manifesto gibi. Otuz beş yıl önce kendinizi yazmaya adamak için çizmeyi bıraktınız. Ama bu da bir bakıma resim yapmaya benziyor.

Pamuk: Yirmi üç yaşındayken aileme ve arkadaşlarıma onların istediği gibi mimar ya da ressam değil, yazar olacağımı söyledim. Bana bunu yapmamamı, hayat hakkında hiçbir şey bilmediğimi söylediler. Sanırım tek bir roman yazacağımı sanıyorlardı. Onlara Borges ve Kafka'dan, onların da hayatı tanımadığından söz ettim ... ama şimdi, ailem hayatı tanımadığımı söylediğinde doğruyu söylediklerini görebiliyorum. O zamanlar hayat hakkında hiçbir şey bilmiyordum.

Derleyen: Zeynep Heyzen Ateş

Beckett'in beyaz balinası: Watt

Beckett arşivini de satın alan Harry Ransom Center, *Watt* ile ilgili notların yer aldığı defterlerin bazı sayfalarını internette yayınladı.

Yazışmalarının yer aldığı iki kitabın ardından Beckett'in notları da okurlarla buluşuyor. Samuel Beckett arşivini satın alan Texas Üniversitesi'ne bağlı Harry Ransom Center, bir yeni yıl jesti olarak yazarın ikinci romanı *Watt* ile ilgili notların yer aldığı defterlerin bazı sayfalarını internette yayınladı. Dile kolay 945 sayfalık bir metinden söz ediyoruz. Evet yanlış duymadınız, *Watt* Beckett tarafından ilk yazıldığında altı deftere yayılmış 945 sayfalık bir metinmiş. 1940-1945 arasında, yer yer dolmakalemle, yer yer renkli boya kalemleriyle tutulmuş notlar, karalamalar, çizimler ve matematiksel hesaplamalarla dolu yüzlerce sayfa…

"*Watt*'ın müsveddesi bir balina – beyaz bir balina. Ransom Center'daki binlerce modern roman müsveddesi arasındaki en parlak yıldız. Hiçbir dine ait olmayan bir kutsal emanet gibi parlıyor. Karalamalar, karikatürler, Afrika ve Okyanusya sanatlarını anımsatan portreler, Notre-Dame'ın su oluklarında nöbet tutan canavarları andıran çizimler ve çok daha fazlası. Beckett'in el yazısıysa tam bir bulmaca, farklı yönlerden bakıldığında farklı şekillerde okunabiliyor. Jorge Luis Borges, *Watt*'ı incelediğinde metnin görünüşünün de ötesine geçen sıra dışı doğasını hemen sezmişti. Eşlikçisinden metni kendisine anlatmasını istedi ve yanındaki kadın metni ayrıntılı bir şekilde anlattığında 'Evet,' dedi gülümseyerek. 'Evet, evet…'"

Watt'ın orijinal metni, yayımlanan halinden çok farklı. Belki de bu nedenle 1953'te yayıncıya teslim edilen 297 sayfalık daktilo edilmiş kopyanın üstünde şu not yazılı: "*Watt*'ın tamamlanmamış halinin/Orijinal sureti/ Samuel Beckett."

Sanal sergiyi incelerken *Watt*'ın o dönemde aldığı eleştirilerin bir kısmını okumak da mümkün. Örneğin R. Seaver 1953'te *Nimbus*'ta şöyle yazmış: "Ya birbiriyle ilgisiz parçalardan oluşan bir metin ya da dikkatlice tasarlanmış bir başyapıt, ya çok sıkıcı ya da nefes kesici .... ya tüm anlamlardan arındırılmış ya da derin anlamlar taşıyan bir başyapıt." Eleştirmen ayrıca, okurların bu yapıtı ya tekrar tekrar okumak üzere dikkatlice rafa kaldıracaklarını ya da çöpe atacaklarını yazmış.

Anthony Hartley onu *Üçleme*'ye (*Molloy*, *Malone Ölüyor*, *Adlandırılamayan*) ekleyerek *Watt*'la Beckett evreninin tamamlandığını söylemiş. Fransız eleştirmenlerden Pinguad ise 1969'da *Quizine Litteraire*'de Beckett, yapıtını yayımlamak için bu kadar beklememiş olsa eleştirmenlerin pek çok ayrıntıyı atlayacakları, yapıtı ihmal edecekleri yorumunu yapmış.

ZEYNEP HEYZEN ATEŞ, İstanbul

XX. Yüzyıl'ın "Savaş ve Barış"ı

Dünyayı ayağa kaldıran büyük eser, nihayet Türkçede!

Grossman'ın eseri, toprak altında yatanların sesi, baskı rejimlerinin, yaşama ve özgürlüğe asla galip gelemeyeceğinin ölümsüz bir belgesi.

http://www.facebook.com/CanYayinevi

CAN

Pinochet "diktatör" değildi!

Sağ kanat geçmişi temize çekmeye çalışadursun, sol kanat öfke içinde. Pinochet'nin yaptığı insan hakları ihlallerini, kaybolan, işkence gören insanları ve cinayetleri hatırlatan muhalifler, ders kitaplarında Pinochet'ye diktatör denmesine engel olmanın "geçmişi yeniden yazmak" olduğunu söylüyor.

George Orwell'ın *1984*'ünde gazetelerde ve kitaplardaki bilgilerle oynanarak geçmiş ve gelecek yeniden yazılır, bu şekilde insanların düşünceleri de yönlendirilmiş olur. Abartılı mı geldi? Hiç değil. Eskiden sansür mekanizmaları aracılığıyla kullanılan bu taktik hayata geçiriliyor artık. Son örnek de Şili'den. *Independent*'ın haberine göre Şili hükümeti Şili'deki tarih kitaplarından, özellikle de Pinochet için kullanılan "diktatör" tabirinin ders kitaplarından kaldırılmasını öngören bir karar aldı. Böylece General Augusto Pinochet'yle ilgili olumsuz düşüncelerin ve Şili'nin geçmişindeki kara sayfaların ortadan kaldırılması planlanıyor.

Sağ kanat geçmişi temize çekmeye çalışadursun, sol kanat öfke içinde. Pinochet'nin yaptığı insan hakları ihlallerini, kaybolan, işkence gören insanları ve cinayetleri hatırlatan muhalifler, ders kitaplarında Pinochet'ye diktatör denmesine engel olmanın "geçmişi yeniden yazmak" olduğunu söylüyor. (Hükümetlerle beraber bir ülkenin duruşu nasıl da değişebiliyor. Yakın zamana dek Şili de diktatörünün günahlarının bedelini ödüyordu. Beş yıl kadar önce Şili'ye uğradığımda binlerce kişinin işkence görüp öldürüldüğü Villa Grimaldi'nin yerine yapılan Barış Parkı'nı görmeye gitmiştim. Ne yazık ki park demeye bin şahit isteyen sefil durumda bir mekândı ve bekçi, "Kimse bu park için para vermiyor," diye yakınmıştı. Yine de onurlu bir eylem olduğunu düşünmüştüm, işkencelerin ve işkencecilerin unutulmasına izin vermemenin.)

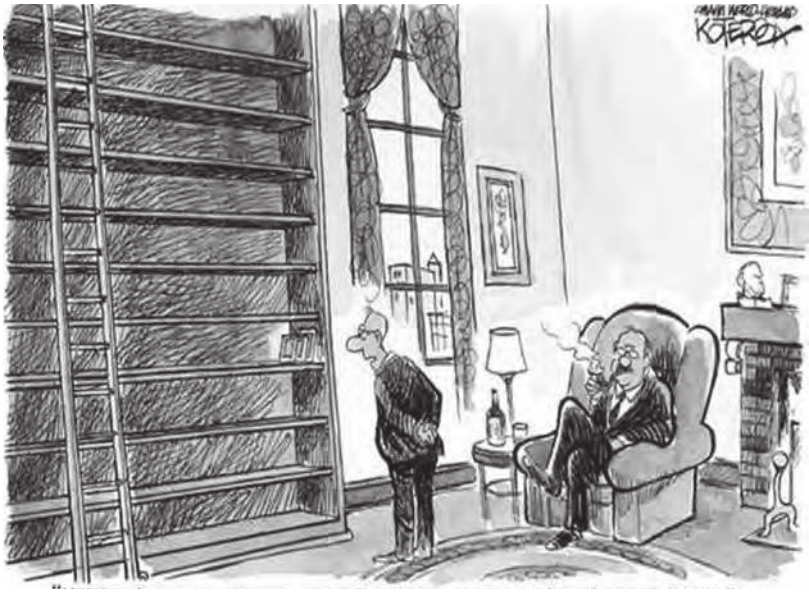
Tarihi "düzeltme" yeni bir şey değil aslında, tüm dünyada çok tartışılan bir konu. Güney Amerika gibi ülkeler banklardan "yalnızca beyazlar oturabilir" yazısını kaldırmamayı "geçmişi hatırlayıp ders almanın bir yolu" olarak görürken, İspanya gibi ülkeler hem diktatörlerinin izini silmek hem de yapılanları unutturmamak için ellerinden geleni yapıyor. Slogan kitaplar müfredattan çıkarılırken tarih kitapları gerçekte yaşananları anlatacak şekilde elden geçiriliyor. Ölenler hatırlanıyor. Sosyalist Zapatero hükümetinin yaptığı ender iyi işlerden biri olan Tarihi Bellek Yasası bunun en güzel örneği. Aynı yasa bağlamında, Franco dönemindeki sokak adları değiştirilip Franco'nun heykelleri kaldırılırken, gene aynı dönemde kaybolan ve öldürülen insanlara da itibarları iade ediliyor. Böylece adalet biraz olsun sağlanmış oluyor. (Hatırlatalım, kaybolan ve öldürüldüğü bilinse de cesedi bulunamayanlar arasında şair Lorca da var. Geçen yıl şairin cesedinin gömülü olduğu yeri bildiğini iddia eden birisi çıkmış, ama verdiği bilgiler doğrultusunda kazı yapılmasına karşın ceset bulunamamıştı.)

Bir taraf, diktatörünü sahiplenmek yoluyla geçmişini temize çekmeye çalışırken, öteki taraf geçmişteki haksızlıkların bedelini ödüyor. Peki bizim seçimimiz ne yönde olacak? Kitaplarımızda olsun kral çıplak diyebilecek miyiz?

ZEYNEP HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Bir e-kitap oku

Kanada'da "Bir E-kitap Oku" haftasının bir ayı kapsamasını teklif eden önergenin parlamentodan geçmesiyle mart ayı "e-kitap ayı" ilan edildi.

"Kindle, Nook, Sony Reader...
Hardwick, bu kesinlikle etkileyici bir kütüphane."

Elektronik yayıncılığın gelişimini, yedi yıldır düzenlenen "Bir E-kitap Oku" haftasıyla destekleyen Kanada, bu desteğini bir haftadan otuz güne çevirerek bir adım daha ileri götürdü. "Bir E-kitap Oku" haftasının bir ayı kapsamasını teklif eden önergenin parlamentodan geçmesiyle mart ayı "e-kitap ayı" ilan edildi. Bu önergeyle birlikte hükümet, elektronik yayıncılığın girişimciler, yazarlar, editörler ve e-yayın üreticileri açısından ekonomik bir pazar oluşturduğunu ve e-kitapların basılı kitaplara oranla çevreye daha saygılı olduğunu kabul etmiş oluyor. Önerge ayrıca, hükümetin e-kitapların özellikle yaşlı ve çocuklara sunduğu avantajları tanımasını, e-kitap ayını desteklemesini ve Kanadalıların bu kapsamda düzenlenecek etkinliklere katılımını teşvik etmesini içeriyor.

İlkini 2004 yılında, kendisi de ödüllü bir e-kitap yazarı olan Rita Toews'ın başlattığı e-kitap haftası bir süre sonra resmi otoritelerce kabul edilmiş. Böylece yayıncıların hafta boyunca bu yeni teknolojiyi tanıtacak ve satışları yaygınlaştıracak kampanyalar ve etkinlikler düzenlemesi de meşrulaşmış. Önceleri pek çok ülkede olduğu gibi e-kitaplara temkinli yaklaşan Kanada halkının ve medyanın elektronik yayıncılığın olumlu yanlarını keşfetmesinde bu etkinlikler önemli rol oynuyor.

Parlamentonun kararına oldukça sevinen "Bir E-kitap Oku" haftası düzenleyicileri, Amerika'nın da bir an önce etkinliklere katılmasını diliyor. Kanada meclisinde önergenin kabulü için lobi faaliyetlerinde bulunan Rita Toews, karara ilişkin memnuniyetini Teleread sitesinde şu sözlerle ifade etmiş: "Kanada'nın, e-kitap girişimcilerinin getirdiği yenilikleri ve yeni teknolojinin topluma kattığı değeri tanıma yolunda attığı adımlar bana gurur veriyor."

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

Yayıncılar aradan çıkarsa...

ABD'li aktör James Franco yeni romanı *Actors Anonymous* (Adsız Aktörler) için, bir önceki kitabı *Palo Alto*'yu yayımlayan Scribner ile değil, Amazon'la anlaştı. James Franco'dan ve Amazon'dan bize ne diyebilirsiniz ama aslında bunu deme lüksümüz pek yok artık. Bu, yayıncıların çok korktuğu bir sürecin hızla ilerlediğinin işaretlerinden: Yazarlar, yayınevleri yerine doğrudan satışı tercih etmeye başlarsa ne olacak?

Geçen iki yılda dünya gazetelerinde editörün işleviyle ilgili pek çok yazı yayımlandı ve editörün artık neredeyse "arka kapağı yazan ve düzeltme yapan" kişiye dönüştüğüne değinildi. Yayınevlerinin yazara sunduğu en önemli unsurlardan biriydi oysa nitelikli editör, ama edebiyattan anlamak gitti, pazarlamadan anlamak kaldı. Yayınevi de satıştan yüzde 20, yüzde 50 alan bir "marka"ya dönüştü. Şimdiyse dengeler değişiyor. Yazarlar sözü geçen yüzdeleri "etiket uğruna" yayınevlerine bırakmak istemiyor. Amazon gibi asıl işi –en geniş anlamıyla– dağıtım olan şirketler de kurdukları yayınevleri aracılığıyla sundukları tekliflerle yazarların işini kolaylaştırıyor. Dağıtımcı rolü oynayan yayınevi –Amazon– görece düşük bir yüzde karşılığı yazarın eserini basmayı, tanıtımını yapmayı ve dağıtmayı kabul ediyor. Büyük isimler bile bu tür teklifleri ciddiye alıyor artık. E-kitap gibi neredeyse maliyetsiz ürünlerde yazarın kazandığı yüzde daha da yüksek oluyor. Franco'nun *Actors Anonymous* kitabı da bu anlamda klasik yayıncılığın tabutuna çakılan çivilerden. 2012 pek çok yayınevi için dönüm noktası olacak. Neler olacağını hep birlikte göreceğiz.

ZEYNEP HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Japon edebiyatı Paris'te ağırlanıyor

Paris Kitap Fuarı'nın ziyaretçileri Japonya'dan gelen pek çok yazar, şair ve manga sanatçısıyla buluşup bu uygarlığı edebiyatın kılavuzluğunda tanıyacak.

Sokaklarında her mevsim turist bulabileceğiniz şehirlerden biri olan Paris'te mart ayında ziyaretçi profilinin edebiyat alanında artış gösterdiğini söylesek, abartmış olur muyuz? Her yılın üçüncü ayında dünyanın dört bir yanından sanatçı, yayıncı ve kitapseverlerin ilgi odağı olan şehir, bu yıl Japonya'yı ağırlamaya hazırlanıyor. 16-19 Mart arasında Porte de Versailles'da gerçekleşecek Paris Kitap Fuarı'nda (salondulivre-paris.com) ziyaretçiler, fuarın onur konuğu Japonya'dan gelen otuz kadar yazar, şair ve manga sanatçısıyla tanışma ve bu uygarlığı edebiyatın kılavuzluğunda tanıma fırsatı bulacaklar.

Paris Kitap Fuarı bu yılki etkinliklerini "Davetli Şehir", "Şehirde Kitap", "Manga Kültürü", "Bibliodoc" ve "Kitap Hazineleri" olmak üzere altı ayrı başlık altında toplamış. Geçtiğimiz yıl "Davetli Şehir" bölümünde Buenos Aires'i konuk eden fuarda bu yıl Moskova edebiyatından usta yazarlar yer alacak.

Paris Kitap Fuarı'nın bir başka bölümü "Şehirde Kitap" kitapların sosyal rolünü sorgulamayı planlıyor. "Kitabın ve okumanın şehirdeki rolü nedir?", "Kim yazar, kim tasarlar, kim okur?", "Okuldan üniversiteye, kitabın işlevi nedir? Peki ya işte, toplu taşımada?" gibi sorulara öğretim görevlilerinin, ebeveynlerin ve kütüphanecilerin bakış açısından yanıtlar aranacak.

Fuar boyunca düzenlenen panellerde sosyologlar, felsefeciler, politikacılar ve yazarlar konu üstüne görüşlerini paylaşacaklar. Fuarın yazı ile görüntü arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlayan bölümü "Kitaptan Filme"deyse edebi eserlerin televizyon ve sinemadaki yansımaları yönetmenler, aktörler ve senaristlerin de katılımıyla tartışılacak.

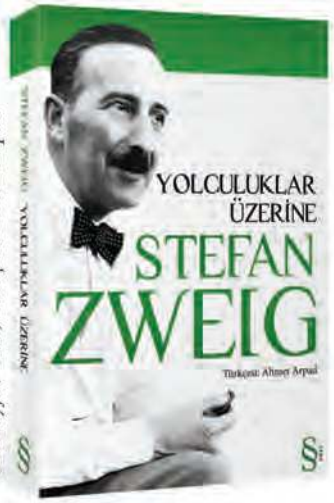
Manga tüketiminde dünyada ikinci sırada yer alan Fransa'nın, kitap fuarında bu kültüre ayrı bir alan ayırmaması düşünülemezdi. "Manga Kültürü" başlığı altında Japonya'dan gelen sanatçıların ve manga editörlerinin katılımıyla düzenlenecek panel ve etkinliklerde, tüm dünyada Japon kültürünün en güçlü simgelerinden biri olarak kabul edilen "ukiyo-e" adlı geleneksel baskı üslubunun vurgulanması planlanıyor.

Geçtiğimiz yıl fuarı yaklaşık 4.000 kütüphane ve arşiv görevlisinin ziyaret etmesi, bir sonraki organizasyonda program kataloğunu zenginleştirecek fikirlerin ortaya çıkmasını sağlamış. Bu saptamaların sonucunda kütüphaneciler ve arşivcilere özel "Bibliodoc" ile koleksiyon kitaplar için ayrılan "Kitap Hazineleri" olmak üzere iki yeni bölüme 2012'nin konu başlıkları arasında yer verilmiş.

Avrupa'nın önemli kültürel faaliyetleri arasında sayılan Paris Kitap Fuarı'na yaklaşık 200.000 ziyaretçi, 30.000 profesyonel, 2.500 yazar, bini aşkın editör ve gazetecinin katılımı bekleniyor.

DENİZ YALIM KADIOĞLU, Paris

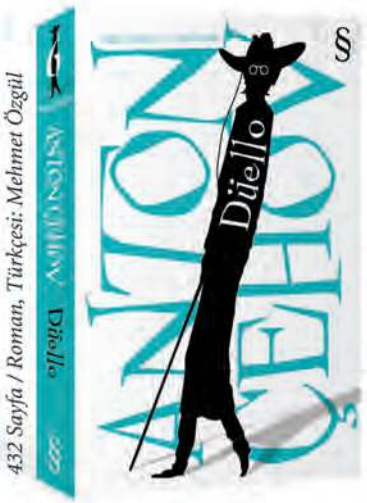
Dünya klasiklerinin en iyileri Everest'te...

320 Sayfa / Gezi, Türkçesi: Ahmet Arpad

Yolculuklar Üzerine
Stefan Zweig

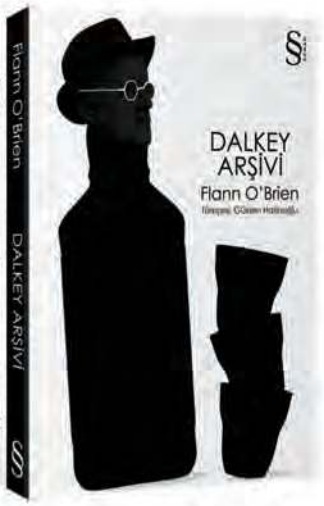
20. yüzyıl edebiyatının kuşkusuz en önemli isimlerinden biri olan Stefan Zweig'ın seyahat tutkusunu ortaya koyan **Yolculuklar Üzerine**, *1902-1940 yılları arasında kaleme aldığı gezi yazılarından oluşuyor.*

432 Sayfa / Roman, Türkçesi: Mehmet Özgül

Düello
Anton Çehov

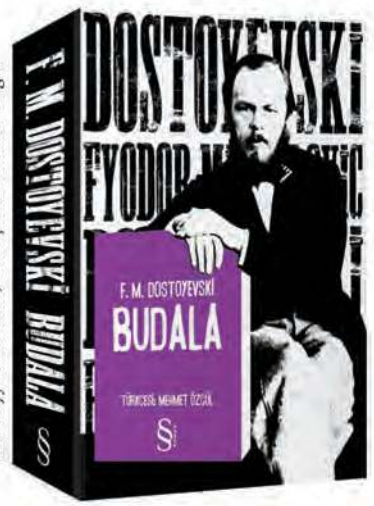
Everest Yayınları, edebiyat dünyasının tartışmasız en büyük isimlerinden biri olan Anton Çehov'un tüm yapıtlarını yayımlamaya devam ediyor. Kronolojik olarak yayımlanan Çehov kitaplığının altıncı cildi **Düello**, *1891-1893 yılları arasında yazılmış 8 öyküyü kapsıyor.*

248 Sayfa / Roman, Türkçesi: Gülden Hatipoğlu

Dalkey Arşivi
Flann O'Brien

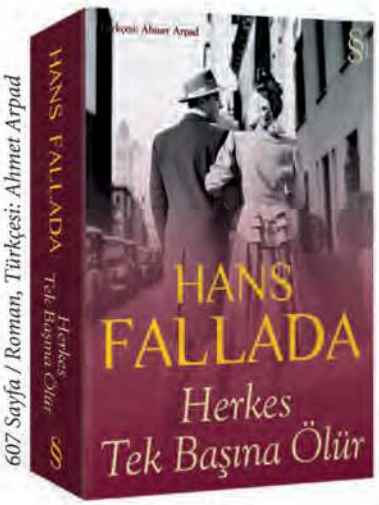
Türkiyeli okurlarla ilk defa **Üçüncü Polis***'le buluşan yazar, yayımlandığında "Tristram Shandy'den sonra en iyi komik fantazi" olarak değerlendirilen* **Dalkey Arşivi***'nde din, bilim, edebiyat ve felsefeyi kendine özgü ironi çerçevesinde irdeliyor.*

768 Sayfa / Roman, Türkçesi: Mehmet Özgül

Budala
Fyodor Mihayloviç Dostoyevski

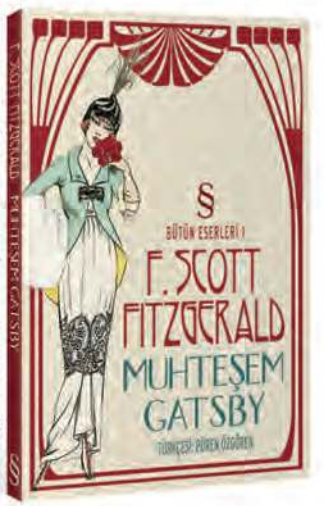
"Roman" denince akla gelen ilk isim olan Dostoyevski, **Budala***'da okurlara edebiyat tarihinin en güçlü kahramanlarından birini, Prens Mışkin'i sunuyor.* **Budala**, *psikoanalitik incelemeleri ve toplumsal çözümlemelerinin yanı sıra sarsılmaz kurgusu ve ölümsüz karakterleriyle de öne çıkıyor.*

607 Sayfa / Roman, Türkçesi: Ahmet Arpad

Herkes Tek Başına Ölür
Hans Fallada

20. yüzyıl Alman edebiyatının en heyecan verici isimlerinden biri olan Hans Fallada'nın, gerçek bir hikâyeden esinlenerek yazdığı ve ölümünden kısa bir süre önce tamamladığı, **Herkes Tek Başına Ölür**, *şimdi Everest Yayınları'nın dünya klasikleri dizisi kapsamında ilk defa Türkçede.*

184 Sayfa / Roman, Türkçesi: Püren Özgören

Muhtşem Gatsby
F. Scott Fitzgerald

I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından gelen ekonomik ve kültürel kalkınma dönemi, yani Roaring Twenties'deki pırıltılı hayatların trajik yönlerini ele alan **Muhteşem Gatsby**, *Fitzgerald'ın tabiriyle "Caz Çağı"na bir selam niteliğinde.*

twitter.com/everestkitap

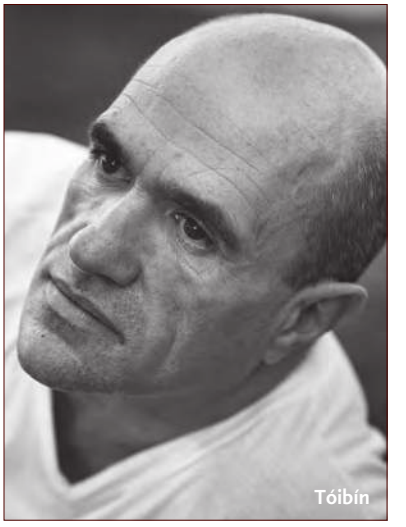
EVEREST Ticarethane Sk. No: 53 34110 Cağaloğlu/İSTANBUL Tel: 0(212) 513 34 20-21 Faks: 0(212) 512 33 76 e-posta: info@everestyayinlari.com www.everestyayinlari.com

Yazarları etkileyen 2011 kitapları

New York Times'tan Michiko Kakutani'nin ve salon.com'un hazırladığı listelerde kimler yok ki: Colm Tóibín, Gyula Krúdy, Will Boast, Denis Johnson...

Phillips

Ward

Tóibín

2011'in en iyi kitapları neler-di? Geçtiğimiz Aralık ayında kültür sanat sayfalarını işgal eden bu tür listeler arasında *New York Times*'ın kraliçesi Michiko Kakutani'ninki ve salon.com'un hazırladıkları öne çıkıyor. salon.com yeni yıla girerken yazarlara oldukça cüretkâr bir soru yöneltmiş: "Yılın en iyi kitabı hangisi?" Ortaya çıkan manzaraysa büyük gazetelerin listelerinden oldukça farklı.

Middlesex kitabıyla (İnkılâp Yayınları) tanınan Jeffrey Eugenides'e göre yılın en iyi romanı Colm Tóibín'in *The Empty Family* (Boş Aile) adlı kitabı. Eugenides yazarlığa ilk adım attığı günlerde Tóibín'in bir seminerine katılmış ve sonrasında öyküleri üstüne konuşmuşlar. Eugenides öykülerini annesine okutmak istediğinden söz etmiş. "Yapmasanız daha iyi olur," demiş Tóibín ve öykülerin fazlasıyla eşcinsel seks sahnesi içerdiğini hatırlatmış. ("Annem bence altından kalkabilirdi," diyor Eugenides yazının devamında.) Eugenides'e göre *The Empty Family*'i yılın en iyisi yapansa Joyce tadındaki eski İrlanda anlatımıyla yeni öyküleri birleştirmesi.

salon.com'un ikinci yazarı *The Song Is You* (*O Şarkı Sensin*, Artemis Yayınları) kitabıyla tanınan Arthur Phillips. Yazarın favorisi Gyula Krúdy'den *The Adventures of Sinbad* (Sinbad'ın Maceraları). "Krúdy varlığından bile haberdar olmadığınız en muhteşem yazar," diyor Phillips ve ekliyor: "Kafka, Proust veya Schnitzler seviyorsanız Gyula'yı okurken kendinizi eski bir arkadaşınızla karşılaşmış gibi hissedeceksiniz."

Salvage the Bones (Kemikleri Kurtar) ile Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanıp herkesi şaşırtan Jesmyn Ward'ın seçimiyse Will Boast'ın *Power Ballads* (Güç Şarkıları) adlı romanı. "Bu kitabı okumak muhteşem bir müzik albümünü dinlemek gibi," diyor Ward. "Başrollerde başarılı, başarısız, düşmüş, parlamış müzisyenler var ve her sözcükten müzik akıyor." (İşe bakın ki Will Boast da Jesmyn Ward'ın romanını seçmiş.)

Türkiye'de henüz tanınmasa da *There but for The* (Orada Ama) adlı yapıtıyla bu yılın bütün listelerine giren Ali Smith'in gözde kitabıysa Juan Pablo Villalobos'un, İngilizcesi yayımlandığından beri eleştirmenlerin dilinden düşmeyen *Fiesta En La Madriguera* (Yuvada Şenlik) adlı romanı. Meksika edebiyatının Narko-literatura (uyuşturucu ticareti edebiyatı) olarak adlandırılan popüler türüne dahil edilen kitap 67 sayfalık bir gövde gösterisi. Ali Smith, çeviri yapıtlara daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşündüğünden (ABD'de genelin içindeki oranları yüzde 3) bu kitabı seçmiş.

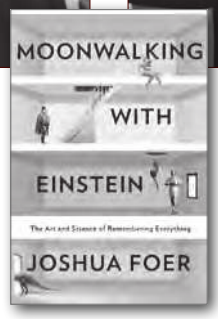
salon.com'un listesinde pek çok yazarın birbirinden bağımsız olarak söz ettiği bir kitap var ki ben de değinmeden geçemeyeceğim: Denis Johnson'ın *Train Dreams* (Tren Rüyaları) adlı kitabı. Türkçede *İsa'nın Oğlu* (Ayrıntı Yayınları) kitabıyla tanınan, 2007'de *Tree of Smoke* (Duman Ağacı) yapıtıyla Ulusal Kitap Ödülü'nü kazanan novella ustası Johnson'ın yeni kitabı 1886'da doğan Çinli demiryolu işçisi Robert Gainier'ın, ne dediğini anlamayan beyazların saldırısına uğramasıyla başlayan ve yalnız bir kurdun uluma-

Krudy

Villalobos

larıyla sona eren hikâyesi.

Gelelim Pulitzer'li Michiko Kakutani'nin listesine. Eleştirmenin 2011 seçkisi şöyle: *Moonwalking with Einstein* (Einstein'la Ayda Yürümek). Joshua Foer'in "Her Şeyi Hatırlama Sanatı ve Bilimi" altbaşlığıyla yayımlanan kitabı, bu yıl pek çok listeye girmiş. "Edebiyat dışı" dediğimiz türe dahil edilebilecek bu kitaptan söz eden yazarlar ve eleştirmenler anlatılan hafıza geliştirme yöntemlerinin gerçekten işe yaradığını iddia ediyor. Steven Naifeh ve Gregory White Smith hazılardığı *Van Gogh: The Life* (Van Gogh'un Hayatı), adından da anlaşılacağı üzere bir biyografi. *Time* dergisinin sanat eleştirmeni Robert Hughes'dan "insanlığın ihtişamının ve en büyük hatalarının sembolü olan şehre" yeni bir bakış olan *Roma*. Don Delillo'nun *The Angel Esmeralda* adlı kitabı, yazarın 1979-2011 arasında yazdığı öykülerden oluşuyor. Kim Barker *Taliban Shuffle*'da (Taliban Sorunu) Afganistan ve Pakistan'da muhabirlik yaparken yaşadıklarını anlatıyor. David Foster Wallace'ın *Pale King* (Solgun Kral) adlı kitabı, yazarın 2008'deki intiharından sonra, notlarının bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş. Tea Obreht'in *Kaplan'ın Karısı* (Siren Yayınları) bir Balkan fablı. Joan Didion'un *Blue Nights* (Hüzünlü Geceler) yazarın kızı Quintana Roo'nun ölümüyle yüzleşme denemesi. Chad Harbach'ın *Art of Fielding* (Beysbol Sanatı) eleştirmen listelerine giren ama hiçbir yazar seçkisine giremeyen bir kitap. Michael Lewis'ın *Boomerang-Bumerang*'inin altbaşlığı: "'Yeni' Üçüncü Dünya Ülkelerine Seyahat". Lewis'in üçüncü dünya ülkeleri Afrika'dakiler değil, 2008'de ekonomik krizin vurduğu ülkeler: Yunanistan, İrlanda, İzlanda vb.

ZEYNEP HEYZEN ATEŞ, İstanbul

Avrupa Birliği Edebiyat Ödülleri 2011

2009, 2010 ve 2011'i kapsayan üç yıllık süreçte, Avrupa Kültür Programı'nda yer alan 35 ülkeden "yeni beliren" birer yazara, Avrupa Birliği Edebiyat Ödülü verildi. Amaç, Avrupa'daki edebi çeşitliliğin daha iyi tanınması ve Avrupa edebiyat ortamının çevirilerle gelişmesiydi. Bu süreçte bazı ülkelerde 2009, bazılarında 2010 yılında değerlendirme yapıldı. Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Ödül Yönetim Kurulu Avrupa Yazarlar Konseyi, Avrupa Yayıncılar Federasyonu ve Avrupa Kitapçılar Federasyonu temsilcilerinden oluşuyordu.

Jüri oluşturma sorumluluğu bu yıl PEN Türkiye Merkezi'ne önerildi. Bu öneriyi kabul eden PEN Yönetim Kurulu'nun yaptığı çalışma sonucunda oluşan Türkiye jürisi şu kişilerden oluştu: Tarık Günersel (Jüri Başkanı), İnci Aral, Mario Levi, Zeynep Oral ve Türkiye Yayıncılar Birliği'ni temsilen Başkan Metin Celal.

Jüri başkanları 17 Şubat günü Brüksel'deki ödül toplantısına katılıp süreci görüştü. Jüriler 10 Nisan gününden önce en çok beş kişilik (açıklanmayacak) bir liste iletti. 21 Mayıs'a gelindiğinde birer yazar belirlenmişti. "Yeni beliren" yazarın "genç" olması şart değildi. 2006'dan bu yana roman veya öykü türlerinde en az iki kitabı yayımlanmış olmalıydı. Eserlerin hiç çevrilmemiş ya da en çok dört dile çevrilmiş olması gerekiyordu. "Bölgesel bir uluslararası ödül" kazanan bir eserin seçilmesine engel yoktu.

Gerekli adımlar takvime ve seçim kurallarına uygun olarak atıldı ve Türkiye'den Everest Yayınları arasında yer alan *Sürgün* adlı öykü kitabıyla Çiler İlhan seçildi.

Ödül süreci, "yeni beliren" yazarların Avrupa'da daha çok tanınmasını ve çevirilerin kültürel yakınlaşmaya katkıda bulunmasını amaçlıyor.

Çiler İlhan *Sürgün* adlı öykü kitabıyla Türkiye jürisi tarafından seçildi. 28 Kasım Brüksel'deki ödül törenine Türkiye'den Tarık Günersel ile Çiler İlhan'ı temsilen Kalem Ajans'ın yöneticisi Nermin Mollaoğlu katıldı. Çiler İlhan'ın kaydedip ilettiği mesaj coşkuyla alkışlandı.

Kitapçılar artık kuşatma altında

Şehrinizdeki kitapçılar yakın bir gelecekte birer birer kapanırken siz ne yapacaksınız?

New York Times gazetesinin haberine göre Amerika'daki kitap satış savaşları iyice kızışmışa benziyor. Amazon'un son promosyonu şöyle: 5 dolarlık hediye çeki kazanmak için elinizde barkod okuyabilen bir akıllı telefonla bir kitapçıya giriyorsunuz. Akıllı telefona yüklediğiniz uygulamayla seçtiğiniz kitabın barkodunu okutup aynı kitabın Amazon'da daha ucuz olup olmadığına bakıyorsunuz. Kitap büyük olasılıkla amazon.com'da daha ucuz çıkıyor ve kitapçıyı kapitalist dünyadaki yalnızlığıyla baş başa bırakıp kitabı Amazon'dan ısmarlıyorsunuz. Üstelik 5 dolarlık hediye çeki de sizin oluyor.

Amazon'un son pazarlama hareketi yayıncılık dünyasında infial yarattı. Şirketi, okurlara casusluk yaptırmakla suçlayanlar olduğu gibi, bu yöntemin, kitabın insani ve kültürel bir ihtiyaç olarak metasal değerini daha da düşüreceğini söyleyenler var. Stephen King, "Kindle'ımı seviyorum" diye yanıt vermiş ama Amazon'un yeni stratejisini "işgalci ve haksız" bulduğunu da belirtmiş.

Şimdi Amerikalıların hesaplaşması gereken bir nokta var: Bakalım halk kısa vadede birkaç dolar kâr etmeyi mi, yoksa arka arkaya kapanan kitapçıların uzun vadede yaşam kültürüne sağladığı katkıyı desteklemeyi mi seçecek? Kuşatma altındaki kitapçılar teknoloji silahını ustaca kullanan Amazon'a karşı, ancak daha pahalı olduğunu bile bile kendilerinden alışveriş etmeyi sürdüren vefalı müşteriler sayesinde ayakta kalabilecek.

Hiç düşündünüz mü, şehrinizdeki kitapçılar yakın bir gelecekte birer birer kapanırken siz ne yapacaksınız?

YALIN GÜNDÜZ, Frankfurt

1961'de Nobel kimin hakkıydı?

E.M. Forster

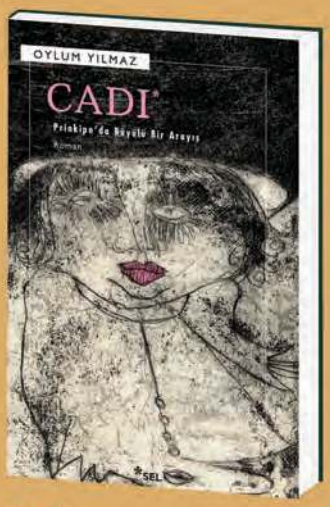
Guardian'da, 1961 yılının Nobeli'nin kime, neden verilmediğiyle ilgili ilginç bir haber yayımlandı. Listede Hobbit filmleriyle yeniden gündeme oturan J.R.R. Tolkien de vardı. Halka yeni açılan arşiv kayıtlarına göre 1961'de C.S. Lewis tarafından Nobel'e aday gösterilen Tolkien, Nobel jürisi tarafından "yetersiz" bulunarak reddedilmiş. Yine İsveç Akademisi'nin arşiv kayıtlarına göre İngiltere'nin en sevilen kitabı ilan edilen ve milyonlar satan *Yüzüklerin Efendisi*'ndeki anlatım Nobel jürisi tarafından vasat bulunmuş.

Nobel jürisinin, aday gösterilen kitaplarla ilgili not ve yazışmaları ödülün verilişinden sonra gizli tutuluyor, ancak aradan elli yıl geçtiğinde Stockholm'deki arşivler araştırmacılara açılıyor. İsveçli gazeteci Adreas Ekström de geçen ay halka açılan kayıtları incelediğinde jürinin 1961'de Lawrence Durrell, Robert Frost, Graham Greene, E.M. Forster ve Tolkien gibi adayları bir tarafa bırakarak ödülü Yugoslav yazar Ivo Andric'e verdiğini keşfetmiş. O zaman 86 yaşında olan Frost ve 87 yaşında olan Forster yaşlı oldukları için reddedilmiş. Ama jüri artık bunu dert etmiyor olacak ki, Doris Lessing 2007'de 87 yaşında ödülü almıştı. Jüri üyelerinden Österling, Forster için, "Artık eski halinin gölgesinden farksız," diye yazmış. Durrell erotizmi kullanımı, Moravia ise "tekdüzeliği" nedeniyle Nobel'e değer görülmemiş.

www.selyayincilik.blogspot.com

*SEL YAYINCILIK

www.selyayincilik.com

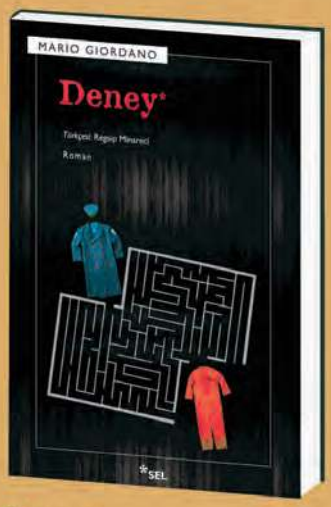
Cadı

Prinkipo'da Büyülü Bir Arayış

Roman

OYLUM YILMAZ

Bir arayışın, buluşun ve kaybın hikâyesi *Cadı*... Anlatıcı kahramanını arıyor, kahraman anlatıcısının hikâyesine musallat oluyor. Hikâye fantastik kurgunun sınırlarında geziniyor, polisiye bir merakla derinleşiyor... Renk değiştiren gölgeler, kayıp masallardan lanetlenmiş parçalar ve Prinkipo'nun büyülü tarihçesi...

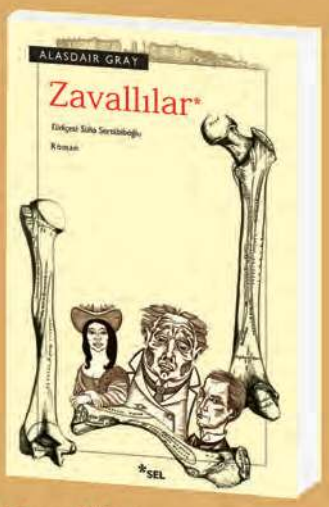
Deney

Roman

MARIO GIORDANO

Türkçesi: Regaip Minareci

Zimbardo Deneyi'nden esinlenerek yazılmış *Deney*, okuyucularını insana ve insanlığa dair varsayımlarını gözden geçirmeye zorluyor. Toplumsal bir kurum olarak başarısız olmuş hapishaneden yola çıkarak, insanın otorite ve güç ile ilişkisini, iktidarın büyüsünü ve içinde bulunulan koşulların insanları nasıl baştan yaratabildiğini çarpıcı anlatımıyla sorguluyor.

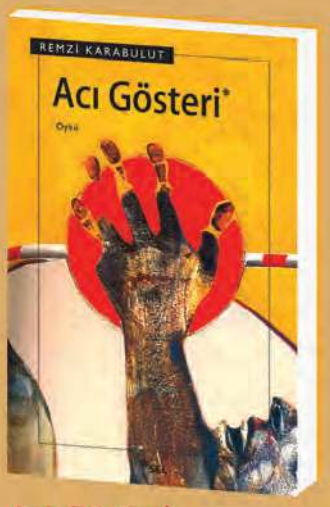
Zavallılar

Roman

ALASDAIR GRAY

Türkçesi: Süha Sertabiboğlu

Tuhaf bir bilim adamı, herkesin hayran olduğu hoyrat bir feminist yaratabilir mi? İskoçya ameliyathanelerinden aristokratik kumarhanelere, yoksul İskenderiye'den bir Paris genelevine uzanan Alasdair Gray'e Whitbread ve Guardian ödülü kazandıran bu çarpıcı hikâye Frankenstein temasının bütünüyle özgün bir versiyonu.

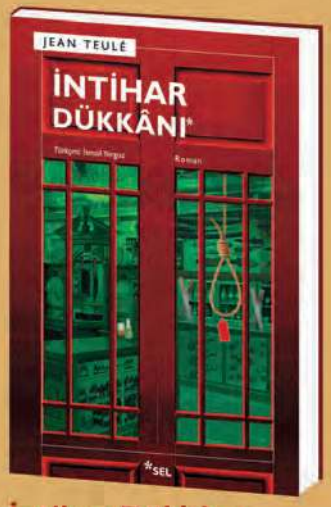

Acı Gösteri

Öykü

REMZİ KARABULUT

Remzi Karabulut, *Acı Gösteri*'de epeydir unutulmuş insan tipleriyle yeniden buluşturuyor okuru.
Gizemli koleksiyonerden kasabanın delisine, vitrin mankeninden Yılancı Yunus'a tüm kasabanın içinde kendine yer bulduğu *Acı Gösteri* gündelik sıkıntılardan bile mizah çıkaran Akdeniz insanının sahiciliğiyle, Güneyden bir tutam iyimserlik öyküsü...

İntihar Dükkânı

Roman

JEAN TEULÉ

Türkçesi: İsmail Yerguz

Hayatın yüküne dayanamayanlar son alışverişlerini yapıyorlar: Zehirler, ipler, tıraş bıçakları ya da daha ilginç paketler... Nesillerdir müşterilerinin son anlarında kullandıkları malzemeleri temin eden bu *Dükkân*'a, bir gün sizin de yolunuz düşebilir. Tabii dengeleri değiştiren bir sürpriz sizden önce bu karanlığı aydınlatmazsa...

Orgazmın Tarihi

İnceleme

ROBERT MUCHEMBLED

Türkçesi: İsmail Yerguz

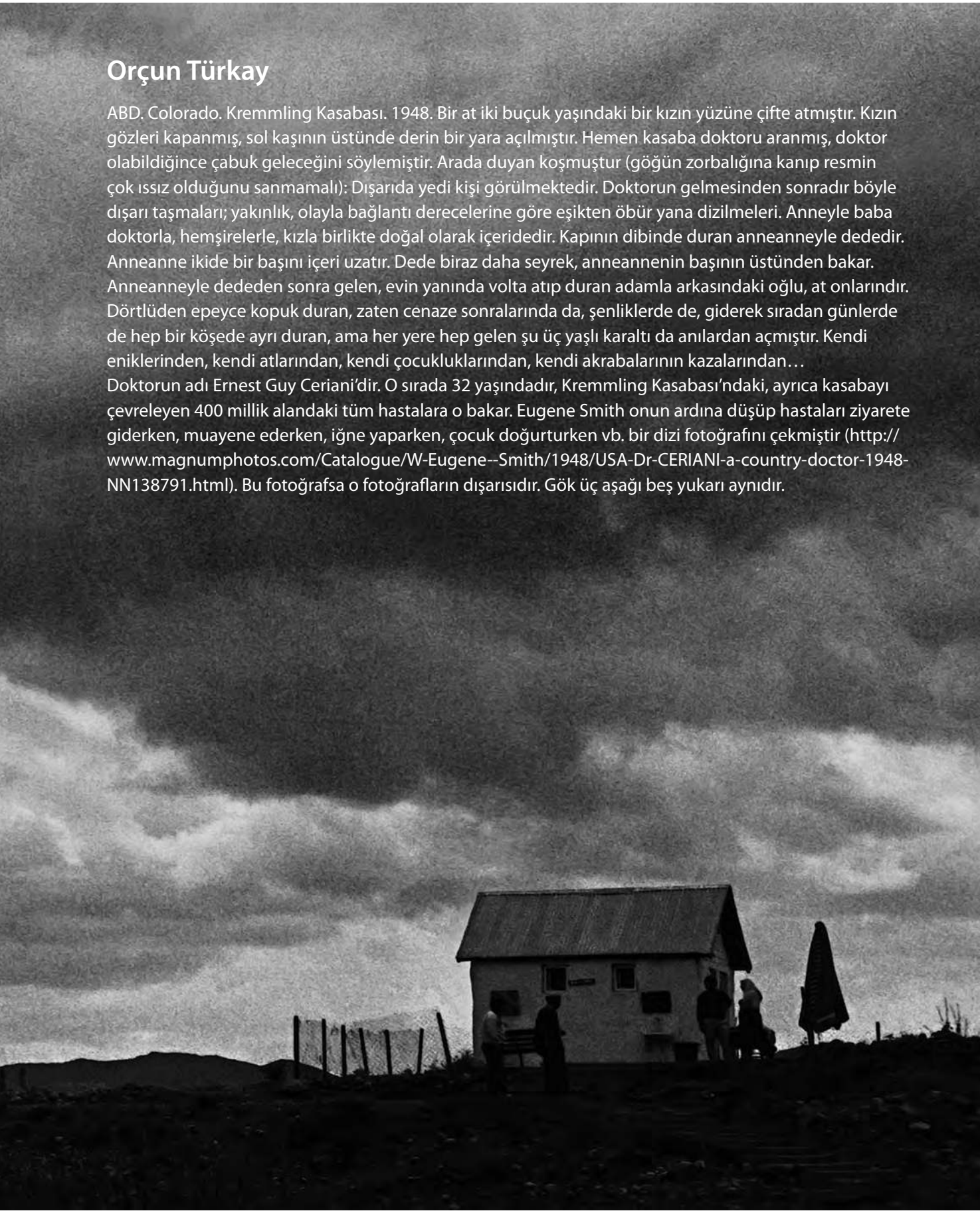
Cinselliği kurumların ve soyun devamının sınırları içine sıkıştırmak yerine, haz almaya yönelik algılamak, adım adım bireyin varlığını oluşturdu. Cinsel özgürleşme, bireysel özgürleşmeye ve de yeni toplumsal pratiklere yol açtı. Muchembeld, bir tarihçi ve toplumbilimci olarak, bireyin cinsel hazzını 16. yüzyıldan günümüze inceliyor.

Fotoğraf **Cüneyt Çelik**

Orçun Türkay

ABD. Colorado. Kremmling Kasabası. 1948. Bir at iki buçuk yaşındaki bir kızın yüzüne çifte atmıştır. Kızın gözleri kapanmış, sol kaşının üstünde derin bir yara açılmıştır. Hemen kasaba doktoru aranmış, doktor olabildiğince çabuk geleceğini söylemiştir. Arada duyan koşmuştur (göğün zorbalığına kanıp resmin çok ıssız olduğunu sanmamalı): Dışarıda yedi kişi görülmektedir. Doktorun gelmesinden sonradır böyle dışarı taşmaları; yakınlık, olayla bağlantı derecelerine göre eşikten öbür yana dizilmeleri. Anneyle baba doktorla, hemşirelerle, kızla birlikte doğal olarak içeridedir. Kapının dibinde duran anneanneyle dededir. Anneanne ikide bir başını içeri uzatır. Dede biraz daha seyrek, anneannenin başının üstünden bakar. Anneanneyle dededen sonra gelen, evin yanında volta atıp duran adamla arkasındaki oğlu, at onlarındır. Dörtlüden epeyce kopuk duran, zaten cenaze sonralarında da, şenliklerde de, giderek sıradan günlerde de hep bir köşede ayrı duran, ama her yere hep gelen şu üç yaşlı karaltı da anılardan açmıştır. Kendi eniklerinden, kendi atlarından, kendi çocukluklarından, kendi akrabalarının kazalarından…
Doktorun adı Ernest Guy Ceriani'dir. O sırada 32 yaşındadır, Kremmling Kasabası'ndaki, ayrıca kasabayı çevreleyen 400 millik alandaki tüm hastalara o bakar. Eugene Smith onun ardına düşüp hastaları ziyarete giderken, muayene ederken, iğne yaparken, çocuk doğurturken vb. bir dizi fotoğrafını çekmiştir (http://www.magnumphotos.com/Catalogue/W-Eugene--Smith/1948/USA-Dr-CERIANI-a-country-doctor-1948-NN138791.html). Bu fotoğrafsa o fotoğrafların dışarısıdır. Gök üç aşağı beş yukarı aynıdır.

2012 Soruşturması

100 TEMEL ESER

Kalıcı, uygulanabilir bir liste.

Notos'un geleneksel yıllık soruşturmalarının 2012 konusunu 100 Temel Eser olarak belirledik. İki aya yakın bir zaman boyunca süren çalışmamızın sonunda, 192 kişi soruşturmamıza katıldı. 192 yazar ve eğitimci. Soruşturmamıza katılan 192 kişiyi, 100 Temel Eser soruşturmasının seçici kurulu olarak görüyoruz. Notos, dergicilik görevlerinden biri olarak gördüğü ve her yıl bir kez yaptığı bu geleneksel soruşturmalarıyla edebiyat dünyamıza nitelikli veriler kazandırmayı amaçlıyor. Gelecekte bu listelere dönüp bakanlar, geçmişin kültürünün ayak izlerini görecektir. Bu liste, öğretmenlerin, öğrencilerin, genç ve yetişkin okurların, araştırmacıların dönüp bakabileceği, kendilerine göre değiştirip yararlanabileceği bir liste olarak çıktıysa ortaya, yararlı bir sonuç almışız demektir.

Fotoğraf Gülbin Eriş

1 **İnce Memed 1**, Yaşar Kemal
2 **Saatleri Ayarlama Enstitüsü**, Ahmet Hamdi Tanpınar
3 **Alemdağ'da Var Bir Yılan**, Sait Faik
4 **Memleketimden İnsan Manzaraları**, Nâzım Hikmet
5 **Don Quijote**, Cervantes
6 **Kürk Mantolu Madonna**, Sabahattin Ali
7 **Sevgili Arsız Ölüm**, Latife Tekin
8 **Bütün Öyküleri**, Sait Faik
9 **Suç ve Ceza**, Dostoyevski
10 **Parasız Yatılı**, Füruzan
11 **Küçük Prens**, Antoine de Saint-Exupéry
12 **Kuyucaklı Yusuf**, Sabahattin Ali
13 **Dönüşüm**, Kafka
14 **Tutunamayanlar**, Oğuz Atay
15 **Bereketli Topraklar Üzerinde**, Orhan Kemal
16 **Yüzyıllık Yalnızlık**, Gabriel García Márquez
17 **Çavdar Tarlasında Çocuklar**, J.D. Salinger
18 **Aylak Adam**, Yusuf Atılgan
19 **Sevda Sözleri**, Cemal Süreya
20 **Beyaz Kale**, Orhan Pamuk
21 **Bütün Öyküleri**, Anton Çehov
22 **Yeraltından Notlar**, Dostoyevski
23 **Fareler ve İnsanlar**, John Steinbeck
24 **Korkuyu Beklerken**, Oğuz Atay
25 **Yabancı**, Albert Camus
26 **Bütün Şiirleri**, Orhan Veli
27 **Anayurt Oteli**, Yusuf Atılgan
28 **Benim Adım Kırmızı**, Orhan Pamuk
29 **Dede Korkut Hikâyeleri**
30 **Puslu Kıtalar Atlası**, İhsan Oktay Anar
31 **Martin Eden**, Jack London
32 **Kuvayı Milliye Destanı**, Nâzım Hikmet
33 **Çalıkuşu**, Reşat Nuri Güntekin
34 **Huzur**, Ahmet Hamdi Tanpınar

35 **Zübük**, Aziz Nesin
36 **Kırmızı Pazartesi**, Gabriel García Márquez
37 **Dost-Yaşamasız**, Vüs'at O. Bener
38 **Divan**, Yunus Emre
39 **Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz**, Aziz Nesin
40 **Çocuk ve Allah**, Fazıl Hüsnü Dağlarca
41 **Büyük Saat**, Turgut Uyar
42 **Kuşlar da Gitti**, Yaşar Kemal
43 **Büyük Umutlar**, Charles Dickens
44 **Dava**, Kafka
45 **Baba Evi**, Orhan Kemal
46 **Memleket Hikâyeleri**, Refik Halit Karay
47 **Yanık Saraylar**, Sevim Burak
48 **Anna Karenina**, Tolstoy
49 **Mrs. Dalloway**, Virginia Woolf
50 **Kendi Gök Kubbemiz**, Yahya Kemal
51 **Yaban**, Yakup Kadri Karaosmanoğlu
52 **O / Hakkâri'de Bir Mevsim**, Ferit Edgü
53 **Bir Düğün Gecesi**, Adalet Ağaoğlu
54 **Goriot Baba**, Balzac
55 **Morgue Sokağı Cinayeti**, Edgar Allan Poe
56 **Sonrası Kalır**, Edip Cansever
57 **Yaşlı Adam ve Deniz**, Ernest Hemingway
58 **Seyahatnâme**, Evliya Çelebi
59 **1984**, George Orwell
60 **Gölgesizler**, Hasan Ali Toptaş
61 **Moby Dick**, Herman Melville
62 **Denemeler**, Montaigne
63 **Son Şiirler**, Nâzım Hikmet
64 **İshak**, Onat Kutlar
65 **Bütün Hikâyeleri**, Ömer Seyfettin
66 **Şeker Portakalı**, José Mauro de Vasconcelos
67 **Sefiller**, Victor Hugo

68 **Yılkı Atı**, Abbas Sayar
69 **Göçmüş Kediler Bahçesi**, Bilge Karasu
70 **Yılanların Öcü**, Fakir Baykurt
71 **Gazap Üzümleri**, John Steinbeck
72 **Nutuk**, Mustafa Kemal Atatürk
73 **Tuhaf Bir Kadın**, Leylâ Erbil
74 **Ayaşlı ile Kiracıları**, Memduh Şevket Esendal
75 **Dorian Gray'in Portresi**, Oscar Wilde
76 **Küçük Kara Balık**, Samed Behrengi
77 **Tante Rosa**, Sevgi Soysal
78 **Çocukluğumun Soğuk Geceleri**, Tezer Özlü
79 **Yerdeniz Üçlemesi**, Ursula K. Le Guin
80 **Veba**, Albert Camus
81 **Aziz Bey Hadisesi**, Ayfer Tunç
82 **Robinson Crusoe**, Daniel Defoe
83 **Bütün Yort Savul'lar!**, Ece Ayhan
84 **Çanlar Kimin İçin Çalıyor**, Ernest Hemingway
85 **Pal Sokağı Çocukları**, Ferenc Molnár
86 **İlyada**, Homeros
87 **Oblomov**, İvan Gonçarov
88 **Açlık**, Knut Hamsun
89 **Berci Kristin Çöp Masalları**, Latife Tekin
90 **Tom Sawyer**, Mark Twain
91 **Sokrates'in Savunması**, Platon
92 **Hababam Sınıfı**, Rıfat Ilgaz
93 **Malte Laurids Brigge'nin Notları**, Rainer Maria Rilke
94 **Kurutulmuş Felsefe Bahçesi**, Salâh Birsel
95 **Muhteşem Gatsby**, Scott Fitzgerald
96 **Dostlukların Son Günü**, Selim İleri
97 **Küçük Ağa**, Tarık Buğra
98 **Venedik'te Ölüm**, Thomas Mann
99 **Eylül**, Mehmet Rauf
100 **Kötülük Çiçekleri**, Charles Baudelaire

100 Temel Eser
Seçicileri

Abdullah Ataşçı Abdullah Uçman Abidin Parıltı Adnan Azar Adnan Binyazar Adnan Özer Ahmet Ada Ahmet Büke Ahmet Özer Ahmet Talimciler Ahmet Telli Ali Akay Ali Çolak Ali Nesin Alper Akçam Alper Canıgüz Altay Öktem Aslı Kantarcı Asuman Kafaoğlu-Büke Atilla Birkiye Ayfer Tunç Aysu Erden Ayşe Çavdar Ayşe Sarısayın Aziz Merhan Baki Ayhan T. Barış Müstecaplıoğlu Behçet Çelik Betül Çotuksöken Birgül Oğuz Burhan Sönmez Can Bahadır Yüce Celal Özcan Celil Oker Cem Akaş Cem Erciyes Cem Kalender Cem Selcen Cemil Kavukçu Cenk Gündoğdu Demir Özlü Deniz Gönüllü Deniz Kavukçuoğlu Derviş Şentekin Didem Havlioğlu Dilek Hüseyinzadegan Doğan Yarıcı Dursun Özden Ekrem Işın Elif Sofya Emin Özdemir Emine Demirel Ercan Eyüboğlu Ergun Kocabıyık Erkut Sezgin Ersun Çıplak Esmahan Aykol Esra Danacıoğlu Tamur Ethem Baran Faruk Duman Faruk Ulay Fatma S. Kutlar Oğuz Fergun Özelli Ferhan Şaylıman Feridun Andaç Feyza Hepçilingirler Fuat Keyman Gamze Güller Gaye Boralıoğlu Gonca Gökalp-Alpaslan Güçlü Ateşoğlu Gülsüm Cengiz Gültekin Emre Gündüz Vassaf Gürsel Korat Hakan Bıçakcı Hakan Ergül Hakan Günday Hakan İşcen Halide Eşber Handan İnci Hande Öğüt Hasan Ali Toptaş Hasan Özkılıç Hayri K. Yetik Hülya Deniz Ünal Hülya Durudoğan Hülya Soyşekerci Hüseyin Avni Cinozoğlu İlker Karakaş İlknur Özdemir İnan Çetin İnci Aral İrem Uşar İrfan Yalçın İsa Kocakaplan İsmail Ertürk Jale Parla Kadir Aydemir Kadir Yüksel Kaya Genç Kemal Gündüzalp Kemal Selçuk Kemal Varol Lal Laleş Laurent Mignon Leyla İpekçi Leyla Ruhan Okyay Mehmet Erte Mehmet Murat Somer Mehmet Taşdemir Mehmet Zaman Saçlıoğlu Menekşe Toprak Metin Fındıkçı Murat Çelikkan Murat Gülsoy Murat Menteş Murat Özyaşar Murat Yalçın Müge Gürsoy Sökmen Müge İplikçi Nalan Karaduman Nazlı Eray Necati Güngör Necmi Zekâ Nemika Tuğcu Nermin Mollaoğlu Nilüfer Narlı Nur Yazgan Nursel Duruel Okay Gönensin Onat Bahadır Onur Caymaz Orhan Alkaya Orhan Suda Orhan Tekelioğlu Osman Şahin Ömer Lekesiz Ömür Akyüzlü Öner Ciravoğlu Özcan Karabulut Özge Baykan Özge Ejder Özgen Ergin Özlem Narin Yılmaz Pelin Özer Refik Durbaş Remzi Karabulut Rıdvan Karaaslan Roni Margulies S. Atakan Altınörs Saba Kırer Sabri Gürses Sabri Kuşkonmaz Sadık Yalsızuçanlar Selçuk Erez Selim Temo Sema Kaygusuz Semih Gümüş Sengün Acar Seray Şahiner Sezer Ateş Ayvaz Sezer Duru Suzan Samancı Şavkar Altınel Şeref Bilsel Şeyhmus Diken Şükran Farımaz Şükrü Erbaş Tahir Abacı Tahir Musa Ceylan Talat S. Halman Tanıl Bora Tarık Günersel Tekin Gönenç Tozan Alkan Tuncer Uçarol Turgay Fişekçi Turgut Çeviker Tülin Er Ufkun Balkış Umut Dağıstan Umut Öksüzan Yalçın Tosun Yasemin Yazıcı Yavuz Ekinci Yavuz Özdem Yusuf Alper Yusuf Eradam Yücel Kayıran Zafer Şenocak Zeynep Uzunbay

100 TEMEL ESER VE LİSTE YAPMANIN DEĞERİ

Türk edebiyatıyla dünya edebiyatı arasında kendiliğinden oluşan denge ve klasiklerin yanında günümüzün yaşayan değerli yazarlarının eserlerinin bulunması da bu listenin ayırt edici yanlarından.

Semih Gümüş

Edebiyat dünyamız kendi dışındaki oluşumlara seçenekler üretmeye yatkın sayılmaz. Onun kendi gündemi vardır ve bu gündem genellikle yaşayandan değil, geçmişte kalandan; gelecekçi değil, ayakta kalma kaygısından çıkar. Oysa edebiyat dünyamız, olumlu, önemli, nitelikli bir büyük birikimi anlatıyor. Devletle içli dışlı değil, hiç olmadı. Cumhuriyet dönemi boyunca egemen bir anlayış içinde büyüyegeldiyse de resmi olanı yüzgeri etmiştir.

"100 Temel Eser" konusunu da bu bağlamda, son yıllarda, hep düşündük. Milli Eğitim Bakanlığı'nın "100 Temel Eser" listesi, ortaöğrenime önerildiğinden ve uygulamaya konduğu günlerden beri tartışılmaktan kurtulmadı.

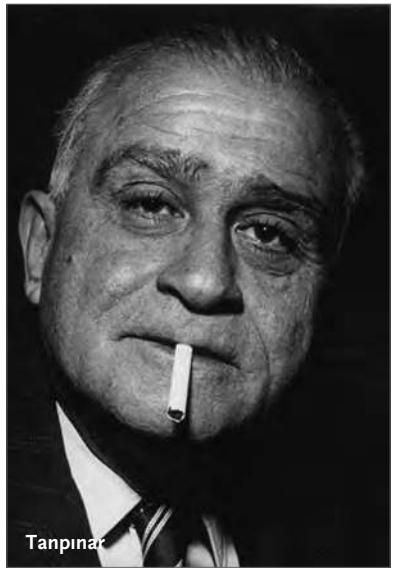
Değil mi ki konu, kendi seçimini özgürce yapan okurlar için değil de, zorunlu okumalar yapacak öğrenciler, gençler içindir, durum daha ciddi demektir. Okul eğitimi: köhne bir düzene göre kurgulanagelmiş, önce öğrenciler için sinir bozucu. Benim liseye girdiğim yıl 1971, kırk yıl geçmiş, hâlâ aynı edebiyat kitapları yapay değişiklikler yapılarak okutulup duruyor. Kırk yılda edebiyat yerinde durur mu, ders kitapları ve edebiyat öğretimi aynı kalsın.

"100 Temel Eser" uygulamasında devlet okulları listeye bağlı kalırken özel okulların serbest davranabildiğini biliyoruz. Serbest kalmak çok olumlu, ama özel okullar da bütünün yüzde 2-3'ünü oluşturuyor. Geri kalan yüzde 97-98, sınırlarını bilmek zorunda.

İlk niyet belki olumluydu, öğrenci gençler hiç değilse yol gösterici bir liste çevresinde Türk ve dünya edebiyatından seçkin örnekleri okusunlar, daha çok okusunlar, edebiyat sevgisi de böylece yaygınlaşabilsin. Gelgelelim, uygulama öğrenciler için daha başlangıçta bir yaptırım biçimine dönüştü ve bu uygulama içinde öğrencilerin kitap ve yazarları sevmek yerine onlardan uzaklaştıklarını söylemek de yanlış olmaz sanırım. Bu arada yanlış uygulamalar da ister istemez oluyor elbette. Sözgelimi okuduğu romanın sınav ve not konusu olması, bir öğrenciyi nasıl etkileyebilir ki?

Başlangıçtan bugüne, önlerine "temel eser" sıfatı konmuş kitaplar bu arada büyük ölçüde zamandizinsel bir bütün oluşturacak biçimde

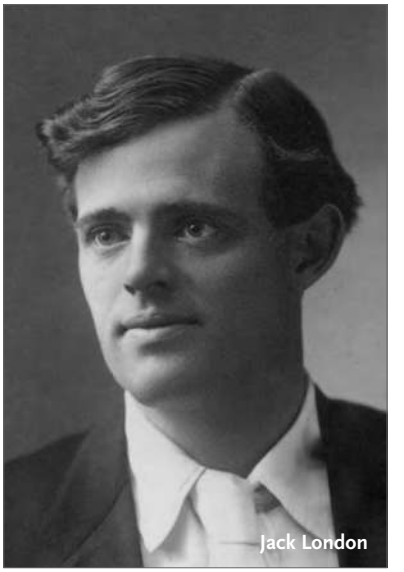

Yaşar Kmal

Tanpınar

Nâzım Hikmet

Dostoyevski

Yahya Kemal

Jack London

sıralanırsa, bu liste bir edebiyat kanonu oluşturmanın önadımı olur. Ortak kültür değerlerini yaratan ya da onları içselleştirip kuşaktan kuşağa yansıtan eserler, zamanla o kültürün klasikleri, en azından kalıcı eserleri olarak onaylanır. Belki ister istemez ortaya çıkan bu durum, farklı dünya görüşlerini bir çizgide bağdaştırma özelliğine de sahip olmalıdır elbette, ama bunun da hiç olamadığı görülüyor.

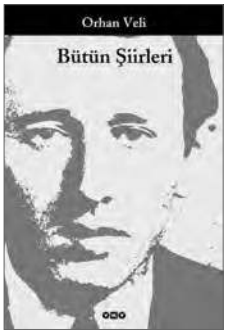
Bakanlığın "100 Temel Eser" listesinde yer alan kitaplara bakıldığında, okunmalarının pek çok güçlük taşıdığı görülür. Listenin ilk sırasında yer alan *Nutuk* 1.100 sayfalık bir kitap; daraltılmış bir biçimi mi okunacak, özgün hali mi, dili sadeleştirilmiş olanı mı vb. *Kutadgu Bilig* ya da *Divanü Ligat'it Türk* gibi, edebiyat tarihi içindeki anlamlarıyla değerlendirilmesi gereken eserleri ortaöğrenim öğrencilerine okutabilir misiniz? Uzatmayalım, listede yer alıp da ilkgençlik zamanlarını yaşayan öğrencilere okulda okutulması çok zor olan eserler orada durup durur, ama kolay kolay canlandırılamaz.

Yazarları doğru, kitapları yanlış birçok seçim de var elbette. Toltoy'dan *Savaş ve Barış* var listede, 2.000 sayfadan hacimli, dört ciltlik bir romanı kaç zamanda okutacaksınız, Tolstoy'un başka romanları varken. Yaşayanlara yer vermeme ilkesi yüzünden bir çağdaş Türk şiiri antolojisinin bile bulunmadığı bir liste bu. Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Behçet Necatigil, Cahit Külebi, Metin Eloğlu, Turgut Uyar, Cemal Süreya, Edip Cansever de yoktur, onlarla aynı yerde görülebilecek başka şairler de. Ahmet Hikmet Müftüoğlu'nun *Çağlayan* adlı öykü kitabı vardır da Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali, Orhan Kemal ya da çağdaş öykücülüğümüzü örnekleyen ustalar yoktur.

Olmadığını söylediğimiz şairler ve yazarlar da olmayabilir elbette, ama onlarla aynı düzeyde görülen, edebiyat tarihinin yerlerini saptadığı başkaları olabilirdi. Yoksa *Notos*'un geleneksel yıllık soruşturmalarında ortaya çıkan listelerin de yüzlerce seçicisinin öznelliğini taşıdığını her zaman belirtiyoruz, ama MEB'in hazırladığı "100 Temel Eser" listesi, bizim bu esnekliğimizin bütün bütüne dışında, hem oluşturulma biçimi yanlış hem de uygulanması zor bir liste. Yıllardır okullarda yürütülen uygulama da zaten bunu apaçık göstermiş durumda.

Kaldı ki, listenin hazırlanma biçimindeki yanlış da sorunun kaynağını oluşturmuştu. Birkaç uzman ile edebiyatçının yanında edebiyattan uzak ve uzman olmayan resmi görevlilerin bulunduğu bir kurul tarafından belirlenmiş, ilk ortaya çıktığında çok tartışılmış, yaşayan yazarların tuhaf ve edebiyat dışı

MÜFREDAT HADİSESİ

Fatih Özgüven

Milli Eğitim'in önerdiği kitaplara her zaman kuşkuyla yaklaştım. Milli Eğitim'in listelerinde her zaman bir kitap-sevmezlik, kitap-kuşkuculuğu ve gizli gizli "okumasanız daha iyi olur" havası sezilir. Çocukken benim merakımı gıcıklayan bir raf dolusu Varlık kitabıydı. Raf, Yaşar Nabi Nayır günlerinin Varlık'larıyla dolu uzunca bir raftı ve Panait İstrati'den girip Cengiz Dağcı'dan çıkmama, Montherlant'la başlayıp soluğu Erskine Caldwell'de almama yol açmış harika bir müfredattı. Fakat yıllar içinde, edebiyat kitaplarında önerilen parçaların ve önerilme biçimlerinin de kendilerine özgü bir sapkınlık içerdiğini, bu müfredat "gizlemeciliği"nin de garip biçimde özendirici olabileceğini keşfettim. Çoğu zaman yazara ilişkin okuma parçası eserin bütünü değil, bir kısmı olurdu. Bu yüzden yıllarca "Kaşağı"nın öyle bir sonla bitmediği, bitemeyeceği ümidiyle yaşadım. Ömer Seyfettin'in gerçek hainliği belki de hikâyeyi tıpkı bir edebiyat kitabı parçasındaki "bitmemişlik"le bitirmesiydi. Refik Halit Karay'ın küçük bir kızı şeftaliye benzettiği "Ayşegül" başlıklı tuhaf yazı parçası *Lolita*'yı çevirirken aklımın bir yerlerinden çıkagelip belli bir "ton"u tutturmama yardımcı olmuş olabilir. Nurullah Ataç'ın kedilerle ilgili bir makalesi ya da ondan bir parçadan ve bu parçada Ataç'ın, kedisine Zerrişte adını koyan ve "Zerrişte, gel!" diyeceği yerde "şitab et, Zerrişte!" dediğini farz ettiği Tevfik Fikret'le alay etmesinden snob'luğa (düz, kolaycı snob'luğa) dair bir fikir edindiğimi hatırlıyorum. (Gerçi sonuçta Fikret'i değil, Ataç'ı okudum, en azından bir süreliğine.) Bir de kedilerin kavun ya da zeytin yedikleri bilgisi; yıllar sonra Bilge Karasu'nun kedisi Bibik'in çekirdekleri Bilge tarafından çıkarılmış zeytinleri afiyetle yediğini görünce şaşırmamamı bu bilgiye borçluyum. Fakat "fuzuli" ile "eksik", "parça" ile "bütün" arasında süzülen, bu epeyce "obskürantist", hafifçe sadist müfredatta ruh dünyamı allak bullak eden darbe bir ve tek'tir; Refik Halit Karay'ın kitaba tümü alınan "Eskici"si. Refik Halit'i daha sonra keşfedip onun aslında ne kadar nüktedan ve (sonuçta) iyimser bir hiciv ustası olduğunu keşfetmesem, "Eskici"nin gölgesinde suçlu bir vicdanla ömür geçirebilirdim. Belki de hakkını yememeli; "kitap okumayın" der gibi yapsa da Müfredat'ın gizli sadistliği doğru okuru gizli gizli asıl okuması gereken kitaplara yöneltiyordu, kim bilir; Cumhuriyet Türkiyesi'nin hâlâ yeterince araştırılmamış suçlu bilinçaltına.

gerekçelerle alınmadığı bir 100 kitaplık liste oluşturulmuştu.

Resmi kurumların hep yapmak zorunda olduğu gibi, gene dengelerin gözetildiği bir liste çıkmıştı ki ortaya, Türk ve dünya edebiyatından kitapların dengesi tutturulamadığı gibi, sözde karşıt kültürler ve dünya görüşlerinden yazarların dengesi de epeyce anlamsız kalmıştı.

100 Temel Eser soruşturmasının anlamı

Notos bugüne dek, sonuçlarını her yıl şubat sayısında açıkladığı beş büyük soruşturma düzenledi:

Ölmeden Önce Okunması Zorunlu 40 Kitap (2007)

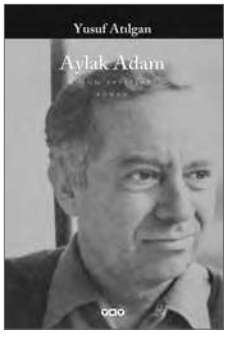
Yüzyılın 40 Romancısı (2008)

Edebiyatımızda Geleceğin Ustaları (2009)

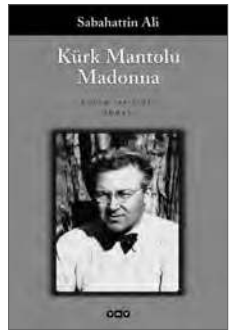
Yüzyılın 40 Öykücüsü (2010)

Edebiyatımızda En İyi 40 Şey (2011)

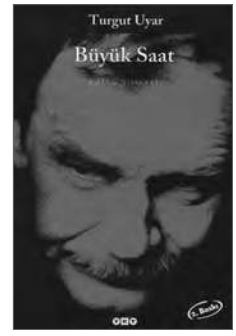
Bilindiği gibi bu soruşturmalar, olabilen en geniş yazar çevresinin katılımıyla gerçekleşmiş; edebiyat kamuoyunda büyük ilgi görmüş; gazetelerde, dergilerde, kitap eklerinde ve *Notos*'un kendisi için de önemli bir etkinlik alanı olarak gördüğü internet platformlarında tanıtılmış, tartışılmıştı.

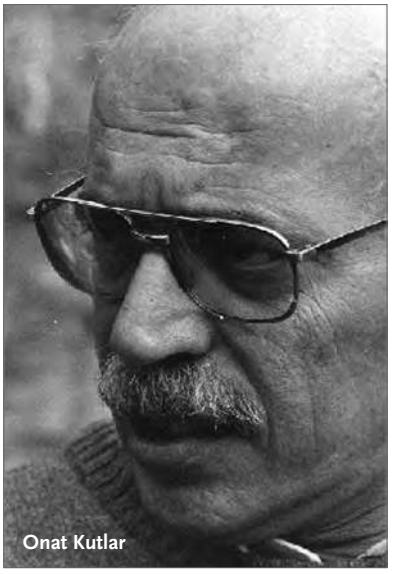

• **100 TEMEL ESER** soruşturmasına 192 yazar ve eğitimci katıldı.
• 192 katılımcı, birbirinden farklı 741 eser adı verdi.
• En çok önerilen 100 eser, öneri sayısına göre yukarıdan aşağıya sıralanarak liste oluşturuldu.
• 100 Temel Eser'in 59'u Türk edebiyatından, 41'i dünya edebiyatından.
• Listede 13 yaşayan yazarın 16 eseri bulunuyor.

Albert Camus

Onat Kutlar

Bu arada soruşturmalarımıza olumsuz eleştiriler de geliyor elbette. Soruşturma konumuzu yerinde bulmadığı için yanıt vermeyenler olduğu gibi. *Notos*'un bilinen özelliklerinden biri, kendisini gerçek bir saydamlıkla edebiyat dünyasına ve okurlarına açık tutarken, gelen eleştirileri de doğallıkla ve açıklıkla benimsemesi. Bu eleştirilerden bazılarını önümüzdeki sayıda yayımlayacağız.

İlk karşı çıkışın liste yapmak üstüne olduğu görülüyor. Temel eserlerin görece olduğu, dolayısıyla bir listede toplanamayacağı, genç öğrencilere belirlenmiş bir kitap listesinin dayatılmaması gerektiği gibi gerekçelerle.

Doğrusu, hangi açıdan bakarsak bakalım, anlamlı bulamadığımız gerekçeler. Tam tersine, bir kitap listesi, pek çok yararı birden taşır. Her şeyden önce, uçucu bilgileri bir yerde saptamayı sağlar. 100 temel eserin neler olabileceğini kendi kendimize düşünmeye çalışalım: kaç kitap gelir aklımıza? Üstelik tek başımıza yaptığımız liste, çok daha değişken olacak ve tek kişinin öznelliğini taşıyacaktır, yani hemen değişebilir. İkincisi, genç ya da yetişkin, öğrenci ya da çalışan, okuma biçimini denetlemenin, disiplin altına almanın, insanın kendisini okumaya yöneltmesinin en işe yarar araçlarındandır listeler. Biz gençlik yıllarımızda sürekli kitap listeleri yapar ve arkadaş çevremizde o listeyi düzenli biçimde izlemeye çalışırdık. Bir listeyi şu ya da bu ölçüde tamamladıktan sonra yeni bir liste de yapardık hemen. Liste yapmak niçin yanlış olsun? Olmaması durumunda kendi okuma alışkanlığımızın gevşeyip savrulması daha olasıdır. Kaldı ki, liste bir orta yoldur ya da yol gösterici, ona bakarak kendi yolunuzu çizebilirsiniz zaten.

Sözgelimi antoloji yapmak da liste yapmaktır. Her zaman çok yararlı olduğunu düşündüğüm antolojiler de hazırlayanın öznel seçimini şu ya da bu ölçüde yansıtır ve bir seçim varsa, bir liste de yapılmış demektir. Başka türlü antoloji hazırlanamaz zaten.

Listenin okullara dışardan dayatılması gibi bir gerekçe de uygulama içinde anlamsızlaşır. Her liste bir öneridir, Tanrı kelamı değil. Listeyi alırsınız önünüze, en uygun olanları seçmenin yanı sıra sizin yaptığınız çalışmaya, programınıza uygun olup da listede olmayan kitapları eklersiniz. Uygulayıcının inisiyatifi liste olduğunda çok daha verimli ve mantıklı biçimde işlemeye başlar. Yeter ki hazırlanan liste güvenilir, nitelikli, işe yarar olsun, doğru dürüst bir temel oluştursun. En önemlisi de resmi kurumlar tarafından değil, bağımsız, herkesin kendine özgü kararlarıyla katıldığı kurullar tarafından hazırlanmış olsun.

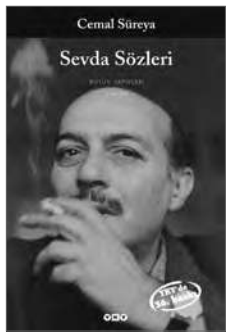
Notos'un 100 Temel Eser soruşturmasının özellikleri

Notos'un soruşturmalarında her yıl olduğu gibi bu yıl da katılım yüksek oldu. Konumuz 100 Temel Eser ve asıl hedefi ortaöğretim öğrencileri olduğu için, edebiyatçıların dışında, eğitimcilere de yönelttik sorumuzu. Özellikle üniversite öğretim üyelerinden soruşturmaya katılmalarını istedik. Sonunda 192 kişinin katılımıyla ortaya çıkan bir listeye ulaşmış olduk ki, bu da benzer soruşturmalar için çok yüksek bir katılımı gösterir. Edebiyat dergilerinin yaptığı pek çok soruşturma arasında *Notos*'un soruşturmalarına katılımın yüksek oluşu, hem artık *Notos*'un geleneksel soruşturmalarının güvenilirliğinden hem de sonuçlarının anlamlı ve yararlı olduğunun görülmesinden olmalı.

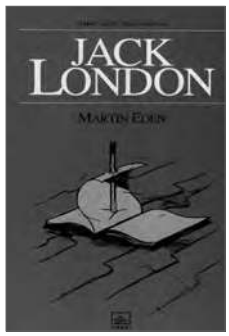
Düzenlediğimiz soruşturmalarda her zaman katılımcılarımızın

tümünü bir tür "Seçici Kurul" gibi görüyoruz. Soruşturmamıza katılan 192 adı alt alta sıraladığımızda –ki sayfalarımızda o listeyi de görüyorsunuz– güvenilirliği, saygınlığı, inandırıcılığı kuşku götürmeyecek, daha önce bir arada pek görülmemiş bir seçici listesi çıkıyor ki ortaya, onun edebiyat ve kültür kamuoyumuzun bugünkü eğilimini önemli ölçüde temsil ettiği de söylenebilir.

Bu temsille ilgili olarak şu da belirtilebilir: Bir soruşturmaya katılım hangi oranda artarsa, o soruşturma sonucunun güvenilirliği de aynı oranda artmaya başlar. 100 Temel Eser konulu bir soruşturmaya 192 yazar ve öğretim üyesi katıldığı zaman, ortaya çıkan sonuç edebiyat ve kültür dünyamızın bugününü anlatan bir eğilimi belirtir. Düşük katılımlı bir soruşturmanın sonucundaki olası sapmalar, katılımcı sayısı arttıkça enaza inmeye başlar. *Notos*'un, geleneksel soruşturmalarına katılımın ençok düzeyde olması için gösterdiği çabanın nedeni de budur.

• Çıkan sonucun bir doğruyu göstermediğini belirtmek gerekir mi? Bir kitap listesi ortaya çıkıyor ve bu listedeki kitaplar okunmaları için yalnızca öneriliyor. Sonuç, bir eğilimi gösterir, güçlü bir eğilimi, yaşadığımız günlerin beğenisini. Bu arada bir tek kişi tarafından belirtilmiş bir eğilim nasıl o kişinin öznelliğini gösterirse, 192 kişinin belirttiği bir eğilim de o topluluğun öznelliğini gösterir. Başka bir deyişle, tarihsel bir saptama yapmaktır bu ve amaç da zaten bu tarihsel saptamayı ortaya çıkarmaktır.

• Sözgelimi birkaç onyıl sonra yinelendiğinde çıkacak sonuçla karşılaştırıldığında, 100 Temel Eser soruşturmasının edebiyat ve kültür hayatımızdaki değişimi anlamak için ne denli sağlam bir veri yarattığı daha iyi görülecektir. Demek ki *Notos*'un yıllık büyük soruşturmaları edebiyat ve kültür tarihimize düşülmüş en nitelikli kayıtlar arasında yer alacak, gelecekte geçmişe dönük çalışmalar yapacak tüm edebiyat araştırmacıları için başvurulması gerekli kaynaklar arasında bulunacaktır.

• Böylece akademik kurumlarla özel kültür kurumlarının, öğretmenlerle öğrencilerin, edebiyat araştırmacılarının çeşitli çalışmalarda ve etkinliklerde kullanabileceği, edebiyat ve eğitim dünyamızın içinden süzülmüş, 192 kişilik bir kurulun beğenisiyle oluşmuş, nitelikli bir 100 Temel Eser listesi çıkmış oluyor.

• 100 Temel Eser soruşturmasının sonunda ortaya çıkan 100 kitaplık listenin en önemli yanlarından birinin, yaşayan Türk edebiyatının nitelikli örneklerini de ciddi biçimde göz önünde tutması olduğu söylenebilir. Ortaya çıkan listenin MEB'in listesiyle yer değiştirmeye başlayıp okullarda uygulanmaya değer bulunacağını da düşünebiliriz. Çünkü hem öğretmenlerin uygulama sırasında daha kolay izleyebileceği, hem öğrencilerin kendilerine yakın bulacakları bir liste olduğunu düşünüyoruz. İyi bir kılavuz varsa ortada, sonrası öğretmen ve öğrencilerin inisiyatifine kalır.

• Soruşturmaya yanıt veren 192 seçicinin ilk dört sıraya Yaşar Kemal'in *İnce Memed*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, Nâzım Hikmet'in *Memleketimden İnsan Manzaraları* ile Sait Faik'in *Alemdağ'da Var Bir Yılan* kitaplarını koyması bile listenin niteliğini daha baştan gösteriyor. Bunlar edebiyat kamuoyumuzun genel onayını da gösteriyor. Bu dört kitabın lise öğrencilerince okunabilir olup olmadığı da sorgulanabilir belki ama dördünün de çağdaş ve ilgi çekici metinler oluşu önemli. Öte yandan, Türk edebiyatı ile dünya edebiyatı arasında kendiliğinden oluşan denge ve klasiklerin yanında günümüzün yaşayan değerli yazarlarının eserlerinin bulunması da bu listenin ayırt edici yanlarından.

Notos'un altıncı büyük soruşturması olan 100 Temel Eser soruşturması, sonuçları hem bugün, hem yarın değerlendirilecek nitelikte olmuşsa, bunun nedenlerinden birinin de iyi tasarlanıp uzun zamanda, yoğun emekle, takipçilikle hazırlanması olduğunu belirtebilir miyiz? Sonunda, 192 yazarın yanıt verdiği bir soruşturmanın uzun hazırlığı özen, sorumluluk, emek ister. Böyle bir soruşturma durgunluk içinde yaşayan, tartışma güdüleri zayıflamış, değişimi yavaş, merakları kısıtlı dünyamızın kan dolaşımını hızlandırabilir... N

BELGE

MEB tarafından belirlenip uygulanan 100 Temel Eser listesi

1 Nutuk, Mustafa Kemal Atatürk
2 Kutadgu Bilig'den Seçmeler
3 Dede Korkut Hikâyeleri
4 Yunus Emre Divanı'ndan Seçmeler
5 Mevlana, Mesnevî'den Seçmeler
6 Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler
7 Divan Şiirinden Seçmeler
8 Halk Şiirinden Seçmeler
9 Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nden Seçmeler
10 Kerem ile Aslı
11 Sergüzeşt, Samipaşazade Sezai
12 Mai ve Siyah, Halit Ziya Uşaklıgil
13 Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Hüseyin Rahmi Gürpınar
14 Şehir Mektupları, Ahmet Rasim
15 Çağlayanlar, Ahmet Hikmet Müftüoğlu
16 Ömer Seyfettin, Hikâyelerden Seçmeler
17 Safahat, Mehmet Akif Ersoy
18 Bize Göre, Ahmet Haşim
19 Eğil Dağlar, Yahya Kemal Beyatlı
20 Kendi Gök Kubbemiz, Yahya Kemal Beyatlı
21 Boğaziçi Mehtapları, Abdulhak Şinasi Hisar
22 Diyorlar ki, Ruşen Eşref Ünaydın
23 Kiralık Konak, Yakup Kadri Karaosmanoğlu
24 Yaban, Yakup Kadri Karaosmanoğlu
25 Memleket Hikâyeleri, Refik Halit Karay
26 Gurbet Hikâyeleri, Refik Halit Karay
27 Sinekli Bakkal, Halide Edib Adıvar
28 Mor Salkımlı Ev, Halide Edib Adıvar
29 Anadolu Notları, Reşat Nuri Güntekin
30 Çalıkuşu, Reşat Nuri Güntekin
31 Çankaya, Falih Rıfkı Atay
32 Zeytindağı, Falih Rıfkı Atay
33 Han Duvarları, Faruk Nafız Çamlıbel
34 Memleketimden İnsan Manzaraları, Nâzım Hikmet
35 Suyu Arayan Adam, Şevket Süreyya Aydemir
36 Ayaşlı ile Kiracıları, Memduh Şevket Esendal
37 Dokuzuncu Hariciye Koğuşu, Peyami Safa
38 Fatih-Harbiye, Peyami Safa
39 Türkçe'nin Sırları, Nihad Sami Banarlı
40 Beş Şehir, Ahmet Hamdi Tanpınar
41 Sahnenin Dışındakiler, Ahmet Hamdi Tanpınar
42 İbrahim Efendi Konağı, Samiha Ayverdi
43 Çile, Necip Fazıl Kısakürek
44 Kuyucaklı Yusuf, Sabahattin Ali
45 Şiirler, Ahmet Kutsi Tecer
46 Şiirler, Ahmet Muhip Dıranas
47 Dostlar Beni Hatırlasın, Aşık Veysel
48 Bütün Şiirleri, Orhan Veli
49 Otuzbeş Yaş (Bütün Şiirleri), Cahit Sıtkı Tarancı
50 Esir Şehrin İnsanları, Kemal Tahir
51 Eskicinin Oğulları, Orhan Kemal
52 Kayıp Aranıyor, Sait Faik Abasıyanık
53 Hikâyelerinden Seçmeler, Sait Faik Abasıyanık
54 Aganta Burina Burinata, Halikarnas Balıkçısı
55 Cemo, Kemal Bilbaşar
56 Kalpaklılar, Samim Kocagöz
57 Küçük Ağa, Tarık Buğra
58 Tütün Zamanı, Necati Cumalı
59 Karartma Geceleri, Rıfat Ilgaz
60 7. Gün, Orhan Hançerlioğlu
61 Kaplumbağalar, Fakir Baykurt
62 Drina'da Son Gün, Faik Baysal
63 Yılkı Atı, Abbas Sayar
64 Hikâyelerinden Seçmeler, Haldun Taner
65 Bir Bilim Adamının Romanı, Oğuz Atay
66 Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz, Aziz Nesin
67 Gazoz Ağacı, Sabahattin Kudret Aksal
68 Anayurt Oteli, Yusuf Atılgan
69 Bu Ülke, Cemil Meriç
70 Gençlerle Başbaşa, Ali Fuat Başgil
71 Türk Masalları, Naki Tezel
72 Boğaziçi Şıngır Mıngır, Salâh Birsel
73 Sokakta, Bahattin Özkişi
74 Kelile ve Dimne, Beydeba
75 Devlet, Platon
76 Sokrates'in Savunması, Platon
77 Gülistan, Sadi
78 Don Quijote, Cervantes
79 Vadideki Zambak, Balzac
80 Sefiller, Victor Hugo
81 Faust, Goethe
82 Robinson Crusoe, Daniel Defoe
83 Suç ve Ceza, Dostoyevski
84 Ölü Canlar, Gogol
85 Babalar ve Oğullar, Turgenyev
86 Savaş ve Barış, Tolstoy
87 Madam Bovary, Gustav Flaubert
88 İki Şehrin Hikâyesi, Charles Dickens
89 Açlık, Knut Hamsun
90 Beyaz Diş, Jack London
91 Gora, Rabindranath Tagore
92 Çanlar Kimin İçin Çalıyor, Ernest Hemingway
93 Ses ve Öfke, William Faulkner
94 Drina Köprüsü, İvo Andriç
95 Akdeniz, Panait Istrati
96 Fareler ve İnsanlar, John Steinbeck
97 Derviş ve Ölüm, Meşa Selimoviç
98 Onlar da İnsandı, Cengiz Dağcı
99 Beyaz Gemi, Cengiz Aytmatov
100 Gün Olur Asra Bedel, Cengiz Aytmatov

10 soruda Sylvia Plath

1 İlk şiiri yayımlandığında kaç yaşındaydı? Sekiz. *Boston Herald*'ın çocuk bölümünde yayımlandı. Sıcak yaz akşamlarında gördükleri ve duydukları hakkında kısa bir şiirdi.

2 Zihinsel hastalığına karşın nasıl bir öğrenciydi? Öğrenim yaşamında başarılıydı. Smith Koleji'nde burslu okudu, Fullbright bursuyla da Cambridge Üniversitesi'ni bitirdi.

3 Smith Koleji'nde bitirme tezinin konusu nedir? Tezinin başlığı Sihirli Ayna'ydı. Bölünmüş kişiliklere sahip karakterlerin sorunlarını iki Dostoyevski romanında inceledi. Sylvia Plath'ın şiir dünyası da birbiriyle savaşan zıt kutuplar ve bunlardan türeyen sorunsallarla doluydu.

4 1953'teki ilk intihar girişimi... Sonrasında elektroşokları şöyle tanımladı: "Karanlıklar zamanı, umutsuzluk ve düş kırıklığı. ... yalnızca insan zihninin cehennemi olabilecek denli karanlık yeniden doğuşun, ruhsal yenilenmenin yavaş, acı verici ıstırabı..."

5 Fitzroy Road No 23, Londra? Sylvia Plath'ın son üç yılını geçirdiği ve intihar ettiği dairede, bir zamanlar şair W.B. Yeats de yaşamıştı. Sylvia Plath'e göre bu bir çeşit işaretti.

6 Ölümünden hemen önce yazdığı otobiyografik şiiri? BBC'de "Daddy" adlı şiirini tanıtırken, elektra kompleksli bir kız hakkında olduğunu söyledi. Babasını öldürerek zihnini tüketen karanlık anılardan kurtulmak istediğini, Nazi-Yahudi soykırımı metaforuyla anlattı. Şiirini, babasıyla artık işinin bittiğini söyleyerek bitirdi. Dört ay sonra da intihar etti.

7 Kocası, şair Ted Hughes "Jaguar" şiirinden sonra... Yazdığı "Pursuit" adlı şiirde panter tarafından kovalanan bir kadını anlatır. Panterin açgözlülüğü Ted Hughes'un ihanetlerini hatırlatır.

8 *Sırça Fanus*'u Victoria Lucas mı yazdı? İlk yayımlanışında takma ad kullandı. Ölümünden sonra, 1967'de kendi adıyla Avrupa'da yeniden yayımlansa da ABD'de ancak 1971'de yaymlanabildi. Nedeniyse annesi ve kocası Ted Hughes'un buna izin vermemesiydi. Romanda deneyimlerine dayanarak, öğrenci bir genç kızın zihinsel hastalığını, intihar girişimini ve sonunda iyileşmesini anlattı. Kişi ve yer adlarının değiştirildiği yarı otobiyografik bir metindir.

9 *The Collected Poem*'in (1981) başarısı? Şiirlerinde yabancılaşma, ölüm, kendini yok etme temalarını işleyen Sylvia Plath, *The Collected Poems* ile Pulitzer Ödülü'nü kazandı. Öldükten sonra ödüllendirilen ilk kadın şair oldu.

10 Sylvia Plath ile Nilgün Marmara... Şair Nilgün Marmara'nın üniversitede hazırladığı tezinin konusu: "Sylvia Plath'ın Şairliğinin, İntiharı Bağlamında Analizi". 1987 yılında yirmi dokuz yaşında intihar eden Nilgün Marmara'nın adı ölümünden sonra sıklıkla Sylvia Plath ile anıldı.

Ernest Hemingway

Köprüdeki İhtiyar

Metal çerçeveli gözlükleri olan, kıyafetleri toz içinde bir ihtiyar adam yolun kenarında oturuyordu. Nehrin üstüne dubalı bir köprü kurulmuştu. Arabalar, kamyonlar gelip geçiyor, kadın-erkek, çoluk çocuk herkes bu köprüyü kullanıyordu. Katırların çektiği arabalar köprüden sonraki dik yokuşu çıkmaya çabalarken, askerler de arabaları tekerleklerindeki çıkıntılardan iterek onlara yardım ediyordu. Kamyonlar zorlanarak yolları aşıyor, köylüler bileklerine kadar toz içinde güçlükle yol alıyordu. İhtiyar adamsa orada hiç hareket etmeden öylece oturuyordu. Daha fazla gidecek dermanı kalmamıştı.

Köprüyü geçmek, köprünün baş tarafından ileride olan biteni kolaçan etmek ve düşmanın ne taraftan ilerlediğini bulmak benim görevimdi. Görevimi yerine getirdikten sonra köprüye geri döndüm. Bu saatten sonra ortalıkta o kadar çok araba yoktu ve pek az yaya kalmıştı. Oysa ihtiyar adam hâlâ olduğu yerde duruyordu.

"Nereden geliyorsun?" diye sordum.

"San Carlos'tan," diye yanıt verdi ve gülümsedi.

San Carlos doğduğu şehirdi ve oradan söz etmek onu mutlu etmişti.

"Hayvanlara bakıyordum," diye açıkladı.

"Öyle mi?" dedim, çok da anlamadan.

"Evet," dedi, "hayvanlara bakmak için kaldım. San Carlos'u en son terk eden de benim."

Ne bir çobana ne de bir sığırtmaca benziyordu. Siyah tozlu kıyafetlerine, tozdan grileşmiş yüzüne, metal çerçeveli gözlüklerine bakıp, "Hangi hayvanlardı onlar?" dedim.

"Çeşitli hayvanlar," deyip kafasını salladı, "işte onları orada bırakmak zorunda kaldım."

Köprüyü ve Afrika'yı andıran kırlarıyla Ebro deltasını gözlüyordum. Düşmanla karşılaşmadan önce daha ne kadar bekleyeceğimizi merak ederken, bir yandan da hâlâ gizemini koruyan düşmanla o ilk teması işaret edecek sesleri duyma beklentisiyle kulak kesilmiştim.

Yaşlı adam hâlâ oradaydı.

"Hangi hayvanlardı?" diye sordum.

"Topu topu üç çeşit hayvan vardı," diye açıkladı. "İki keçi, bir kedi ve bir de dört çift güvercin."

"Ve sen onları bırakmak zorunda mı kaldın?"

"Evet. Top atışları yüzünden. Komutan top atışları yüzünden gitmemi söyledi."

"Hiç akraban yok muydu?" diye sordum, bir yandan da köprünün sonundan yokuş yukarı aceleyle çıkan son birkaç arabayı izliyordum.

"Hayır," dedi, "dediğim gibi yalnızca hayvanlar. Tabii ki kedi kendi kendine yetebilecektir. O kendine bakar ama ötekilerin başına ne geleceğini bilemiyorum."

"Hangi partidensin?"

"Hiçbir tarafta değilim. Politikayla işim olmaz, 76 yaşındayım. Tam on iki kilometre yürüdüm ve sanırım daha fazla yürüyemeyeceğim."

"Ama burası durmak için iyi bir yer değil," dedim. "Eğer yapabilirsen, Tortosa'ya giden dönemecin orada kamyonlar var."

"Biraz daha dinlendikten sonra gideceğim. Nereye gidiyor o kamyonlar?"

"Barcelona'ya doğru," diye yanıt verdim.

"O taraflarda tanıdığım kimse yok, ama çok teşekkür ederim. Tekrar çok teşekkür ederim."

Bana boş gözlerle yorgun yorgun baktı; sonra endişesini biriyle paylaşmak zorunda hissetmiş olacak ki, "Kediye bir şey olmaz, eminim. Kediye üzülmeye gerek yok. Ama ötekiler… Sence ötekilere ne olacak?"

"Niye öyle diyorsun, onlar da kendi başlarının çaresine bakar belki."

"Böyle mi düşünüyorsun?"

"Neden olmasın?" derken, bir gözüm de artık hiç arabanın kalmadığı uzak yokuştaydı.

"Ama bana top atışı yüzünden şehri terk etmem söylenirken, onlar o topçu ateşlerinin altında ne yapacaklar?"

"Güvercinlerin kafesini açık bırakmış mıydın?"

"Evet."

"O zaman uçup giderler."

"Evet, kesinlikle uçarlar. Ama ötekiler? Ötekileri düşünmesem daha iyi olacak."

"Eğer dinlendiysen ben gideyim," deyip üsteledim. "Hadi kalk ve yürümeye çalış."

"Teşekkür ederim," dedi ve doğruldu. Sonra hafifçe yalpaladı, gerisingeri tozun içine oturuverdi.

"Ben hayvanlara bakıyordum," dedi tekdüze bir sesle, ama benimle konuşmuyordu aslında. "Ben yalnızca hayvanlarla ilgileniyordum."

Bu ihtiyar için artık yapılacak pek bir şey kalmamıştı. Paskalya günüydü ve faşistler Ebro'ya doğru ilerliyordu. Gökyüzü kurşun rengiydi, hava kapalıydı. Bu yüzden uçaklar da havalanmamıştı. Bu durum ve kedilerin kendilerine bakabilecek olması ihtiyar adamın sahip olduğu tek şanstı. N

İngilizceden çeviren **Damla Göl**

Isaac Asimov

Simgeler ve İşaretler

Lillian Wright, "İşte yine orada," dedi. Bir taraftan da titizlikle jaluzileri düzeltiyordu.

"Orada, George."

İzleyeceği beyzbol maçı için televizyonun parlaklığını ayarlamaya çalışan kocası, Lillian'a, "Kim orada?" diye sordu.

"Bayan Sakker,"* diye yanıt veren Lillian, kocasının, "O da kim?" şeklindeki malum sorusunu ağzına tıkmak için hemencecik devam etti: "Yeni komşularımız."

"Ah, tamam."

"Güneşleniyor. Ne zaman görsem güneşin altında. Oğlu nerede acaba? Hava güneşliyken genelde o devasa avlularında durup elindeki topu eve doğru fırlatır. Sen çocuğu gördün mü hiç?"

"Duydum. Oynadığı bir tür Çin usulü su işkencesi. Topu duvara fırlat, yumruğunla yere vur, tokat çak. Fırlat, vur, çak, fırlat, vur –"

"Terbiyeli, akıllı uslu bir çocuk. Keşke Tommie onunla arkadaş olsa. Yaşı da uygun; sanırım on yaşlarında."

"Tommie'nin arkadaş edinmede sorun yaşadığını bilmiyordum."

"Aslında Sakker ailesiyle zor. O kadar içekapanıklar ki. Bay Sakker'in ne iş yaptığını bile bilmiyorum."

"Bilmene gerek var mı? Ne iş yaptığı kimseyi ilgilendirmez."

"Onu hiç işe giderken görmedim. Tuhaf doğrusu."

"Beni de kimse işe giderken görmüyor."

"Senin işin evinde yazı yazmak. O ne iş yapıyor?"

"Herhalde Bayan Sakker Bay Sakker'in ne iş yaptığını biliyordur ve benim işimin ne olduğunu bilmediği için de korkunç üzgündür."

"Aman George."

Lillian pencerenin önünden çekildi ve hoşnutsuzlukla televizyona baktı. (Schoendienst vuruş yapıyordu.) "Bir şeyler yapmalıyız bence. Komşuluk bunu gerektiriyor."

"Ne gibi?"

George, elinde az önce açtığı ve şişesinden su damlacıklarının aktığı büyük boy bir maden suyuyla kanepede rahatça oturuyordu.

"Onlarla tanışmak için işte."

"İyi de taşındıklarında Bayan Sakker'le tanışmamış mıydın? Uğradığını söylemiştin."

"Hoş geldiniz demeye gittim ama daha yeni taşınmışlardı ve ev altüsttü. Yalnızca selamlaştık. Bunun üstünden iki ay geçti ama Bayan Sakker'le ara sıra merhabalaşmanın dışında bir yakınlığımız yok. Çok tuhaf birisi."

"Öyle mi?"

"Sürekli gökyüzüne bakıyor. Bunu yüz kere yaptığını gördüm ve hava biraz bulutlu bile olsa asla dışarı çıkmıyor. Bir keresinde yağmur yağacak diye bağırarak bahçede oynayan oğlunu içeri çağırdı. Onu duydum ve aklıma avludaki çamaşırlarımız gelince telaşlandım. Aceleyle dışarı çıktım ama ortalık günlük güneşlikti. Tamam, birkaç bulut vardı ama telaşlanacak bir şey yoktu.

"Peki yağmur yağdı mı?"

"Tabii ki hayır. Boşuna avluya koşturduğumla kaldım."

George o sırada televizyondaki maça kilitlenmişti. Vuruşlardan biri tam sayı oluyordu ki top havada yalpalandı. Maçtaki heyecanlı anlar sona ermişti, atıcı da yeniden dengesini sağlamaya çalışıyordu. Bunu fırsat bilen George mutfağa giden karısına seslendi: "Yeni komşularımız Arizona'dan geldikleri için yağmur bulutlarını öteki bulutlardan ayıramıyorlar herhalde."

Lillian topuklu ayakkabılarının zeminde çıkardığı "tak tak" sesleri eşliğinde odaya geri geldi. "Nereden dedin?"

"Arizona. Yani en azından Tommie öyle söylüyor."

"Tommie nasıl öğrenmiş?"

"Tommie top oynarken Sakkerlerin oğluyla konuşmuş sanırım. O da Arizona'dan geldiklerini söylemiş ve sonra da eve çağırmışlar çocuğu zaten. Aslına bakarsan Tommie, Arizona ya da Alabama gibi bir yer olduğunu söylüyor. Oğlunu ve onun 'zehir gibi' hafızasını bilirsin. Her neyse, gergin olmalarının nedeni havaysa geldikleri yer Arizona olmalı. Buranın yağmurlu ılık havasında ne yapacaklarını bilmiyorlardır muhtemelen."

"Bana niye daha önce anlatmadın bunu?"

"Çünkü Tommie daha bu sabah söyledi; Tommie'nin sana daha önce söylediğini ve işin aslı, bu gerçeği öğrenmesen de bir şekilde yaşamını sürdürebileceğini düşündüm. Vay be –"

Top kaleye doğru yol aldı; sıra atıcıdaydı artık.

Pencerenin önüne giden Lillian kocasına şöyle dedi: "Bayan Sakker'le biraz ilgilenmeliyim. İyi birine benziyor. Hey George şuna bak."

George'un o sırada ilgisini çeken tek şey televizyondaki maçtı.

Lillian: "Bayan Sakker'in gözlerini şuradaki buluta diktiğini biliyorum. Ve eminim ki şimdi de evine girecek."

İki gün sonra George araştırma yapmak için gittiği kütüphaneden ellerinde kitaplarla eve dönmüştü. Lillian onu neşeyle karşıladı.

"Yarın hiçbir işin yok, öyle değil mi?"

"Sanırım bu bir soru değil."

"Hayır. Yarın Sakkerler ile Murphy's Parkı'na gidiyoruz."

"Sakkerler?"

"Allah aşkına George, kapı komşularımız. İsimleri hiçbir zaman aklında tutmuyorsun."

"Bu konuda özel yeteneğim var. Nasıl ayarladın bu park işini?"

"Bu sabah gittim ve zillerini çaldım."

"Zor olmadı mı?"

"Çok kolay değildi. Zordu. Parmağım zilin üstünde, elim kolum seğirerek orada öyle bekliyordum, ta ki zili çalmanın kapının birden açılıp orada bir aptal gibi yakalanmaktan daha kolay olduğunu anlayana kadar."

"Seni başından savmadı mı?"

"Hayır. Daha nazik davranamazdı doğrusu. Beni tanıdığını söyleyerek içeri davet etti ve ziyaretimin onu ne kadar memnun ettiğini söyledi. Böyle işte."

"Ve sen de Murphy's Parkı'na gitmeyi önerdin."

"Evet. Çocukların eğlenebileceği bir yer önerirsem Bayan Sakker'in daha kolay ikna olacağını düşündüm. Oğlunun iyiliğine olan bir teklifi reddetmek istemeyeceğini biliyordum."

"Anne psikolojisi."

"George, evlerini görmelisin."

"He, tamam işte. Tüm bu zahmetlerinin bir nedeni varmış. Her şey daha iyi anlaşılıyor şimdi. Sakkerlerin evini keşfetmek istedin. Ama ne olur eşyaların renklerinden beni azat et. Yatak örtüleri hiç mi hiç ilgimi çekmiyor ve dolapların boyutunu bilmesem de olur."

Mutlu evliliklerinin sırrı buydu işte; Lillian, George'un söylediklerine kulak asmazdı. Önce eşyaların renklerini tarif etti, sonra uzun uzun yatak örtülerini anlattı ve en sonunda da santim santim dolapların boyutundan söz etti.

"Ya evin temizliğine ne demeli. Daha önce bu kadar temiz bir ev görmedim."

"Onunla yakınlaşmayı düşünüyorsan kendini korumak için Bayan Sakker'le uğraşman gerekecek demektir. Baksana önüne ulaşılması imkânsız standartlar koymuş."

Kocasının söylediklerini duymazlıktan gelen Lillian devam etti: "Hele mutfağı nasıl pırıl pırıl. Sanki hiç kullanılmamış gibi. Bayan Sakker'den bir bardak su istedim. Bardağı musluğun altına koydu ve lavaboya damlamasın diye suyu o kadar az açtı ki. Tavrı yapmacık değildi. Öylesine doğaldı ki suyu her zaman böyle doldurduğunu anladım. Bardağı da altına temiz bir peçete koyarak uzattı. Ancak hastaneler bu kadar hijyeniktir."

"Kendi kendine çok fazla sorun çıkarıyor olmalı. Bizimle gelmeyi hemen kabul etti mi?"

"Şey, hemen değil. Hava tahminleri için kocasını aradı ve o da gazetelere göre havanın yarın açık olacağını ama yine de radyonun vereceği son raporu bekleyeceğini söyledi."

"Bütün gazetelere bakmış, öyle mi?"

"Aynen öyle. Üçü de resmi hava tahmininin çıktısını alıyor. Böylece hava durumu konusunda anlaşabiliyorlar. Aslında tüm gazetelere abone olduklarını düşünüyorum. Gazetecinin bıraktığı gazete tomarını gördüm de –"

"Kaçırdığın çok bir şey yok, öyle değil mi?"

Lillian ciddi bir sesle devam etti: "Neyse işte, Bayan Sakker meteoroloji müdürlüğünü aradı ve havayla ilgili son durumu öğrenmek istedi. Sonra da kocasına haber verdi ve geleceklerini söylediler. Ama hava durumunda bir değişiklik olursa bize telefon edecekler."

"Pekâlâ. O zaman yarın gidiyoruz."

Sakker ailesinin bireyleri genç, hoş ve esmerdi. Onlar evlerinden Wrightların otomobillerini park ettiği yere doğru yürürken George karısının kulağına doğru eğildi ve fısıldadı: "Neden, Bay Sakker olmalı."

"Keşke o olsa," diyen Lillian devam etti: "Bir el çantası mı taşıyor?"

"Cep radyosu. Her iddiasına varım hava tahminlerini dinlemek içindir."

Sakkerlerin oğlu elindeki madeni barometreyi sallayarak annesinin ve babasının arkasından koşa koşa geldi. Üçü de arka koltuğa oturdu. Sohbet başladı ve Murphy's Parkı'na

Isaac Asimov (1920-1992) Yahudi asıllı ABD'li yazar ve biyokimyacı. Bilimkurgu yapıtları ve popüler bilim kitaplarıyla tanındı. Robert A. Heinlein ve Arthur C. Clarke ile birlikte döneminin üç büyük bilimkurgu yazarından biri olarak kabul edilen Asimov'un bu sayıda yayımladığımız "Yağmur, Yağmur Uzak Dur Bizden" ("Rain, Rain, Go Away") adlı öyküsü *Buy Jupiter and Other Stories* (1975) adlı kitabında yer alıyor.

"Mutlu evliliklerinin sırrı buydu işte; Lillian, George'un söylediklerine kulak asmazdı."

kadar havadan sudan konularda karşılıklı devam etti.

Sakkerlerin oğlu öyle kibar ve akıllı bir çocuktu ki ön koltukta annesinin ve babasının arasına sıkışan Tommie Wright bile, karşısında duran bu örnek yaşıtı tarafından hizaya getirilmiş, kendine medeni bir görüntü çizmişti. Lillian, arabalarıyla en son ne zaman böyle sakin ve huzurlu bir yol gittiklerini hatırlayamadı.

Lillian sohbet sırasında Bay Sakker'in, sesi zar zor duyulan ufak radyosunun açık olmasına hiç takılmadı. Bay Sakker'in radyoyu sık sık kulağına götürdüğüne de tanık olmadı.

Murphy's Park'ta güzel bir gün hüküm sürüyordu. Hava sıcak ve yağışsızdı ama bunaltıcı bir sıcak da yoktu. Mavi, masmavi gökyüzünde insanı neşelendiren parlak bir güneş vardı. Gökyüzünün her noktasını inceleyip ardından ciddi bakışlarla barometresine odaklanan Bay Sakker bile bir kusur bulamamışa benziyordu.

Lillian çocukları lunapark kısmına götürmüş ve parkta bulunan tüm oyuncaklara binebilmeleri için yeterince bilet almıştı.

Lillian buna itiraz eden Bayan Sakker'e, "Lütfen bu kez ben almak istiyorum biletleri. Bir dahaki sefere de siz alırsınız," dedi.

Lillian geri döndüğünde George yalnızdı.

"Onlar –" diye başlayan Lillian'a George şöyle yanıt verdi: "Aşağıdalar. Bir şeyler içmeye gittiler. Onlara sizi burada bekleyeceğimi ve sonra hep birlikte geleceğimizi söyledim." Sesi sıkıntılı çıkıyordu.

"Yolunda gitmeyen bir şey mi var?"

"Hayır, bir şey yok. Sadece Bay Sakker'in gerçekten çok zengin olduğunu düşünüyorum."

"Ne dedin?"

"Geçinmek için ne iş yaptığını bilmiyorum. Çaktırmadan sormak istedim –"

"Şimdi kim meraklı oldu acaba?"

"Senin için öğrenmeye çalışıyordum. Bana insan doğası fakültesinde öğrenci olduğunu söyledi."

"Acayip felsefi. Bütün o gazetelerin nedeni şimdi belli oldu."

"Evet, ama kapı komşumuz böyle yakışıklı ve zengin biri olunca şimdi benim de önümde ulaşılması imkânsız standartlar var gibi duruyor."

"Saçmalama."

"Ayrıca Arizonalı değil."

"Değil mi?"

"Ona, 'Arizonalı olduğunuzu duydum,' dedim. Öyle şaşırdı ki, Arizonalı olmadığı açık. Sonra da kahkaha attı ve Arizona aksanıyla konuşup konuşmadığını sordu."

Lillian biraz düşündükten sonra, "Sen de fark etmişsindir, bir çeşit aksanı var. Güneybatıda İspanya kökenli çok sayıda insan var. Yani pekâlâ Arizonalı olabilir. Sakker bir İspanyol ismi olabilir."

"Bana daha çok, Japon ismini çağrıştırıyor. Neyse boş ver, bak el sallıyorlar. Hey, ne aldıklarına bir baksana."

Sakker ailesinin her bireyi elinde üçer pamuk şekerle –toz şekerin sıcak bir makinede döndürülmesiyle elde edilen pembe köpük sarmalları– geliyordu. Pamuk şekerler ağızda tatlı tatlı eriyordu ve yapış yapış bir his bırakıyordu yendikçe.

Sakkerler, Wright ailesine de birer tane uzattı ve onlar da nezaketen kabul etti. Hep birlikte biraz yürüdüler, dart tahtasında atış yaptılar, topların deliklerin içine fırlatıldığı bir çeşit şans oyununa daldılar ve başka bir oyundaysa yaptıkları vuruşlarla tahta silindirleri bağlı oldukları kaideden ayırmaya çalıştılar. Birbirlerinin fotoğraflarını çektiler, seslerini

kaydettiler ve kimin daha kuvvetli tokalaştığını denediler.

Sonra oyun alanında koşturmaktan nefes nefese kalan çocukları aldılar. Sakkerler, oğullarını atıştırmalıkların olduğu büfeye doğru götürdü hemen. Tommie bir sosislinin kendisini ne kadar mutlu edeceğine dair imada bulununca George ona bir çeyreklik verdi. O da büfeye doğru koşturdu.

"Açıkçası," dedi George, "burada kalmayı tercih ederim. Onları bir pamuk şeker daha yerken görürsem şuraya çıkaracağım artık. Eminim ki üçü de ayrı ayrı bir düzine yedi. Eğer yanlışsam kendim bir düzine yerim."

"Farkındayım ve şimdi de oğullarına alıyorlar durmadan."

"Bay Sakker'e hamburger yemeyi teklif ettim. Ânında yüzü asıldı ve kafasını sallayarak reddetti. Hamburger çok matah bir şey olmayabilir ama yığınla pamuk şeker yedikten sonra bir ziyafet sayılır."

"Biliyorum George. Ben de Bayan Sakker'e bir bardak portakal suyu içmeyi teklif ettim. Bana hayır derken yerinden öyle bir sıçrayışı vardı ki gören de portakal suyunu yüzüne fırlattım sanır. Neyse, böyle bir yere daha önce gelmediklerinden zorlanıyorlar sanırım. Yeniliklere alışmaları zaman alacak. Şu anda midelerini pamuk şekerle dolduruyorlar ama sonra on yıl ağızlarına pamuk şeker sürmeyecekler."

"Evet, belki de." Sakkerlere doğru yürümeye başladılar. "Lil, baksana hava kapandı."

Bay Sakker radyoyu kulağına yapıştırmıştı ve yüzünde endişeli bir ifadeyle batıya doğru bakıyordu.

"Aha," dedi George, "bulutları fark etti. Eminim eve dönmek isteyecek."

Sakker ailesi George'un başına toplandı. Nazik ama ısrarcı bir tonla eve gitmek istediklerini söylediler. Muhteşem zaman geçirmişlerdi, harika anlar yaşamışlardı, Wrightlar bir dahaki sefere onların misafiri olmalıydı ama özür dileyerek artık eve gitmeleri gerektiğini söylediler. Hava yağacak gibiydi. Tüm tahminler havanın güneşli olduğunu gösteriyordu, diyen Bayan Sakker hayıflanıyordu.

George onları sakinleştirmeye çalıştı. "Bölgesel yağışları tahmin etmek zordur. Ama burada yağsa bile, ki yağmayabilir de hemen, yarım saatten fazla sürmez."

George ne söylerse söylesin Sakkerlerin oğlu ağladı ağlayacak gibi duruyordu. Elinde bir mendil olan Bayan Sakker ise tir tir titriyordu.

Pes eden George, "Hadi gidelim," dedi.

Dönüş yolu bitmek bilmedi. Hiç kimse konuşmadı. Bay Sakker bu sefer radyosunun sesini sonuna kadar açmıştı ve durmadan kanalları değiştiriyor, hava durumunu öğrenmeye çalışıyordu. Hava raporları artık, "gök gürültülü bölgesel sağanak yağıştan" söz ediyordu.

Sakkerlerin oğlu barometrenin düştüğünü söylüyor, çenesini avucunun içine gömen Bayan Sakker ise üzgün bir ifadeyle gökyüzüne bakıyor ve George'a daha hızlı sürmesinin mümkün olup olmadığını soruyordu.

Komşularının hislerini anladığını gösterme çabasıyla Lillian nazik bir tonda, "Çok da tehlikeli görünmüyor, öyle değil mi?" dedi. Ama George karısının fısıltıyla, "Hayret bir şey!" diye söylendiğini duydu.

Oturdukları caddeye girdiklerinde rüzgâr şiddetlenmişti, günlerdir tek bir damla düşmeyen yollardaki tozu savurup duruyordu. Yaprakların hışırtılarıysa kötü bir şey olacakmış hissi uyandırıyordu. Gök gürledi.

George, "Arkadaşlar iki dakika içinde evinizde olacaksınız. Merak etmeyin," dedi.

George arabasını Sakkerlerin uzun ön avlusuna açılan kapının oraya çekti ve arka ka-

pıyı açmak için arabadan indi. Yüzünde bir damla hissetti. Tam zamanında varmışlardı.

Yüzlerinden ne kadar gergin oldukları anlaşılan Sakkerler arabadan paldır küldür indiler, teşekkür ederiz gibi bir şeyler geveleyerek uzun ön avlularından evlerine doğru olanca hızlarıyla koşmaya başladılar.

"Allah biliyor ya," diye başlayan Lillian, "sanki Sakkerlerin –" sözünü tamamlayamadı.

Yağmur öyle bir bastırdı ki gökyüzünde bir yerlerde bir baraj varmış da patlayıvermiş gibi devasa damlalar akıyordu yeryüzüne. Wrightların arabasına sanki yüzlerce baget küt küt vuruyordu. Büyük avluyu yarılayan Sakkerler birden durdular ve umutsuz gözlerle gökyüzüne baktılar.

Yağmur damlaları vurdukça yüzleri silinmeye başladı; yüzleri silindi, gittikçe ufaldı ve birbirine karıştı. Üçü de büzüş büzüş oldu ve arkalarında ıslaklıktan yapış yapış olmuş giysi yığınları bırakarak kıyafetlerinin içinde kayboluverdiler.

Wright ailesi orada durmuş olanları seyrederken, korkudan donakalan Lillian başladığı sözü bitirmeden edemedi: "– şekerden yapıldığını ve erimekten korktuklarını sanırsın." N

İngilizceden çeviren **Burcu Uluçay**

* Asimov, şeker anlamındaki "Saccharo"yu sözcük oyunu yaparak "Sakkaro" yapmıştır. Biz de şekerkamışından ya da şekerpancarından çıkarılan bir tür şeker anlamına gelen "sakaroz" sözcüğünün ilk hecesiyle "şeker" sözcüğünün son hecesinin birleşimiyle ortaya çıkan "Sakker"i tercih ettik. (ç.n.)

BERNA DURMAZ'IN
EN ÇOK ETKİLENDİĞİ YAZAR

Evimizin tek kitabıydı. Evlenerek yanımızdan ayrılan halam unutmuştu onu büyük olasılıkla. Vitrinin bölmesine, babamın gazete kuponlarıyla aldığı ansiklopediler ile kırmızı ciltli ilmihallerin yanına konmaya değer görülmemiş, oynamam için bana verilmişti. Ben de kitabın bütün boşluklarına renkli kalemlerle resimler çizmiştim. Her yıl değişen ders kitaplarımın arasında, oradan oraya sürüklenen defter kitabımı ancak, on beş yaşına geldiğimde okuyabildim. İlk aşkımın acısı, Dmitri Gurov ile Anna Sergeyevna'nın acılarıyla, o güne dek hiç bilmediğim ve bir daha içinden çıkamayacağım bir dünyada, öykülerin dünyasında birleşti. Bugün hâlâ kitaplığımdadır Anton Çehov'un *Önemli Bir Olay*'ı. Ama asıl önemlisi, bugün hâlâ öykülerimden, köpeğiyle dolaşan beyaz bereli o kadının hüznünün geçtiğini duyarım. Şimdi, yıllar sonra bütün bunları düşündüğümde, şunu söylemeden edemiyorum: Herkesin kapısını ancak kendi hikâyesi çalar.

Feridun Andaç

Maşatlıkta Kuş Sesleri

Özge'ye

O Zamanda

Bu zaman, bu bakışsızlık kime keder bilinmez.
Ufalanıyor gözlerim. Taşların yosununa yapışıp kalan tükürüklerimden kına yapıyorum. Ellerim, ellerim alalansın diye. Yanmasını istiyorum parmakuçlarımın, dokunmayı unutmak istiyorum. Derimin altındaki ben, ben değilim artık!

Taşa dokunuyor mantarın suyu. Kekremsi, acı.

"Tuzla, açarsın tadını," diyor bilge söz. Dilimde kuşburnu tadı, tüylü çekirdekleri seviyor damağım.

Yabanda kalan her şey seni hatırlatıyor şimdi. Elleri kınalı, rengini buradan almış olmalı, bakmıyorum yalnızca, tutunuyorum. Çekeliyor… Oysa taşların yüzeyi gökkuşağını andırıyor, oraya bırakıyorum gözlerimi, geldiğinde göresin diye. Buradaki zaman ikimizi iki ayrı dile bölüyor; hatırlanan, yaşanan, acıdan geçen… Gözlerinde, gözlerimde taşıdığımız da bu değil mi? Ses, kalıcı olan ses aktarıyor bize; ama daha çok hatırlananlar. Bellek yanılmaları yok çünkü arada. Şimdi nereden çıktı bu Tatyan havası, bu duduk ezgisi…

Bu dağlar kömürdendir,
Geçen gün ömürdendir,
Feleğin bir kuşu var,
Pençesi demirdendir.

Kanat sesleri alıyor gözlerimi sonra, dokunduğum her bir taş cansuyu nemi bırakıyor avucumda. Peştamalıma tutunarak adımlıyorum maşatlığı.

"Ah! Kaybana, nere kayboldu bu kuzular… Delioğlan, nerden tutturdun şimdi mantar kebabı…"

Dedem görseydi, "günaha girdiğimiz"i söylerdi.

"Orada da canlar var," dememiş miydi dayım!

"Kuşların evi," demişti teyzem, ayılıp bayılmalarından uyandığı bir günde.

Pürdikkatti Zinnur.

"Abla anlat, anlat… gözlerini açmadan… kumlu topraktan sonra ne vardı? Taşın şekli nasıldı?"

ZEYCAN ALKIŞ

"Devamsız, yok öyle bir şey!"

"Onlar emanette," dememiş miydi dedem, yoksa!

"Komşu hakkı ödenemez. Bize emanet her bir şeyleri, gittiler ve bir gün dönecekler. Biz kara gün dostuyuz, hadi ordan dürzü," diye kovmamış mıydı "Mitil Ömer"i de kapıdan dayım.

Peki, nereden çıkmıştı Zinnur?

"Abla, aç köpek gibi bakıyordu yüzüne, söyleme sakın! Delik deşik edecekler maşatlığı."

Dayım anlatmıştı. Annem daha küçük, teyzeme söylemiş bunları. Anlamış da Zinnur'un define peşinde olduğunu.

Zamanın Gölgesi

"Niçin bir başka karanlık ya da aynısında?
Ve bunu soran kimin sesi?"
Samuel Beckett

Bir çocuk isteği, dememiş, alıp gezdirmişti beni.

Yazdı.

"Seni doğurttuğum ayların sıcağı," dememiş miydi bu bilge kadın. Ellerim ellerinde. Sıkı sıkıya tutunuyorum ona.

Korkuyorum taşlardan. Dikeltiler, kayalar, yosunlar… Her biri insan yüzü, insan boyu,

insan gövdesi bana.

"Kuşlar… bak kuşlar…" diyor ninem.

Buranın sahipleri olduğunu biliyorum.

"Ebabil kuşları," demişti dayım. Teyzem, "Turnadır onlar, yeşil başlı telli turna."

"Abla bırak allasen, mezarlık kuşu değildir turna; onlar ayrılıkları taşır, göklere yakışır hem, taş bekçiliği yapmazlar. Buradakiler ebabil, ebabil."

"Devamsız, orası taşlık mı ki… Can bahçesi, gönül siyenci her biri."

"Cennetkuşu nedir?" diye sormuştum tam da maşatlığa adım atarken.

"Gülizar'ın kuşudur," demişti ninem.

Onun bahçesine giremezdik kuşlardan. Korku dilimizde çığlıktı! İstesek de adımımızı atmamızın engelleriyle yüzleşirdik. En çok da başı safran renkli olanını yakalamak isterdik. Gıdısında al aldı tüyleri. Ama ille de safran.

"Burası nasıl korunuyor sanırsınız," demişti dayım!

"Ebabil kuşları insanı korur. İnsan bedeni kutsaldır, toprak ayırmaz; her şeyi, herkesi kabul eder. Safları, ayrımları biz koymuşuzdur. İnsanı kucaklayan topraklardan ebabil kuşları ayrılmaz, gölgeleri üzerindedir. Maşatlığın da sahibi onlardır. Zinnur çırpınsın, yapamaz bir şey. Bu kez, giderse, yüzü çarpılarak gelir. Tutan eli de tutmaz olur."

Gülizar duldu. Bin yaşında görünürdü gözümüze. Cennetkuşları olduğundan bin türlü yakıştırmalar yapılırdı ona. Dilinden kimse anlamazdı. Kuşlarla konuştuğu söylenirdi. Geceleri de kuşlar padişahının katına çıkarmış, hüthüt onu alır, Kafdağı'nın ardındaki saraya götürürmüş. Üstündeki bin renkli giyitleri, başındaki nakışlı, pullu örtüleri hep oradan verilen armağanlarmış. Gülizar, bu dünya ile öteki dünyanın buluştuğu kuyunun üstünde otururmuş. O kuyuda çok çocuk varmış. Yaklaştığımızda oraya düşeceğimizi, bizi alıp oraya atacağını düşünürdük.

Çok çok ötelerden, daha çocukken, kırım kıyımdan kurtularak buraya geldiği söylenirdi. Dilinden anlayan birinin, Çoban Fako'nun onu büyüttüğünü, sonra da onunla evlendiğini, başka bir kırımda da Fako'yu kaybettiğini rivayet ederlerdi.

Gülizar'ın turnalarını da teyzem hikâye ederek anlatırdı.

"Ablam da bir turna," derdi dayım.

"Baksanıza, kendi dışında, herkese iyilikleri dokunur."

"Yaralı, kanadı kırık bir turna gibidir Meryemim," der dururdu ninem, "bin yıl yaşasa, bin dünyanın kahrını çeker sürmelim."

Ve beklerdi teyzem.

"Gözü yoldadır hep," derdi annem.

Bir gün çıkıp gelecek olanı biz de merak ederdik. Ve bu bir sırdı bize. Kapılarının ardında saklı sözdü, sitemdi, isyandı, öfkeydi. Büyük dayım bundan dolayı terk-i diyar etmişti yurdunu. Teyzemin ayılıp bayılmaları bundan mıydı yoksa?! Annemin genç kızlığa yürüdüğü çağlarda küçük dayımın ona kol kanat germesini teyzemin bir rüyasına vermişler.

Anneannemin bana hep "Kerem ile Aslı" hikâyesini anlatması, "Ferhad ile Şirin" masalını, ta ötelerdeki Kalor Kayası'nı hatırlatarak dillendirmesi de bundandı demek.

Derdi ki, "Sevda bir ayrılık gömleği, giysen çıkaramazsın, çıkarsan da giyemezsin bir daha. Meryemim bir Şirin gibi yandı. Edenler bulsun demiyorum, onlar da bir ana kuzusu. Neylersin yavrum, dünya ikilik üzerine kurulmuş. Buluşmak zordur, yağlı kement iki yakayı kavuşturur da iki sevenin gücü bunu alt edemez. O ağırlığı kaldıramazlar, o yükü taşıyamazlar, kemgözlerin ezinci yıkar viran eder gönülleri."

O, evin gamlı gülüydü, "sevinci ve bereketi" derdi ninem. Üstüne titrenirdi. Upuzundu

simsiyah saçları teyzemin. Fildişi tarağını eline aldı mı, örgülerini açtığı saçları simsiyah ipince uzunlukta bir yol olurdu gözümüzde… teyzemi alıp götürecek, ummanlara salacak, birine kavuşturacak yol. İnce uzun parmaklarını dolardı saçlarına, incitmek istemeyen bir ipiltide okşayarak tarardı, sanırdınız ki birini sevip okşuyordu. Ve o an, yeni bir türkünün gamına yatacağını anlardınız teyzemin:

Hatırına düşmez sormaz halimden,
Kirpikleri siyah kalem kaşlı yar,
Turnam turnam yareli turnam aldırır sunam…
Fikrin zikrin çıkmaz oldu aklımdan
Kendi melül melül gözü yaşlı yâr.

Dertliyiz ve sefil gurbet ellerde,
Bir zaman şöhreti gezer dillerde,
Turnam turnam yareli turnam allıdır sunam.
Yârim geldi diye gözü yollarda,
Anadan gülmedi garip başlı yâr.

Can Siyenci

"Bütün varlıklar birbirleriyle hısımdır."
Immanuel Kant

Zankanın gelişini duyuran seslerin ayrımına varan gene teyzemdi. Karda kıyamette teyzemin zamanın gamlarını saydığını söylerdi annem.

"Siz uyuyun, ben rüyalarınızın akrabasıyım," derdi.

İnsanların uyudukları saatlerde uyanıktı o. Sesini taşırdı gecelere, sabahlara ermek isteyen bir bakışla günü karşılamak isterdi.

"Rüyalarınızı saklayın," derdi, "öyle her önünüze çıkana anlatılmaz rüya; rüya sırdır, rüya kaderdir, rüya geleceğinizdir… kelamdır rüya…" Sonra kendisine açılanları yorumlamaya başlardı. Ama karşısına gelip her durana sözü yoktu. Ayırırdı; "Git, yıkan paklan, üstünün ve ruhunun kirini arındır öyle gel," dedikleri de olurdu; "daha çok rüya gerek sana, ilkini farş edersem uğurun kapanır," deyip geri çevirdikleri de vardı.

Bizim için teyzem oyun bahçesinin gülüydü, gül ağacıydı. "Ama ben leylakları severim yavrular," der bağrına basardı bizleri. Dayımın Selo'su, halamın Elif'i bir de ben onun üç gülüydük. Evini de "Gülistan Sarayı" diye bize açar, sofralar donatır, oyunlar kurar, masallar anlatırdı hep. Bizden biri olurdu teyzem. Bahçeyle soluk alıp verirdik. Güvercinler, leylaklar ve güller arasında bir melekti gözümüzde teyzem.

Bir gün, "Can siyencim yaralar beni, gözüm gönlüm avuntuda işte abla," diyerek anlatmaya başlamıştı Selo'nun annesine; "Bırakın biraz daha kalsın bu çocuklar bende, gönlümün şenliği her biri, dayanamam bu kimsesizliğe."

Ninemi, maşatlığın yanındaki gömütlüğe uğurlayalı beri yalnızdı teyzem. Bizse onun can siyencinin ağrılarını alıyorduk demek, ona her kavuştuğumuzda! N

* Uzun bir anlatı olarak tasarlanan "Maşatlıkta Kuş Sesleri"nin ilki, *Gönlümün Yitik Yurdunda* öykü kitabımda yer almıştı; Can Yayınları, 2003, 119 s.

Hakan Bıçakcı

Yayımlanmamış Bir Öykü

Yağmurlu, sevimsiz bir perşembe akşamıydı. İşten çıkmış, İstiklâl Caddesi'nin kırık taşlarının üstünde bata çıka yürüyordum. Oynayan her taşın altından farklı miktarda su fışkırıyordu. Sokakta paramparça şemsiye cesetleri, çantamda yeni bitirdiğim öykümün çıktısı vardı. Ara sokağa girip dar ve kirli binanın üçüncü katındaki derginin danışmasına öykümü bıraktım. Zarfın üstünde telefon numaram ve olumlu olumsuz dönüş beklediğime dair notum vardı.

Güneşli bir cuma öğleniydi. İşyerinde boş boş oturuyordum. Telefon çaldı. Arayan derginin editörü. Yaşı kestirilemeyen bir kadın sesi. Konuşarak ofis kapısının önüne çıktım. Durumun olumsuz olduğunu doğrudan konuya girmeyişinden anladım. Kısa ve gereksiz bir sohbetten sonra ses tonunu biraz değiştirerek öyküyü dergide yayımlamak için uygun bulmadıklarını söyledi. Çoğul konuşmuştu ama uygun bulmayan kendisiydi. Uygun bulmamışlarmış. Kurul toplanmış da saatler süren ateşli tartışmalar sonunda bu zor karar alınmıştı sanki. Tartışmaya girmeden telefonu kapatmak istiyordu.

Derin bir nefes alıp nedenini sordum. Keşke sormasaydım. Bir anda küstahlaştı. Kurmacanın açık edilmesi numaralarına, böyle zorlama postmodern denemelere kapalı olduklarını söyledi. Şok olmuştum. "Uygun bulmadık," de geç. "Beğendik ama yerimiz yok," de kapat konuyu. Ne sataşıyorsun? Ne laf sokuyorsun? Kabahat bende hesap soruyorum. Huyum böyle ne yapayım? Sormasam ölürüm.

Biraz da yazdığıma çok güvendiğim için üstelemiştim. İki ay boyunca uğraşıp gerçekten iyi bir iş çıkarmıştım. Öyküm, bir yazarın yazdığı öyküyü dergiye bırakışı ve editörle bu öyküyü neden yayımlamak istemediklerini tartışması üstüneydi. Sonunda da yazar, tüm çabalarına rağmen editörü ikna edemiyordu. Basılmayan bir öykünün hikâyesinin dergide basılması fikrini ilginç buluyordum. Anlaşılan karşı taraf benimle aynı fikirde değildi.

"Zorlama postmodern denemeler mi? Ama bu zorlama değil ki, gerçek. İşte bakın şu anda öyküdeki durumu bire bir yaşıyoruz."

"Gerçek olunca tamam ama yazınca gerçekçi olmuyor işte."

Ukalalığa devam. Hayal kırıklığına uğramıştım. Böyle bir tepkiyi hiç beklemiyordum.

Kırıldığımı anlayınca üzüldü herhalde. Bu editörlerin işi de psikologlarınkinden zor.

"Bir de asıl sorun çok kısa olması," dedi. Bak şimdi oldu. Medeni insanlar gibi kıvırt işte böyle. Kimse bunalıma girmesin.

"Format gereği 7.500 vuruşun üstünde öyküler yayımlıyoruz. Sizinki 3.000 civarı. Şimdi bunu uzatsanız da tadı kaçar." Manik döneme girdi galiba. Gönül alma işini abartmaya başladı. Hangi tadı kaçacak?

"Diliniz çok güzel aslında, keşke bir öykünün yazılması ve reddedilmesi üstüne yazacağınıza gerçekten bir öykü yazsaymışsınız."

"Bu da bir öykü ama. Öykünün öyküsü."

Bu açıklama hoşuma gitmişti. Keşke adını "Öykünün Öyküsü" koysaymışım, diye düşündüm. Çok daha kötü bir başlık atmıştım dosyaya: "Yayımlanmamış Bir Öykü". Parlak güneşin altında yüzümü süratle karartıp son bir kez zorladım.

"Peki adı 'Öykünün Öyküsü' olsa? Yani bu başlıkla yayımlasanız, olmaz mı yine?"

"Olmaz, kusura bakmayın lütfen."

Kendimden tiksinmeye başlamıştım. Midem bulanıyordu.

"Peki anlıyorum. Size iyi çalışmalar. Gerçekten bir öykü yazarsam görüşürüz o zaman."

"Her zaman bekleriz."

Çok beklersin. **N**

Murat Özyaşar

Yasak Bölge

Çocukluğunun gürültüsüyle uyandın.
Ağzında iki heceli berbat bir leke: ba!
ba!

Atlastan bir rüyaydı bu, gözlerini ordan açtın dünyaya. Oysa kaç kere dediydim ben sana: Uyanma, üzüyor seni dünya. Tamam, ısrar etme bu kadar, tane tane anlatacağım hepsini sana.

Gürül gürül bir gürültüdür kopmuş, uğul uğul uğulduyordu dünyada. Odanın mı, annenin mi hüngür hüngür ağlamaklı sesi balkona, balkonun o dinmeyen o kapkara öfkesi önce mahalleye paldır küldür düşüp, sonra unufak olup sokak sokak, kapı kapı, dalga dalga dolaşıyordu dünyada. Dolaşmakla kalmıyor, düştüğü yere ateş saçıyor, ortalığı darmaduman ediyordu. Evden yeryüzüne düşen bir yıldırımın sesiydi âdeta. Senin yüzünden düşense bin parça. A benim iki gözüm, evin bir yuva olduğu söylenemezdi daha. Cehennem ateşi, mahşer kalabalığıydı dışarısı.

İçerisiyse 2+1 hasar. Çatlak duvar, durmadan akan tavan, kendi kendine kör bir pencere; yani annen, baban ve sen. Ezber bir dille dua edip dizlerini dövüyordu annen, tespih dolusu dualara televizyonun cızırtısı karışıyordu sonra. Baban durmadan ve hep balkonda. Sen ağzında bab ba, diye diye dolanıyordun ortalıkta.

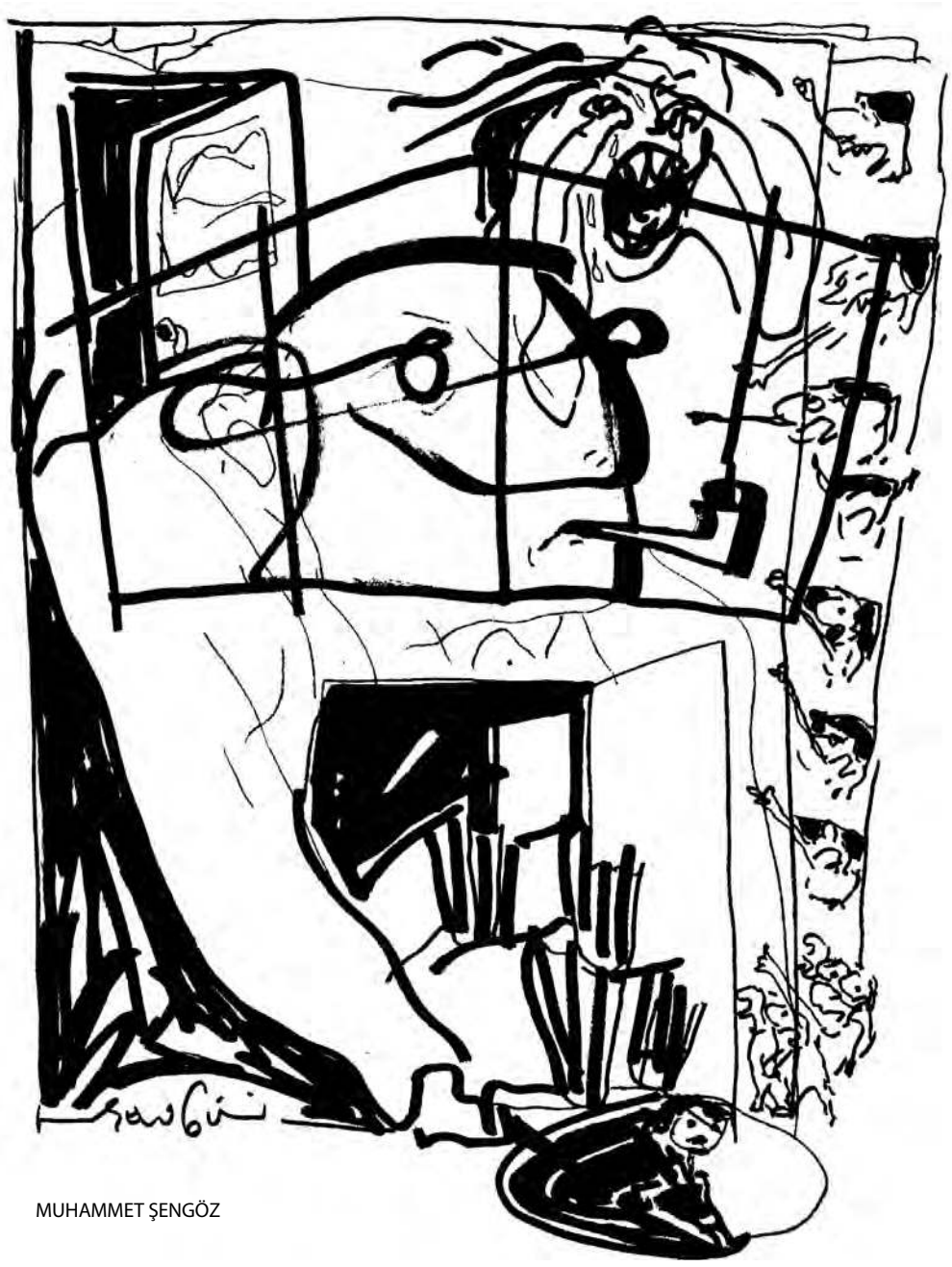
Dışardaki ateşteyse göğüslerini yumruklayanlar, giysilerini paramparça edenler, saçlarını başlarını yolanlar vardı. Birbirine karışıyordu telsiz, ambulans, çığlık ve siren sesleri. Genişçe açılmış branda etrafında kopan curcuna da cabası. Tüm bu hengâmede senin gözlerinin gördüğüyse birbirine çarpan, birbirini kır eden sözcüklerin herkesi gökten yere indirip çıkarması, oradan buraya fırlatıp atması, tüm sözcüklerin herkesi herkes yapmasıydı. Alnın o zaman da ellerindeydi. Yüzün, sonradan kıpkırmızıya dönüşecek utanç kırmızısı.

İşte tüm bu sesler, tüm bu sessizlikler camlara biriken bakışlarda toplanıyor, ağızları yalvarmayla bir açılıp bir kapanan dudaklarda sözcüklere dönüşüyor, o sözcükler toplu çığlıklar olarak feryat figân yükselip yükseliyor, yükseldiği yerden dönüp geriye, gelip asılı kalıyordu balkon demirinden sarkmış o gövdeye:

"Dur yapma."

"Arkanda bırakacağın yetimi düşün."

"Sakın. Sakın ha!"

MUHAMMET ŞENGÖZ

Sakındın, bana bunu da yaptın baba, dedin uyanınca.

Gözünde canlandı 2+1 eviniz: Duvarda babanın ısrarla kaldırılmasını istediği, anneninse sararmış yapraklarını özenle biriktirdiği, "Hele bir oku, bak arkasına ne yazmış," dediği Diyanet Takvimi. Paramparça dağılmış boy aynanız, öte tarafta babanın kitaplığı: *Yabancı*, *Bulantı*, *Değişim*, *Aylak Adam*, zar zor okuduğun *Bay Muannit Sahtegi'nin Notları*, sana alınmış *Küçük Kara Balık*. Mutsuzluklarınızı gidermeye çalıştığınız sabah kahvaltıları, yetmezmiş gibi mutluluk aradığınız öğün öğün akşam misafirleri, börekler, çaylar, kekler… Annenin sumaklı dolmaları; babanın kahveleri, hep sade. Babanın yürüdükçe ayak izlerini derinleştirdiği halı, hiçbir işe yaramayan ecza dolabı, bir manzara resmi, yanında incelikli Klimt. Büyük tartışma konusu yastık, size katlanamayan nevresimler…

Üst üste birikmiş, zamanla içinde ne var ne yok unutulmuş kolilerin olduğu, her türlü

ıvır zıvırın tıkıştırıldığı, eşyanın mesut uykusundan uyandırıldığı ihmal odası, senin sonra sonra adını koyduğun, yani evin bilinçaltı odası. Daha ne diyeyim ben sana, hasılı 2+1 hasar, yani annen, baban ve sen.

"İşte böyle böyle, saklı bir ölüm, eski bir heves, uzun sarkmış bir leke olarak asılı kaldı dünyada. Olur olmaz, bile isteye yüzüne çarpan bir leke."

Hem biliyorsun, sen ki balkondan değil, kendinden sarkmak isteyen, evine değil, balkona düşkün bir babanın evladı olarak düşürüldün dünyaya. Ordan kucağına doğdun annenin. Annen ki, eşiklerden duayla geçen, otobüse besmeleyle binen, ördüğü yün çilelere kendi çilesini karan, yani senin kapkaran.

Nasıl diyeyim sana, büyüdün sonra, oynadın oyalandın. Toprak yedin, çamura bulandın, çamurdan adamlar yaptın, telden kamyonlar. O adamları o kamyonlara bindirip uzaklara gönderdin. Uçurtma uçurdun, topaç çevirdin, çevirdiğin topaçlar lal oldu sonra. Baş, başaltı, müselles... Kapış malı helaldir, dendi sana. Sana balon, sana şeker, sana pisküvit. Harften heceye, heceden sözcüğe, sözcükten cümleye geçtiğin, cümlesine lanet okuduğun o günler. O trahomlu gözler, siyah önlük, beyaz etamin yaka. Hazrolda tutuldun çok zaman, tek ayaküstünde ceza. Rahata erdin sonra. Dizlerini kanattın herkes kadar, herkes gibi dirsek çürüttün de anladın: Şu çocukların tek bir kusuru var; büyümeleri. Sen de durmadan büyüdün, sonunda geldin bu kusurlu uykuyu uyudun. Uykunun kusurlusu lekeli olur cancağzım, kalkar, adına rüya derler bunun. Kekemeleri olduğu gibi gevezeleri de vardır rüyanın. Bu rüyanın hem kekemesi hem gevezesi oldun. Korku ve arzu sarkacında sallandın durdun. Bütün kapıları balkona açılan bir uykuydu seninkisi. Dinliyorsun değil mi, az daha kulak ol bana!

O gün bugündür, düşmedi baban o balkondan. Hiçbir zaman karış karış karışmadı o kalabalığa. Sonunda atlayamadı, inemedi oraya. O kapkara çukura. Oysa kırların arasında boylu boyunca dikilivermiş bir hece taşı, o dinmeyen öfkesini dolduracağı bir çukurdu istediği. Bunu verecektin ona. Ama daha değil. Daha değil.

Babandı işte, koltukaltında her daim kalın kalın kitaplar, ağzında tuhaf kaçacak sözler, çarşı pazar dolanıp eve sığınan, çoğunun işte bizim delimiz, çok azının da o bizim delimiz değil, o bizim dilimiz dediği, başkalarının sesiyle konuşup kendini kendi gurbetinde arayan bir garip adam. Nam-ı diğer Kibar Rıza. Kibar olan kibirli de olur, bilirsin. Aslı ve hasılı, güzel adımlarla yanlış dünyaya gelmiş bir adam. Senin dileğindi oysa: Olursa, adam gibi olsun adam.

Babandı.

İşte böyle böyle, saklı bir ölüm, eski bir heves, uzun sarkmış bir leke olarak asılı kaldı dünyada. Olur olmaz, bile isteye yüzüne çarpan bir leke. Sen de kalktın, kendinden geçip ona vardın, tekrarbetekrar bu lekeli uykuyu uyudun. Kışlar geçti içinden, yağdıkça karlar daha bir sarındın kendine. Dondun kaldın, kar uykusuydu tutulduğun. Kıvrandın durdun, geldin eski bir sancıya uyandın. Evin memnu mıntıkasıydı balkon. Babandı, seni mahrum etti oradan. Sen de sözün hükmü var, dedin, kalktın en mahrem alana bi temiz çekmek istedin onu: Bembeyaz bir çukura.

Velhasıl, harf harf, haram ettin uykularını.

Bir rüyanın rüyasıydı bu. İstediğini verecektin ona. Buna tüm kalbinle inandın. Beyaz bir sayfaydı arandığın. Kalktın, defterlerden defter beğendin. Eski bir defterden bembeyaz bir sayfayı bulur bulmaz ölçüp biçtin, tam da babamın boyuna göre, dedin. Yüzünde bir vasiyet sevinciyle, bir boy ver, derin mi değil mi, dedin ona. Yüzdürecek miydin, boğduracak mıydın, ya da bir farkla, ne fark ederdi senin için. Onunsa haberi yoktu hiçbir şeyden. Başına oturdun sayfanın, özene bezene en süslü yazınla uzandın ilk satırına: Sevgili

Babacığım, bizi alttan alan bir dünyada yaşıyoruz nasıl olsa! Devamında yutkuna yutkuna konuştun. Dedin, madem inemedin oraya, ben de seni harf harf düşüreceğim buraya. Yavaş yavaş sarıp sarmalayacağım seni bununla. Beyaz bir tülbent gibi geçireceğim bu sayfayı ağzına. Daha daha, işte bu kararmış sayfayla örtüneceksin çok zaman. Sanıyordun ki sen böyle yapınca, böylece kurtulmuş olacaktı herkes herkesten.

Murat Özyaşar (1979) *Ayna Çarpması* adlı ilk ve tek öykü kitabıyla 2008 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, 2009 Yunus Nadi Öykü Ödülü'nü aldı. "Yasak Bölge", *Ayna Çarpması* yayımlandığından beri dergilerde yayımlanan ilk öyküsü.

Ya ne sanıyorlardı? Dizlerini kırıp boylu boyunca indin sayfaya. Bakar oldun çok zaman bu çukur karanlığa. Elindeki, kalemden çok bir uzvun gibiydi. Kalem olmuştu kolların, upuzun bacakların, o uzattığın dilin. Tekmetokat saldırıyor, ağzında fatihalar, dilinle küfrediyordun durmadan. Kazdıkça uzanıyor, uzandıkça daha derine varıyor, vardıkça dalıyordun sayfaya. Eski harf bir kalp ağrısıydı bu. Bilmeliydin oysa, her harfin ağırlığını taşıyamaz her sayfa. Taşıyamayınca ağırlığını, sayfanın ortasında tekmetokat bir leke, işte böyle böyle, büyüyedurdu yüzünde gözünde. Ellerine bulaştı sonra. Boğazına yapıştı, gırtlağına. Gelip bir yumru olarak düğümlendi orada. Dedin durun ama, dilimden düşürmediğim bu leke başka. Hece hece kelimeye evrildi gırtlağında. Ordan uzun bir kelama dönüştü sonra. Kalem kalem karşına çıktı her daima. Bütün külliyatıyla yüzüne çarptı her ağızda.

Adı: Baba!..

Yahut çok çiğnenmiş bir patika.

Oysa bunu hep unutmadın. Bazen anlamazdın onun ağzından çıkan bazı sözcükleri, "ha" derdin o zamanlar. Elinde piposuyla döner, "Ha denmez yavrum, efendim demek lazım," derdi sana. En itaatkâr sesinle, Efendim! dedin, ha dememek lazım, ha-ha demek lazım. Azgelişmiş bir babanın çok gelişmiş bir oğlu mu olmaktı niyetin? Daha neler. Daha neler. Ha-ha, dedin en buyurgan sesinle, ha-ha.

Hem biliyorsun sen, bazı sözlerin bazı yaşları beklediği gibi, bazı yaşlar da bekler bazı sözleri. Kalkıp babana mektup mu yazacaktın, ne! Daha neler. Daha neler. Senin mektubun okunmaz yavrum. Elin yazısı güzel, seninki değil. Senin alın yazın karaydı bir defa. Dağıldı işte birbirine el yazınla alın yazın. Ne diyeyim ben sana, basbayağı çocukluktu yaptığın: Yağ satarım/Bal satarım/Ustam ölmüş ben satarım…

Uzun sürmüş bir yolculukta, kendinden geçip kendine varırken, ara ara gözlerini açar ya insan, öyle yorgun öyle ağır, ağır ve yorgun kalktı gözkapakların. Bir kuşun kanat çırpışları gibiydi kirpiklerin. Azar azar uyanıyordun böyle olunca. Çarptıkça onlar birbirine, daha net hatırlıyordun. Kaç zamandır dilinden düşen her sözcük sarkmak istiyordu dilinin balkonundan. Sarkıp sakız olmak istiyordu her ağıza. Bütün kulaklara ağız olmak, parçalanmak, herkesin pazartesi günkü yüzüne dağılmak istiyordun sonra. Birkaç kanat daha çırpmayagördü kirpiklerin. Çok uyandın, daha çok uyandın böyle olunca.

Anladın: Bıçak eski, kuyu kuru, ip kısa geldi boynuna. Ağzından avuçlarına dağılan lekeyi gördün sonra.

Dedin, yeter!

Neyse ne, dedin.

Dedin, denedin ve çıktın!

Uykulu uykusuz sokağa fırladın. Gittin dışarıya birkaç tecrübe adımı attın. Başa döndün, ta en başa, dedin ben zaten her şeyi o çok yaşımda lekeledim. O trahomlu gözler, siyah önlük, beyaz etamin yaka. Ve tak tak, adımların bir nakış gibi, iki ters bir düz. Alnın-

da boncuk boncuk ter. Sırtını döndün dünyaya. Ah ne büyük yanılgı! Döndün dolandın. Dolandın durdun. Alnında ateşler yükseldiğinde sanki neden hatırlardın mezarlıkların serin olduğunu. Döne dolana mezarlıkta buldun ayak izlerini. Emin olmak için adımlarını koydun bu izlere. Tamamdır, dedin. İz süre süre vardın.

Vardığın yer bir hece taşıyla karşıladı seni: "Zâ'ir Sen Hiçsin!"

Toprak ve çimen kokusu karışmıştı birbirine. Oh ne âlâ! İçine çektin tüm bu kokuları. Güzel hoş da bekçileri oldukça şaşkın buldun. İçeridekilerin dışarıya çıkmasına, dışarıdakilerin içeriye girmesine engel olamıyorlardı. Girip çıkanlar oluyordu, çıkıp gelenler ve gelip durmadan kalanlar. Tel örgüler, onca atılmış toprak, bunca okunmuş dua, tespih tespih sesler ve bekçiler, yani her biri çaresizliğin bir başka hali. Oysa gözünle gördün. Bir curcunadır kopmuştu, bir tufan, bir hengâme. Toz ve duman, kızılca kıyamet. Bekçiler baka baka bekliyorlardı öyle. Ne bekliyordun ki! Vaktiyle baktığın, zaman zaman bakakaldığın bir dünyaydı orası. Başa döndün. Başlarını taşa tutanlar, göğüslerini yumruklayanlar, yakalarını yırtanlar, bir isyan mı, bir ağıt mı bu, sesini Allah'a ulaştırmaya çabalayanlar… Yazık, oldukça eskimiş taşına "gencecik" yazılmış birinin. Ellerinde ibrikleriyle, dilenen bakışlarla sana bakan çocuklar: "Ağbi su dökeyim mi, Yâsin de okurum, nereye istersen oraya gelirim…" Ne olursan ol yine git, dedin içinden. Seni duymuş gibi, "Seni kıran kır olsun ağbi," dedi içlerinden biri.

Sigaraya öfkeyle uzandı ellerin. Peş peşe yaktın, pis pis içtin, dolu dolu, üç tane. Dumanın dağılışı gibi dağıldın. Uzaklaştın da anca hatırladın. Geçen zamanların birinde, yine böyle sen uzun ince yürürken yolda, bir eski zaman sözünü hatırlatır gibi, bir dilenci şöyle dillenmişti sana: "Allah bir tenha versin sana. Allah bir tenha versin sana. Allah sana bir tenha..."

Döndün olduğun yere. Aklında darmaduman günler. Toprak ve çimen. Dua ve bekçi. Tespih tespih sesler. Durmadın, bir yıldırım hızıyla geçtin oradan. Dedin al sana, işte sana bir tenha. Uzak düştün de yakın ettin uzakları. Kırları, kır olanları düşündün. Bu tenhada bir fırtına koparmaktı niyetin. Yutkundun. Nefes alıp verdin. Zihninde yankılandıkça yankılandı çocuğun cümlesi: "Seni kıran kır olsun. Seni kıran kır olsun. Seni kıran kır!" Uzunca soluklandın da anca denedin! Boyun kısa geldi servi ağaçlarına. Gittin gölgesine sığındın sen de, oturdun, boynunu büktün. Bu kaçıncı tecrübe edişindi. Yine caydın. Yeniden yenildin, ama ne güzel yenildin! Dedin kal kaldığın yerde, zaten bu dünyada kalan kalana. Bunu dedikten geri, huşu içinde, kavakların hışırtısına karıştın. Serçeler öttükçe öttü, baykuşlar geçti üstünden. Uyanır gibi oldun bu kadim sese. Bakakaldın taptaze bir mezarın başındaki yaşlı adama, bütün dillerde bir ağıta oturmuş: "Yaşlandım, yaşlandım. Anam öldü, keder yaptım. Allah keder vermesin," diye inliyordu. Bu sese sonsuz bir unutuşla hece taşları kulak veriyordu, bir de sen. Uzun uzun göz göze geldiniz onunla. "Allah keder vermesin," dedi sonra üzgün üzgün. Israrla kaçırdın bakışlarını ondan. Büyülenmiş gibiydin, açılmış bir deftere otururken olduğun gibi, kılıktan kılığa giriyor, gömlek değiştiriyordun boyuna: Ensende bir çift göz, omurganda saklı bir balık kılçığı, kuyruksokumunda iyice kıvrılan yılan, beynindeki kertenkele, hepsi, bütün hepsi, senin içinde büyüyedurmayı beklemekteydi. Herkesi kendine gönderen bir kalabalıktı geçtiğin. Anlayacağın, halden hale geçişti seninkisi.

Çıktın ordan ve onlardan.

Adam hâlâ ve ısrarla inliyor, çocuklar cıvıl cıvıl koşturup duruyor, mezar taşlarındaki yazılar parladıkça parlıyordu. Bekçiler selam verdi, elinle göğsüne aldın selamlarını. Nasılsa selam alıp vermenin yurdudur burası, dedin. Sen duydun, ensende bir çift göz gördü, "Zaten bekleriz beyim," diyen o sesi.

Babanın kendini tutamayan işaretparmağı eşlik etti sana, parmağın tembih ve tehdidi kulaklarında:

"Geç bunları. Geç bunları. Geç bunları."

Artık çok geçti.

Baktın hevesle çıktığın sokaklar sana dar.

Anlamadın gitti, sokaklar değil, senin için dar. Sokağa fırlatılmış bir ünlem işareti gibi dolanıyordun ey'le, vay'la, ah ve vah!'la. Dilinden dökülendi vaveyla. Soluk soluğa, ensende bir çift göz, soğuk terler döküp sokak ağzında buldun kendini. Üffff, buralar çok daha gerçek, dedin. Hakikat buymuş diye mırıldandın kendini tutamayan babanın nasihat parmağına. Adımbaşıüstüsteyanyanaaltaltaiçiçe gördüklerin ev değil, sanki taşlarla kapanmış birer kuyu… Ancak bir ilkokul çocuğunun boyunun uzanabileceği yere, cami duvarına kargacık burgacık yazılmış bir yazı ilişti gözüne: "Allahım seni çok seviyorum." Nedense için ışıdı birden. Baktın göğe yakın duruyor yoksul evlerin pencereleri. İçinin ışığı söndü, karanlıkta kaldı dünya. Sonra perde perde evler açıldı gözünde. Çiçekli perdelerin ardında özenle asılmış Mushaf, duaya açılan eller gibi sabırla asılı duruyordu duvarda. Şahmeran resimleri, su içmeye inmiş geyikler, ceylanlar, Diyanet Takvimi, manzara resimleri, bir Zülfikâr süslüyordu rengârenk duvarları. Eşiklere birikmiş kadınlar, kapı önlerinde salya sümük bir dolu çocuk. Telden kamyonlar, çamurdan adamlar, rengârenk bilyeler, kapış malı helaldir sesi... Tozlu, sisli, bulanık bir gelecek. Sana bakan bulaşık bakışlar. Babanın üst perdeden sesi kulaklarında:

"Geç bunları. Geç bunları. Atla buraları. Atla…"

Kalmadın buralarda. Geçtin. Çok geçtin bunları.

"Tozlu, sisli, bulanık bir gelecek. Sana bakan bulaşık bakışlar. Babanın üst perdeden sesi kulaklarında."

Çok geçmedi, dayanamadın. Durup dururken kendine döner gibi, mır mır mır ötüp eve döner ya insan, gırtlağında büyüdükçe büyüyen yumru gibi bir sıkıntıyla döndün eve. Haklıydın, haksız kıldın kendini baba, dedin usulca. Biliyorsun eve varınca anlaşılır bazı sözlerin kıymeti. Bu sözlerle adım adım vardın kapına. Kapın paslı bir gıcırtıyla, yalnızlıktan dan dan dan açıldı. Önünde durman yetti, seni bekliyormuş zaten. 1+1 evin, yani sen ve ben, biri ötekini var eden. İkiz olduğumuz doğru, ama bilmelisin ki iki yüzü kadar farklıyız aynanın.

İçeri girer girmez seni karşılayan, yardım ve yataklık edip bir hayatı ömür kılan tüm eşyalar: portmanto, ayakkabılar, şemsiyeler, çantalar, kapıya yapıştırılmış hatırlatma notları, terlikler, yeni alınmış dergiler, okunmamış gazeteler, kahve ve sigaralar, menekşeler, güller, kaktüs ve fesleğenler, dünden kalma poşetler…

Ara ara kulaklarını çevirdiğin radyodan şairiyle bestekârının suç ortağı olduğu şarkılar dağılıyordu odaya: Beni kör kuyularda merdivensiz bıraktın, mesela. Evi daha büyük göstersin diye taktırdığın, zamanla boyunun ölçüsünü aldığın boy aynası, senin de ayak izlerin çıkar diye basmaya korktuğun halı, prize iliştirdiğin, adına "hayat ağacı" dediğin senin çektiğin o fotoğraf, bilgisayarın, çalışma masan, çaprazlama ve baş aşağı sarkar biçimde uyuduğun yatak, orta boy yastığın, kustuğun lavabo, uzundur kullanılmamış diş fırçası, hep gırtlağında denediğin tıraş bıçağın.

Duvarda 2+1 evinizden kalma, kötü çıkmış o fotoğraf: Annen oturmuş, elleri dizlerinde, gözleri boşlukta, o şık fularıyla baban ayakta, askılı bir pantolon var senin üstünde. Tik-tak'a değil, tak-tik'e ayarlı sıkı çalışan kurmalı saat. Taktik değil, harbi hamlelerle yazılmış dönüp dönüp okuduğun sahici kitaplar: *Satranç Dersleri*, *Şubatta Saklambaç*, *Kırmızı Kahverengi Defter*, *Yaşama Uğraşı*, *Kan*, *Kendine Ait Bir Oda*, *Hayat Susunca Konuştu*

Ölüm, *Ahdımvar*… Diyanet Takvimi yerine duvarına astığın, Koçer Avcı'nın *Ömür Korkusu* şiirleri.

"İçi dışı boşluk olacaktı sonra. Yerle bir edecektin onu bu sayfanın ortasında. Bir de bembeyaz bir hece taşı dikecektin başına."

Evle konuşan annendi, ondan bulaşmıştı sana. Kapıyı açar açmaz, ağzında besmele: "Ey ev! Benden korkma, ben de senin sahibelerinden biriyim," derdi eve. Evin en dalgın yanıydı oda. Kalktın sen de döküldün odaya. İtinayla dağıttın ortalığı. Bütün mutsuzlar gibi gevezeydi oda. Sustun. Sus eşyası oldun odaya. Derken dudaklarının kıvrımlarında kıvranan sözcükler buldun, kıvrım kıvrım döndüğün sokaklardan kalma: maraz gibi, yazık gibi, ey ve vah gibi. "Sakın. Sakın ha!" sesi kulaklarında. Çiğneyip durdun bu sözcükleri ağzında. Özenle dedin, bu lekenin ısrarı bu dünyaya fazla. Artık dürtmek gerek onu, sarsmak gerek, itmek. Dedin ah benim rahmetsiz babam, seni usulca, usulünce değil, süratle fırlatıp düşüreceğim dilimin balkonundan.

Öyle ki suratı dağılacak, vaktiyle çattığı kaşları patlayacak, boynu altında kalacak, dili dişlerine dolanacak, kara sular inecekti gözlerinden. Tuhaf bir zamanda aklı karışacak, bir bedduaya uyanacaktı sonra. Gibiyle, kadarla benzetecektin onu sonradan sonraya. Gözlerin, ki onlar, iki eski çukur, yalnız ve yalnız, biri sana biri itinayla ona. O düşer düşmez dilin paklanacaktı senin. Böylece, havada asılı bir ukdeyken, sayfaya düşürülmüş bir kelam olacaktı baban.

Sözcükleri alt alta, üst üste bir ipe dizer gibi dizecektin. Kurşuna dizilenlerin diz çöktüğü gibi sözcükler diz çökecekti karşında. Artık düşürecektin onu dilinin balkonundan. Böylece dilim dilim düşecekti sayfaya. Onun ağzındaki kurumuş kan (Nokta nokta çalışacaktın buralara). Kuru kana konan, ağzındaki tuza bulanan vızır vızır kara yaz sinekleri (Virgül virgül konacaktın buralara). Onun gövdesiyle beslenen yılanlar, çıyanlar, akrep ve böcekler (Kalkıp cümle cümle kalkışacaktın buralara). Böylece bu dünyada el üstünde tutulan bir tabutu olacaktı yalnızca. Durmayacak devam edecektin. Annenin bir tembih gibi, "Gölgesi olsun başımıza vursun. Baba yine babadır," sözünü hatırlayacak, bu söze karşılık ellerini uğuldayan kulaklarına kapatıp çocukluğunda avuç avuç yediğin toprakları kusacaktın başına.

Böyle yapınca sen, biliyorsun kimse yarım ağızla konuşmayacaktı bundan böyle seninle. "Baban…" diye başlayan cümlelere koyu bir mürekkep lekesi gibi dağılacak, pis edecektin hepsini ve herkesi.

Herkese ve her şeye başlamak gibi bir şey olacaktı bu.

(Ondan söz edecektin olur olmaz) birkaç kez sarkmış olacaktı böylece dilinin balkonundan. (Günden güne yokoluşundan, ezim ezim ezikliğinden, gittikçe zayıflaşan avurtlarından, ellerinin ellerinin büyüklüğünden konuşacaktın gerekli gereksiz) böyle olunca, boş bir sayfanın uçsuz bucaksızlığından bakar gibi bakacaktı dünyaya. Dilinin ucunda bir uçurum hazırlığı. Onun içinde büyük bir boşluk. O, büyük bir boşluğun içinde. İçi dışı boşluk olacaktı sonra. Yerle bir edecektin onu bu sayfanın ortasında. Bir de bembeyaz bir hece taşı dikecektin başına.

Böyle olunca sen, bembeyaz bir sayfaya bakar gibi bakacaktın ona. Kefen beyazı bir sayfa. Dudaklarında müstehzi bir ifadeyle, vaktiyle sen de bana çok baktın baba, büyüttün bu yaşa erdirdin beni, diyecektin. Ölmeden öldürüldü diyeceklerdi ondan sonra. Ondan sonra, yalvar yakar mı, mutlu memnun mu emin olamadığın yüzüne dönüp, çocukluk etmiyorum baba, bir çocukluk gürültüsü değil bu, çocukluğumun gürültüsü getirdi beni buraya, diyecektin.

Ağır sözler yordu seni. Zoruna gitti benzetmek. Gibiye de, kadara da uzaktan uzağa el

ettin. Atlayamadığı balkondan itmek istedin onu, hepsi bu!

İki heceli bir uzaklıktı bu. Kalktın, iki heceyle ne kadar uzağa gidilebilirse o kadar gittin uzağa. Anneni kinle hatırladın o ara. Küller yüzüme, toprak başıma diye kadim bir dille doğurmuş seni. Aslında suçla lanetli bir doğum seninkisi. Sen doğmadan daha, henüz annenin karnında "baba baba" demişsin babanın sesiyle. Bu ses gidip rüyalarına karışmış annenin. Feci ürkmüş, fena olmuş buna. Çünkü bir sır gibi saklanan, vaktiyle babanın da babasının sesiyle konuştuğuymuş.

Daha da söyletme beni.

Azar azar uyandın sonra. Annen karşındaymış gibi:

Sana diyorum anne!

Bak düşürmedin hela çukuruna,

da n'oldu?

Şimdi başka bir çukurdan bakıyorum ben bu aziz dünyaya, dedin.

Artık yeter.

Hem, akşamdan akşama uzadıkça uzayıp görülen rüya, sabah hemen anlatılmamalıdır. Yüze su çarpmalı, önce yüz aydınlanmalıdır. Biliyorsun dünya karışıksa, insan karmakarışıktır.

Ne diyeyim ben sana. Sonunda gerçekten uyandın. Ana rahminden çıkarkenki gibi sulu, terli ve yapışkandı yüzün. Gittin dışarıya birkaç tecrübe adımı daha attın. En sonunda iki kelimeli bir hece taşına vardın.

Canına okur gibi okudun, canın ağzında,

ağzında: Cânım Babam. N

EKREM IŞIN

Güncel olan akademik moda, edebiyatçıyı edebiyattan kovmuştur.

Edebiyatımız gittikçe anonimleşiyor.

Bir dönem kapanıyor...

Binyılın hengâmesi içinde kenarda durmayı seçenlerden biri Ekrem Işın. Edebiyatla gündelik hayatı, tarihle sanatı bir arada düşünmeyi seçenlerden. Ahmet Mithat'ı konuşurken aklına Walter Benjamin geliveren, Divan şiirindeki bir damardan hareketle İkinci Yeni'ye atıfta bulunan bir –Adorno'nun kalmadığından yakındığı– "edebiyat adamı". Notos'un bu sayısında Ekrem Işın'la modernleşme serüvenimizi, gündelik hayatla edebiyatın temas noktalarını, postmodernist refleksleri konuştuk – edebiyatı üçboyutlu görebilmek için.

KAAN ÖZKAN
Fotoğraflar UĞUR ATAÇ

Kültür tarihi ile edebiyatı, birbirine geçişliliği olan, ayrılmaz iki alan olarak gördüğünüzü biliyorum. Bu organik bağa verdiğiniz önemden bahsederek başlayalım mı...

Sözünü ettiğiniz geçişlilik olgusu her iki alan için daima problem yaratmıştır. Edebiyatı, kültür tarihinin malzeme deposu sayan kaba anlayışı bir tarafa bırakırsak, her iki yaratıcı çabanın kazı yaptığı ortak alanı insan hayatıyla sınırlayabiliriz. Gün ışığına çıkartılan geçmişe ait bulgular üstünde edebiyatçı ve tarihçi farklı yöntemlerle çalışıp sonuçta ortak bir uygarlık imgesinde buluşabilirler. Ancak, edebiyatçının kazısı geleceği de kapsayan bir boyut üzerinde devam eder. Bu nokta tarihçi için önemlidir. Çünkü tarihçi, edebiyatçı gibi geleceğin zirvesine tırmanıp hayata bakabilme özgürlüğüne sahip değildir. Bu özgürlük yazarlara, bireysel ve toplumsal süreçleri daha açık okuma ayrıcalığını kazandırmıştır. Kuşkusuz buradaki açıklığı, hayata ait imgesel zenginlik biçiminde anlamalıyız. İşte bu okuma biçimi, kültür tarihçisi için önem taşır. Başka bir deyişle yöntemsel açıdan girilemeyen alana ait bilgi, o alanın bilgi repertuvarından devşirilmektedir. Buna isterseniz kibar hırsızın kanıksanmış yüzsüzlüğü de diyebilirsiniz. Diğer taraftan konusu hayat olan iki tür metinden söz ettiğimizi unutmayalım. Genellikle bir edebiyat metnini okurken, metinden ayrılıp hayatın içine gireriz; yani anlatılanların karşılığını ya da benzerini hayatın kendisinde buluruz. Bazen metinde eksik kalmış bir süreç, hayatın tanıklığı ile tamamlanabilir. Aynı durum tarih metinleri için de geçerlidir. Bireysel ya da toplumsal hayat formları, tarih ve edebiyat metinleri arasındaki organik dokuyu oluşturur ve birinden diğerine zihinsel geçişliliği sağlarlar. Bu geçişlilik tarihin prizmasında kırılarak gerçekliğin perdesine yansır.

Kültürel dokuya biraz daha eğilirsek, Tanzimat'la Cumhuriyet dönemi karşılaştı-

“Modern edebiyatımız yerlidir.”

Peki o halde modern Türk edebiyatı deyince ne anlamalıyız?

Modern Türk edebiyatı, bizim bu topraklardaki maceramızın son yüzyılında ortaya çıkmış ve bu macerayı kendine sorun etmiş bir anlatı geleneğidir. Elbette bu çok genel bir tanım; belki bir tanım değil de bir yaklaşım diyebiliriz. Ama şunu unutmamamız gerek. Modern edebiyatımız yerlidir. Ece Ayhan gibi şairin en uç noktalarında dolaşabilen bir şair, yaşama üslubu, hayatı duyumsayış tarzı ve bundan görkemli bir şiir çıkarabilme ustalığıyla yerli olabilmenin hakkını vermiştir. Yusuf Atılgan’ın hayatı Hacırahmanlı köyünde geçti. Ancak yerli olabilen, hayata nüfuz edebilir. Arka sokaklar, yetimler, orospular, kenara itilmişler, paşalar, idamlıklar ve her türden cambazın ipe çıktığı, adına Türkiye dediğimiz bu panayır yerinde Nâzım’dan Sait Faik’e, Orhan Veli’den Ece Ayhan’a, Yusuf Atılgan’dan Oğuz Atay’a bu yerli doku varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Edebiyat eleştirisi bu dokuyu tanımak zorundadır.

rıldığında gündelik hayatta ne değişti, ne aynı kaldı?

Tanzimat dönemi tam anlamıyla bir imparatorluk kaosuydu. Dönemin insanı, gündelik hayatta geleneksel olanı elinin altında sanıyordu, ama modern olanı da yerli yerinde bulamıyordu. Mühürlenmiş inançlar, jestler, gelenek kalıntıları ya da modern mitler kültürel boşlukta uçuşuyor, beklenmedik bir anda yüze takılan kimlik maskelerine dönüşüyordu. Tanpınar’ın deyişiyle Tanzimat modernleşmesi bizi kulağımızdan tutarak şeyhülislâm duası ve ecnebi sefir alkışıyla Avrupa mektebine çıraklığa vermişti. Tanpınar bu süreci “bitmeyen çıraklık” olarak adlandırır. İşte dönemin gündelik hayatı, usul bilmeyen, âdab ve erkân konusunda cami ile kilise arasında kalmış acemi bir çırağın kırıp dökerek düzenlediği trajikomik bir sahnedir. Eğer bir benzetme yapmam gerekirse Tanzimat’ın gündelik hayatını, kırk odalı vükela konaklarına benzetirim. Her odasında ayrı bir hayat, sonucu başarısızlıkla noktalanacak gelecek planları ve melankoli üreten Şark romantizmi vardı. Osmanlı üst tabakasını avuçları içine alan bu illüzyon, Servet-i Fünûn lugatıyla söyleyecek olursam, emperyalizmin “muttarit darbeleri”yle birlikte Akdeniz havzasının en rafine kültürünü yerle bir etti. Bu konakları ilk terk edenler Boğaziçi hayatını inşa ederken geriye yalnızca iskeleti kalmış orta tabaka yoksulluğunu bıraktılar. Mirasyediliğe karşı orta tabaka kökenli modernleşme tepkisi bu terk edilmişlik duygusundan beslenmiştir. İşte Tanzimat edebiyatı bu toplumsal gerilimin en yakın tanığı ve gelecekte yaşanacakların da ilk habercisidir. Yine de gündelik hayatın enkazı üzerinde esen özgürlük rüzgârları, Müslüman ahalinin içini ferahlatmıyorsa da yenilik projelerinin dizginlerini ele geçirmiş entelektüeller açısından inmiş yelkenlerini şişirecek bir umuttu. Cumhuriyet’in kapısına bu umutla dayanan edebiyatçı kuşağı, geride eklem yerlerinden dağılmış bir gündelik hayat ve çökmüş bir imparatorluğun hatıralar arşivini bırakmıştı. Cumhuriyet’in temsil ettiği modern gündelik hayat anlayışı, bu arşivin kapısına asılmış mühürlü kilittir. Bir diğer önemli noktayı da vurgulamak isterim. O da gündelik hayatın bu süreç boyunca kabuğunu kırması olayıdır. Bunun anlamı, insanın hayatı genişletme sırrını keşfetmesidir. Tanzimat öncesi insan kendi başına bir varlık değildir. Mutlaka aile, lonca, tarikat ya da cemaat bağlarıyla hareket kabiliyeti sınırlanmış, kendine ait bir hayat pusulası ya da haritası olmayan, doğduğu limana demirlemiş halde yaşamaya mahkûmdur. Tanzimat bu mahkûmiyeti kaldıran ve geleneksel gündelik hayatın kabuğunu kıran mahkeme kararı olarak değerlendirilebilir.

Peki, Tanzimat toplumsal modernleşmede bir milat olarak kabul edilirken aynı şey ede-

Düşünce tarihimiz bir çeşit akademik modalar tarihidir. Her moda kendi tutkulu havarilerini yaratmış, taassup derecesine varan bir içekapalılık ve cemaatleşme eğilimini entelektüel düzeyde kışkırtmıştır.

Enis Batur ile.

Fotoğraf **Özer Sayın**

biyat için de söylenebilir mi?

Doğrudur, modernleşme hareketi Tanzimat'la başlatılır. Ama daha eskiye, 18. yüzyıl başlarına, Lale Devri'ne uzanan kökleri vardır. Orada da modernleşmenin hem şehir düzeninden mimariye kadar olan boyutlarını hem de edebiyattaki yansımasını görürüz. Örneğin Divan edebiyatında, o güne kadar kullanılmamış metaforların, rağbet görmemiş kelimelerin kullanıldığı "Sebk-i Hindî" denilen bir akım çıkmıştır ortaya. Yani modern şiirde İkinci Yeni ne ise, Sebk-i Hindî de Divan edebiyatında odur. Bunun baş temsilcisi Şeyh Galip'tir. Dolayısıyla, modern bir kafadır. Kendisi bir lûgat getirmiştir ve o lûgat üstünden şiir yazmıştır. Bu tabii, eğer köküne inecek olursanız, modernleşmenin bulabileceğiniz en yetkin, en derindeki ucu. Tanzimat öncesi geleneksel edebiyatın mantığı ise şu: Tanrı'nın şeriatı ile hükümdarın örfü, adalet terazisinin iki kefesinde tartılan ve insanın sırtına vurulan dünya yüküdür. Edebiyat bu yükün etik tasvirinden ibarettir. Tanzimat'la birlikte bu denge bozuluyor ve edebiyat yeryüzüne iniyor, yani sokağa çıkıyor. Burada ne Tanrı ne de hükümdar var. Tam tersine, insanın kendisi var. Bu bakımdan, modernizmin yaptığı en büyük devrim, Türk edebiyatında insana doğru bu sıçramayı gerçekleştirmiş olmasıdır. Kuşkusuz, eski edebiyatta da insan var, fakat bu insan cinsiyetsiz ve mekânsızdır. Dolayısıyla gündelik hayatın içinde değil, geleneğin inşa ettiği metaforik bir fanusun içinde yaşar. Tanzimat'la sokağa çıkan edebiyat, birbirinden farklı evlerin içine girmeye, özel hayatlara karışmaya, mahrem olanın kapılarını açmaya başlar. Bir diğer önemli özellik, modern edebiyatımızın modernleşme eleştirisi yaparak sahneye çıkmasıdır. Bu sahnede Osmanlı orta tabaka esnaf değerlerini çarşı ahlakıyla kaynaştıran, Batı teknolojisinin faydacı yönünü kavramış Yeni Osmanlılar kuşağı yer alır. Şinasi'den Ahmet Mithat Efendi'ye uzanan bu kuşak, daha önceki Mustafa Reşit Paşa, Âli Paşa ve Fuat Paşa üçlüsünün, yani Bab-ı Âli bürokratlarının getirdiği modernizm anlayışına bir tepki hareketini temsil eder. Sonuçta bir Doğu-Batı sentezi yapmaya çalışmışlardır. Ama bütün sentezler gibi başarısızlık söz konusudur. Yeni Osmanlı ideolojisi bu açıdan melez bir ideolojidir. Ancak, geleneksele karşı duydukları tepkiyi yansıtmada bu melez ideolojiye dayanan modern edebiyat başarı sağlar. Yine de modernleşmenin parodi boyutu ilgi çekicidir. Ahmet Mithat Efendi'nin ünlü Felâtun Bey'i gibi tipleme-

Ekrem Işın DTCF Türk Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. "Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Romanlarında Doğu-Batı Sorunu" tez çalışmasını kültür tarihi araştırmalarıyla sürdürdü. "İstanbul" konulu toplumsal tarih araştırmalarına yöneldi. *İstanbul'da Gündelik Hayat* (1995) kitabı yayımlandı. İstanbul Araştırmaları Enstitüsü ve Pera Müzesi'nde yöneticilik ve küratörlük yapıyor.

Tanzimat öncesi insan kendi başına bir varlık değildir. Mutlaka aile, lonca, tarikat ya da cemaat bağlarıyla hareket kabiliyeti sınırlanmış, kendine ait bir hayat pusulası ya da haritası olmayan, doğduğu limana demirlemiş halde yaşamaya mahkûmdur.

ler bu boyutu Cumhuriyet modernleşmesine taşırlar. Yakup Kadri'nin *Ankara* ve *Panorama* romanlarında Ahmet Mithat'ın başlattığı parodinin devam ettiğini görürüz. Tanzimat edebiyatının yaslandığı bu melez ideoloji ancak melez bir kimliğin zihninde işlevselleşebilirdi. Dönemin edebiyatçı kimliğine baktığımızda bunu rahatlıkla görebiliriz. Bugün Namık Kemal kimdir diye sorsak çok farklı kimliklere gönderme yapan cevaplar alırız. Kimine göre vatan şairi, kimine göre siyasetçi, kimine göre de tarihçidir. Tanzimat entelektüelinde bütün bu parçalanmış kimlik kırıntıları bir arada bulunur. Ahmet Mithat Efendi bunun harika bir örneğidir. Bir kültür adamı olarak bildiğimiz Ahmet Mithat Avrupa'ya gittiğinde, sanat galerilerini değil de tuğla fabrikalarını gezer. Neden? Çünkü İstanbul'daki derme çatma yapılardan şikâyetçidir. Bunu modern şehir estetiği adına kabul edemez. Bu tavır, zihinsel işbölümünün Osmanlı toplumunda entelektüel düzeyde henüz oluşmadığını kanıtlar. Bugün bile Türk entelektüeli halen Ahmet Mithat Efendi'dir.

Cumhuriyet sonrası edebiyatımıza baktığımızda bütüncül bir modern tavırdan bahsedilebilir mi? Yoksa öncesinde devam eden tartışma ya da ayrımların, varlığını sürdürdüğünü söylemek mi daha doğru?

Osmanlı mirasını dikkate alarak her iki sorunuza da "Evet" diyebilirim. Cumhuriyet edebiyatının modern çerçevesini Nâzım Hikmet, Garipçiler ve 1950 Kuşağı çizer. Bu sacayağı, Niyazi Berkes'in ünlü formülüyle Batıya rağmen Batılılaşma hareketi içinde ortaya çıkmıştır. Modern edebiyatın insanı Nâzım'da işçi ya da köylüdür; yani tanımlanmış, kategorize edilmiştir. Garipçiler için ayağı nasırlı Süleyman Efendi'dir; yani sokaktaki, bizden olan herhangi birisi. 1950 Kuşağı için ise bizden olmayan, aykırı bir yalnızdır. İnsanı kuşatan toplumsal ve bireysel değerlerin somuttan soyuta doğru bu savruluşu aslında Cumhuriyet modernizminin edebiyat düzleminde kendisini inşa etme serüvenidir diyebilirim. Bu inşa sürecinde ana yapıya tuğla taşıyanlar henüz yeterince incelenmemiştir. Örneğin Nurullah Ataç'ın yarattığı görkemli etiğin, onun bireyci dünyasını Cumhuriyet adına nasıl bir modele dönüştürdüğü henüz sırlarını korumaktadır. Öte yandan Ataç'ın karşısındaki Sabahattin Eyuboğlu'nun köylü merkezli imece ahlakını savunan, Ataç gibi kurtarıcı dehayı değil, dayanışmacı görev adamını öne çıkaran dünya görüşü de mercek altına alınmalıdır. Bu nüanslar bize Cumhuriyet modernleşmesinin düşünsel düzlemdeki bütüncül yapısına farklı açılardan yaklaşmamızı sağlayacaktır.

Gündelik hayattan uzak, edebiyatı salt bir kurgu ya da oyun olarak gören anlayışın ne tür açmazları olduğunu düşünüyorsunuz?

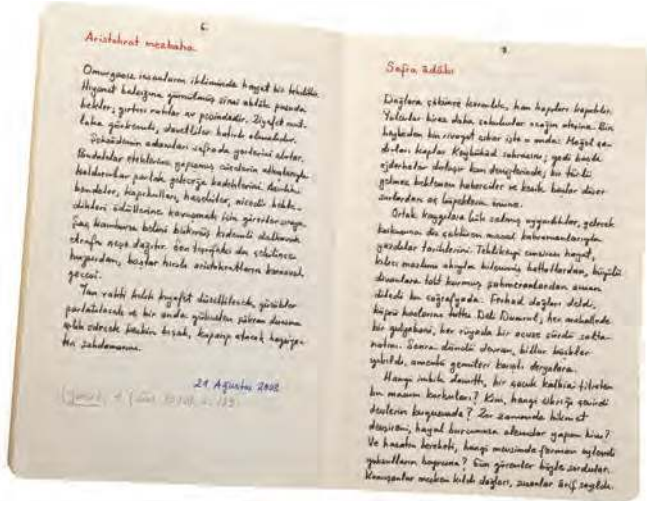
Düşünce tarihimiz bir çeşit akademik modalar tarihidir. Her moda kendi tutkulu havarilerini yaratmış, taassup derecesine varan bir içekapalılık ve cemaatleşme eğilimini entelektüel düzeyde kışkırtmıştır. Bunun doğal sonucu Türk entelijansiyasının yarattığı ve bugün sahip olmakla övünebileceği dünyanın en büyük teori çöplüğüdür. Bir süre kullanılıp, sonra yenisi çıktığı için beğenilmeyip atılan ya da nasıl çalıştığını öğrenmek için sağı solu kurcalanırken kırılıp dökülen teorilerden söz ediyorum. Edebiyat alanına elbette bu sahneden yansımalar olacaktır. Günümüzde edebiyatın bir kurgu olduğuna kimse karşı çıkmıyor. Evet, doğrudur, edebiyat bir kurgudur, ama teori sahiplerine hoşça vakit geçirtecek ve kariyer yaptıracak bir oyuncak ya da malzeme yığını değildir. Bunu söylemekteki amacım şu: Güncel olan akademik moda, edebiyatçıyı edebiyattan kovmuştur. Metnin sahibi ile metin arasındaki ilişkiyi bir çeşit "Pazar bulmacası"na dönüştüren bu zihniyet, aslında ele aldığı metni teoriye uygun metin haline getirmeye çalışmaktadır. Sonuçta ortaya çıkan muğlaklaştırılmış, içeriği boşaltılmış ya da farklılaştırılmış bir kavramsallaştırmayla üstü kaplanan, akademik standartlara uygun, aslının gölgesi bir metindir. İşte bize sunulan, açıklandığı varsayılan bu gölge metinlerdir. Aslında bu tür bir dönüştürmenin bizdeki

Betül Çotuksöken ile.

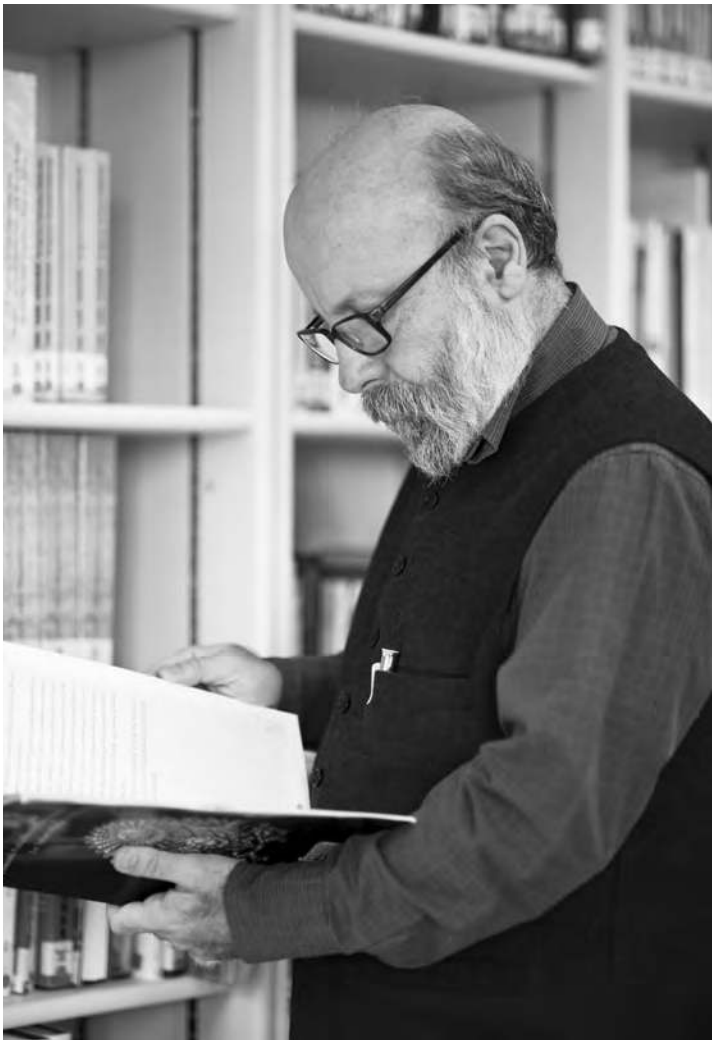
Fotoğraf Özer Sayın

kökleri geleneksel şerh metoduna kadar uzanır. Abdülbaki Gölpınarlı, Doğu'da bir metni şerh etmekteki amacın, onu açıklamak değil, tam tersine üstünü örtmek olduğunu söylerken elbette haklıydı. Yani açmak değil, kapatmaktı temel ilke. Çünkü açık olan, herkesçe paylaşılabilir olan otoriteyi inşa edemez. Bu açıdan Şark metinlerinin anlam katmanı açıklıktan kapalılığa doğru yayıldıkça, metin üstündeki tasarruf sahibinin otoritesi de metinle birlikte pekişir. Sürecin sonunda, metni kaleme alan yazarın yerine şerh edenin geçtiğini ve metnin artık yazarının adıyla değil, şarihin adıyla tanındığına Doğu literatüründen sayısız örnek verilebilir. Benim, akademik eleştirinin, yazarı metinden kovması olarak nitelendirdiğim olgu aslında budur. Geleneğin aktarım sürecinde kazandığı otoriter nitelik, Walter Benjamin'in de geçmişe dönük kilit düşüncelerinden birisiydi. Diğer taraftan metnin aurasını oluşturan tarihsel dokuyu göz ardı etmek, yalnızca kurgu üzerinde yoğunlaşmak edebiyatı yoksullaştırmaktır. Edebiyatın içindeki tarih, bir olaylar kronolojisi değildir; tam tersine edebiyatçının bakış açısından tarih, insan ile hayatın bütünleştiği, kesiştiği noktadır. Walt Whitman'ın "Bu kitaba dokunan, bir insana dokunur" sözü, benim açımdan geçerliliğini hâlâ korumaktadır.

İkinci Yeni, Oğuz Atay, 50 Kuşağı ya da Tanpınar gibi bazı yazar ve akımlar herkes tarafından çok önemseniyor. Bu yazarların, hakkıyla ele alındığını düşünüyor musunuz, yoksa daha çok, bir ezber mi tekrarlanıyor?

Elbette ezber tekrarlanıyor. Söz konusu ettiğiniz yazar ve akımlar, boyunlarına asılmış idam yaftalarıyla dolaşıyorlar. Doğu'da kimlik, insanın derisine kazınmıştır, ömür boyu çabalasan silemezsin. Baban kunduracıysa sen de kunduracının oğlusun. İstersen doktor ol, mühendis ol, hatta başbakan

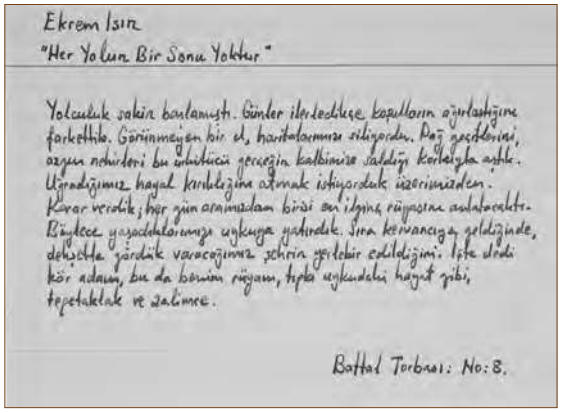

Tanpınar ve Oğuz Atay gibi yazarlarımızı önemsemenin içini doldurmak zorundayız. Kendisini boşlukta sanan herkes Oğuz Atay'ı Tutunamayanların peygamberi kabul ediyorsa bu işte bir yanlışlık var demektir. Oğuz Atay'ın yolu Kemal Tahir'den geçer.

ol, bu değişmez. Söylenmek istenen aslında şudur: Kişi aslını bilmeli; sonradan edinilmiş etiketlerin herhangi bir önemi yoktur. Genetik açıdan biliçdışımızı şekillendiren bu mistik mirası inatla koruyoruz. Oğuz Atay hep *Tutunamayanlar*'ın yaratıcısı olarak kalacaktır. Tanpınar daima Yahya Kemal'in izini süren hevesli bir öğrencidir. Kuşku yok ki, felsefesiz bir toplum soru sormaz. Burada kimse bizde bu soruyu tasavvuf sormuştur diyemez. Bizde soruyu, cevabı veren sormuştur. Bu bakımdan tasavvufun sorusu, bilinen cevabın bilinen karşılığıdır; bilinmeyeni kurcalamak amacını taşımaz. Bunları söylerken, modern düşünceyi üretmekle görevli beynimizdeki damar tıkanıklıklarını vurgulamak istedim. Tanpınar ve Oğuz Atay gibi yazarlarımızın çok önemsenmesi elbette kayda değer bir konu. Ancak, bu önemsemenin içini doldurmak zorundayız. Kendisini boşlukta sanan herkes Oğuz Atay'ı Tutunamayanların peygamberi kabul ediyorsa bu işte bir yanlışlık var demektir. Oğuz Atay'ın yolu Kemal Tahir'den geçer. Bu ilişkiyi göz ardı ederek, üstünü örterek çizilecek bir Atay portresi, kuşku yok ki kendisinden başka her şey olmaya adaydır. Oğuz Atay'ın gerçekleşmeyen son projesi "Türkiye'nin Ruhu", onun bu toplumdaki hangi derinliğe inmek istediğinin bir göstergesidir. Yapmak istediği arkeolojik kazının boyutlarını günlüğünden öğrenebiliyoruz. Günlüğündeki düşüncelerini Kemal Tahir'in notlarıyla karşılaştırmak bile şaşırtıcı paralellikler bulmamızı sağlayacaktır. Bu karşılaştırmalı diyaloğa İsmail Hakkı Tonguç gibi devrimci bir pedagogu, Sabahattin Eyuboğlu gibi bir hümanisti ve Nurettin Topçu gibi cemaatçi bir muhafazakârı da davet edebilirsiniz. Oluşacak polifoninin ahengi sizi şaşırtacaktır. Çünkü Cumhuriyet bizim bu topraklarda yarattığımız bir Rönesanstır. En büyük suçumuz, bunu fark edememiş olmamız ve değerini bilmeyişimizdir. Gelecek kuşakların yargısını duyar gibiyim. Bu dönem kapanıyor ve bir daha bu düzeyde bir dönemin yaşanabileceğini sanmıyorum.

Tanpınar da üniversite yıllarınızdan beri üstünde çalıştığınız bir yazar. Tanpınar Türk edebiyatında nasıl bir yerde duruyor?

Tanpınar'ın Türk edebiyatındaki yeri konusu daima tartışma yaratmıştır. Bu tartışmalar daha çok, zihniyet dünyamızı ikiye bölen ideolojik tartışmalardı. Sonuçta Tanpınar'ın ruhu, ölümünden itibaren zihniyet haritamızda birkaç defa yer değiştirdi. Daha önce ise entelijansiya tarafından tanımlanmış bir yere sahip değildi. Bir bakıma ayak altında dolaşıyordu. Biçim, üslup ve teknik açıdan mo-

Ekrem Işın
"Her Yolun Bir Sonu Yoktur"

Yolculuk sakin başlamıştı. Günler ilerledikçe kapıların ağırlaştığını farkettik. Görünmeyen bir el, haritalarımızı silmişti. Pusulalarımız, ezgisini nehirlerin bu ürkütücü gerçeğin kalbimize sakladığı korkuyla aştık. Uğradığımız hayal kırıklığına atmak istiyorduk üzerimizden. Karar verdik; her gün aramızdan birisi en ilginç rüyasını anlatacaktı. Böylece yaşadıklarımızı unutuşa gidecekti. Sıra kervancıya geldiğinde, dehşetle gördük varacağımız şehrin yeri tekrar edildiğini. İşte dedi kör adam, bu da benim rüyam, tıpkı uçurtmalı hayat gibi, topetaklak ve salmıca.

Baffal Torbası: No:8.

dernistti, ama dil, içerik ve zihniyet açısından aynı şey söylenemezdi. Tanpınar'ın kendine biçtiği kimlik bu noktada trajik olanı bütün gücüyle haykırır. Ne var ki onu duyabilecek kulak yaşadığı dönemde yoktu. Örneğin Necip Fazıl'a göre o bir komünistti. Maya Galerisi'ndeki yakın arkadaşları, hatta Nurullah Ataç bile onu Yahya Kemal çizgisine hapsolmuş, yetenekli ama talihsiz birisi olarak görmüşlerdir. 1970'lere kadar Tanpınar imgesi, üstüne örtülen akademik muhafazakârlığın fersudeleşmiş şalı altında sönükleşmişti. Sağ düşüncenin önde gelen yazarlarından kabul ediliyordu. 1970'lerin başında Selahattin Hilav'ın tartışma başlatan incelemesiyle birlikte bu defa ulusalcı sol düşüncenin merkez figürlerinden birisi durumuna geldi. Fakat Tanpınar, kişiliği ve edebiyat anlayışı üstüne yapılacak hoyratça değerlendirmeleri önceden görmüş, yakın zamanda yayımlanan günlüğünde kendisini ne sağın ne de solun anladığını açık bir dille yazmıştı. Zaten amaç hiçbir zaman anlamak değildi, tipik bir Şark kurnazlığı olan, adam kazanmaktı. Günlüğün yarattığı şaşkınlığı bu açıdan doğru değerlendirmek gerekir. Bu kısa notlarda Tanpınar, Osmanlı'ya cahiller ordusu diyor, 27 Mayıs'ı ve idamları savunuyor, antidemokratik bir görüntü sunuyordu. Aslında Tanpınar başlangıçtan beri hep aynı yerdeydi. Ona farklı elbiseleri giydirip karşısına koyduğumuz aynada kendisini beğenmesini biz istedik. Bu yanlıştı. Günlüğün yayımlanması, üstüne örtülmüş ölü toprağının kaldırılmasını gerekli kılmıştır. Batı'yı kültürel açıdan dengeleyen bir Doğu yaratmaya çalıştı. Aslında böyle bir Doğu hiçbir zaman var olmamıştı. Muhafazakârlar bu Doğu'yu gerçek sanıp hiç düşünmeden sahiplendiler. Tanpınar'ın Türk edebiyatında durduğu yer, modernleşme tarihimizin temel sorunsallarından olan Doğu-Batı sentezi arayışıdır. Ya Doğulu olacağız ya da Batılı dayatmasına karşı Tanpınar'ın bulduğu çözüm bu arayışı adım adım derinleştirmekti. Buna arayış diyorum, kesin bir ifade kullanmaktan kaçınıyorum. Çünkü Tanpınar, inşa etmeye çalıştığı sentezin gerçekleşmeyeceğini anlamıştı.

Bugün edebiyatımızın güçlü ve zayıf yanlarının neler olduğunu düşünüyorsunuz?

Edebiyatımız gittikçe anonimleşiyor. Herkesin aynı cümleyi kurduğu, aynı metni yazdığı bir edebiyata doğru hızla yol alıyoruz. Kabul etmeli ki, anonimleşmenin kendine özgü bir aurası var. Sizi toplumsal ve bireysel kimlik külfetinden kurtarıp tek bir hedefe, iktidara kilitliyor. Bir bakıma iktidar kendi edebiyatçılarını da üretiyor diyebiliriz. Büyük kitabevlerindeki "çok satanlar" köşesi bu anlamda bir iktidar galerisine dönüşmüştür. Az satanlardan ya da hiç satmayanlardan ayrılan ikinci bir edebiyat söz konusudur bugün. Sorun şudur ki, bu edebiyatı, Türk edebiyatının geleneksel omurgasına eklenmiş yeni bir halka olarak mı değerlendireceğiz, yoksa kendi kulvarında ilerleyen bir başka tür olarak mı? Ben ikinci tanımlamadan yanayım. İsterseniz buna "Muhteşem Edebiyat" da diyebiliriz. Çünkü gerçekten bu nitelemeyi hak ediyor. Masum saraylılar, onlara özenen günümüzün soyluluk budalaları ya da mistisizm küpüne daldırılıp çıkarılmış pastörize aşk temaları yüksek satış rakamları için âdeta birer hazine sandığı. Toplumsal zihin sömürgeleştikçe biat kültürünün edebiyatı da hasadını devşirecektir. Üslup, teknik, kişilik gibi bir yazarı diğerinden ayıran temel ölçütler artık ayak bağı sayılıyor. Çünkü yükselmenin kolaylığı, emeğin hafifliğiyle dengelenmiş durumda. Dünyanın kenarındaki bu köy kurnazlığı edebiyatımızın zayıf yanıdır. İktidar payandası olduğu için de yapay sorunlar, saplantılı kanaatler etrafında egemenin evrenselliğini meşrulaştırmaktadır. Güçlü yana gelince; o zaten Cumhuriyet'le girilen yeni süreçte inşa edilmiş modernist mirasa sahip. Etik açıdan koltuk değnekleriyle yürümeyen, kendi ayakları üzerinde duran bir edebiyat bu. Onu vitrinlerde göremiyorsak, sığındığı yeri bulmalıyız, bir arkeolog titizliğiyle tezgâh altlarında, arka raflarda aramalıyız. Çünkü sığınak, istilacıların gözünden daima uzak kalmak zorundadır. N

Bir bakıma iktidar kendi edebiyatçılarını da üretiyor diyebiliriz. Büyük kitabevlerindeki "çok satanlar" köşesi bu anlamda bir iktidar galerisine dönüşmüştür.

Düşünceye yolculuk...

Betül Çotuksöken
Ortaçağ Yazıları

Adı çıkmış bir çağdır ortaçağ. "Karanlık" nitelemesi her zaman yanı başında durur. Tanrı düşüncesinin her yere sirayet etmiş olması felsefi bir tartışmanın olabileceğini akıllara getirmez. Oysa hangi ortaçağ sorusu bütün görkemiyle yanıtlanmayı bekliyor.
349 sayfa, 25 TL

Doğan Özlem
Bilim Felsefesi

Bilim hakkında ne biliyoruz? Bilimsel bilginin gücü nereden geliyor? Söylediklerimizin bilimsel bir karşılığı olduğu ileri sürülebilir mi? Doğa yasası dediğimiz şey acaba doğada gerçekten var mı? Bilim, tarihin dışına ne kadar çıkabilir?
223 sayfa, 18 TL

Sinan Özbek
Pratk Felsefe Yazıları

Felsefe, Sokrates'ten beri toplumsallığın bir parçası olmuştur. Pratik Felsefe Yazıları, ötenazi, esnaf ahlakı, asimilasyon, iktidar, namus cinayetleri ve çağımız savaşları gibi günümüzün toplumsal sorunlarını gözünü kaçırmadan tartışan bir kitap.
167 sayfa, 14 TL

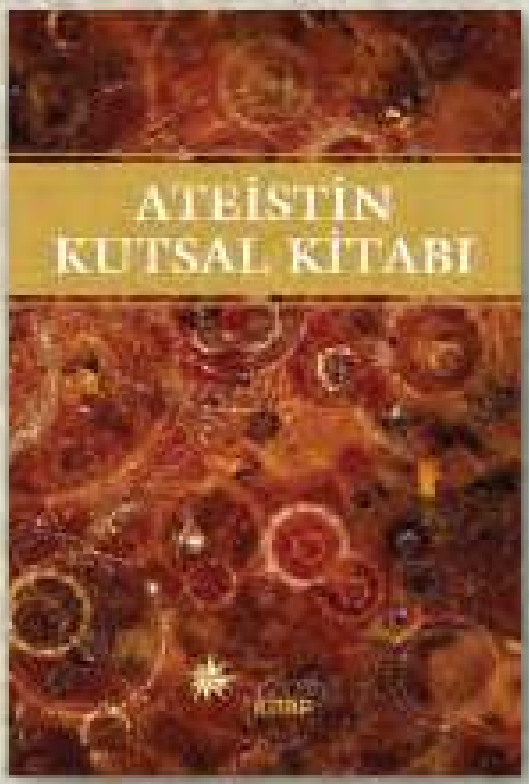
Doğan Özlem
Hermeneutik ve Şiir

Bir metni, hele ki bir şiiri yorumlamada aslolan nedir? Yazar mı, metin mi, tarihsel-toplumsal ortam mı? Bir edebi metni anlama ve yorumlamada yapılan bu tercihleri felsefi bir bakış açısıyla değerlendiren Hermeneutik ve Şiir tarihselliğin altını özellikle çiziyor.
64 sayfa, 7 TL

NOTOS KİTAP

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım** T 0212 513 34 20 - F 0212 519 33 00

ATEİSTİN KUTSAL KİTABI

Ebat: 14x19
Sayfa: 192
Basım yeri: İstanbul
Yayın tarihi: Aralık 2009
ISBN: 978-605-5170-14-7

Düşünüyorum, o halde ateist miyim? Bu gezegendeki rolümüz ne? Hakikat nedir? İnanç ya da iman nedir? Şüphe etmek bir trajedi midir? Şüphe ve belirsizlikle yaşanabilir mi? Her şey bir yanılsamaysa?.. Ateistin Kutsal Kitabı bir felsefe, düşünce ve aforizma kitabı. Önemli bölümü kurmaca yapıtlardan alınan bu aforizmalar, okura kendi hesaplaşması için bir şans veriyor. Hemingway'den Marquis de Sade'a, Napoléon'dan Freud'a, Schopenhauer'a, Benjamin Franklin'e, Nietzsche'ye, Frank Sinatra'ya, Camus'ye, Fidel Castro'ya, Asimov'a...

Dünyanın varoluşundan önce de var olduğunu kanıtlayacak her dine inanmaya hazırım.
NAPOLEON BONAPARTE

İnanmadığım bir tanrıya kızamam.
SIMONE DE BEAUVOIR

Ahlak en büyük öneme sahip şeydir; tabii bizim için. Tanrı için değil.
ALBERT EINSTEIN

İsa'yı ben oynamak istiyorum. Mantıklı bir tercih olurum. Ona benziyorum. Yahudiyim. Ve komedyenim. Üstelik ateistim, bu yüzden karakteri nesnel bir biçimde canlandırabilirim.
CHARLIE CHAPLIN

KİTAP

İSTEK VE SIRA

"Karnıyarık"ı, genç-olgun yazar ilişkisinin çetrefil güzergâhını serimleyecek, –adı üstünde– ortadan yapışacak, çift odaklı bir metin olarak kurdum kafamda; yaklaşık 50-60 sayfalık bir kitap öngörüyorum.

Enis Batur

"Karnıyarık"a girişmemek için kendimi tutuyorum. Okuryazarın ilgisini çekeceğini sandığım bir *durum* bu, belki okurların bir bölüğünün de: Yazar, bir metnini yazmaya başlamamak için direniyor, düpedüz ayak diriyor. Demek: Çaba harcıyor.

"Beni yazma isteği yönlendirir" cümlesini kurmuş birinden geliyorsa bu "itiraf", *durum* ayrıca çelişki yaratıyor diye, haklı olarak, düşünülebilir de: Öyle ya, yazmak istiyorsam, yazma isteğim kabarmışsa, neden kendimi tutuyorum?

Anahtar, sanırım, bir başka cümlemde bekliyor: "Yazmak, sıraya koymaktır."

"Karnıyarık" sırayı *bozmak* istiyor. Tıpkı, beş yıldır "Arşiv"in, iki yıldır "SPF"nin sırayı bozmaya kalkışmalarında olduğu gibi. O iki tasarıyı zorlanarak "bekleme salonu"na almıştım, üçüncüsü besbelli daha da zorlu çıktı, çıkacak.

Gelgelelim, bir dördüncüsünün, geçen kış çıkagelen "Bir Su Masalı"nın dayatmasına direnemedim, yazmaya giriştim: Ötekilerden baskın çıktığı için mi? Yoksa, bastıranlardan hiç değilse birine izin vererek, cendereyi bir parça gevşetme yönünü mü seçtim?

Yazı tezgâhının, hele benimkisi gibi geniş, dallı budaklı ilerleyen, verim eğrisi yüksek bir atölyenin işleyiş biçimini içeriden bile izlemek güç, bırakalım dışarıdan çarkların nasıl döndüğünü anlamayı.

Okur, kaçınılmaz, yayımlama sırasına göre bir yazarın güzergâhını görebilir ancak. Burada, iyi-kötü her kitabımı edinen, okuyan ya da sıraya koyan iki avuç takipçi/sokulgan meraklıdan sözediyorum; öteki okurları kaygılandırmaz bu tür sorunlar, kaygılandırmaması doğaldır.

Yayımlama sırası, ille de yazma sıralamasının doğrudan yansıması olarak değerlendirilmemeli. Bazı kitapların yazılma süreci genişçe bir zaman dilimine yayılır, bazıları çok daha hızlı tamamlanır, okur karşısına çıkarlar. "Kitap Evi"ni 2003 yılında *kurdum*, çok gecikmeden yazımına giriştim, oylumlu sayılamayacak o anlatının üçte ikisini yazmam sekiz yılımı aldı. Bu süre içinde, "Kitap Evi"yle aynı anda başladığım *Plati*'yi, *Mekik*'i, *Sır*'ı, sonra çıkagelen bir dizi kitabı (*Ada Defterleri*'nden *Noksan*'a, *Hâneberduş*'tan *Mumya Köpek*'e) yayımladım, bir dizi kitabı bütünledim, büyük olasılıkla okura "Kitap Evi"nden önce ulaşacak toplamlar.

Bu ayrıntılı döküm, doğrulamak adına: Yazmak, gerçekten de bir sıraya koyma serüveni barındırıyor, masabaşında.

Kendini tutma sorunu, belli ya da belirsiz, sıralamanın bozulması endişesiyle atbaşı doğuyor.

İsteğin, yazma isteğinin, vaat ettiği hazzın, bir o kadar da esirgediklerinin, edimi yoğurduğu kesin, benim gözümde. Ama, buradan büsbütün isteğin tutsağı, kulu kölesi olmaya, hayır – bir tür Spartalılık tavrı geliştirmeli yazı adamı, nereyeyse oraya, savrulmamayı, kaybolmamayı öğrenmeli bir biçimde, bis: Elinde kalemi, ipin üzerinde, ki boşluğa gerilmiştir – bunu bilmeli.

Ne çok "şey"e benzettim yıllar içinde, Yapıt'ı: Bir de "halı"yı örnek göstermiştim. Nasıl dokunduğu en iyi tersinden görülür. Düğümden düğüme, ilmekten ilmeğe *doğ-*

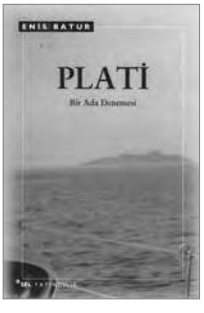
ru adımlarla gitmek: Halıya yüzünden bakılacak, orası öyle; okur bütünlük kaygısını görecek, görmeyecek; örmeyi bitiremeyeceksiniz büyük olasılıkla, "yazmak istediklerimin şu ya da bu kadarını, şu ve bu kadarını yazamadım" diyeceksiniz ola ki, gün çattığında –

olsun.

"Karnıyarık"ı, genç-olgun yazar ilişkisinin çetrefil güzergâhını serimleyecek, –adı üstünde– ortadan yapışacak, çift odaklı bir metin olarak kurdum kafamda; yaklaşık 50-60 sayfalık bir kitap öngörüyorum.

"Arşiv"i, çok yaşlanmış, ünlü ve sevimsiz bir yazarla genç asistanı, bir yazar adayı arasında cereyan edecek iki perdelik ağır bir oyun metni olarak düşünmüştüm. Gerilimli, sonu kavga ve kopuşla bitecek ilk bölümün ardından, sahnede tek başına kalacak yaşlı adamın, sık sık uzun sessizliklerle bölünecek yoğun, köpüklü monoloğu gelecek biçimde.

"SPF"yi, başarısız bir yazarlık girişiminin sonunda sıfırı tüketerek berduş statüsüne geçen ortayaşlı bir adamla, yaşadığı bölgede karşısına çıkacak, kişilik bozukluğundan mustarip yabancı bir berduşun karşılaşmaları, ilişkileri üstüne inşa etmiştim. İkinci berduşun ölümünün ardından, bir soruşturma yürüten "sosyal araştırmacı"lardan kurulu küçük bir topluluğun üyelerine, dolantılar içre, hikâyelerini anlatacaktı birinci berduş.

"Yazma edimi"nden çok, "yazar" kimliğinin farklı cephelerini tartmaya girişmeyi düşündüğüm bu üç tasarının biribirilerine eklemlenebilecek bir boyutu olduğu ortada. Toplum katında edindikleri, kazandıkları, yitirdikleri "statü bağları"nı kurcalamak niyetim, değişik yaş kesimlerinden kurmaca figürlerin.

Üç tasarıyı da, bu aşamada, askıya almak en sağlıklı seçim olacak; biliyorum. Sıraya koymaksa, hiçbirinin sırası değil aslında. En azından "Bir Su Masalı"nı ve "Kitap Evi"ni tamamlamadan girişmemeliyim hiçbirine. "Kırmızı Eşek" ve "Melekler Kitabı" üzerinde yeniden yoğunlaşmadan önce, durumu bir kez daha tartarım.

Yolda *düşmelerinden*, kendiliğinden yazı tezgâhının bir köşesine itilmelerinden ürkmüyor muyum? Zaman koruyorsa koruyor, eritiyorsa eritiyor, sonuçtan hayıflanmamak öğreniliyor. Belli bir baştan sonra "elzem"i "tali"den ayırmayı sağlayan ölçüler, ölçütler oturuyor insanda. Herşeyi yazamayacağımızın, her tasarınızı gerçekleştiremeyeceğinizin bilincine varıyorsunuz. İşin kötüsü, bile göre erdiremeyeceğiniz projeleriniz olacak her aşamasında, evresinde, işin. Bazıları canınızı yakacak, ukde olacak, kalacak içinizde.

"Siyaha Geçiş" evresini ola ki bundan aşırı önemsedim hep: *Kendime göre*, en doğru biçimde bir çemberi tamamlamak boşyere saplantıya dönüşmedi bende. Öncelikler, belirleyici önemde. Kitaplarımla oluşturmaya çalıştığım ağın bir ucu sarkmış, kalmamalı. Örme, dokuma sınırlamamı güvenilir bir içpusulaya bağlı olarak yapmalıyım. Kırk yılda kazandığım bir deneyim varsa, o da hangi içsesin çağrısına ayak uyduracağımı iyi-kötü bellemiş olmama dayanıyor – her vakit elim söz dinlemese bile!

Dinlemiyorsa, kaldı ki, bir bildiği olsa gerektir. N

KİTAPLIĞIN ÖNÜNDE, ~~BALTAYLA~~

Daha da karanlık bölgelere doğru ilerlerken, Dante'nin Cehennemi'nden bir parçayı bütün edebiyatı ima edecek şekilde araya sıkıştırması belki size saçma gelecek...

Ufuk Karakurt

"İnsanlar kütüphanelerde hayatlarını kaybedebilir. Onları uyarmalıyız."
Saul Bellow

Adorno, altın bir yüzük üstüne miligramlık elmas tanelerini yerleştiren bir kuyumcunun –itiraf etmeli ki– insanın biraz içini sıkan hassasiyetiyle, Fransızca, Latince, Yunanca, İngilizce kelimeler dizdiği, "Biçim Olarak Deneme" yazısının bir yerlerinde, kuşkusuz kendisinden pek de beklenmeyecek kederli hallerle şöyle diyordu: "… artık soyu tükenmiş olan edebiyat adamı …"

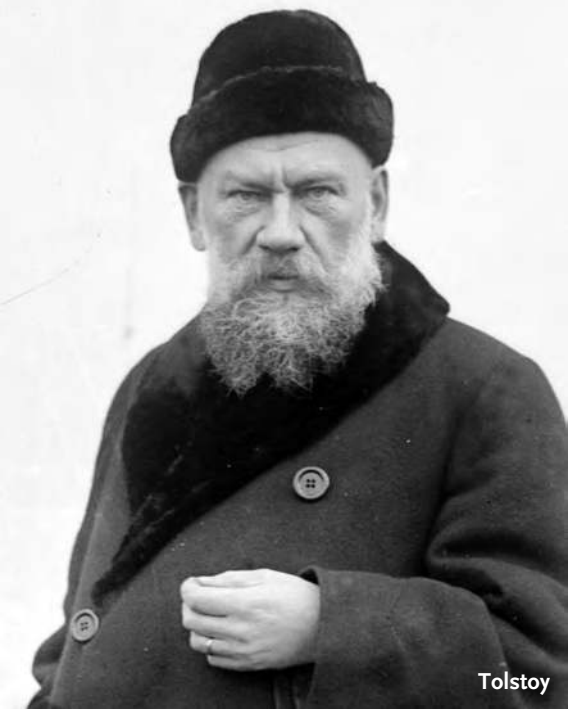
Burada sözü edilen "soyu tükenmişler" gazete yazarları ve üniversite hocaları falan değil. Adorno "edebiyat adamı" derken, bu işi profesyonel bir allameliğe çevirip bilindik mesleki kategoriler içinde hareket edenlerden söz etmiyordu. Öte yandan, okul çocuklarının çenelerini gıdıklayarak, "Şubat tatilinde ne okuyacaksın bakayım; klasikleri oku, Victor Hugo ve Ömer Seyfettin…" gibisinden şeyler söyleyen, kendini okuma alışkanlığının yaygınlaşmasına vakfetmiş edebiyat hocası havalarındaki kitapseverler de söz konusu edebiyat adamlarından sayılmaz.

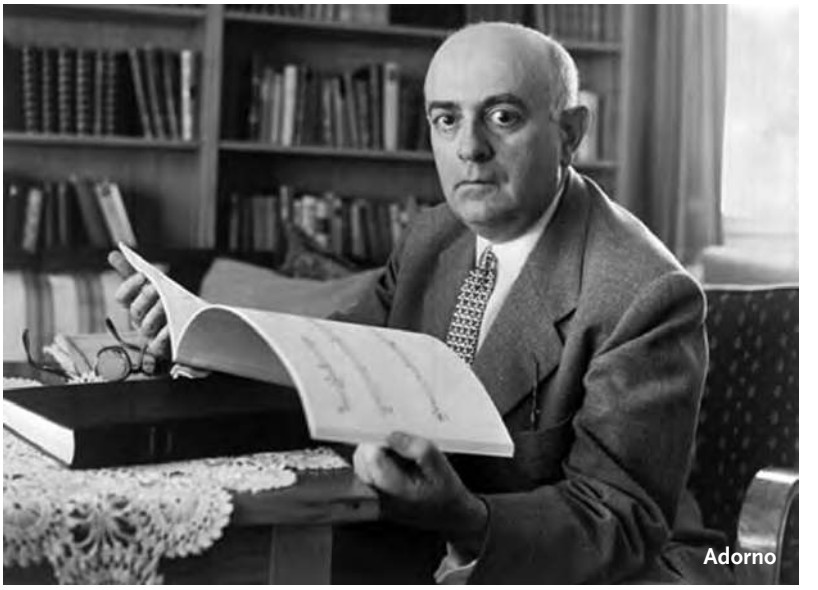
En iyisi örneklemek. Mesela radyoda dinlediği ya da gazetede okuduğu bir kanun müzakeresi, toplu eylem ya da polisiye bir dava üstüne, hafızasındaki binlerce Divan şiiri beyitinden, sayfalar dolusu klasik roman cümlesinden, sayısız hisseli kıssadan birini patlatarak dişlerinin arasında bütün bir günün özetini birkaç saniye içinde ezebilen şu eski tip ayaklı kütüphaneler, bir ölçüde "soyu tükenmiş edebiyat adamları"ndan sayılabilir. Eskiden bizde bol miktarda olduğu söylenen böyle insanların o zamanlarda günlük hayatın bir parçası olmuş; bu doğaçlama, kendine has, dünyanın hep ama hep aynı yer olduğunu gizli kapaklı sezdiren, tuhaf bir bilgelik yüklü şakalarından uzağız artık. Çünkü en yakın tarihlisi kırklı yıllarda görülmüş, anı kitaplarına gömülüp kalmış durumdalar. Soyu tükenmiş vahşi hayvanlar gibi yok olup gittiler.

Vahşi hayvanların neslinin tükenmesinin besin zincirindeki bir kırılma, çevresel şartlardaki bir düzensizlik nedeniyle olduğunu biliyoruz. Uyarlarsak, *edebiyat adamının* neslinin tükenmesi de kültürel şartların uygun olmamasıyla açıklanabilir belki. Peki ya durum pek de doğa belgeseli ayarında değilse? Demem o ki: Panterin panterliği bırakarak zebra yemekten istifa ettiği bir durum olamaz, ama *edebiyat adamının* –edebiyatın kendisinden şüphe ederek– artık *edebiyat adamı* olmayı bırakması ihtimal dahilindedir.

Şimdi, yukarıdaki sahnenin benzerini, bu sefer de çocukların burunlarını gıdıklayarak onlara tatillerde kitap okumalarını tavsiye eden bir başka kişiyi düşünelim. Parmağını sallasın ve okuma ödevi listesini versin; "Tolkien, Tolstoy ve Halit Ziya…" ya da başkaları. Önemli değil. Çünkü bu sefer vurgu, tavsiye listesini veren kişide değil, kıkırdayan çocuklarda. Yani hangi yazarı sayarsa saysın, çocuklara sanki bir kenarda saklambaç, playstation ya da minyatür kale futbol oynamalarını söylüyor gibi. Fazla patırtı etmeden bir kenarda oyalanmalarını söyler gibi ama bir yandan da zaten kitap okuma etkinliğinin sadece çocuklara dönük bir şey olması gerektiğini hissettirir şekilde… Antenleri iyi açın, böylesine klasik ve berbat bir sahnede bile karanlık kinayeler peşinde sesler duymuşsanız, türünün son örneği bir edebiyat adamının yakınlarında bir yerlerde olabilirsiniz.

Benim tavsiyem, eğer rastlarsanız, sırf bu tiplerin ağzındaki baklanın ne olduğu merakıyla etraflarında fazla gezinmemeniz yönünde olacak. Anı kitaplarına göre, yakın gözlüğü takmış timsahlara benzeyen bu kişiler, huysuz ve adap kurallarına uyulması konusunda baskıcıdırlar. Tıkış tıkış kitaplıklarında o kadar eski kitap vardır ki, güneşle temas ettiğinde parçalanabileceklerinden kalın perdeli, ışıksız, mürekkep ve küflenmiş kâğıt

Tolstoy

Adorno

kokusuyla dolu evlerde yaşarlar. Bu evlerde oradan ne zaman ayrılmanız gerektiğini göstermek için oraya konmuş gibi duran gonglu, sarkaçlı ahşap saatlerden olur. Sarkacın birkaç hareketinden sonra, ortamdaki gerilimden dolayı oradan sıvışacaksınız. Şöyle ki, siz saf saf birkaç zararsız beyit beklerken, o, açılışı Cemil Meriç'le yapacak:

"Osmanlı edebiyatında metafizik ürperti yoktur."

(Etkin olduğu o kadar yüzyılda bile mükemmelleştirilememişse, sorun Divan şiirinin kendisinde olmasın?)

Eh, Batı da eksik kalmayacağına göre, laf oralardan birine illa ki gelecek, örneğin Mösyö Paul Valéry'ye:

"Hiçbir şeyi derinlemesine eşelememenin gerekliliği edebiyatın sıkı bir kuralıdır."

(Demek edebiyat yüzeysel olduğu bölgeleri örtbas etmeyi seçmiş; bu açık bir skandal.)

Tabii Schopenhauer'dan şu alıntıyı atlarsa çatlayarak ölebilir: "Yazarlar genellikle profesörler veya edebiyatla uğraşan kimselerdir, ücretleri düşük ve gelirleri yetersiz olduğundan bunlar çoklukla paraya ihtiyaçları olduğu için yazarlar. Böylelerinin hedefleri ortak olduğu için çıkarları da ortaktır, birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar ve birbirlerini desteklerler: Her birinin mutlaka bir diğeri için edecek bir çift iyi sözü vardır. … dolayısıyla onların düsturları şu olmalıdır: 'Yaşa ve yaşat!'" (Yoksa tüm o arka kapak yazıları bir komplo mu?)

Daha da karanlık bölgelere doğru ilerlerken, Dante'nin Cehennemi'nden bir parçayı bütün edebiyatı ima edecek şekilde araya sıkıştırması belki size saçma gelecek, ama gitme vaktinizin geldiğini de size bildirmiş olacak:

"Senin göreceğin burada kederli insanlar,
Bize zekânın nimetlerini unutturdular."

(Bu arada, Dante'yi cehennemde dolaştıran Vergilius'un bir şair olmasını tesadüfle açıklamıyorsunuzdur herhalde?)

Yine de, ufak ufak yollanırken Yahya Kemal'den şu aman vermez alıntıyı işitmekten kaçamayacaksınız:

"Kitaplardan bezdim."

(Bunu neye yormalı? Yüz bin tane okusanız bile, ömrünüzce tekrar tekrar okumaya değer bulacağınız kaç kitap olacak ki? Acaba dolambaçlı yoldan bunu mu kastediyordu Yahya Kemal?)

Böyle gider bu… Dilerseniz daha çoğunu da dinleyebilirsiniz (klişe Kallikles ve bazı tasavvuf şairi örnekleri gibi). Ama daha şimdiden, bunca yıldır uğraşa didine oluşturduğunuz kitaplığınızda haberiniz olmayan bir şeylerin döndüğünü, kitaplığınızın sizi çıkışsız bir yere doğru sürüklediğini sezmeye başlamanız yüzünden, kandırıldığınızı sanmanıza yetecek ebatlarda, ikna edici bir kolaj önünüzde serilmeye başladı bile.

~~Dolduruşa gelmemek için hiçbir nedeniniz yok. Artık elinizde baltayla kitaplığınıza girişmek için hazırsınız~~. Dolduruşa gelmemek için pek çok nedeniniz var. Belki de sadece edebiyatın kendi kendinden şüphe duyabilme, artistik bir manevrayla kendini çöp kutusuna fırlatabilme maharetinden bahsediyordum. Veya bu dökme demir dünyada, her halü kârda, örümcek ağı misali narin yapılar kurmaya çabalayan edebiyatın hiçbir şeye deva olamayacağını söyleyen bir milyonuncu şahıs olmaya çalışıyordum. Ya da kütüphanelerde hayatınızı kaybetmemeniz için sizi kendince uyarıyordum. Bunu asla öğrenemeyeceğiz. Çünkü elimizde hiç edebiyat adamı kalmadı; edebiyat adamlarının soyu, dendiği gibi, tükendi gitti. N

ROMANTİK YOLCULUKLAR

AŞK DA ZATEN "NORMALLİK" DEĞİL!

Atilla Birkiye

"Anıları, dostluğu, bağlılık denilen duyguyu bir çeyiz gibi sandıkta saklamak da güzeldir. Ama en çok aşkı korumak gerekir Afife. Korunmayan aşk bozuluyor, çürüyor ve çabucak yok oluyor. Ardında kötü kokular ve çirkin görüntüler bırakarak..."

Romain Gary, Afife Pirî'ye bunları söylemektedir, ondan ayrılmak üzereyken. Aralarındaki büyük aşktır ve çok "sevdiği" için Afife'den ayrılacaktır. Gerçi "vuslat" yeni olmuştur ama... Böylece aşk sonsuza kadar yaşayacaktır. Nitekim birkaç sayfa sonra gerçekleşen fiziki "ayrılık"ın ardından Afife'nin de zihninden şunlar geçer:

"Hiç bitmeyecek bir aşka sahip tek kadın oluşumu düşündüm. Sevinç ve hüznün hızla yer değiştirerek büyüyüşünü izledim yüreğimde. Ertesi gün yazacaklarımı, çizeceklerimi, okuyacaklarımı ve seveceklerimi düşündüm. Daha ertesi gün, ertesi gün ve ertesi gün..."

Romain Gary ile Afife Pirî, Buket Uzuner'in *Balık İzlerinin Sesi* adlı romanının "başkişi"leri. Romanın başında, yirmi bir yaşındaki Afife ile olgunluk çağının sularında yüzen Romain arasında ilk karşılaştıklarında hafiften bir "elektriklenme" olmuş, sonra bu duygu akışı hızla genişleyerek büyümüştür. Göle atılan bir taş gibi!

Bir Çeşit Yeni-Ütopya

Balık İzlerinin Sesi 1992'de yayınlandı ve yazarın ikinci romanı. İronik, mizahi, "hınzır" ve zekice kaleme alınmış ve bir anlamda da bir yeni-ütopya. Öncelikle, kısaca da olsa normal/normallik'ten söz etmek gerekir ki romanda bir metafor olarak kullanılıyor. Zaten yazarın kendisi de o zamanki çeşitli söyleşilerde bunu belirtiyor. Roman kişileri normal olmayan "seçkin"lerdir. Aralarında insanlık tarihinin dehaları, ya kendileri ya da torunları, yeğenleri, uzak akrabaları olarak vardır. Kurmaca olduğuna göre, romanın kendi öyküsü içinde bunları bir soy sürdürücü olarak değil, işaret edilenin kendisi olarak da pekâlâ düşünebiliriz.

Birleşmiş Milletler "seçkin"leri, birer "burslu öğrenci" kimliği altında, ki aralarında öğrenci olamayacak kadar yaşı "geçkin"ler vardır (örneğin Romain gibi), herhangi bir Kuzey Ülkesi'nin bir "kampus"ünde (Fantolt), "yararlı" bir proje için bir araya toplar. En gençleri Türkiye'yi temsil eden Afife'dir. Anneannesi Afife Jale, büyük büyük büyükbabası da Pirî Reis'tir. Ötekiler arasında da Jeanne Tuula (d'Arc), Carmen de Cervantes, Aurore Sand, Brooks Nin, Anders Grieg, Parveen Nehru, Edmond Cyrano (Rostand ve Bergerac soyundan), Roni Chagall, G.G. (Galilei), Leonarda Usta, Cengiz Han vb. vardır.

Seçkin Soykırımı

Ancak asıl amaç, yeryüzündeki bu 88 "seçkin"i bir soykırım projesiyle ortadan kaldırmaktır. Romanın başından sonuna kadar da entrika, serüven, gerilim vb. eğlenceli bir biçimde sürer. Son derece yoğun ve katmanlı bir metindir. Sözü geçen karakterlerin gerçek yaşamlarındaki bilgiler/özellikler bazen göndermelerle, bazen bire bir yer alır. Benzer şekilde, bu bireylerin kültürel coğrafyalarının özellikleri de...

Seçkin sayısının 88 oluşunu, yazarın romana 1988'de Romain Gary'nin bir romanını okuyup başlamasına bağlayabiliriz. Zaten yazarın Romain Gary'e olan hayranlığını, ki hayranlık "aşk"ın başlangıcı değil mi zaten, karakteri Afife'de de görürüz. Yukarıda da belirttiğim gibi, romanla ilgili o dönem çıkan yazılar, söyleşiler bize bu konuda epeyce yol göstermektedir. Bunların bir kısmı Buket Uzuner'in internet sitesinde okunabilir, dönemin kitap ve dergilerinden de.

Seçkinler, normallerin kendilerini "yok etme" niyetlerini doğal olarak anlar ve bir kurtuluş planı yaparak Fantolt'dan kaçar. Tabii ki bu kaçışın örgütleyicisi ve lideri Romain Gary'dir. Gerçek yaşamda, yazar Romain Gary'nin İkinci Dünya Savaşı'na pilot olarak katıldığını ve bir savaş "kahramanı" olduğunu söylemeye gerek var mı? Benzer şekilde, intiharından sonra ortaya çıkan, aynı zamanda yazar Émile Ajar'ın da kendisi olduğunu!

Bu tür özellikler de romanda yer alır. Örneğin, romandaki bölüm başlıkları "Başlangıç", "Asıl Başlangıç", "Gelişme", "Asıl Gelişme", "Son'a Doğru", "Asıl Son"dur ve bu başlıklarda da Romain Gary ile Émile Ajar'dan alıntılar yer alır. Romanın başında, Albert Einstein'dan alıntılanan ve içerikteki tartışmalara ışık tutan cümle de şöyledir: "Sıra dışı, büyük insanlar, daima sıradan zekâların şiddetli muhalefetiyle karşılaşırlar."

İki Ateş Arasında

Normalliğin eleştirel ve metaforik olarak sorgulandığı romanda aşk eksen temadır. Romanı bize, Afife Pirî anlatır. Romanın sonunda ve yanılmıyorsam iki yerde, anlatıcı (yazar) araya girer ve kibarca "müdahale" eder. Afife'nin anlattığı roman, yirmi bir yaşındaki birinin kültür, bilgi, deneyim vb. düzeyini aşmaktadır. Seçilmiş biri olduğu, yani normal olmadığı için onun bu bilgi yüklü anlatımı rahatsız etmez. Ancak, "genç bir kadın" oluşu –bilmem böyle denebilir mi– onu aşka sürükler. Genç kadın oluşu, "ilk"lerini yaşama olasılığını da getirir çünkü. Önce Romain Gary'dir gözdesi, sonra görür görmez güzelliğine çarpıldığı Anders Grieg. Biri kusursuz bir beden ve güzellik, öteki zekâ özcesi bilgelik. Bir bakıma "tensel aşk" ile "tinsel aşk"!

Romanın "genel"indeki, kaçışla koşutluk gösteren ütopya (yeni-ütopya) kuruluşunun süreciyle birlikte, "tikel" düzlemde, yani Afife'nin duygu dünyasında, kolay kolay birlikte bulunmayan iki erkekteki bu özellik bir ideal olarak yer alır. Aslında –gerçek yaşam için– *a priori* olarak algıladığımız bir "fantazya" durumu, romanda Afife için yaşanmışlık olacaktır, çünkü ikisiyle de birlikte olur. Tabii ki aşkın gözü kördür!

Bir parti sonrasında, belki içkinin de etkisiyle (teşvikiyle) Afife, Anders ile geceyi sonlandırır, onunla yatar; aslında onun "cazibesiyle" birlikte odaya çıkmıştır ama buna vesile de o sırada Romain Gary'nin ortalarda olmayışıdır. Öyle ya "kahramanımız" kaçışı örgütlemektedir. Gerçi Afife'nin, Anders ile sevişmesi de kaçınılmazdır. "İki ateş arasında" kalan Afife, Anders odadan çıkıp gittikten sonra, "Âşık olmuştum!" der. Ancak hemen ardından, entrikanın gelişimi doğrultusunda, gizli bir toplantıda, Romain Gary'nin kollarındadır ve aşkları başkalarının yanında da olsa "ilan" edilmiştir artık!

Dolayısıyla Anders, dahası Afife'nin Anders ile sevişmesi (tensel aşk) gerçek aşkın, on yıl kadar önce literatürümüze giren ve sık sık gönderme yaptığımız "üçgen arzu"nun *dolayımlayıcısı*dır. Öteki kişilerin odadan çıkmasıyla "ilk kez" öpüşürler. Afife zihninden, "İlk kez âşık oluyordum" diye geçirir. Böylece yukarıdaki "Âşık olmuştum" cümlesi Anders için değil, "olacağım, olmak üzereyim" gibisinden Romain içindir. Ancak, Romain ile sevişmeleri, Ada'da olacaktır. İlk ve son kez!

Seçkinlerimiz gerilimli ama eğlenceli bir akışla, normallerin olmadığı BİS Adası'na ulaşır; burası sanki bir Karayip adasıdır. Normalleri "yalnız" bırakarak da cezalandırmış olurlar. Bu adanın normallerden arınmış olmasının nedenini romanı okumak isteyenlere bırakarak, adanın dünya literatüründe karşılaştığımız ütopya kavramıyla ilgili olduğunu ve bu düşüncenin izi sürülerek betimlendiğini belirtelim. Ancak, BİS'in açılımının "Balık İzlerinin Sesi" olduğunun altını çizerek, açıklamadığımız nedenin bir "merak öğesi" olarak bununla ilgili olduğunu da söyleyelim.

Émile Ajar
(ya da Romain Gary)

Aşk İçin

Yazının başındaki alıntı, Romain Gary'nin son sözlerindendir. Sonra Afife'ye, 2 Aralık'ta intihar edeceğini söyler. (O zaman romanın "kendi zamanı" 1980 olmalı!) Telaşa kapılan Afife'yi, intihar edecek olanın kendisinin değil de Émile Ajar olduğunu söyleyerek yatıştırır. Romanda başından sonuna kadar böylesine incelikli yazınsal oyunlar çoktur.

Gerçek yaşamda, Romain Gary'nin eski eşi, kadın imgesini çok farklı biçimde ortaya koyan aktris Jean Seberg'in kuşkulu ölümünün ardından içine düştüğü derin üzüntü nedeniyle intihar ettiği söylenmiştir.

Romanın sonuna dönecek olursak, Romain Gary "aşk"larını ölümsüz kılmak için Afife Pirî'yi (ve BİS Adası'nı) terk ederek normallerin dünyasına gider. İntihar edecek olan Émile Ajar olduğu için, kendisi normallerin arasında yaşayacak kadar büyük özveride bulunur aşk için; Afife'ye olan aşkı o derece büyüktür. Aşk da zaten normallik olmadığı gibi, normallerin arasına katılmak da bir seçkin için olsa olsa intihardır! Böylece aslında, Émile Ajar'ın yanı sıra Romain Gary de –aşkı için– intihar edecektir. N

Ferhat Emen

Bir Yalancı Bir Cani Bir Tecavüzcü Bir Naim Süleymanoğlu

Beni arabesk bir türkücü irşat etti. Benim Şeyhim, sefaletin Adana'ya sürüklediği genç bir oğlan olarak bir dönem pavyonda, Çukurovalı görgüsüz pamuk tüccarlarını eğlendirmiş, hâlâ saçlarını ve bıyıklarını demir cevheri tozuyla simsiyaha boyayan, beyaz ceketinin altına beyaz kösele ayakkabı giymekte bir beis görmeyen, gönlü aka konacağına hep bataklıktaki güle konmuş, Ece Ayhan'ın reenkarnasyonu, o hemcinsimdir. Kabul etmeyeceğini biliyorum, yine de ellerinden öpüyorum.

Tanıdığın başka Naum adlı, Shalamanov soyadlı, on beş yaşında bir delikanlı olmadığına göre, anlaştık. O halde kompartımandaki çocuk, ileride vücut ağırlığının üç mislini kaldıracak ve gelmiş geçmiş en iyi halterci diye bilinecek olan Naim Süleymanoğlu. Kırk altısı dünya rekoru olmak üzere yüzlerce rekor kıracak. Üç olimpiyatta altın alan ilk halterci olarak tarihe geçecek. Bütün başarıların yanında ondan öğrendiğimiz, elbise, bilezik, üniversiteye giriş soruları, araba ve televizyon gibi, insan adının da çalınabileceği. Yakasını ırkçılığın elinden kurtarmak için doğduğu topraklardan kaçan birinin sonradan başka ırkçıların safında başka mağdurların yakasını yakalaması, "tercih" denen, insanoğlunun en büyük belasının nasıl örüldüğünü de gösterecek bize. Parlak bir sporcuyken ülkesi adına katıldığı bir müsabakada, ülkesindeki baskıları neden göstererek, başka bir ülkenin büyükelçiliğine iltica talebiyle başvuracak, başvurduğu ülkenin başbakanının bizzat ilgilenmesiyle o ülkeye iltica edecek, sporu bıraktıktan sonra yeni ülkesinin tek ırkçı kitle partisinden milletvekili adayı olacak. Ondan sonra kaderi cilveyle anmaya başlayacağız.

Sarı saçlarının alnına düşen bölümünü nefesiyle geriye atabildiğine bakılırsa, evet bu, Naim. Ayaklarının dibine koyduğu çantası, askılı beyaz atleti ve baldırlarına dar gelen eşofmanıyla Sofya'ya, milli takım kampına gidiyor. Bu yolculukta kompartımanında tanımadığı üç yolcu daha var. Anladığı kadarıyla birinin adı Wırrek, öbürünün Tırrek, sonuncusunun da Fortek. Biletsizliklerine göz yumduğu için içeceklerini paylaşmak zorunda oldukları ve böylece on dakikada bir odalarını şereflendiren kondüktörü de sayarsak şu an kompartımanda bulunan beşlinin sünnetsiz oluşundan hükümetleri gurur duyuyor.

Wırrek, Tırrek ve Fortek. Üçü de sarhoş. Altmışın üstündeler. Naim için beslenme önemli ama tren arkadaşlarının böyle boş şeylerle ilgilenmedikleri açık. Dişleri yok, dola-

yısıyla sıvıyla idare ediyorlar. Görünüşte ortodontileri, anlattıklarına bakılırsa da itikatları bozuk. Meyveli ve alkollü ucuz bir şarap içiyorlar. Naim kendisine uzatılan şişeyi, kaşlarını hayır anlamında kaldırarak reddediyor. Böyle yaparken gülümsediğini zannediyorlar, bilakis çok ciddi. Birbirlerine benzememelerine rağmen üçü de Zeki Alasya'ya benziyor. Suratları bir miktar daha pancarımsı, tek fark bu.

Ülkeleri küçük. Bu nedenle bir şehirden öbürüne ulaşmak uzun sürmese gerek ama öyle değil. İstasyon molalarını, altı saatlik rötarı ve Dobriç'te tamir için harcadıkları on bir saati sayarsak, tam yirmi iki saattir yoldalar. Seksenlerin başını yaşayan ve komünist olmayan dünyanın geri kalanının, onları altmışlarda kabul etmesi pek anormal sayılmamalı. Şu dünyanın geri kalanının da yaptığı ayıp. Adamların ülkelerinden hep *rejimülke* diye bahsediyorlar. Zencilere yaptıklarının aynısı aslında. Kimlikleri derilerine yapışmıştı zencilerin onların gözünde, bu adamların da kimlikleri rejimlerinden soyulamıyor. Bu doğru değil, en azından bizim kompartıman halkı için. Çünkü her birinin hikâyesi o kadar zaman ve mekânlar üstü ki, ne sen sor ne ben anlatayım.

Naim katilin kim olduğunu anladı. Sorun şu, o halde, kalan ikisi çoktan ölmüş olmalıydı. Belki de ölmüşlerdir. Kendi rejimülkesinin dayandığı eğitim müfredatı, insanların ruhsuz olduğunu kabul ettiğinden, şu "yaşarken aslında ölmüşlerdi" efsanesi Naim için kabul edilemez görünüyor. Tabii maneviyatın âdemoğlundan soyutlanamaz oluşunu bilen sen, böyle bir müfredatın dahi ağırlıklar altından kalkmayı bir güzel beceren şu çocuğun hislerini körleştiremeyeceğini de pekâlâ biliyorsun. Yine de ortada bir katil olduğundan, en azından körleşmiş his bütünü bir insandan bahsetmek mümkün.

Tecavüzcüden şüpheleniyor. Ama iş yalancıyı bulmaya gelince bütün tahminleri altüst oluyor.

Tırrek, durmadan savaşta ambulans şoförü olduğundan ve yaralıları çadır hastanesine taşırken âşık olduğu İspanyol kızdan bahsediyor. Öylesine yaşanmış ki anlattıkları, insan o romancının Tırrek'in hikâyesini çaldığına inanmak istiyor. Bütün savaş hemşireleri gibi çok güzel, beline kadar uzanan simsiyah saçları varmış. Askerlerin kiri, onun temizliğini çoğaltıyormuş. Askerlerin yaraları, hemşireyi iyileştiriyormuş. Onların aşkı kadını tanrıçalaştırıyormuş. Palavra, diye bağırıyor Fortek, hepsi palavra, sen o yıllarda ineklerin boku araziye düşmesin diye, avuçların hayvanların götünde geziyordun. Böyle deyince Fortek, Tırrek başlıyor anlatmaya köylüdeki anılarını. Gençken köylülerle çıktıkları kurt avından bahsediyor.

Tavukları parçalayan o efsane kurdu yakalamak için dört gün uğraştık diye başlıyor. Ona Ruhıstın adını takmıştık. Adı, kilisenin papazı Xırbende bulmuştu. Dediğine göre, Luka'nın yazdığı Elçilerin Kitabı'nda Aziz Pavlus'un Galatyalılara yazdığı bir mektupta geçiyordu ad. Seninki, Pavlik Kilisesi'ni kurmadan önce İsevileri evlerinden dışarı çıkarıp hapse attırıyordu. İşte bu sırada köpeği Ruhıstın, birçok mümini o iğrenç dişleriyle ısırmıştı. Böylece ısırılan Hıristiyanlar öteki dünyada İsa'ya kıçlarındaki diş izlerini göstererek inananlardan olduklarını ispat edeceklermiş.

Palavra, diyor Wırrek. Palavra, Tanrı'nın, inanan kullarını ayırt etmek için onların kıçlarını kontrole ihtiyacı yoktur.

Seni gidi hergele, ağzını temiz tut. O iğrenç kendi pislik kıçınla imanları için canlarından olan o mübareklerin kıçlarını birbirine karıştırma.

Hergele senin babandır, piç oğlu piç. Kıç kıçtır.

Gülüyor. O yaşına rağmen sümüğünü koluna sürüyor.

Ben mutsuz bir çocuktum yoldaş. Annem sert bir kadındı benim. O yüzden ne dersen de bana vız gelir. Ölümü görmüşüm nezleden korkmam. Atlarla çıktık ava, tam yedi

Ferhat Emen (1972) öykülerini ilk kez ve yalnızca *Notos*'ta yayımladı. Çağdaş Amerikan yazarlarını daha yakından okuyor. İlk kitap dosyasının yayımlanması, şimdilerdeki en önemli amacı.

atla, diye devam ediyor Tırrek. Hava karlı, tipi, kıyamet. Ruhıstın çok zeki kurt. Nihayet izlerinden kurda ulaşıyoruz. Yedi atlı, kurt önde, biz arkada, kurdu kovalamaya başlıyoruz. Aşağı yukarı yarım saat devam ediyor takip. Kafamda kurt postundan gri bir kalpak, önümde Ruhıstın. Arkasında mıyız diye sürekli kafasını çevirmiş bize bakıyor. Atlar onun kadar çevik değil, kovalayarak yakalayamazsın bir kurdu. Kupkuru bir kar yağıyor. Kafasını geriye, bize doğru çevirmiş Ruhıstın, o halde bile rotasından bir santim sapmıyor. Kar taneleri pürüzsüz sırtını yalıyor. Adil bir kavga değil bizimkisi, bire karşı on dört. Dişlerinin parıltısını görebiliyorum. Her ânımız ağır çekimde gerçekleşiyor. Ruhıstın alayımızı tehdit ediyor. On beşimiz de soğuktan değil, korkudan tir tir titriyoruz. Öylece devam ediyoruz. Sonra aniden ikiye bölünüyoruz. Dört atlı, kurdun soluna geçiyoruz. Bu hareketimiz boynunu çevirmesine neden oluyor ve o ani hareketle boynuna kramp giriyor. Trak, kilitleniyor boyun ve aniden duruyor. Yön duygusu allak bullak. O ânı uzatmak niyetindeyiz. O boynunu çeviremediği için biz onun etrafında dönüyoruz. Ayin gibi. O kadar güzel ki. Ölecek ama. Yorulmuş. İnsan, tüylerine dokunmak istiyor. Bütün vücudu nefes alıyor gibi. Avuçlamak istiyorsun, bedeni ellerinin hükmüne boyun eğsin istiyorsun. Çırılçıplak. Atlar ona yanaşmak istemiyor. Atımdan iniyorum. Yaklaşıyorum. Yavaş yavaş hırlıyor. Elimde kalın bir sopa var. Tam boynuna vuracakken, Ruhıstın bütün gövdesini bana doğru döndürüyor. Sopayla burun buruna geliyor ve yüzü dağılıyor. Şimdi kar ve kan birlikte yağıyor.

Palavra, diye yineliyor Fortek.

Hayır beyim, yalan söylemiyorum. Kurtlar böyle avlanır. Boynunu kırmazsan, bir kurdu asla yakalayamazsın.

Kendine, üzgünüm süsü verip susuyor. Bir siyah kurdu öldürdüğü için üzgün olmayı yaşlanmak zannediyor. Ona göre feleğin çemberinden geçmek, sevdiklerini öldüren bir pisliği ortadan kaldırdığın için kendini suçlamak.

Artık uyuyalım dostum, şu zıkkımı içmesek hiç de fena olmayacak, diyor Tırrek.

Odada en az bir sivrisinek olduğu kesin. Niyeyse genç halterciyi sokmuyor. Wırrek çok uykusu olduğu halde sinek yüzünden sızamıyor. Işıkları açıyorlar. Katladıkları bir gazete yardımıyla sineği öldürmeye çalışıyorlar. Olmuyor, sinek duvara ya da cama yapışacağına vın diye uçup yeni bir yere konuyor. Naim eğleniyor olanlarla. Üç sarhoş işin altından kalkamayınca kondüktör devreye girip sineğin işini bitiriyor. Şimdi Wırrek derin uykusunda. Bu sefer de Fortek rahat bırakmıyor herifi. Sinek katili gazeteden, katil olan o değil gazete, bir parça kesip parmaklarıyla gazete parçasını küçük bir ok haline getiriyor ve arkadaşının kulağına sokup onu uykusundan ediyor. Wırrek deliye dönüyor. Fortek müthiş keyif alıyor. Burun kıllarında gezindikten sonra burnunun içine giren kâğıt ok, adamı uykusundan sıçratıyor. Fortek basıyor kahkahayı. İtiş kakış. Kompartımanın içi dağılıyor. Göğsünde, ensesinde, bazen de göt çatalında gezdiriyor oku. İkisi de çıldırmış durumda. Biri zevkten, öbüre sinirden. Naim biraz huzursuz oluyor. Kondüktöre haber veriyor. Adam Fortek'e, Wırrek'i rahat bırakmasını, aksi halde onu trenden atacağını söylüyor. Dinleyen kim. Adamların dünyanın geri kalanına kulak asmadıkları kesin. Wırrek, Fortek'in karısına etmedik küfür bırakmıyor. Tın. Adam herifin şeyini işaret ederek, bununla mı, diye dalga geçiyor. Fortek çok hızlı konuştuğu için Naim dediklerini takipte zorlanıyor. Bu üçlünün ilişkilerinde bir şiddetten arınmışlık hali var. Yıllardır birbirlerini tanıyan arkadaşlarda ancak görülebilen bir tür teklifsiz samimiyet var aralarında. Hep kaldıkları yerden devam ediyorlar gibi. Uzun bir dünya hayatından ölerek buralara gelmiş üç ahiret insanı gibiler. Davaları bitmiş. Hükümleri kesinleşmiş. Sınanmaları artık gerekli olmayan üç berzah ehli. Daha çok, duygu bahşedilmiş hayvanlara benziyorlar. Utanan, kız-

dıran, esneyen, şakacı büyükbaş hayvanlar gibiler. Ahlak onlar için halledilmiş bir mevzu. Kompartımanın ortasına sıçabilirler. Bu onlar açısından midelerinin ekşimesiyle aynı şey. Utana utana bu hale gelmişler. Öğrenilen bir ahlakdışılık var muamelelerinde. Ezelden beridir bu trendeler. Naim, sonsuz bir zamanda onlara benzeyeceğinden emin.

Wırrek'in yapacak bir şeyi yok, şarap şişesini Fortek'in kafasında kırayım derken Tırrek'in belinde parçalıyor. Allahtan o kadar sarhoş ve yaşlı ki kimseye bir şey olmuyor. Ancak, bu sefer kondüktör ziyadesiyle sinirleniyor. Odayı toplamak Naim'e kalıyor. Üçü de az sonra sızıyor.

Gece serin, pencere açık. Delikanlı, kafasını pencereden sarkıtmak için çantasının üstüne çıkmak zorunda, çünkü boyu çok kısa. Ama değer, hava nefis. Gökyüzü bulutlu, o yüzden yıldızlar seçilemiyor, yine de dakikalarca gökyüzünü seyrediyor. Bir çocuğun geleceğe inanması tek kelimeyle harika. Şu hareket halindeki trenin açık penceresinden dışarıyı seyreden sarı kafalı çocuk, herkese umudu hatırlatıyor. Yerine oturuyor. Uyumaya çalışıyor. Uyuyanları seyrediyor bir süre. Ne kadar da masumlar. Şimdi kompartımanda ettiler dört çocuk. Horluyorlar. Dışarıda gökyüzünde bir sürü faaliyet var. Güneş doğmaya çalışıyor. Karanlık açılmaya. Uyandığında kompartımanda kimse yok. Sofya'ya varmış olmalılar. Tren durmuş. Saatine bakıyor, sıfır dokuz, sıfır altı. Saati dijital. Geçen ay Brezilya'da katıldığı Dünya Gençler Halter Şampiyonası'nda iki altınla şampiyon olmuş, bunun üstüne antrenörü ona Puslar marka sarı kordonlu bir dijital saat hediye etmişti.

Sofya tren istasyonunda iniyor. Hayatının neredeyse yarısı bu şehirdeki devlet kamplarında geçtiği için gideceği yeri ezbere biliyor ama nedense ayakları onu başka bir mahalleye sürüklüyor. San Sebastian Katedrali'nin önünde duruyor. Bir mısır alıyor. N

Bora Abdo

Lâçin

Yarası açık. Koyu. Mor. Titriyor. Kemik tozu gibi. Dün gece, acilde, sol bileğini diktiler. Polisler sordu. Cevaplamadık. Kazaydı, dedik. Tokat attılar. Kazaydı, dedik. Nöbetçi hemşire şişmandı. Beyaz terlikleri kirli, ayakları iriydi. Çorabı kanlanmıştı. Sigara kokuyordu. Çirkindi. Tırnaklarını yiyordu. Bileğini acıtıyordu kuğurarak. Arkadaşımın. Nereli olduğumuzu sordu. Söylemedik. Kızdı. Kovdu bizi. Pansumanı bugün çıktı kendiliğinden. Şarap döküldü bantlarına. Aynı kadını izliyoruz yine. Kar yağıyor. Dallar kuru. Çekili bulutlar. Hastanede başlamıştı, lapa lapa.

Dolmabahçe'den iniyorduk. Stadın karşısındaydı, kaldırımda. Denize çok uzaktı. Omuzları çökük. Ama yürüyüşünde, sonra dalgın duruşunda başka bir şeyler vardı. Başka bir tanıdıklık. Aklımızdan gitmeyen. Acı. Saçları keçeleşmişti kirden. Kırçıldı. Beresi yoktu. Atkısı yoktu. Bizim gibi. Ensesinde gözleri kapalı bir insan yüzü. Alnında duman lekesi. Küçücük bir burnu. Portakal bir ağzı vardı. Sarılı siyahlı bir pazar torbası taşıyordu. Eteği temizdi, ütülü. Yanına yaklaşıp kolundan tuttuk. İrkildi.

"Bu soğukta," dedik, "bir şeylere ihtiyacın olmalı."

Gözlerini indirdi. Sesimizi biriktirdi. Tutulu.

"Gelin benimle."

Lunaparkın yanındaki parka girdik. Ağaçlığı bol, kuytu bir yer bulduk. Kimseler yoktu. Kozalaklar vardı. Soyulmuş salatalık kabuklarıyla sarılı gazeteler, boş şarap şişeleri, sigara kutuları, izmaritler. Kabanımı istedi, verdim. Dağınıktı yüzü. Uzandı. Bacaklarını araladı, gömleğini çözdü. İncir kokuyordu. Parmakları nasıl bu kadar güzeldi, şaşırdık. Yanına uzandık, bir memesini arkadaşım bir memesini ben, bebek gibi emdik sabaha kadar.

Kar salkım salkım. Eski bir masal gibi kulağımda, sustum. Gece. Sol bileği böğürtlen lekesi gibi.

Ertesi gece yine Dolmabahçe'den iniyorduk. Toprak ve yosun kokuyordu ortalık. Paramızı düşürmüşüz gibi önümüze bakıyorduk.

"Karnını öpemedim."

Düşmemek için koluna tutundum. Ben her şey bir uçurumdur, diye bilirdim. Ağaçların adını unuttum. Şimdi dönüyorum. Şemsiyem, berem, karbon kâğıtlarım. Çok eski dalgınlıklarım. Dönüyorum. Kışa.

Yol kaygan, kar tam tutmak üzere. Stadın yanından indik yine. Önümüzdeki kadın, izlediğimizi biliyor. Pazar torbası. Kirli.

"Ben dokundum, okşadım."

"Nasıldı?"

"Sıcacıktı," dedim, "midesinin gurultusunu hissettim."

"Kötüleşiyorsun gitgide. Eskiden olsa karnını doyururdun."

"Dokundum ya." Sonra düştüm, elim kanadı. Sol elim.

"Her gün başka bir gökyüzü bulacağız ona," dedim, "her gün, ne yapıp edip başka bir kış bulacağız ona. Gizlice." Gölgem taşlaştı. Tenha. "Yeni kelimeler bulacağız ona. Anlaşılmayan bir dilde. Onun da fotoğrafları olacak. Arkasını yazacak. Ayını, gününü, saatini. İmzasını atacak."

Kar tipiyle gözümüze giriyor. Kaybettik, az önce önümüzdeydi. Gördük. Kamikazenin yanında şimdi. Partal bir kedi kışın son yokluğuna yumuyor gözlerini. Tekir. Yaşlı. Gözdağı veriyor yine de köpeklere. Tekliyor. Zehirliyor içindeki sütü, peyniri. Söndürüyor sobasını, atıyor minderlerini.

Gece, bacağı kesik. Kangren. Kalbini vurmaktan yorgun. Belleği parçalanmış, her şeyi anlamaktan. Kamikazeye binmek istiyor. Keçeleşmiş saçları kilitli. Çorabı kaçmış. Küfretmeyi sevmiyor. Birayı sevmiyor. Birileri, yağmurlu, karlı aynalardan çıkıp uzatıyor şişeleri. İçmeli, sonra komik küfürler etmeli. Eğlendirmeli. Bunu biliyor. Ne dese gülüyorlar. Cep telefonlarıyla kameraya çekiyorlar. Karnına dokunup tikini coşturuyorlar. "Ananı s.kerim ha, ananı s.kerim ha, ananı s.kerim ha." Gülüyorlar. Aralarından biri bira şişesini boşaltıyor başından. Gidiyor sonra onlar.

Kamikazeye binmek istiyor. Armonisi o çünkü kozasının, cüzdanındaki dudağı bükük resminin. Tek başına –kimse onunla fotoğraf çektirmek istememiş– erkek saçı gibi saçları. Kısa, biçimsiz. Işıl ışıl başının üstünde narçiçekleri. Elleri kirli, kertenkele sevmekten. Bir yaprağın kenarına yatmış. Düştü düşecek. Pelte bir kaldırıma.

Kar salkım salkım. Bütün makineler susuk. Kendi kendine konuşuyordu. Yaklaştık. Arkasından sessizce sırtına sarıldım. Sağ elini avucumun içine aldım, ısıttım. Kar serpintileriyle taradım saçlarını. Eski bir uykudan kan ter içinde uyandım.

"Gitme artık," dedi arkadaşım, "sana biz bakacağız. Bizimsin."

"Bir ismin olur," dedim. Arkadaşım dalgın yüzüme baktı.

"Yok mudur bir ismi?"

"Varsa bile abuk sabuk bir şeydir." Kadına döndü:

"İsmin ne?"

"Lâçin," dedim, "onun ismi Lâçin."

"Uykuna, yediğine içtiğine dikkat edersin artık, aklına gelen tüm sözcükleri söylersin bize. Taraz dersin, tirşe dersin."

"Yoksa," dedim, "daha böyle çok hastalanırsın. Bizimle kal. Sabaha kadar arya söyleriz."

Sonra döndük, üçümüz birden kamikazeye baktık ve arkadaşım Lâçin'i söyledi.

Kar, kara kara yağıyor. Gece soğuk. Gece göreceli. Üşüdü Lâçin. Kalbini buldu. Aynada. Uzaktan, korku tünelinin. Arkadaşım sığınacak bir yerler aradı. Bulamadık. Tek tük ışıkları da kapandı lunaparkın. Karanlık. Atlıkarıncaya gittik. Çarpışan arabalara. Dönme dolap. Balerin. Ahtapot. Zincirli sandalye. Hırçın, yaralı bir çocuk aklımızı aldı durup dururken. Hiç olmayacak bir yere sokulduk. Gondola girdik en son. Ulaşamıyoruz kaybettiğimiz resimlere, siyah beyaz.

O gece Lâçin saç diplerimize yağdı. Kucaklarımıza küçük, kardan kediler yaptı. Alınlarını okşadık donmuş parmakuçlarımızla. İsimler verdik her birine. Kendi uydurduğumuz

fırtına isimleri. Köpekler hep yağdanlıktır zaten fırtınası, kara kediler uğursuz değildir fırtınası, sobamızı söndüren bizden değildir fırtınası, göğsünde uyuduğumu unutma fırtınası, bana bir isim verme fırtınası, kardan kediler kısırlaştırılamaz fırtınası, ananı s.kerim ha fırtınası –bu kedi Lâçin'e benziyordu– seni çok özlüyorum fırtınası, hafta sonları geçmek bilmiyor fırtınası, kokona kediler fırtınası –bu kediye Lâçin mavi küpesini takmıştı– tabii giderim öleceğimi anladığımda fırtınası, mevsimli soğuklar, mevsimli soğuklar, mevsimli soğuklar. Hayır, arya söylemedik. Kımıldamadan durduk sabaha kadar, kediler rahatsız olmasın diye. Lâçin'in saçlarını okşadık, arkadaşım bir masal anlattı, korktuk, ağladık, Lâçin çok titredi, burnu kıpkırmızı dondu, gidip gelip yanaklarımızı öptü, kulaklarımızı ısırdı, öpüştük, uzun uzun öpüştük, saçlarımızı taradı, göğsümüzden bile öptü, sarılamıyorduk, fırlatıp atacaktık kucağımızdakileri, Lâçin çok üzülür diye duruyorduk heykel gibi, bir anımız kalmamıştı geçmişte, ne bir gölgemiz, oturduğumuz yerde ölüyorduk.

Sabah. Ojelerini sürdük önce. Pazar torbasının içinde her renkte vardı.

"Ben ölmek istiyorum," dedi sonra.

Yıktık kedileri. Tokat atmaya başladı bize. Kapandık. Sırtlarımızı yumrukladı. Saçlarımızı çekti. İtti, düştük. Sık ağaçların kümelendiği alana kaçtık. Peşimizden geldi. Yüzü darmadağındı. Saçları karışmıştı yine. Küfretmeye başladı. "Anamıza sövme," dedi arkadaşım. Sonu gelmiyordu küfürlerinin. Dayanamadı arkadaşım, sert bir tokat attı yüzüne. Afalladı Lâçin, beklemiyordu. Ben de yumruk attım, kulağına geldi. Yere düştü. İnliyordu.

"Neden ölmek istiyorsun," dedi arkadaşım.

"Gidenlerini unutuyor, affediyor bu dünyayı," dedim.

"Oysa dün gece ne güzel şiir yazmıştık. Lâçin resmini çizmişti."

"Resimde hiç insan yoktu," dedim. "Yüz yoktu, ağaç yoktu. Şiirde biz vardık ama."

Ayağa kaldırdık. Eteği, gömleği çamurlanmıştı. Sağ yanağı morarmaya başlamıştı. Dudakları patlamıştı, kanıyordu. Dayanamadım, ağlamaya başladım. Nefes alamıyordum. Bağırdım. Koltukaltı değneklerim kendiliğinden yere düştü. Ayakta duramadım. Direndim. Düştüm. Arkadaşım tek koluyla kaldırmaya çalıştı. Yüzünün yarısı yanıktı. İlk defa korkunç gelmemişti. Dudakları yoktu. Saçlarının derisinin yarısı çıplaktı. Zor da olsa tutunarak kalktım. Değneklerimi aldım.

"Bu sabah dilenmeyelim," dedim, "gitmeyelim otoyola."

"Boynumuzu da bükmeyelim," dedi arkadaşım.

Lâçin'e yürüdüm zar zor. Yine sarılamıyordum.

"Bizi de affet," dedim, "ne olur bizi de affet."

Sarıldı. Öptü beni. Kar yağıyordu.

"Ben ölmek istiyorum."

"Biz de seninle ölürüz."

Sabah, kuruyemişçinin birinden keçiboynuzu çaldık.

Biliyordum böyle bir ağacı. Gece on birde Kabataş'tan vapura binip Büyükada'da indik. Ortalık tenha. Lokantanın önünden üç tane hasır tabure aldık. Ödünç. Karakolun yanından çıkan dik yokuşa vurduk kendimizi. Dörtyol'da bekledik. Kimseler yoktu. İpleri çıkarıp bağladık. Lâçin'i ortamıza aldık. Taburesine arkadaşım tekme attı. Ben de onunkini düşürdüm değneğimle. Sonrasını yapamadım. Biliyordum. Cebimden jileti çıkarıp bileklerimi kestim.

Karım kendini sıvası dökük bir duvardaki çiviye, yeşil boyalı bir anahtar gibi astıktan çok sonraydı. N

Hande Gündüz

Kilimanjaro'nun Duvarları

"Bilmeni isterim," dedin, "her gece çarpışıyorum onunla." Ah dostum, bir engerekti o, kaçıp kurtulmalıydın. Belki de ilk defa konuşuyorduk onun hakkında. Bir matkaplık işti. Beni çağır, ne zaman istersen gelirim. Ne çok isterdik bunu sana yapmayı. Bu gece konser, yarın gece sende yemek, hiç önemli olmayan şeyler üstüne konuşmak ne kadar rahatlatıcı, buna kendini alıştırmalıydın. Bir matkaplık. Duymayacaktın bile, hiç acımayacaktı. "Size iyi eğlenceler çocuklar, bok ve kusmuk kokan evleriniz ve üstüne şerbet dökülmüş kadar tatlı eşlerinizle, sakın yanlış anlamayın, bunların hepsi de çok hoş, ama evin her odasından, bütün perdelerin, bütün örtülerin altından göz etmeleri, ve sesleri, evet o sesler, hepsi birbirinin üstünde, şu müziğin sesini biraz kısar mısınız, sesimi duyabiliyor musunuz?" Evet, sesini duyabiliyoruz dostum, endişelenme, biz bu gürültü içinde her türlü sesi ayırt edebiliriz, işlerimize proje yetiştirir, iki ayrı odadaki televizyon programını takip eder, yemeği karıştırırken ödev yapar, halıya dökülmüş pilav tanelerini toplarken duvarların artık boyanması gerektiği gibi büyük kararlar alır, kısacık bir telefon konuşmasıyla, haydi çocuklar gidiyoruz, der ve daha oracıkta yılın en büyük pikniğini yaparız, biz buyuz, hayatımız bu tatlı, ılık, yapışık, şerbetli karmaşa. Ama sen, size iyi eğlenceler çocuklar, benim biraz işim var. Hepsi iyiliğin içindi. Bizim iyiliğimiz içindi biraz da. Ne koparabilirsek birbirimizden.

Elimde bir çivi kutusu, kolumun altına sıkıştırdığım ince sarı levhalara basılmış yazılar, karımla birlikte evin içinde adım adım yürüyoruz. Bizim çocuklar ve o zamanlar birçoğu henüz ölmemiş aile büyükleriyle bir kır düğününde çekilmiş fotoğrafın olduğu duvarın önünde duruyoruz. Buraya bir tane asalım, diyorum. Karım, levhayı duvara yaslayarak resim çerçevesiyle yazı arasında olması gereken mesafeye karar veriyor, sonra öbür elindeki kurşunkalemle deliklerin içine birer nokta konduruyor. Ben küçük çekiç vuruşlarıyla duvarda gidecekleri yolun başını açıyorum. Sonra levhayı duvara yanaştırıyor, delikleri çivi uçlarıyla yoklayıp levha, duvarla iyice birleşene kadar çakıyorum. On dakikadan fazla süren sessizlik bölünür.

Ben de seninle kayığa gelebilir miyim? Seninle vakit geçirmeye ihtiyacım var. Ne istersen yaparım, kir, toz, yağ mı temizlenecek, vernik, zımpara işi mi var, midyeler, yosunlar mı ayıklanacak, tabii ki erkenden. Bende anlatacak ne çok şey var, nasıl olup da bu kadar

coşku dolu kalabildiğimi soruyorsun, kayığımız sazlıkların arasında yüzerken. Ben böyle biriyim, coşkumu karnımda taşıyanlardan, sabaha karşı attığım o büyük kahkahalar yüzünden balıkların bizden fersah fersah uzak durduğunu söylüyorsun. Oğlanın matematik öğretmenine yaptıklarını, ortancanın balerin olacağım diye tutturmasını, en ufağın salon duvarına pembe bir fil çizmesini kahkahalar içinde anlatırken, balıklar bizden uzaklara mı gidiyordu? Neden susacakmışım? "Sazlıkların arasından geçen rüzgârın sesi, en iyi buradan duyulur, bu yüz kesen ayaz da o ses olmadan hiç çekilmez." Susup suya çarpan gölgelerimize bakarak ıssızlığın içinde, o saz kokulu rüzgârın sesini dinlemiştik. Balık yakalamak önemli değil, demiştin. Ne canavardı o, işi gücü fısıldamaktı. Kuşatıvermeliydik onu oracıkta, sazlıkların dibine dibine batırıvermeliydik. Sana dediğim zaman yapacaktık, bırakmadın. Küçücük cüce bir yılandı, besleyip büyüttün onu. Bir tane de buraya. Sakın ha, o sözcük yasaktır bu evde. Gürültü serbesttir.

"Size kahvaltıya gelebilir miyim? Ama kalabalık bir zamanda." Elbette ne zaman istersen, biliyorsun bizim ev her zaman kalabalık. Baldızla bacanak, iki çocukları, kayınvalide zaten ne zamandır bizde. Sen gel yeter, çocuklar seni çok seviyor, evet, ne tuhaf değil mi? Gel hadi bekliyoruz. Kocaman bir buket çiçek, daha erken ama bir şişe şarap, çocuklara kitaplar, kızlara toka mı aldın? Kızarmış ekmek sepeti elden ele dolaşacak, sonra tuzluk, zeytinyağı, limon var mı, bütün eller masanın üstünde, kekikli domatesler, hangi peynirden, ev reçeli, ben peçeteleri getiririm, kayısı mı rafadan mı, benimki açık olsun, görüyorum seni, masanın öbür ucundasın, yüzünde hafif bir gülümsemeyle izliyorsun, bir anda anlıyorum, o pis büyücü engerek de bizimle sofrada. Sen onunlayken belki gülümseyen bir siyah zeytin, belki biraz yeşil biber ama bizden biri değilsin. Hepimizin tadını çıkartarak bakıyorsun. Gözlerinle teşekkür ediyorsun bana. Peçeteyle ağzımı silip kalkıyorum masadan. O engereği de getirmişsin, kimseye bulaştırmasan bari.

Duvarlardaki o resimler, yerlerdeki o halılar, o şarap bardakları, nereden buldun onları? Karım o bardakları görünce, sana hayran olmuştu. Bunca yıl senin serseriliğinden dem vurduktan sonra, hani o gece, bizim çocuklar yeterince büyüyünce, senin deyiminle kusmuksuz bir hayat sürmeye yeniden başladığımızda, tüm dostlar bir yılbaşı gecesi sendeydik, çocuklarla birlikte tam yirmi iki kişiydik, seninle birlikte yirmi üç, sen hep öyle derdin ya, ben gelince her şey tek sayıya döner, ne mutluydun o gece, kalabalık içinde rahat etmediğine kimse inanmazdı, tam olarak bize aittin sanki, karım benden duyduğu yaptığın tüm serserilikleri unutup bütün gece boyunca o şarap bardaklarını, nasıl olup da bu kadar güzel bardakları öbürlerinden ayırt edecek ince bir zevke sahip olduğunu sorup durmuştu. Onun böyle şeylerle ilgilenecek bol zamanı var, demiştim.

"Benim onunla ilgilenecek zamanım yok." Avuç içi kadar bir şey, kucağımda uyukluyor, küçük karnı inip kalkıyor, gözlerini bir görsen, hiç de öyle sorun çıkaracak bir tipe benzemiyor. Biliyorsun, bizim evde zaten iki tane var. Çocuklar bunu yağmurda saçağın altında bulmuş, masraflarını dert etmediğini biliyorum, bir yere giderken bize bırakırsın, annesiz bir yavru, bu halde bırakırsak bir iki güne kalmaz ölür, senin neyin var ha, geri mi bırakalım saçağın altına? Hiç beğenmedim gözlerini demişti karım. İçlerindeki karanlık büyümüş, sanki baktığı şeyin ötesini görüyor, burada değil gibi, anlıyor musun ne dediğimi, biraz ürkütücü.

Nasıl biriydi, bizimle ne zaman tanıştıracaktın, işte sonunda bugünlere de gelmiştik ha, şimdi engereği alt etmenin tam zamanıydı, boş ver aldırma söylenenlere, iki kişilik yalnızlık, aşkın ömrü üç yıldır, hayat bu şekilde geçmez, sana söylüyorum, daha ne bekliyorsun, avucunda sıcak bir yüz, ev yemekleri, dırdır eden balık dudaklar. Artık, o engereği de tuvaletin deliğinden sallardık. N'oldu ha, n'oldu, zapt edemedin onu işte, yuvarlan git o

pis, karanlık sularında kendi kendine. Neden kendini biraz bırakmıyorsun, aynı kahvaltıda ekmeğini peynirli yumurtaya daldırırken ağzından tükürükler saçarak, çocuklarla o şarkıyı bağıra çağıra söylerken kendini bıraktığın gibi, üstelik kimse sarhoş değildi. Bırakmalıydın kendini, aynı her şeyi o şarkıya bırakır gibi. Oraya yaklaştığımızı sanmıştım. Gel hayatım, bir tane banyoya, tam rezervuarın üstüne. Bu evde oda kapıları kilitlenmez.

Şu duvarlarındaki resimlere bak, bu duvar tehlikeli bir deniz, bu duvar tekinsiz bir orman, demek bunlara bakarken buluşuyordunuz, her yer sessiz oluyordu, tam istediğiniz gibi, resimlerin içindeki gölgelerde oynaşıyordunuz, kim bilir saat kaçlara kadar, el ele. Sonra birdenbire söyleyivermiştin. Ne demek bir işin yok artık? Onca yıl zorlukla üst üste koyduğun basamaklardan sonra, konuşmaktan vazgeçmek de ne demek, hem de böyle bir zamanda, bunun olamayacağını sen de biliyorsun, hayır dostum hayır, herkesin aynı şeyi söylemesi de mümkün değil. Bütün perdelerin açık olduğu pencereden saatlerce gökyüzünü izlemiş, konuşmadan bira içmiştik. Olanları hiç önemsemediğini anlamam fazla uzun sürmedi. Kendini olduğu gibi ona teslim etmenin bir başlangıcıydı bu. Bir kavuşma belki de. Buradaydı, tam aramızda, senin içinde. İçerde tıslayıp duruyordu muhakkak. Görünmüyordu ama oralarda bir yerlerdeydi, sen iyi saklardın onu. Kaç raunt kaldı sence, dedim, "Bitmek üzere, ben onu bırakamıyorum, ama sanıyorum onun benimle işi bitti." Kilimanjaro'nun duvarlarına çarpacaktık onu. Kendini korumak için başını havada gövdesine doğru kıvıracak, ama duvara öyle sert vuracaktı ki, o buzluğa, tüm bedeniyle saplanmayı engelleyemeyecekti. Soğuk, kaskatı kesilmiş bir halde bükülerek aşağı inerken, biz onu duvarın dibinde bekleyecektik. Yere çarpar çarpmaz, saplayacaktık mızrağı kaybolmuşluğun gövdesine, bağsızlığın, ürpertilerin tam göbek bağına, kim bilir neleri kesip koparacaktık. Kopar kopmaz seni bırakıverecekti bu hayata, direnmeden suyun akışına, hep birlikte, hep birlikte, suyun gittiği yöne doğru yorulmadan kulaç atacaktık.

Bir tane terlik dolabına, bir tane televizyon kumandasının sırtına, bir tane yatakların üstündeki tavanlara, bir tane aynanın köşesine. Bu kadar yeter, dedi karım, bu korkuların çok saçma, o bambaşka bir adamdı, etrafta onun gibi birini görüyor musun sen? Biz bir aileyiz, giremez bu eve o engerek. Haklısın bir tanem, yeteri kadar gürültü yapar, hep bir arada durursak, yaklaşamaz bize o esmer çıyan. O zaman getir de şu son levhayı buraya çakalım, dedim. Gece oturduğum koltuktan karanlıkta televizyonun kıpırdaşan renkli görüntülerine baktım. Sen gitmiş olduğuna göre, biz haklıydık. Çocuklar bizi anlayacaktı. Televizyonun tam üstündeki yazı, ışıkların kararıp aydınlamasıyla parlıyordu. Bir başınalıklarınıza bir tabak soyulmuş portakalla ara verilir. Yeri iyiydi. Dudaklarımı şişirip kendimden emin bir tavırla başımı salladım. N

Billur Şentürk

Kim

Sevgili Bay Poe, affedersiniz!
Size yolladığım küçük öykü
umarım hoşunuza gider.

Onu öldürdüm. Evet evet, bu doğru. Onu öldürdüm. Kim olduğunu sormayın, çünkü ben de bilmiyorum. Vakit geç olmuştu, akşamüstüydü. Işık artık kırılmış, duvardaki gölgeleri büyütmüştü. Masanın başında bir şeyler yazmaya çalışıyordum ki onu öldürdüm. Parkın köşesine ilişmiş odamda. Tek başına. Ne dememi bekliyorsunuz? Beni sinir ediyordu. Öyle insan kokuyordu ki. Teninde mutlu bir koku vardı. Süt gibi. Parmaklarım ne zamandır ılık boynuna dayalıydı zaten. Elimin altında usulca atan nabzı beni çileden çıkarıyordu. Huzurlu, engelsiz akıp giden bir hayat. Hafif hafif terliyordu bazen. Sanki, bak ben hâlâ buradayım, der gibiydi. İçimdeki hâlâ bende, yaşamın özü, senin hiç sahip olamayacağın şey. Yüzünü hatırlamamam ne tuhaf! Sadece ince zarif boynu aklımda, elimin bir kavrama mesafesindeki nefes borusu. Bir örümceğin bacakları gibi uzayan parmaklarımda tık tık atan kılcal damarların onun sert, dirençli kıkırdağına çarpıp geri dönüşü. Benim kalbim onun inatçı nefesine karşı. Oysaki oturmuş güzel güzel öykümü yazacaktım, ama beni dinlemedi, bir türlü rahat vermedi bana. Loş odada kanepelerin, kitapların ardından, tek tek, karanlıkta parlayıp sönen cümlelerle konuşup durdu benimle. “Suç,” dedi. “Hepsi senin yüzünden! Her şeyi mahvettin! Hep senin beceriksiz ellerin, yüzün! Şimdi de oturmuş müthiş bir şeyler yazacaksın, ha! Müthiş olmayacağını biliyorsun, hiçbir zaman olmadı, hatta yaklaşamadı bile.” Bitirmesini bekledim, ama o susmuyordu. Sesinin değdiği yerler ince kesiklerle kaplanıyor, ellerim, kollarım sancılarla uyuşuyordu. Midem bulandı, ağzıma safra gibi acı bir şeylerin dolduğunu hissettim. Dizlerimi karnıma çektim, başım iki bacağımın arasında, derin derin nefes almaya çalıştım. “İnsanların arasındaki zavallı! Hatırlasana, okulda herkesin alay ettiği kimdi? Nedenini, bu yaşa geldin, daha hâlâ çözemedin değil mi? Sen bir şey söylerdin, onlar hep tuhaf bir şey duymuş gibi bakarlardı, anlayamamış gibi. Uzun sürmez, birkaç saniye sonra seni katlayıp beyinlerinin çöplüğüne atıverirlerdi. Sen de fark ettin değil mi? Sen atılmış bir mukavvasın! Üstünde bir yazıyı taşıyamamış, hantal, kaba mukavva!” İçimi bir kin kapladı. Zavallılığımın, ezilmişliğimin en dibindeydim. Sırtıma dev gibi bir yumruğun indiğini hissettim. “Yeter! Artık yeter! Artık ne seni ne de iğrenç aşağılamalarını duymak istiyorum.” Üstüne atlayıp gırtlağını bütün gücümle sıktım, sıktım. Elimin altında bir yılan gibi kavislenen boyun bir iki kere inip kalktıktan sonra

MUHAMMET ŞENGÖZ

kendini bıraktı. Tamamen susmuş muydu? Emin olmalıydım. Ne olursa olsun parmaklarımı gevşetmeyi göze alamıyordum. Dakikalarca halının üstünde, pençelerimin arasında o et parçası, kan ter içinde bekledim. Neden sonra cesaret edip bir kere daha sıktım. Elimin altında gevşemiş et ve kıkırdak yığınından başka bir şey yoktu. Gitmiş olmalıydı. Gücü tükenmiş, nefesi bir daha dönmemek üzere onu terk etmişti. Artık yoktu ve hiçbir zaman da olmayacaktı! Yapabilmiştim! Daha birkaç dakika öncesine kadar hiçbir işe yaramadığına inanan ben, sonunda içimden kopan çığlığı dünyaya savurabilmiştim. "Buradayım! Hâlâ buradayım ve hiçbir yere de gitmiyorum!" Onu zafer kazananlara özgü kendinden emin bir tavırla halının üstüne, kitapların ortasına bıraktım. Büyük bir rahatlık ve ferahlama vardı şimdi içimde. Derin derin nefes aldım. İlk defa aylardan sonra gücümün geri geldiğini, kanımın hızlanıp beynimin her köşesine nüfuz ettiğini hissediyordum. Bir süre odanın içinde kendimden geçmiş bir halde dolandım durdum. Sonra yavaş yavaş her şey bulanıklaşma-

ya başladı. Gözlerimde bir doluluk vardı. Kendi kendime, "Gözlerim parlıyor herhalde," diye düşündüm. Heyecanla odanın köşesindeki boy aynasına koştum. İşte o anda donakaldım. Aynadaki ben değildim. Hiç tanımadığım, yabancı bir şeydi bu, neredeyse aynayı tamamen kaplayan bir karartı. Bir baş, evet bir baş ayırt ettim, sonra yanlarda genişleyen omuz benzeri çıkıntılar. Benim olamayacak kadar heybetli bir vücut. Kalbim duracak gibi oldu. Titreyen ellerle ışığa uzandım. Gözlerimi yavaşça, çok yavaşça tekrar aynaya çevirdim. Oradaydı. Bir kuş. Parlak kuzguni tüylü, devasa bir kuş. Derin gözleriyle gözlerimin ta içine bakıyordu. O kuş, sadece o kuş vardı, başka kimse yoktu aynanın içinde. Arkasında, kitapların önünde biraz evvel parmaklarımın arasında can vermiş kuru, pörsümüş boyun parçası çarptı gözüme. Var gücümle kendimi dışarı attım. Akşam serinliğinde sokaklardan bir gölge gibi süzülüyordum. Ayaklarım beni yokuşun başına getirdiğinde nefes almak için başımı kaldırdım. Taşlar uzanıyordu alabildiğine. Azalıp çoğalan, birbiri üstünden atlayan, aralanıp otlara yol veren, sonra tekrar kapanıp birbiri ardı sıra duran taşlar. Garip, uyanamadığı bir düşün içinde kaybolmuş bir satranç ustası gibi tırmandım o taşları. Sonunda tepeye ulaştığımda hafifçe esen rüzgârda saydam, aydınlık bir hayal karşıladı beni. Karanlığa doğru başını uzatan, bazısı dik, bazısı artık iyice eğilmiş, sırt sırta vermiş mezar taşları geceye yakılmış sessiz, beyaz bir ağıt gibiydi. Yabani dikenlerin arasında ilerlemeye başladım. Mezarlar ışığın içinde yüzen sayısız yüz ve bedenle selamladılar beni. Mor-beyaz kadın yüzleri, elleri sımsıkı oyuncaklarında, gözleri yumuk küçük kızlar. Ellerimi daldırıp hepsini bir bir çıkardım sudan. Yanaklarına dokundum, gözlerine. Bana bakıp gülümsediler, neden geldiğimi anlamış gibi. "Biliyor musunuz," diye sordum onlara, "onun kim olduğunu?" "Ben öldürmek istedim onu. Buralarda bir yerde olmalı."

Birinin yanımdan geçtiğini duydum. Gözlerimi araladığımda az ötede duran yaşlı bekçiyi fark ettim. Hiçbir şey sormadan bana bakıyordu. Beynim, vücudum uyuşmuş halde yattığım yerden doğrulmaya çalıştım. Kollarım kıpkırmızı kesilmiş, sızlıyordu. Buz kadar soğuktum. Öyle soğuktum ki tutunduğum mermerler bile ellerimden daha sıcaktı. Bacaklarım mezarların arasında güç bela bir yol buldu. Yaşlı adam hâlâ tek kelime etmemişti. Yanından geçerken bir terlik uzattı bana. Gece ayağımdan çıkmış olmalıydı. Aldım.

Ölesiye yorgundum. Odamı sakin ve huzurlu bulmak hoşuma gitti. Gölgeler sabah güneşinde kısalmış, kitaplarım, masanın üstünde yeni başladığım öykü bıraktığım gibi duruyordu. Merakla aynaya yaklaştım; büyük, bilge kuş kaybolmuştu. Halıda uzun uzun gözlerimi gezdirdim. Bir tane bile et ya da kıkırdak parçası yoktu. İçim ferahladı, banyoya gidip lavabonun musluğunu açtım, yüzüme soğuk su çarptım. Havluyu alıp bastırdım, bastırdım, sonra içeriye geçip bir kere daha aynanın karşısında durdum. Her zamanki ben, acıklı, komik, aynada kendime bakıyordum. Bir tarak alıp saçlarımı taradım. Dudaklarım ne kadar da soluktu, mor bir rujla boyadım onları. Maskemi uzaktan görmek için bir adım geri gitmeye çalışıyordum ki ayağımın altında bir şeyin ezildiğini hissettim. Eğilip aldım, kuzguni renkte uzun bir tüydü. N

Notos'un seçtikleri

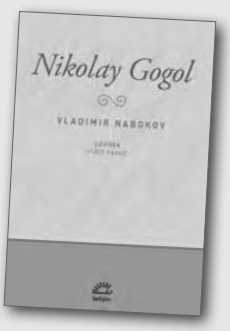

Grossman, savaş alanlarında.

YAŞAM VE YAZGI
Bir başyapıt

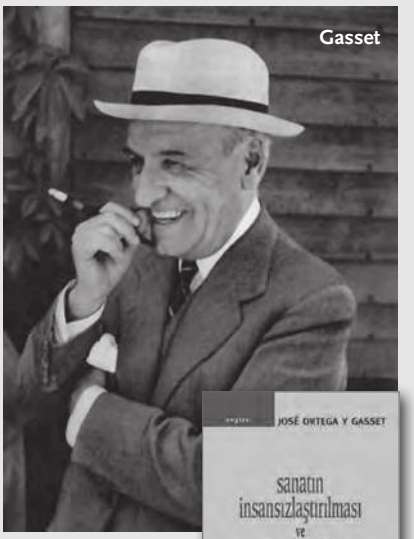
Bir büyük roman. Yirminci yüzyılın *Savaş ve Barış*'ı. Vasili Grossman (1905-1964) Rus edebiyatının yakın geçmişinin en önemli yazarlarından, aynı zamanda büyük bir savaş muhabiri. *Yaşam ve Yazgı*'yı 1950'lerde yazmış. Hem Stalingrad Savunması'nın romanı bu, hem de Stalin döneminin karabasanlarının. Dolayısıyla Grossman, romanının yayımlandığını yaşarken göremedi, ancak ölümünden sonra, o da önce Batı'da yayımlanabildi *Yaşam ve Yazgı*. Milyonlarca okura ulaştı. Can Yayınları romanı okunma kolaylığı için üç kitap olarak özel kutusu içinde sunuyor okurlara.

Nikolay Gogol

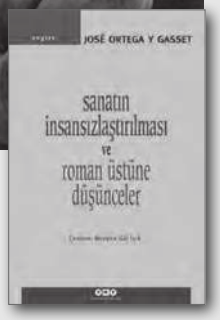
Rus edebiyatının en önemli kurucularından, dünya edebiyatının büyük yazarlarından Nikolay Gogol'ü iyi okumak gerekiyor. Üstelik onun değerinin iyi anlaşılamadığı söylenir. Belki en iyisi, Nabokov'un *Nikolay Gogol*'ünü okumak. Vladimir Nabokov, Gogol'ün yapıtlarını yüksek düzeydeki sezgileri ve ayrıntıcılığıyla inceliyor. *Ölü Canlar*, *Palto*, *Müfettiş*... Nabokov, "Puşkin'in nesri üç boyutludur," diyor, "Gogol'ünki ise en azından dört boyutludur." Hem Gogol'ü anlamak hem de eleştirinin bir yazara nasıl yaklaşabileceğini görmek için büyük bir fırsat.

Ortega y Gasset: Çağımızın aydınlığı

Gasset

Ortega y Gasset, Camus'ye göre, "Nietzsche'den sonra belki de en büyük Avrupalı yazardır." Bunu, çağımızın en önemli aydınlarından biri olarak okumak da doğru olur. Gasset'nin 1925'te yazdığı, "Sanatın İnsansızlaşırılması" ve "Roman Üstüne Düşünceler" adlı iki uzun denemesi, YKY tarafından bir kitapta yayımlandı. Hep olduğu gibi, Ortega y Gasset'nin özgün yorumlarını ve saptamalarını içeren bu metinlerin de el altında tutulması gerekiyor. Bu kitabı okurken düşünce üretiminin ne olduğunu da yeniden hatırlayabiliriz.

Edward Said ile Konuşmaya Devam

Çok yönlü bir entelektüel kimliğe sahip olan Edward Said, verdiği eserlerle ve sergilediği duruşla dünyada olduğu kadar Türkiye'de de ilgiyle takip edilen bir düşünür. Homi Bhabha ve William Mitchell'in editörlüğünde hazırlanan *Edward Said ile Konuşmaya Devam* adlı kitapsa dostlarının ve meslektaşlarının onunla diyaloğu sürdürme girişimi. Bu doğrultuda, bir konuşmanın doğasına uygun biçimde yazılan metinlerden bazıları Said'in bir fikrini ele alıp irdeliyorken bazıları da onun bir argümanını bugüne taşıyor. *Edward Said ile Konuşmaya Devam* yaratıcı ve çarpıcı yazıların yer aldığı bir kitap; Said'in derinlikli dünyasını yeniden hatırlamak için.

Cahit Koytak'tan *Cazın Irmakları*

Günümüz Türk şiirinin en önemli şairlerinden Cahit Koytak'ın yeni şiir kitabı *Cazın Irmakları*, bir şairin hem bu denli verimli olup hem de nasıl hep aynı düzeyde kalabildiğini göstderiyor. Cahit Koytak'ın şiirlerinin belirgin yanlarından biri de, şiirin iç ve dış biçim özelliklerini geliştirirken yaşanan hayatı çok geniş bir ufuk çizgisinde görmesi. Sorunlardan ayrı bir şiir yazmıyor Cahit Koytak. Bu kitapta da caz ve blues var. Dolayısıyla siyahlar da, beyazlar da, yoksulluk da, zenginlik de. Cahit Koytak'ı hâlâ tanımayanlar olduğu kuşkusuz, ama tanımamak büyük eksiklik sayılır.

Suzan Samancı'nın seçtikleri

Suzan Samancı, öykücülüğümüzün değerli adlarından. Edebiyatın candamarının dolaştığı yerlerde bulunmak yerine, onu besleyen yerleri yurt edinmiş. Kürt gerçekliğini, sıcak sorunları içinden süzdüğü insan gerçekliği içinde yazıyor. Dolayısıyla az yazılanların peşinde. Bu sayımızda da Suzan Samancı'ya sorduk: Genç yazar ya da nitelikli okur, hangi kitapları okumazsa olmaz?

Dalgalar

Virginia Woolf

Dalgalar, sıkı ve gerçek edebiyat sevdalılarının tercihi olabilecek bir kitap. Bernard, Neville, Jinny, Susan, Rhoda ve Louis'in çevresini saran dalgaların ritmik sesinde yolculuğa çıkarken, iç dünya ile dış dünya arasındaki köprüde, sonsuz ruhsallık ve yaşam denizinin kıyıya vuran gelgitleriyle çevreleniriz. Olay örgüsü yoktur; o şiirsel ve müzikal tempo, bizi, karakterlerin derin iç dünyalarına çeker ve onların damıtık sözcük ve tümceleri bilincimize ve yüreğimize dokunup geçer. Sözcüklerin büyüsü ve matematiğidir *Dalgalar*.

Don Quijote

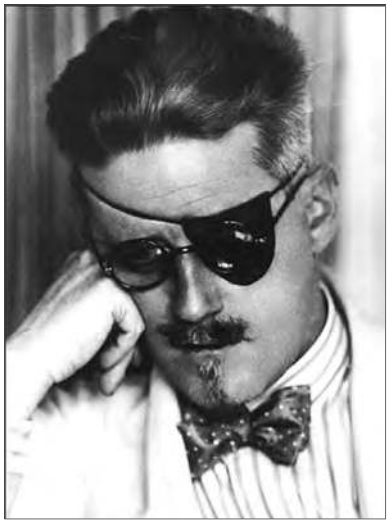
Cervantes

Yaratıcı bir yazar olmanın en önemli etmeni, kuşkusuz çok iyi okumaktır; tanrılar ve melekler yazdırmıyor nihayetinde. Modern edebiyatın başlangıcı olarak kabul edilen Cervantes'in *Don Quijote*'u edebiyatın ana artellerindendir. Bu delimsirek romantiğin serüvenini okumadan edebiyatçı olunamayacağına inananlardanım. Hayal ile gerçeğin iç içe geçtiği bu fantastik yolculukta gerçekliğin, yanılsamanın, lirizmin ve epiğin has şerbeti sunuluyor.

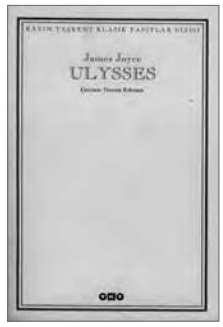
Ulysses

James Joyce

İç monolog tekniğinin en güzel örneği olan *Ulysses*, 16 Haziran 1904 tarihinde Mortello Towar'da sabah

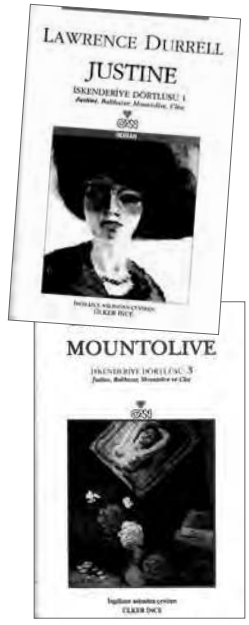
sekizde başlar ve ertesi günün sabah dördünde sona erer. Bilinç akışı ve iç ses tekniğiyle yazılmış eserler edebiyatın temel taşlarını oluşturur: hiçbir cümlesi boşuna yazılmaz; şiirseldir, yoğundur ve anlamın anlamını içerir. Bir bakıma her

şeyi yakalama tekniğidir de. Modern dünyanın gerçeklik ilkesine isyan eden M. Bloom zekidir, entelektüeldir, ama çok şeyde yoğunlaşamaz, fark eder, algılar, mırıldanır ve yine yoluna devam eder. Büyük yollar ve dünyalar içte gizlidir, gizemli ve büyülü anlatımlar bize yeni ufuklar açmaya zorlar ve aysberge benzer; tadına varanlar dağın doruklarında yolculuk yapacak cesaretin ve sabrın kapısını aralar. Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar*'ı *Ulysses*'in bahçesinde doğmuştur.

İskenderiye Dörtlüsü

Lawrence Durrell

Çokkatmanlı bir roman dizisi. Tarihsel ve coğrafi çerçevede, anlatıcı var, metni yazan ve yazara gönderme yapan yazar var. Kahramanlar, savaş atmosferindeki İskenderiye'de birer silik leke gibi asılı kalsa da direngendirler: Justine, Nessim, Amaril, Clea, Darley, Mountolive, Leyla, Lisa, Pursewarden, Melissa... Clea ve İskenderiye aşkı birbirine dönüşür. Sonra acı çeken, bunalan ve varoluşlarının peşine düşen ve isyan eden entelektüeller... İskenderiye'nin büyülü atmosferini, daha doğrusu, modern İskenderiye ve insanlığın trajedisini anlamak için.

Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı

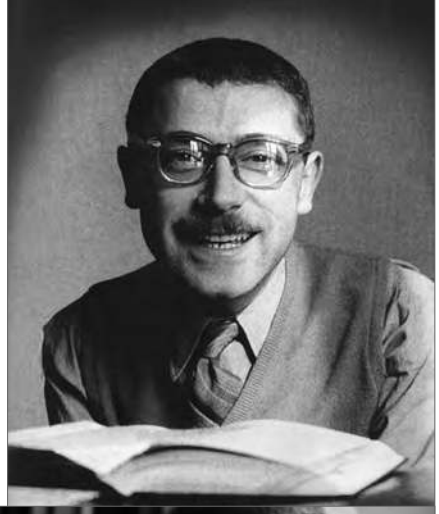
Bilge Karasu

Bilge Karasu'nun tüm eserlerini önemserim. Tesadüf müdür, kendi dillerinde ve kültürlerinde yasaklı olanların Türkçeyi daha iyi kullanmaları, soyut, yoğun ve

şiirsel yazmaları? İncelenmeye değer ayrı bir konu... Bizans İmparatorluğu'nda yaşanan baskıların bireysel, toplumsal çatışmaları ve yansımaları... Üç bölümden oluşan kitap, aslında bir bütünlüğü de oluşturur konu itibariyle. "Ada" hikâyesinin karekteri Andronikos, "Tepe"nin kahramanı İoakim ve "Dutlar"ın

kahramanı Giulia Pozzi baskılara kafa tutan, özgürlüğü, inançları ve varoluşu için savaşan, dingin ve bilge kişilerdir.

Ortadirek, Ölmez Otu, Yer Demir Gök Bakır, İnce Memed 1-2

Yaşar Kemal

Lirizmin, epiğin en önemli fenomenlerindendir Yaşar Kemal. İkili kültürle beslenmenin en güzel harmonisidir. Yoksulluğu, yollara düşüşü, çaresizliği ve yaratılan kahramanlara tapınışı verirken, aynı zamanda feodalitenin çözülüşünü, başkaldırı ve isyanı da işler. Türkiye'nin toplumsal yapısının en iyi göstergesi Yaşar Kemal'in eserleridir. Onun kadar, Türkçeyi iyi kullanan kaç yazar var acaba? Anadilinde yazamamanın öfkesi olabilir mi?

Yeni Hayat

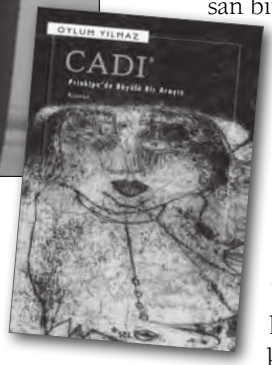
Orhan Pamuk

Yaşamı kitaplardan öğrenenlerin kitabı. Dante'den Rilke'ye açılan o büyülü atmosferden geçip toplumun fantastik gezgini Mehmet, Osman, Canan, Rıfkı Amca... Birbirini içeren ve birbirine dönüşen karakterler. Orhan Pamuk'un *Yeni Hayat*'ını Sâdık Hidâyet'in *Kör Baykuş*'una benzetirim. Baba, Amca, Arabacı, Mezarcı ve İhtiyar Hurdacı vardır; tıpkı *Yeni Hayat*'ın kahramanları gibi birbirleriyle kaynaşıp düş ile gerçekliğin değişik biçimlerine dönüşenler.

Ve elbette, belli bir bilinç ve farkındalıktan sonra çok daha seçici olunuyor. İlkgençlik yıllarında her şeyi aç kurtlar gibi okurken, şimdi başucu kitaplarıyla birlikte, şiirden de vazgeçemiyorum. Cemal Süreya, Edip Cansever'in yanı sıra Ehmedê Xanê, *İlyada*, *Odysseia*... ve dahası Proust, Dostoyevski, Stendhal, Çehov, Faulkner... Dostoyevski'nin, Dostoyevski'den daha büyük karakterleri, ironisi ve muhteşem zekâsı aforizmalarla fışkırır. Proust'taki, sosyetenin anlamsızlığı ve hiçliği arzulayan züppe karakterler, Stendal'in karakterlerinden farklıdır. Stendal'in tüm sanatı, kibir, soyluluk, para, güç ve ünde odaklanmıştır. *Kızıl ile Kara*'daki Julien ve Madam de Renal'i unutmak mümkün mü?

Oylum Yılmaz

Edebiyatın özündeki şifanın yazarı da değiştirip iyileştirdiğini öğrendim.

İlk romanınız *Cadı*'da anlatıcı, kahramanı Ümran'ın dünyasının izini sürdükçe kendi hikâyesi de değişiyor. Bu kitapla sizin de hikâyeniz değişti mi?

Hiç şüphesiz… Hikâyelerin sadece birileri okusun diye yazılmadığını, edebiyatın özündeki şifanın yazarı da değiştirip iyileştirdiğini *Cadı* sayesinde öğrendim.

***Cadı* fantastik öğeler de barındırıyor.**

İnsan yaşamının gerçekler kadar, yalanlar, yanlış anlamalar, düşler ve garip inançlardan oluştuğunu düşünüyorum. Gerçekle gerçeküstünü ayıran çizginin silindiği yerden anlatmaya çalıştım Ümran'ın ve anlatıcının hikâyesini. Bu, biçim ve dil üzerinden, somut maddeci anlayışa karşı alınmış politik bir tavır aynı zamanda.

Tür olarak romana yönelmeyi en baştan düşünmüş müydünüz?

Edebiyat türleri arasındaki keskin ayrımlara pek katılmıyorum. *Cadı* benim şiirim aslında, roman şeklinde yazılmış, uzun bir öykü gibi de okunabilecek olan…

Edebiyat eleştirileri de yazıyorsunuz. Sizde hangisi ağırlıkta?

Eleştiri gündelik olarak her zaman daha ağırlıkta. Yazmanın dışında da başka bir yaşam şekli bilmiyorum ben. Eleştirel düşünce pratiği ve durmaksızın okuma, tıpkı rüya görmek, hayal kurmak, toprağa dokunmak, ağaçları ve mevsimleri izlemek gibi, edebiyatımın da kaynağı.

Şimdilerde ne yazıyorsunuz? Sırada yeni bir kitap var mı?

Fantastik yanı biraz daha ağır basan bir roman üzerinde çalışıyorum.

Bodrum'da yaşıyorsunuz. Büyük şehirlerden uzakta olmanın getirileri ya da götürüleri neler sizce?

Edebiyat anlayışımın bir yüzünde gerçekle fantastik arasındaki çizginin muğlaklaştığı anlar, diğer yüzünde de doğa ile insan arasındaki karmaşık ilişki var. Doğada olmak bedenimi, ruhumu, düşlerimi besliyor, var ediyor, edebiyatımı da öyle.

2011'in sizde iz bırakan kitapları hangileri?

Hiç şüphesiz *Şairin Romanı*. Türkiye'de fantastik edebiyatın dönüm noktalarından biri olduğunu düşünüyorum. Kişisel olarak, sadece geçtiğimiz yıl için değil, önümüzdeki yıllarda da bir okur olarak üzerimdeki izleri devam edecek.

NOTOS
EDEBİYAT ATÖLYESİ

“Yazmak bir alışkanlıktır. Alışmak kolay, bırakmak zordur.”*

Notos Edebiyat Atölyesi, edebiyatı bütüncül bir kültür olarak kuşatmayı, katılımcılarına yazma eyleminin başlıca bileşenlerini çözümleyip nitelikli bir edebiyat formasyonu kazandırmayı amaçlıyor. **Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi**, yeni yazar adaylarına yaratıcı yazarlığın yollarını göstermek için 14. dönemine başlıyor.

Notos Yaratıcı Yazarlık Atölyesi
- Çalışma grupları en çok 20 kişiden oluşur.
- Dersler hafta içinde bir gün, iki buçuk saat yapılır. Devam zorunludur.
- Dileyen katılımcıların katıldığı, haftanın ikinci bir günü yapılan Serbest Zaman'da yaratıcı yazıya odaklı her şey değerlendirilir.
- Her dönem on haftada tamamlanır.
- Dersler didaktik değil, tartışmaya, yaratıcılığa, uygulamaya dönüktür.
- Metin çözümlemelerinde edebiyatımızın usta yazarlarının metinleri yanı sıra, katılımcıların yazdıkları metinler de tartışılır.
- Atölye döneminin sonunda, katılımcıların kendi alanlarında yazdıkları ve yayımlanmaya değer en az bir metnin ortaya çıkarılması amaçlanır.

Yaratıcı Yazarlık Atölyesi
14. Dönem: 13 Şubat - 16 Nisan 2012

Nasıl Düşünüp Nasıl Yazmalı (bir hafta), **Roni Margulies**
İntihar ve Başkaldırı (bir hafta), **Kaan Özkan**
Şiir Nasıl Yazılır (bir hafta), **Turgay Fişekçi**
Öteki dersler (yedi hafta), **Semih Gümüş**

Atölye kayıtları başladı.

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Atölye yöneticisi Kaan Özkan
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

*Somerset Maugham

NOTOS
FELSEFE ATÖLYESİ

UĞURSUZ BİR ATÖLYE!

Günün birinde hepimiz ölmüş olacağız.
Ölüm düşüncesi ve onun yarattığı korku insan varoluşuna damgasını öylesine vurmuştur ki, neredeyse her şey yerini bulmak için ondan hiza alır. Böyle olduğu halde ölüm üstüne düşünmekten hep kaçınılır, uğursuz addedilir. Oysa ömrünün tamamını "ramakta" geçiren biz insanlar için ölümü anlamaya çalışmak bir tür varoluşsal mecburiyettir.
Üstelik ölümü düşünmek zamanı düşünmektir,
zamanı düşünmekse başkası'nı düşünmek.
Notos Felsefe Atölyesi'nde, altı haftalık Heidegger Atölyesi'yle ölümlü olmayı, zamanı, öteki'yi, dili, sanatı, kısacası bu dünyaya fırlatılmış insana dair ne varsa onu konuşuyoruz.
Kaan H. Ökten tarafından yürütülecek olan çalışmanın program ve ayrıntıları şöyle:

Heidegger Atölyesi

9 Şubat- 15 Mart 2012

1. Ders **Mesele Nedir?**
2. Ders **Hayat-Memat Meselesi: Ölüm Düşüncesine Yaklaşımlar**
3. Ders **Varlık ve Zaman – 1**
4. Ders **Varlık ve Zaman – 2**
5. Ders **Hayat: Ramakta Geçen Zaman**
6. Ders **Ölüme Ramak Kala İnsan**

Atölyenin çalışma biçimi

1. Atölyenin süresi altı haftadır.
2. Çalışma grubu en çok 20 kişiden oluşur.
3. Dersler hafta içi perşembe günleri, 19.30-22.15 arasında yapılır.
4. Kayıt sırasında Katılımcı Sözleşmesi doldurulur.
5. Atölye ücreti 450,00 TL'dir.

KAYIT VE AYRINTILI BİLGİ Atölye yöneticisi Kaan Özkan
Tel 0212 243 49 07 – Faks 0212 252 38 05 – atolye@notoskitap.com

Kemal Çavuş

Bizim Hatun

Şehir çok sıcak. Araçlar geçince her taraf toza boğuluyor. İlk geldiğimde güzel bir otelde kalıyordum ama kararnamem gecikince çıkmak zorunda kaldım. Para hızla eriyor. Birkaç gün ucuz bir otelde kaldım ama çok pisti, fazla dayanamadım. Resmi bir kuruma ait bu misafirhaneye geldim mecburen. Odalar temiz. Gece inşaatların gürültüsü duyulmuyor, ancak tek kişilik oda yok. Tıknaz bir adamla paylaşıyoruz odayı. Kalın camlı gözlükleri var, bıyıkları dimdik ileri doğru çıkık, komik görünüyor. Bu uzak şehre sürülmüş iki suçlu gibiyiz. Kimse bizi tanımıyor. Dostlarımız bizi çoktan unutmuş.

Durmadan sigara içiyor, dışarıda iç şunu diyorum ya da yatağının yanındaki camı aç. Olmaz, diyor, soğuk, üşüyorum. Yattığı yerden sigara içmeye devam ediyor. Kalkıp kapıyı açıyorum. Birden öksürmeye başlıyor. Akşam camı açtırdın, bak hasta oldum, diyor. Gene ben suçluyum. Hiç geniş bir adam değilim, durmadan sızlanıyorum. Sabah kalktığında öksürerek uyanıyor, gürültülü şekilde osurarak tuvalete koşuyor. Bütün çamaşırları valizinin üstüne saçılmış. Yağmacı bir barbar tarafından talan edilmiş sanki. Resepsiyona iniyorum, boş bir yer yok mu tek kişilik, diye soruyorum, maalesef, diyor suratsız kız, hepsi dolu. O pis otele dönmek istemiyorum, sıcaktan ve gürültüden yatamadığım geceler geliyor aklıma, leş gibi tuvaletler, sarhoşların kusmuklarıyla dolu lavabolar. İçi meyve dolu poşeti valizinin yanına bırakıyorum, alabilirsin, diyorum. Sağ ol, diyor, alıyor. Ertesi gün o da alıyor meyve. Yatmadan önce poşeti kontrol ediyor, ooo bayağı yemişsin, diyor, şaka mı yapıyor diye doğruluyorum yataktan ama adam ciddi, resmen sayıyor meyveleri. Az önce bizim hatunu aradım, diyor, iyiymişler ama çok konuştum, bayağı masraflı oldu. Ne biçim adam bu, hanımıyla konuşurken bile para hesabı yapıyor. Kararnamem hâlâ gelmedi, birçok insanın gelmedi. Çoğu yeni atanan memur bizim gibi, yani oda arkadaşım gibi, eski bir iki memur var. Bu şehirde unutulduk, kimse bizi hatırlamıyor, buradaki görevlilerin de umurunda değiliz. Atamadaki adama soruyorum her gün, kafasını bile kaldırmadan parmağıyla karşı odayı işaret ediyor. Geleneksel Doğu misafirperverliği. Oradaki uyuşuk kız da gelmedi, diyor, neden bu kadar gecikti, diyorum, bilmem, diyor küçük bir kız gibi omuzlarını kaldırarak.

Oda arkadaşımdan rahat yok, her yerde karşıma çıkıyor, lokantada, caddede, ben de seni arıyordum, diyor. Her seferinde yeni haberler getiriyor, yeni atananların yerleri çarşamba günü belli oluyormuş, diyor. İyi, diyorum, odalar boşalır hiç olmazsa. Ya bizimki-

ler, diye soruyorum. Onlardan daha haber yok, diyor. Bana ne yeni atananlardan. Yanımda getirdiğim kitapları okumaya başlıyorum akşamları. Ne okuyorsun, diye soruyor, roman, diyorum. Kimin romanı, diye soruyor bu sefer de, Camus, diyorum umursamazca. Yataktan doğruluyor, Albert Camus mü? Evet, diyorum, bu sefer ben yataktan doğrularak. Şaşırdığımı anlayınca, yok ben kitap falan okumam, bizim hatundan biliyorum, o çok sever Camus'yü, diyor.

Günler hep aynı, sıcak, toz. Lokantanın sahibiyle ahbap oluyoruz, bana şehrin tarihini anlatıyor. Gençliğinde şehir çok modernmiş, bu sarıklı herifler yoktu o zamanlar, diyor, dayısının ve arkadaşlarının siyah beyaz resimlerini gösteriyor. Bak, diyor, bu dayım, bunlar da orkestra arkadaşları. İnanamıyorum, nefeslilerden oluşmuş bir orkestra, trompet, saksafon, trambonlu bir sürü adam. Birisi Fred Astaire gibi şapkasını yana yatırmış. Sen bakma şimdi bu toza toprağa, yolda gezen ineklere falan. Burada tam bir şehir kültürü vardı. Göçlerden sonra bütün şehirler gibi burası da bozuldu.

Yeni bir kitaba başlıyorum. Ne okuyorsun, diye soruyor, öykü, diyorum. Eğilip kitabın kapağını okumaya çalışıyor. Borges, diyorum, şu Arjantinli kör adam değil mi, diye soruyor, yine şaşırıyorum. Okumadığını bilerek yine de soruyorum, yok canım, diyor, ne okuması, benim işim olmaz öyle adamlarla. Bizim hatun çok sever o yazarı. Sen ne okursun peki, diye soruyorum, sadece ekonomi haberlerini, diyor, borsa, döviz haberleri falan.

Yeni atananların yerleri belli oldu, birer ikişer ayrılmaya başladılar. Odalar boşalıyor diye seviniyorum. Aşağıya inip suratsız kıza soruyorum, boşalan odalardan birine geçebilir miyim, diye. Hayır, diyor. Neden, diyorum, gidiyorlar işte. Hâlâ tek kişilik odamız yok, diyor. Ankara'yı arıyorum umutsuzca, benim kararnamem neden hâlâ gelmedi, diye soruyorum. Nasıl gelmez, diyor karşıdaki, kararnameleri yollayalı yirmi gün oldu. İnanılmaz. Atamadaki suratsız herife gidiyorum hemen, bu sefer o koca kafasını kaldırıyor, gelmedi, diyor, gelse niye söylemeyelim. Hiçbir şey demiyorum, desem ağzımdan başka şeyler çıkacak.

Bizim hatunla tartıştık gene, diyor, bir sürü de masraf cabası, neyse yemeğe çıkalım. O yaşlı adamın lokantasına gidiyoruz. Güzelmiş burası, diyor, çatalının ucuna gelmeyen domates parçalarını parmaklarının ucuyla ittiriyor, salatanın suyu parmaklarına bulaşıyor. Ben yine huylanıyorum, bakma öyle, diyor kızdığımı anlayınca, çok küçük doğramışlar, çatala gelmiyor işte, suç benim mi? Yok suç benim, diyorum. Evet, diyor, her şeye kıllanıyorsun. Sonra çay içiyoruz misafirhanenin bahçesinde. Ben odaya çıkıyorum. Kısa süre sonra o da geliyor. Herkes masadan kalktı, diyor, herkes kim, diyorum. İşte o yeni atananlar, hepsi çay söyledi ama sonra kalkan gitti, kalkan gitti kimse hesabı vermedi, diyor, bütün hesap bana kaldı, sen de kalktın gittin. Benimle ne ilgisi var, diyorum, e sen olsaydın hiç olmazsa yarı yarıya verirdik, diyor. Yeni bir kitap mı, diye soruyor, hani başın ağrıyordu? Tiyatro oyunu, diyorum. Oyun okumak beni yormuyor. Kimsenin fazla konuşmadığı bu yerde sadece konuşmalara dayalı kitap okumak eğlenceli oluyor. Kimin oyunu peki? Arthur Miller, diyorum, *Satıcının Ölümü*, diyor hemen. O değil, diyorum, sen nerden biliyorsun diye sormuyorum artık. Oyunumuza yeniden başlıyoruz. Senin hatun değil mi, diyorum, evet, diyor. İyi ama sen bu kadar yazarın adını nasıl aklında tutabiliyorsun? Bilmem, diyor, ona hep imreniyorum, belki ondandır. Hiçbir şeyimiz benzemiyor, diyor, sigara içmeme kızıyor, yatağımı toplamadığım için kızıyor, borsayla ilgilendiğim için kızıyor. Aynı olmak zorunda değilsiniz ki, diyorum. Buraya gelmeden önce aile psikoloğuna gittik, diyor. E ne oldu, diyorum. İlk birkaç gün iyi gitti ama... Aması ne, diyorum, bilmem kavga etmiyoruz ama eskisi kadar da konuşmuyoruz, diyor. Durmadan kitap okuyor, eskiden de okurdu ama böyle sabah akşam okumazdı. Sanırım o da senin gibi, benimle

"Oyunumuza yeniden başlıyoruz. Senin hatun değil mi, diyorum, evet, diyor. İyi ama sen bu kadar yazarın adını nasıl aklında tutabiliyorsun?"

konuşmak yerine kitaptaki konuşmaları okumayı daha eğlenceli buluyor. Diyecek söz bulamıyorum. Senin hatun başka hangi yazarları okur, diyorum. Bir sürü yazar sayıyor, çoğu benim bildiğim yazarlar. Senin de bu yazarları okuduğuna eminim, diyor. Bu ne demek, diyorum. Biliyorum işte, diyor.

Odalar boşaldı. Hemen taşındım. Aşağıdaki kız kimliğimi soruyor, neden, diyorum, iki haftadır burada kalıyorum, şimdi mi aklınıza geldi? Herkesin görev yeri belli oldu, diyor, siz hâlâ buradasınız da. Benim kalmam daha uygunmuş demek ki, diyorum.

Bizim arkadaş rahat rahat sigarasını içiyordur artık, hem de camları açmadan. Rahat rahat sabaha kadar öksürüyordur. Bavulunun kustuğu çamaşırları da hâlâ odanın orta yerindedir. Ben de akşamları rahat rahat kitap okuyorum. Akşam yemeğinde mutlaka karşılaşıyoruz, çay içiyoruz beraber ve beraber ödüyoruz. Israrla ne okuduğumu soruyor. Daha da ileri gidip yazarı kendisi tahmin etmeye çalışıyor. Şiir, diyorum, bu sıcakta hiç enerjim kalmadı. Dur tahmin edeyim, diyor, s.ktir, diyorum içimden, nah tahmin edersin. Edip Cansever, diyor, bir seferde nokta atışı yapıyor. Yuh, diyorum, donup kalıyorum. Sonra toparlanıp, ne yaptın, diyorum, valizimi mi karıştırdın? Ayıp oluyor ama, diyor. Kusura bakma ama bu kadarı fazla, diyorum. Gülümsüyor, zaferinin tadını çıkararak, hadi bakalım, diyor, çaylar senden. Sizin hatun gene, değil mi, diyorum. Başını sallıyor, evet bizim hatun.

Bir ay oldu, kararnamelerimiz geldi, sonunda maaşımızı almaya başladık. Bizi geçici olarak bir yere verdiler. Gidip, imza atıp dönüyoruz. Ama hâlâ asıl görev yerimiz belli değil. Akşamüstü, orta yaşlı bir kadın ile genç bir kadın İngilizce konuşuyorlar. Kulak kabartıyorum. Sonra yanlarına gidip, merhaba, diyorum. Konuştuğumu görünce arkadaşım da geliyor. Unesco'nun bir projesi için görevli gelmişler. Kadın bize soruyor, durumu anlatıyorum, valiyle görüş, diyor. Maaş aldığımızı da söylüyorum. Çok şaşırıyor, iyi ama çalışmadan nasıl maaş alıyorsunuz, diyor. Yanındaki kız ona dönüp, burası Türkiye Jane, diyor ukalaca, burada her şey mümkün. Ben yine sinirleniyorum. Ayrılıyorum yanlarından. Ne oldu, diyor bizimki, gene neye kıllandın? Boş ver, diyorum. Helal olsun, diyor, ne güzel konuşuyorsun İngilizceyi, sen konuştukça yanındaki nasıl kıskandı. Neden, diyorum. Bilmem, diyor. Umarım senin hatun da İngilizce bilmiyordur, diyorum. Biliyor, diyor sakince. Çayları ben mi ödüyorum yine? Sen bilirsin, diyor, ama bizim hatun asıl Almanca bilir. Anadili gibi konuşur. Yapma yav, diyorum, İngilizceden daha zor. Evet, diyor, sevdiği yazarları Almanca aslından okur. Sakın bu okuduklarından biri de Böll olmasın? Evet, diyor heyecanla, adını hatırlamaya çalışıyordum, öl mü neydi derken sen önce davrandın. Bu sefer çaylar kesin senden, ikide iki yaptım ona göre, diyorum. Tamam, diyor çaresiz. Sıkıcılığımıza diyecek yok. Artık ne kitap okumak ne de arkadaşımın hatunu heyecan veriyor. Yeter artık, diyorum, ben eve dönüyorum. Sen kalıyor musun? Evet, diyor. Tamam o zaman, diyorum, görev yeri belli olunca haberleşiriz. Numarasını veriyor, sen ararsın beni. Tamam, diyorum, sana masraf olmasın ben ararım.

Evdeyim. Neden döndün, diyor tanıdıklar, pijamalarımı unutmuşum, diyorum. Bazı "dostlarım" bu kadar uzak bir kente atanmamdan çok memnun, utanmasalar göbek atacaklar. Yolumu çevirip soruyorlar, nerdesin sen şimdi beyaa, Hakkâri mi neresiydi orası? Ananın a.ındayım, diyorum içimden.

İlk birkaç gün arıyorum, hâlâ gelmedi, diyor bizimki. Boş ver, diyor, maaşımız geliyor nasıl olsa, sen bak rahatına. Bir hafta sonra dayanamıyorum. Ya geldiyse kararnamem, onun da haberi olmaz belki. Atlayıp gidiyorum. Sıcaklar etkisini biraz azaltmış ama toza devam. Bari, diyorum, bizi şehir merkezine verseler, ne de olsa tecrübeliyiz. Tenha bir yer daha iyi olur, diyor bizimki, şehir merkezinde karışan görüşen çok olur. Daha az konuşu-

yoruz. Ama ikimiz de onun hatunsuz yapamıyoruz. Başka eğlence yok.

Havalar serinlemeye başladı. Çaylarımızı binanın içindeki bölümde içiyoruz artık. Hesap şişkinse beraber ödemeye devam ediyoruz. Nedense herkes bizim masaya geliyor, uzun süre kalmanın verdiği göz aşinalığı. Bizi sorup duruyorlar, niye hâlâ buradayız, sürgün mü yedik. Yok, diyoruz, bizim konumumuz farklı, istifa edip tekrar döndüğümüz için bizim süreç farklı işliyor. Hem de çok farklı, diyor bizimki.

Bir hafta sonra heyecanla, benim görev yeri belli olmuş, diyor. Ya benimki, diyorum heyecanla. Bilmem, git bak hemen, diyor. Yakın bir kasabaya çıkmış onun. Lojman da varmış, bir sene dişimi sıkarım, sonra da eş durumundan zıplarım, diyor, bizim hatun sağ olsun. Bak sen de evli olsaydın, eş durumundan zıplardın. Ben kitap durumundan zıplarım, sen merak etme, diyorum. O nasıl olacak, diye soruyor. Romanlardan birine karışır, kaybolur giderim, diyorum.

Sonunda göreve başladık. Hafta sonları buluşuyoruz. Çok keyifsiz. Ne oldu, diyorum, bizim hatun, diyor ama sonunu getiremiyor. Olmuyor, diye devam ediyor. Bir türlü anlaşamıyoruz. Akşam telefonda bağırıp durdu. Niye evlendiniz o zaman, diyorum. Ailelerimiz tanışıyordu, birbirimize gider gelirdik. O fazla girişken değildi, içekapanık bir kızdı, durmadan kitap okurdu, ben daha fırlamaydım, onu ikna etmek fazla zor olmadı, diyor. Baktınız olmuyor, boşansaydınız o zaman. Çocuk olunca istemedik, alışırız zamanla dedik. Ama tam tersi olduktan sonra iyice uzaklaştık birbirimizden, diyor. Ne olacak şimdi peki? Bilmem, diyor, tayinim bir çıksa o zaman belki düzelir. Sen en iyisi izin al, git bir görüş, bu kadar uzak kaldığınız için kızmıştır belki sana. Doğru söylüyorsun, diyor, hemen gideceğim.

Bir hafta sonra döndü, çok üzgündü. Ne oldu? Bu iş tamam, dedi. Ne tamamı, barıştınız mı? Yok, tamam bitti, son noktayı koyduk, boşanıyoruz, ilk dönem sonunda bu iş biter. Hazırlık yapıyoruz, yeni ev, eşyalar falan. Çocuk konusunda sorun yok. İstediğim zaman görebilirmişim, zaten çocuğun yıpranmasını hiç istemiyoruz. Anlayışlı kadın, çocuğun yanında kavga etmek çocuğu daha çok üzermiş.

İlk dönem bitti, evlerimize döndük. Tatilin bitimine yakın bir mektup aldım. Boşanmış. Memurluğa da devam etmeyecekmiş artık. Benim asıl işim ticaret, demiş. İflas edince tekrar memuriyete dönmek zorunda kalmış. Ama bu olaydan sonra kesin kararını vermiş, bu yaştan sonra uzak yerlerde kalmaya dayanamazmış. Mektubun sonunda şöyle yazmış: "Umarım yanlış anlamazsın, biliyorum tuhaf bir durum ama yapmadan edemedim. Bizim hatuna senden bahsettim, onun gibi edebiyat düşkünü olduğunu, neredeyse aynı yazarları sevdiğinizi söyledim. Ayrıca kibar bir beyefendi olduğundan, onun gibi titiz olduğundan bahsettim. Para konusunda biraz savruk dedim, biraz da olur olmaz şeylere kızar dedim. Hep iyi yönlerini söylemek pek inandırıcı olmuyor biliyor musun, reklamcılıktan biliyorum. Neyse bunları söyleyince kızdı, evden kovdu beni. Ama ben onu tanırım, duygularını gizlemek ve zaman kazanmak için bazen böyle yapar. Biliyorum gene kızacaksın ama gelip şu bizim hatunla tanışsan diyorum, nasıl olur? Telefonda söylemeye utandım, yazmak daha rahat olur diye düşündüm. Cevabını bekliyorum, acele etmene gerek yok. Görüşmek dileğiyle…" N

Figen Öcal

Gün Ortasında Gökyüzü ya da Ev

Pencere yine kapalı, hem de çok sıkı, hırkası da sırtında, nasıl da bunalmıyor, içerisi çok havasız, kalkıp biraz açmalı. Bugün hava serin, sırtına bir şey almaya mı gidiyorsun, ben de dizime şal isteyecektim. Hayır, pencereyi açacaktım. Pencereyi açmak mı, dışarıda rüzgâr olmalı, içeri girerse? Girmemeli mi? Girmemeli elbet, üşüyoruz. Ben üşümüyorum. Tuhaf, gerçekten üşümüyor musun? Niye üşüyeyim ki, hazirandayız. Haziran da oldu demek. Evet. O halde güneş çıkmıştır. Öyle, perdeleri çekip pencereleri açarsam içeri girebilir. Biliyorsun güneşe alerjim var. Alerjin olduğunu hiç hatırlamıyorum. Anlatmıştım ya, annenle balayımızdayken olmuştu. Ha evet, hatırladım, o günden beridir korunuyorsun. Dikkatli olmalıyım, genç değilim artık. Ben dışarı çıkayım o zaman, biraz hava almak istiyorum. Öykünü daha yazıp bitirmedin ki, dışarısı dikkatini dağıtır. Biraz soluklanmalıyım, yoksa ışıksız bir öykü olacak, çocuklar için yazıyorum biliyorsun, sözcüklerim gün ortasındaki gökyüzü gibi olmalı, ev gibi değil. Neden hep çocuklar için yazıyorsun, biraz çocukça değil mi? Öyle mi diyorsun, bilmiyorum, sanki bir şeyi bekliyorum, ancak ondan sonra yetişkinler için yazacağım ama ne olduğunu sorma, bilmiyorum. Sen neden hep polisiye seyrediyorsun, emekli olunca bir daha cinayet görmek istemezsin sanmıştım. Yapılan yanlışları görüyorum, yazıp bildiriyorum, farkında mısın, diziler giderek daha iyi oluyor. Bunun için bütün zamanını harcıyorsun, gerçekten yazdıklarını okuyorlar mı dersin? Okuyorlardır elbette. Hiç teşekkür eden oldu mu? Olmadı, ama geçenlerde "Yitik Kadınlar" dizisine bir bölüm yazıp gönderdim, yazdıklarımı olduğu gibi çekmişler, iki hafta sonra yayınladılar. Ooo, iyi bari, kullandığın rumuz ne? CiMaŞe. Emeklinin E'sini kullanmıyor musun? Kullanmıyorum, senin kitabın da film olacaktı, ne zaman olacak? Bütçelerini çok zorluyormuş, sponsor bulurlarsa belki çekebilirlermiş. Çekeceklerini sanmıyorum. Neden? Çünkü anne babaların hoşlanacağı bir film olmaz. Kitap beğenildi ama, gazetelerde övgüyle söz edildi. Övenler, çocuksuz, sana benzeyen gazeteciler olmalı, hiçbir ana baba, hele günümüzde, okula gönderdikleri çocuklarının okulu terk edip dev martıların kanatlarına tutunarak alıp başlarını gitmelerini istemez. Sence bunun olmasını mı istemezler, hayal edilmesini mi? Olmayacağını bilirler, elbette hayal edilmesini. Perdeyi açmamı istemediğinden emin misin, deniz masmavi, öbek öbek beyaz bulutlar var. Sana buradan gidelim demiştim, romatizmalarım iyice azdı, yakında hiç yürüyemeyeceğim. Biraz güneşlensen ya da sabahları yürüyüş yapsan

ayaklarına iyi gelebilir, istersen alerji testi de yaptırabiliriz, sahilde gençler var, yürüyorlar, iki kadın üç erkek, çok neşeli görünüyorlar.

Perdenin arkasından dışarıya bakarken benimle konuşma, ne dediğini anlamıyorum.

Kapı mı çalınıyor? Ben bir şey duymadım. Pencereden bakmayı kesersen duyarsın. Denize giriyorlar, o yaşta ne güzeldir denize girmek. Onlar gibi genç değilsin artık. Değilim, gençken de denize hiç böyle giremedim ki, ama denize girmeyecek kadar da yaşlı değilim, gidip girebilirim. Onlarla girmeyeceksin herhalde. Oğlan kızı kucağına aldı, şimdi denizde yürüyorlar, kızın upuzun, simsiyah saçları var, bir kolunu oğlanın bacağına dolamış, oğlan kızı taşımakta zorlanıyor, gülüşüyorlar, kızın eli ve saçları denizi yalıyor. Yine kapı çalındı, evet, işte, yine... Bu kez ben de duydum. Onlardan biri olabilir mi? Hayır, onlar başından beri beş kişiydi. Olsun yine de açmayalım. Neden açmıyoruz? Ortalık pek tekin değil. Ortalığın nesi var? Baksana, her gün insanlar öldürülüyor. Polisiyelerde bunun olması doğal, hem sen şef değil misin, seni öldürmelerine izin vermezsin. Sen adamı içeriye aldıktan sonra nasıl engel olabilirim ki, katil mi olayım istiyorsun. Olamazsın değil mi, sen polissin. Kapıdakinin adam olduğunu nereden biliyoruz, belki de kadındır ya da çocuk. Olabilir, yine de durum değişmez. Postacı da olabilir. Bugün pazar, ne postası.

Kapı çalınmıyormuş gibi yapamayız ya, ben kapıya bakacağım. Bekle ben de geliyorum, önce delikten bakalım, sen çekil, ben bakarım. Doğru ya, sen bak, ne de olsa katili gözünden tanırsın.

Nasıl biri? Anasının gözü, deliğe gözünü dayamış, içeriyi görmeye çalışıyor, gözü göz değil; çok yaşlı, kıpkırmızı, damarlı, gözünde kara bir sırıtış var. O da benim gözümü görmüş olmalı, bakışı çok keskin, gözümü yaktı, yüzüm uyuşuyor, hayret, yanma bütün vücudumu sardı, nefesim daraldı. Şimdi geri çekildi, yine yaklaşıyor, daha fazla bakamayacağım, evet, kapıyı daha hızlı çalıyor. Dur, bir de ben bakayım. Yoruldum, oturacağım. Kapıdan bir hayli geriye çekildi, gidiyor mu acaba, iyice uzaklaştı, evin arkasına dolanıyor, belki de sahile gidecek, çocukların yanına, bu çığlık da ne, pencereden bakacağım. Siyah saçlı kızı kuma yatırmışlar, oğlan suni teneffüs yapıyor, aman allahım, kız ölüyor. Adam geri döndü, hızla bu tarafa yöneldi, yine kapıya gelecek, kız kımıldıyor, işte kapıyı çalıyor, kız canlanıyor, adam kapıda. Baba kapıyı sen aç! Aç kapıyı baba, adamı içeriye al, hadi çabuk ol. Ben burada oturmak istiyorum, açmam. Aç baba, senin için ne değişir ki, aç kapıyı, adamı içeriye al. Hayır hayır, ben daha film izleyeceğim. Cesaretin varsa sen aç. Evet var, kapıyı ben açacağım, işte açıyorum. Gir artık içeriye, işte babam, kıza bakmalıyım.

Sizi arıyordum sayın şefim. Çıkaramadım, yoksa siz de polis misiniz? Hayır, katilliğe daha yakın duruyorum ama tabii bu benim görevim. Kim verdi size bu görevi? Hikmetinden sual sorulamaz olan. Elbette, bir gün sizi de etkisiz hale getirirler. Bu radikal bir düşünce, bunun size göre olduğuna emin misiniz? Öyle mi diyorsunuz? Evet öyle, kızınızın zihninden geçebilir de sizin durumunuzu düşününce... Neyse sahildeki gençler gidene kadar burada oyalanmalıyım, onlara, o kıza bir şey olsun istemiyorum. Hanımefendi kızın durumu nasıl, kendine geldi mi, az önce göz göze geldik de. Evet geldi. Güzel, siz de buradan gidin lütfen, dışarı çıkın. Peki. Beni yalnız mı bırakacaksın? Yalnız değilsin baba, beyefendi var. Hem sen böyle şeylerin üstesinden gelirsin, beyefendinin de yanlışını düzeltirsin. Evet evet düzelttiniz bile, neredeyse az önce o kızcağızı... Hoşça kal baba.

Neden beni arıyordunuz, nedir benden istediğiniz? Sizi arıyordum, çünkü neden benden bu denli kaçtığınızı merak ediyorum. Sizden kaçtığımı da nereden çıkarıyorsunuz? Nereden mi çıkarıyorum! Şu perdeler; tavandan zemine kadar, tek parça, kımıltısız bir kütle, yerdeki halı tavana doğru uzanmış sanki, ya da tersi. Masanız, koltuğunuz, üstünüzdeki hırka, hep aynı renk. Elinizdeki kumandaya bakın, bütün bunlar ne zaman böyle oldu?

“Adaya gidip dönmek ne kadar zaman alır sizce? Nereden bileyim, ada yüzerek gidip dönülebilen bir yer değil ki.”

Bilmiyorum, hiç fark etmemişim. Her şey toprakla taş arası, halı toprak, kumanda daha çok taş, elinizin rengi de öyle, fark etmediniz mi? Bütün bunlar neyi gösterir ki? Benden köşe bucak kaçmanızın ne kadar gereksiz olduğunu. Yeter artık, bırakın söylenmeyi, buldunuz işte. Evet buldum, belki o kadar kaçmasaydınız... O kadar böbürlenmeyin, içeriye buyur edilmeseydiniz daha zamanım olabilirdi. Evet, “her katilin mutlaka zayıf bir noktası vardır ve bu da onu ele verir” değil mi? Karıştırıyorsunuz, katil olan ben değilim. Kızınızın saçları kumandanın rengindeydi, oysa bunun için daha çok erken. Korumayı bilmediği içindir, oysa “ört şunları” diye kaç kez söylemiştim. Perdeyi çekip pencereyi açabilir miyim, içerisi cehennem gibi? Siz de mi, sanıyordum ki koşullar sizi etkilemez. Siz insanlar hep aynısınız, önce bir şeyleri yaratır, sonra da yarattıklarınızdan ne çok şey beklersiniz. Sanıyorum bir yanlış anlaşılma var; ben sizden bir şey beklemiyorum. Sizden uzak durmam dışında. Evet, öyle diyebiliriz ama işte buradasınız. Evet. Bana bu kadar zaman ayırmanız sizin için sorun olmaz mı? Hayır, zaman sizin için önemli. Doğru ya, istediğinizi almadan önce sohbet ettiğinizi bilmezdim. Bunu herkesle yapmıyorum, sizden öğrenmeliyim. Neyi? Neden benden bu denli kaçtığınızı ve beni bu kadar yakınınızda tuttuğunuzu. Yanıtı aldıktan sonra gidecek misiniz? Sizce gider miyim? Bilmem, bu benim sizinle ilk karşılaşmam. Bu doğru değil, unuttunuz mu, eşinizin ölümünde de buradaydım. Öyle olmalı, ama o zaman sizi fark etmedim. Ben sizi görüyordum, hem de en derininizi. Siz beni suçluyorsunuz. Suçlamak mı, neden? Yoksa eşimi öldürdüğümü mü düşünüyorsunuz? Sizin öyle düşündüğünüzü bilmiyordum. Ben yalnızca, herkes güvende olsun istiyorum. Sizce insan en çok nerede güvende olabilir? Evinde diye düşünürdüm ama baksanıza buradasınız, bence bu sorunun yanıtını en iyi siz bilirsiniz. Evet, biliyorum. O halde söylesenize. Aslında sizin de bildiğinizi sanıyorum.

Hâlâ kutu kutu ağrı kesici alıyor musunuz? Dışarıya pek çıkmadığım için eskisi kadar almıyorum. Ama ecza dolabında yetecek kadar var. Neye yetecek kadar? Bütün ağrılardan kurtulmaya. Kızınızın da baş ağrıları var mı? Hayır yok, olması mı gerekir? Ağrıyan başka bir yeri de yok mu? Bildiğim kadarıyla yok. Güzel, saçlarını öyle görünce... demek sizinle doğrudan muhatap olmamı buna borçluyum. Siz ne ima ediyorsunuz, işiniz neyse yapıp gidin lütfen. Haa evet, demek bana haddimi bildirmek istiyorsunuz. Ben bu ulusun şerefli bir evladıyım, insanları, yakınlarımı acıdan ve yok olmaktan korumaya çalışıyorum. Kendinizi başarılı da buluyorsunuz. Bulmamalı mıyım?

Nasılsa buradayım artık, şu perdeleri açalım, hem tıp ne güne duruyor canım, bırakalım da herkes işini yapsın. Ne demek istediğinizi anlayamadım? Sizin güneş alerjinizden bahsediyorum, doktorları sevmem, bazen patrondan daha patron olabiliyorlar, ama işe de yarıyorlar, oysa siz onlardan yalnızca ağrı kesici istediniz, ağrı kesiciler eşinizin acılarını dindirdi, ya sizin acılarınız? Acı çektiğimi mi düşünüyorsunuz? Çekmiyor musunuz? Niye çekeyim ki, siz gelene kadar güvendeydim. Yani bütün sorun bu mu? Herkes için asıl sorun bu değil mi? Şefim, biliyorsunuz, benim emeklilik şansım yok, en azından hâlâ böyle düşünülüyor, kaçınılmaz olandan kaçarken neler yaptığınızı görmüyor musunuz, gelin bana yardım edin, şu perdeleri çekelim. Benim yardımıma ihtiyacınız yok, nasılsa çekeceksiniz. Peki.

Gözlüğünüzü hemen bulmuş olmanız ne iyi, sahilde olanları görebiliyor musunuz? Evet, hâlâ geri dönmediler. Adaya gidip dönmek ne kadar zaman alır sizce? Nereden bileyim, ada yüzerek gidip dönülebilen bir yer değil ki. Ne biliyorsunuz, hiç yüzmediniz ki. Yüzseydim, bugün burada olmazdınız. Ama şimdi buradayım, onların yanında değilim, vakit ilerledi, güneş artık o kadar etkili değil, gözlüksüz de bakabilirsiniz. Hayır, böyle iyi, başaracaklar mı dersiniz? Başarmalarını istiyor musunuz? İçlerinde kızım da var, biliyor-

sunuz. Başaramayan da olabilir tabii, sizce adaya giderken ne hissediyorlardı? Korkusuz olduklarını mı söylemeye çalışıyorsunuz? Hayır, hissettiklerini, ne hissediyorlarsa; siz hiç özgür olmak istemez misiniz? Ne önemi var, bu onları öldürebilir, bence akılsızlık. Öyle ya... sizce deniz önünüzde çırılçıplak uzanmışken içine girmemek akıllıca mı? Denize girmekten bahsetmiyorum, konu adaya gitmek. Gerçekten denize giren birinin bununla yetineceğini aklınız alıyor mu?

Küçük bir karaltı var, sanıyorum bir insan başı, evet evet yaklaşıyor, işte bir karaltı daha. Dönüyorlar demek. Evet dönüyorlar, şimdi başka birini de seçebiliyorum. Pencereye yaklaşsanıza, daha iyi görebilirsiniz. Yok böyle iyi, yeterince görüyorum. Hepsini gördünüz mü? Hayır, üçünü, iyice belirginleştiler. Dikkatli bakın, arkalarını, her taraflarını iyice tarayın. Şimdi birini daha seçtim, tam arkasında da biri var sanırım. Beş mi oldular? Evet evet, beş oldular. Sıra altıncıda. Çok yavaş ilerliyorlar, kıyıya ulaşamayabilirler. Yorulmuşlardır, bu kadar yaklaşmışken bir şey olmaz. Altıncıyı bırakıp gelmiş olabilirler mi? Sanmıyorum, birazdan o da görünür, belki oradadır ama görmüyorsunuzdur. Siz baksanız. Saçmalıyorsunuz. İyice yaklaştılar, galiba ikisi, sırtüstü uzanmış, birini çekiyor, bu kızım olmalı, evet evet sonunda altı kişi oldular, biri yüzemiyor, sırtüstü uzanmış, ikisi kollarından tutmuş onu çekiyor. Şimdi hepsi bir aradalar. O ikisi başka iki kişiyle yer değiştirdi. Artık yüzlerini seçebiliyorum... Ne oldu, sustunuz? Yoruldum. Kıyıya çıktılar mı? Çıkmak üzereler, kızınız iyi mi, çekilen kızınız mı? Hayır değil, o, çekenlerden biri, kıyıya çıktılar. Oğlanlardan birinin bacağına kramp girmiş, kızlardan biri bacağını ovalıyor, kıyıya uzandılar, gülüşüyorlar.

Kızım defterini aldı, yazıyor, ne yazıyor, bir çocuk öyküsü daha mı? Hayır, bu kez içindeki denizde, bizi yazıyor, bu onun ilk yetişkin öyküsü, daha pek çok adaya gidip dönecek, artık gitmeliyiz. Vakit geldi mi? Evet, geldi, bitti artık, defteri kapadı. N

Arda Bafra

Hayat Sana Güzel

Mutlu olasım var bugün. Ters giden bir sürü şeye inat hem de. Sebepsiz mutlu olasım var. Mutlu, çok mutlu.

Saatin deli gibi çalışına aldırış etmeden yatakta belki on beş dakika geriniyorum. Saatin üstündeki erteleme düğmesi ısrarla bana bakıyor. Ben de inatla basmıyorum. Saat sonunda susuyor.

Bu kez kapı çalmaya başlıyor. Gelen apartman görevlimiz Veysel Bey kesin. Gecelikle kapıya koşuyorum. Yazın çok tutan şarkısını söyleyerek ve bir yandan dans ederek açıyorum kapıyı. Âdeta klip çekimindeyim. Geceliğim kapının rüzgârıyla savruluyor. Veysel Bey şaşkınlıkla bana bakıyor.

"Hayat sana güzel be abla," diyor, "hayat sana güzel."

Elindeki beyaz zarfı gazete kutusuna bırakıp gidiyor. Ne olduğuna bakmıyorum bile. Nasılsa hayat bana güzel. On beş yıldır sabahlara kadar çalışıp bir yere getirdiğim şirketim son krize dayanamayıp batıyor. Kredi almak için gittiğim her bankanın müdürü bana asılıyor. Ben pas vermeyince onlar da kredi vermiyor. Köpeğim bile bulduğu her fırsatta komşunun evine kaçıyor. Ama doğru, hayat bana güzel. Adam haklı.

Olanları unutmaya karar veriyorum. Ne de olsa bugün benim günüm.

Ofisi arayıp, "Bugün gelmeyeceğim," diyorum, "ve sebebi yok. Arayan soran olursa öyle dersiniz."

Sinemaya gitmek istiyor canım. Gazeteye bakıyorum. Brad Pitt'in filmi var. Gösterimdeki son günü bugün. Adam harbi çok yakışıklı.

En sevdiğim kırmızı elbisemi ve kırmızı yüksek topuklu ayakkabılarımı giyiyor, en iddialısından kırmızı bir ruj sürüp çıkıyorum. Filmin oynadığı sinema epey uzakta. Taksiye binmeye karar veriyorum.

Yoldan bir taksi çeviriyor, ön kapıyı açıp biniyorum. "Buyur abla," diyor şoför, "ne tarafa?"

Filmin oynadığı sinemanın adını söylüyorum. Adam tuhaf gözlerle bana bakıyor.

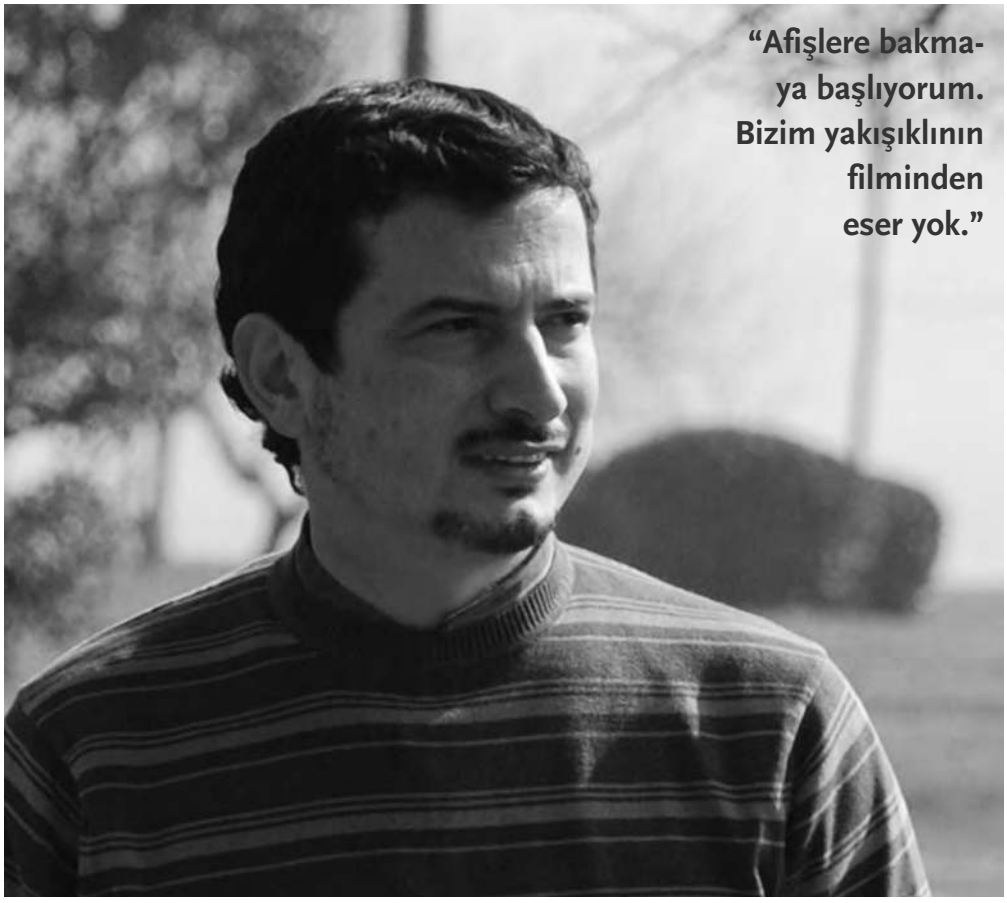
"Yanlışın olmasın abla," diyor, "orada sürekli filmler oynar."

"Yani?"

"Yani abla sana pek uymaz oralar."

"Nasıl yani," diyorum, "neden uymasın? Sürekli oynaması daha iyi değil mi?"

"Anlamadın abla," diyor, "konusuz oluyor oradaki filmler."

“Afişlere bakmaya başlıyorum. Bizim yakışıklının filminden eser yok.”

“Olsun,” diyorum, “konusu önemli değil zaten, adam çok yakışıklı.”

Tövbe der gibi başını iki yana sallıyor. Vitesi küçültüp hafifçe gaza basıyor.

Biraz ilerliyoruz. Kemerimi takmadığımı fark ediyorum.

“Bu nasıl geçiyor,” diyorum, “bir türlü takamadım.”

“Takma onu abla,” diyor.

“Neden takmıycak mışım?”

“Takma abla işte. Yoksa şoförlüğüme güvenmiyor musun?”

“Nasıl yani. Ne ilgisi var,” diyorum, “alışkanlık bu. Takmazsam kendimi çıplak hissediyorum. ”

Adam yine tövbe der gibi kafasını sallıyor.

“Peki, o zaman abla,” diyor, “madem taktın kemeri, bari bir işe yarasın.”

Deli gibi sürmeye başlıyor taksiyi. Arada hızla frene basıyor. Taksinin birden durmasıyla öne doğru uçuyorum âdeta, emniyet kemeri tutuyor son anda. Nedense kızacağıma her frende kocaman bir kahkaha atıyorum. Adam hızlı gitmekten vazgeçiyor sonunda. Bir yandan bana bakıyor, tam manyak bu, der gibi.

Sonunda sinemanın olduğu yere geliyoruz. “Burası abla,” diyor, “iyi seyirler.”

Bolca bahşiş bırakıp iniyorum. İnerken ayakkabımın teki arabaya düşüyor. Taksici eğiliyor, ayakkabıyı bana doğru hafifçe fırlatıp kapıyı kapatıyor. Alıp giyiyorum.

Çevredekilerin bakışları arasında sinemanın önüne geliyorum. Afişlere bakmaya başlıyorum. Bizim yakışıklının filminden eser yok. Delikanlılar geçiyor önümden, topluluk halinde sinemaya giriyorlar. Belli ki adını yanlış almışım. Gişeye gidip sormaya karar veriyorum. Çocuk gülerek, “O sinema burası değil abla,” diyor, “o da bizim patronun sineması

ama Anadolu yakasında."

"Peki nasıl giderim oraya?"

"Vapurla gitmek en kolayı abla. Kadıköy'e inince kime sorsan gösterir."

Vapur keyfi gerçekten çok güzel bir fikir. Topuklularıma aldırmadan, sekerek iskeleye yürüyorum. Yolda boyacı bir çocuk sesleniyor. Durup soruyorum.

"Kırmızı boyan var mı bakalım?"

"Olmaz mı abla, her renk var bizde."

Çocuk bir yandan ayakkabılarımı boyarken, bir yandan benim şarkıyı söylüyor. Dayanamayıp oynamaya başlıyorum yine.

"Sen nerelisin abla?" diyor. "Aynı bizimkiler gibi oynuyosun. Onlar da dokuz sekizlik duyunca dayanamazlar."

"Nereli olucam," diyorum, "orası çok karışık. Ama Londra'da doğup büyüdüm ben. Babam orada büyükelçiydi."

Çocuk inanmaz gözlerle bana bakıyor, dalga geçtiğimi sanıyor.

"Ben de Etiler'de doğup büyüdüm abla, babam orada kapıcıydı."

Ayakkabılarımın boyanması sonunda bitti. Eskisinden güzel oldular, çocuk işini harbi iyi yapıyor.

"Sen ne iş yaparsın abla?" diye soruyor.

"Şirketim var," diyorum, "tekstil üstüne."

"Vay," diyor, "patronsun yani. Pardon, patroniçe."

"Eh işte," diyorum, "kendi çapımda."

Ayakkabıları verirken şarkının en güzel yerini söylemeye başlıyor. Ben de giyip dans ediyorum yeniden. Boyacı çocuğa da bolca bahşiş bırakıp yürümeye başlıyorum, çocuk arkadan bağırıyor:

"Hayat sana güzel be abla…"

Biliyorum der gibi bir bakış fırlatıp yürümeye devam ediyorum. Sonunda vapur iskelesindeyim. Jetonumu alıp biniyorum.

Güverteye, genç bir çiftin yanına oturuyorum. Vapur hareket ediyor. Ben bindiğimde gayet sakin olan çift birden kavga etmeye başlıyor. Ondan en aşağı yirmi yaş büyüğüm ama sanırım kız beni kıskanıyor.

Çocuk, kızı yatıştırmaya çalışıyor. "Volkan gibisin Sinem," diyor, "ne zaman kıskançlık göstereceğin inan hiç belli olmuyor."

Hepimiz gülmeye başlıyoruz. Kız da yaptığının farkına varıyor. Özür dilercesine bana bakıp gülümsüyor. Ben de önemli değil der gibi ona gülümsüyorum.

Vapurun hoparlörlerinden radyo yayını başlıyor birden. Yine aynı şarkı. Ben yine dayanamıyorum. Bu kez yalnız değilim, kız da katılıyor. Çocuk oturduğu yerde iyice kaykılıp neşeyle bizi seyrediyor.

"Hayat size güzel be kızlar," diyor, "hayat size güzel."

"Kızlar" kategorisine son sıradan da olsa girmek hoşuma gidiyor. Nereden buluyor bilmiyorum ama çocuk hızını alamayıp bize birer gül hediye ediyor.

Vapur iskeleye yanaşıyor. Üçümüz kol kola iniyoruz. Ayrılık zamanı. İkisini de öpüp izin istiyorum. Çocuk nereye gidiyorsun der gibi özlemle arkamdan bakıyor. Kız da öyle. Onlara el sallayıp sinemaların olduğu caddeye giriyorum.

Bu kez doğru sinemadayım. İstediğim filme en arkadan bir bilet alıp oturuyorum. Film başlıyor. Adam çok yakışıklı. Film de çok güzel. Epik bir film ama ben sürekli ağlıyorum.

Filmden çıktığımda hava kararmıştı. Ağlamaktan şişmiş gözlerimi kimse görmüyor allahtan. Gerçi görürse de görsün, bugün benim günüm, istediğim gibi ağlarım.

Saate bakıyorum. Henüz erken. Bu saatte eve gitmek olmaz. Gülser Teyzeleri aramak geliyor içimden. Çocukluğumun, yeni öğretmen çıkmış Gülser Teyzesi ile müfettiş Burhan Amcası, bugünün emekli iki tontonu. Onları görmek istiyor canım. Ev telefonlarından arıyorum. Burhan Amca açıyor. "Hemen atla gel kızım," diyor, "çayı koyuyor Gülser Teyzen. Balkonda beraber içeriz yine."

Hemen atlayıp gidiyorum. Kapıyı beraber açıyorlar. Beni görünce ilkin elbiseme takılıyorlar. Keyfimi fark edince benimle birlikte neşelenip şaşkınlıklarını atıyor, içeri buyur ediyorlar.

Gülser Teyze çayları getiriyor. "Aslında ben kahve içmek istiyorum Gülser Teyzecim," diyorum, "fal bakarsın hem."

"Tabii kızım," diyor, "hemen yaparım."

Koca kadın oldum ama onların yanında kendimi çocuk gibi hissediyorum.

Kahvelerimizi yudumlarken Burhan Amca soruyor. "Anlat bakalım kızım," diyor, "günlerin nasıl geçiyor, bugün ne yaptın?"

"Sinemaya gittim Burhan Amca," diyorum, "çok güzel bir film vardı. Brad Pitt'in son filmi."

"Gösterimden kalkmamış mıydı o film," diyor Gülser Teyze.

"Kalkmak üzereymiş. Son gösterimlerinden birini ben izledim sanırım."

"Ee," diyor Gülser Teyze merakla, "anlatsana nasıldı?"

"Çok güzeldi," diyorum, "adam hem çok iyi oyuncu hem de çok yakışıklı. Hani kızım olsa hemen veririm."

"Kız olması şart mıdır?" diye soruyor Gülser Teyze, yüzünde muzip bir gülümseme.

Yok, der gibi kafamı sallıyorum. Burhan Amca ters ters karısına bakıyor. "Sen ne biçim konuşuyorsun Gülser Hanım," diye çıkışıyor, "torun torbandan utan…"

Hallerine gülmeye başlıyorum. Birbirini film yıldızlarından kıskanan lise öğrencileri gibiler. Onlar da durumu fark edip gülmeye başlıyor.

Bir an sessizlik oluyor. Kahvemden bir yudum daha alıp fincanı kapatıyorum.

"Hayat size güzel be Burhan Amca," diyorum, "hayat size güzel…" N

Arda Bafra (1971) İzmir'de doğdu. Uluslararası bir çip tasarım merkezinin yöneticiliğini yapıyor. Öyküleri ilk kez *Notos*'ta yayımlandı. Aynı zamanda mizah öyküleri yazıyor.

Burcu Yilmaz

Abrakadabra

10 Aralık 2009'a

Tanrılar oyunlarını gökyüzünde ya da yerin altında oynar. Çok da oyun bilmezler hani. Birbirlerinin kuyruklarına bağladıkları tenekelerin çıkardığı sesler eşliğinde şarkı söylerler çoğu zaman. Ama o kadar çok teneke vardır ki kuyruklarında, kendileri bile güçlük çeker duymakta kendi seslerini. (Şimdi anladınız mı nereden gelir gök gürültüsü?) Bu oyunbaz tanrılar durmadan yeni teneke kutular ararlar kendilerine. Yeterince çok oyun yoksa, var olan oyun renklendirilmeli öyle ya.

∽

Yukarıdakiler yere düşünce kirlenir. Bu yüzden sımsıkı hayal güçleri vardır onların. Aldıklarını geri vermezler. Çirkini güzel kılabilirler.

∽

Kötü bir huyları vardır ama. Bizi öylesine unuturlar ki burada, çıldırıp duvarlara çarpmamızı duymaz bile şarkılarla dolu kulakları. Biz ki, milyonlarca sözcükten ibaret bir cümleyiz. Eksilen her sözcüğümüz koparır bizi evimizden. Savruluruz oradan oraya. Yanımızdaki bile yabancı olur artık. Hafızasını kaybetmiş bir fil gibi hafifleyiveririz birden. Yüzlerce odadan ibaret bir yer kalır geriye. Sığmak mümkün değil hiçbirine. Bulduğumuzu sandığımız evin dilini bile yitiririz sonunda.

Sonra insanlar dinozorları yedi.

Öylesine sıkıcı oldu ki her şey, unuttuk cümleliğimizi, unuttuk oyun oynamayı, ne var ne yok diye yerin altına bakmaya karar verdik.

Orada,

Dev solucanlar
Sarhoş olmuş kaplanlar
Kafasından soluyan havhavlar

Tırnakları boyum kadar congolozlar

vardı.

Şuncacık canımızla nasıl cesaret edip de inecektik ama oraya? "Hık!" dese bir ses, "Ay!" deyip fırlardık yukarıya. En iyisi gözlerini bağlayıp birkaçının, gönderivermekti oraya. Böylece göremezdi belki,

Dev solucanlar
Sarhoş olmuş kaplanlar
Kafasından soluyan havhavlar
Tırnakları boyum kadar congolozlar

onları orada.

Her yıl bir kura çekilirdi yeryüzünde, talihlileri göndermek için oyun yerine. Her yıl da eksilirdi bir kaçı. Uyumuş olacaklardı herhalde bir solucanın midesinde.

"Bayanlar baylar, merdivenden kayanlar! Uykularını erkenden hava almaya yollayanlar! Ne eksik ne fazla, tam on dokuz sözcük inecek bu yıl aşağıya!"

∽

uçuyor, saçı, ama, sen, kırılmadık, tarihi, giriş, utanç, iflası, kırmızı, çok, dilden, gözyaşı, karınca, akıyor, gördüm, içimden, belki, de.

∽

Hepimiz uyuyorduk. Herkes de aynı şeyi sanıyordu. Aynı gövdede olduğumuzu bile unutuyorduk.

Biraz neşe ver bize!

Tanrıların oyun yeriydi oysaki orası. Bir tanesi hapşırsa her şeye yeniden başlarlardı. Burası gökyüzü kadar hafif değildi ki. Her yan taş.

On dokuz sözcük yanlış kapıda durmuştu.

Tanrılar kendilerine yeni oyuncaklar buldukları için sevinçli, bağlayıverdiler onları hemen kuyruklarına. Onlar için sözcükler boştu. İçlerinde yalnızca kendi kahkahalarını duyarlardı.

Abrakadabra!

"Yine uyuyakaldılar!" diye söylendi kura çeken büyük adamlardan biri, ne kadar çözüldüğünün farkına bile varmadan. Bir şeyler döküldü o zaman gözkapaklarından. Perdeler-

den biri daha kapanmıştı anlaşılan.

"Yine uyuya mı kaldık?" diye sordu sözcüklerden biri yanındaki oyuncağa. *"Rüya gördük de hafifledik mi yoksa?"*

Onu kimse duymadı. Yanındakilerin hepsi uykudaydı. Bir ezgi mırıldıyordu kulağında belli belirsiz. Yukarıdayken onu uyutan kaç ninni dinlemişti? Boşaldıkça boşaldı içi. Bir lunapark ağacı çıktı sonra; soytarılar, taçlarının peşinde koşan krallar, kahkaha atan tırtıllar, bol kremalı pastalar çıktı. Kirpiklerinde asılı kaldığını gördü bir hayalin.

∽

Biz inilti içindeyken birilerinin mutlu olması güzeldi.

∽

Buradakilerin hepsi sustu. Yapacak bir şey yoktu.
Kimse,

Dev solucanlar
Sarhoş olmuş kaplanlar
Kafasından soluyan havhavlar
Tırnakları boyum kadar congolozlar

la baş edemezdi.

Acısına katlanamayan bir sözcük yanaşabildi yalnızca açılan dev kuyuya. Belki uyanır da duyar onu diye, bir fısıltı attı aşağıya.

"Sevgili Sen,
O kadar ağladım ki sen gidince, şu mendile dönüşüverdi gözyaşlarım. Bu kadar büyümelerini hiç istemezdim. Yaşlandılar mı henüz, anlamaya çalışıyorum. Nar gibi saçılmışlardı aslında her yana. Başta. Korktular ve bir araya geldiler sonunda. Ben onları kimseye gösteremezdim." N

Uğur Nazlıcan

İçeri Giren

Yağan karın, yolları kapamakta ikircikli davrandığı 197- yılının bir kış gecesi, D- şehrinden T- şehrine doğru beyhude yol alıyorduk. Otobüsümüz sigara dumanı, hikâye fısıltıları, kesif uyku kokusu, belli belirsiz insan gölgeleri taşıyordu. Kaç saattir yolda olduğumuzu, daha kaç saat yolda olacağımızı unuttuğumuz, umursamadığımız bir zamandı. Hatırlamak ya da umursamak çaresiz kılıyordu; boşlukta yol alır gibiydik, ilerleyip ilerlemediğimizi bile bilmiyorduk.

B- Deresi'ni izleyen yola girdiğimiz anda, otobüsün önü silahlı bir grup genç tarafından kesildi. Otobüsün durmasıyla, saatlerdir etrafımızı saran sessizliğin içinden bir sessizlik daha çıktı. Uyuyanlar, bu yeni sessizliğin gürültüsüne gözlerini açtı. Şoförümüz yolu kesenlerle konuşmak için aşağı indi, birkaç dakika sonra geri geldi. İlerlememize izin verilmiyordu. Çaresiz, birkaç kilometre geride kalan bir yol üstü kahvehanesine dönüp beklemeye başladık.

Ortadaki açık ocağın cılız ateşiyle aydınlanan kahvehane neredeyse boştu. Sonradan yorulup da vazgeçmiş bir usta tarafından bir mağaranın içine oyulmuş gibiydi. Geriye doğru, gittikçe daralan kahvehanenin duvarları kâh terlemiş kâh buz tutmuştu. Kahvehaneye girişimi, o yorulup da vazgeçen ustanın gözüyle gördüm bir an; karanlığın içinden gelen, yavaşça koyulaşan turuncu sakalını siyah paltosunun kalkık yakaları içine gömmüş bir gölgeydim. Gölge karardı. Usta gözünü kapadı, ben açtım.

Ateşin etrafında dört kişi oturmuş, bir yandan çaylarını içerken, bir yandan aralarından birinin anlattığı hikâyeyi büyük bir sükûnetle, daha önce defalarca dinlemiş gibi, hiç şaşırmadan, tepki vermeden dinliyorlardı. Biri susup öteki lafa girmek için seslice nefes alınca, az önce anlatılan hikâyenin sonunun geldiğini anladım. Boş bir tabure buldum, ateşi kendimle bu yeni anlatıcının arasına alacak şekilde oturdum. Bir an gözleri bana takıldı anlatıcının, önce tedirginlikle sustu, sonra devam etti. "Tuhaf bir hikâye bu. Bana yıllar önce başımdan geçen bir olayı hatırlattı. Müsaade varsa…" Kahveci çırağının getirdiği katranlaşmış çayı yudumlamaya başladım.

"Buna benzer bir kış gecesiydi. B- şehrine bir kamyon kömür taşıyordum. Dere yolunu neredeyse tamamlamıştım ama yine de ne kadar yolumun kaldığını kestiremiyordum. Sisten, kamyonun burnu bile görünmüyordu. Bilirsiniz, eski model, uzun burunlu Reo kamyonlardan biriydi altımdaki.

Kamyon birkaç kez öksürdü, sonra motor sustu. Mazot dondu, diye düşündüm. Tankın altına ateş yakıp mazotu eritmek için aşağı indim. Mazotun mayıştığını ama donmadığını gördüm, demek ki başka bir arıza vardı. Kamyondan battaniyemi ve tabakamı alıp sırtımı tekerleğe yasladım, ateşin başına çöktüm, iyice örtündüm, yardım alabileceğim bir kamyonun geçmesini beklemeye başladım.

Soğuk hava sisle birleşince zamanın geçip geçmediğini anlamam yavaşladı. O nedenle, ne kadar beklediğimi söyleyemeyeceğim. Bir süre sonra sisin içinden bir gölgenin yaklaştığını gördüm. Gittikçe koyulaşan gölge sonunda bir kurda dönüştü. Kurt, çok yavaş hareketlerle gelip tam karşıma, ateşi benle kendisinin arasına alacak şekilde oturdu. Tabii, daha önce bir kurtla böyle oturmamışım hiç. Gölgenin yavaşça koyulaşması gibi, içimde bir fikir de yavaşça koyulaştı; dedim ki, ölüyorum."

Anlatıcı, boşalan çay bardağını ocağın yanındaki küçük sehpanın üstüne bıraktı. Dolu çay bardağını almadan önce, gözlerini yine bana dikerek, eliyle karnını yokladı. Bir süre daha tedirginlikle bana baktı. Ne yapacağımı bilemedim, ellerimi ısıtmak için ortadaki ateşe doğru uzatayım dedim. Ama öyle, onun bakışları altında donup kaldım. Sonra, sanki biraz rahatlayarak elini karnından çekti, yeni çayını aldı sehpadan. Anlatmaya başlayınca, dirseklerim dizlerime dayalı, ellerimi ateşe doğru uzattım.

"Elim, muhtemel bir ölümün izini bulmak için karnıma gitmiş. O sırada anladım ki yanılmışım. Ölmüyormuşum yani. Karnımda ölümün herhangi bir izi yoktu. Baktım ki, kurt da ilk defa bir insanla böyle oturuyor, ne yapacağını bilmeden bana bakıyor. Ön ayaklarından birini ateşe doğru uzatacak gibi oldu, öyle bir an dondu kaldı. Ta ki, elimi karnımdan çekince, o da uzattığı ayağı yere indirdi. Sakinleştik, ama gözlerimizin kilidi hâlâ açılmamıştı, bakışmamız devam etti.

Kurtlardan biri, ötekinin boynunu koklamaya, usulca hırıldamaya başladı. Evet, evet… İkinci kurdun gelişini hiç fark etmemişim. Aymazlığım derin bir müdafaa hissi uyandırdı içimde. Sanırım korkuyordum. Silahımı almak için, elimi yavaşça belime götürdüm. Ama ikinci kurdun varlığı cesaretimi öyle çalkalamıştı ki, önümde kaç kurt olduğunu bilmiyordum artık. Üstelik, silahımın ağırlığı belimdeydi ama kendisi yoktu. Bir şey anlamıyordum tabii; nihayetinde, o güne kadar hiç donarak ölmemişim."

Ocağın cılızlaşan ateşi titreyerek can çekiştikçe, anlatıcının sesinde daha önce donarak ölmüş birinin bilge sükûnetinin büyüdüğünü hissedebiliyordum. Boşalmış olan ikinci çay bardağını sürekli ağzına götürüp getiriyor, kâh donmuş kâh terlemiş yüzünde hayat karanlığının yavaşça aydınlandığı görülüyordu. Son bir umut, hikâyeye uzandı; çok zaman olmuş tabii, şimdi iyi hatırlamıyorum ama galiba tutundu da.

"Son bir umut, dönüp kamyonun kapısına baktım, acaba içeri kaçabilir miyim diye. Ama Allah'ın emri bütün azametiyle lütfedip bu dağ başına gelmiş, en az iki kurt kisvesinde oturmuş karşına, sen aciz bir firarın pençesinde kıvran. İnsan mahcup oluyor. Ben de nazı niyazı bıraktım. Elimi uzattım ateşe, ısınsın ki soğuk ellerimi tutunca ürpermesin Melek-ül Mevt.

Karşımda, ateşin ardında volta vurmaya başlamış kurtlar. Bunu da sonradan fark ettim. Belki ölüyor olmanın, belki de ateşin bulanıklaştırdığı havanın etkisiyle, sürekli ters yönlere yürüyen ve birbirinin içine girip çıkan kurtlar görmeye başladım. Birbirlerinden ayrıldıkça bulanıklaşan, yaklaştıkça keskinleşen kurt gölgeleri, hayaletler. Hele, iki kafalı bir kurt gördüm ki, bir an için iki kafası da dönüp bana bakınca şükrettim, aynı anda iki kafasına birden bakamıyorum diye. Eğer bakabilseydim, şu anda hikâyeyi hatırlatıp size anlatmamı sağlayan bu yarım aklın tamamını o dağ başında bırakmış olurdum.

Kurtlar volta vurmaya devam ettikçe kafalar ayrıldı birbirinden; her biri ötekinin ken-

disi, gölgesi ya da aynadaki aksi olan bir, iki, onlarca kurt doldurdu ateşin etrafını. Ateşe çalı atmadığım halde, aydınlık büyüyordu; ihtimal sis dağılıyordu ya da sabah oluyordu. Henüz dünyayı ve varlığı ayırt edemiyordum birbirinden. Ama kurtların sayısı da sürekli azalıyordu. İlahi ya Rabbim, ne çok kurt izi vardı karın üstünde. Nihayetinde kurtların ateşteki voltası bitti, ya birbirlerinin akislerinde yitip gittiler, ya karanlığı mesken tuttular. Ama evvele dönülmüştü artık: Tek bir kurt, ateşi benle kendisi arasına almış, oturuyordu."

Anlatıcı yine, ateşi ortalayıp karşısında oturan kurttan söz edince irkilip önce kendime, sonra etrafıma baktım. Kendimi göremedim hemen, etrafımdaysa birkaç tabure, onlarca boş çay bardağı vardı. Gelenler ya gitmiş, ya birbirinin aksinde yitmişti. Evet, evvele dönülmüştü: Ateşin etrafında dört kişi oturuyordu, biri hikâyesini tamamlamak üzereydi, ben ateşi kendimle anlatıcının arasına almış, bir taburede oturuyordum, kahveci çırağının getirdiği katranlaşmış çayı yudumluyordum.

"Aydınlıkla beraber gördüğüm alan büyüdükçe büyüdü, kamyonumun kasasını sonuna kadar görebiliyordum artık. Ellerim, Melek-ül Mevt'in tutmaya gönül etmeyeceği kadar gevşemişti. Kurt ayağa kalktı, ateşe doğru iki adım attı. Birden, geri dönüp benden uzaklaşan karanlıkta yitip gitti yavaşça, geldiği gibi. Ayıldıkça anlar gibi oldum: Bu, Yusuf'u parçalayıp da gömleğini yırtmayan yumuşak huylu kurtların soyundandı. Ben de ayağa kalktım. Uyuşmuş ayaklarımı sertçe yere vurup açmaya çalıştım.

Sis tamamen dağılmıştı artık. Zarif sabah ışığının altında gördüğüm şuydu: B- şehri iki-üç kilometre kadar ötemde, tepenin üstünde beliriyordu. O mesafe boyunca birkaç yüz metrede bir, birer kamyon durmuş, şoförleri sırtlarında battaniyeleri, ısınmak için yaktıkları ateşin başında ayağa kalkmış, sabahı karşılıyorlar. Yıllar sonra, bu hikâyeyi anlattığım böyle bir mecliste, dinleyicilerden biri, kurtların ışıktan ürktüğünü, ışığa yaklaşamadığını söyledi. Doğru mudur, bilemem."

Anlatıcı hikâyesini bitirince, bir başkası lafa girmek ister gibi seslice nefes aldı. O sırada, kahvehanenin kapısından bir adam girdi. Dışarının zifiri karanlığını içerinin cılız, loş aydınlığına taşıyan, yavaşça koyulaşan turuncu sakalını siyah paltosunun kalkık yakaları içine gömmüş bir adam. Ateşe yaklaştı, boş bir tabure aldı, ateşi kendisiyle yeni anlatıcının arasına alacak şekilde oturdu. Anlatıcı, hikâyesine başlamadan önce, tam karşısına oturan bu adama baktı, bir süre tedirginlikle sustu, sonra devam etti: "Tuhaf bir hikâye bu. Bana yıllar önce başımdan geçen bir olayı hatırlattı. Müsaade varsa…" Az önce içeri giren adam, kahveci çırağının eline tutuşturduğu katranlaşmış çayı, sükûnet dolu bakışlarımızın altında, dehşete düşmüş bir şekilde yudumlamaya başladı. N

Eyüp Tosun

Annemin Kaderi

Hiçbir şey duymadım. Bütün gece hiç uyumamıştım. Sabahın ilk ışıkları odaya vurunca ışık birden gözümü aldı. Pencereden dışarıyı baktım. Bakkalın bu kadar erken açtığını görünce şaşırdım. İşe gidenleri, simitçiyi izledim bir süre. Sonra da elimdekini bitirmenin huzuruyla yatağıma gittim. Yatar yatmaz uyumuşum.

Eğer burası da kapanırsa tüm çocukluğumun, er geç kuruyup kaybolacağı hissi uyanıyordu içimde. Bir anlık dalgınlıkla duymamışım Ayten'i. Kulağımın dibinde, "Güüüünayydın kızz," deyip ardından kahkahasını basmasıyla kendime geldim. Ters ters baktım. Selam vermiş de almamışım. Sabah sabah bu enerjiyi nereden bulur bilmem!

Bakkala büyük bir soğukkanlılıkla girdim. Olması gereken de buydu. Ayten'i hiç umursamadım. Yanımdan burun kıvırarak geçti. Bakkalın çırağına beyaz peynir, zeytin ve salam istediğimi söyledim. Gözüm hep sakızlardaydı. Bilmediğim yüzler ve yerler vardı her birinin üstünde. Epeyce alacak kadar param vardı ama sakızları çalmak istiyordum. Günlerdir beni huzursuz eden şey de buydu işte. Pazartesiden beri kendimi tutuyorum. Bugün perşembe. Eğer bugün de alamazsam pazartesiye kalacak. Çırak yeni bir zeytin tenekesi açmaya uğraşırken tam yelteniyordum ki bakkalın telefonu çaldı. Kalp atışlarım yükseldi. "Zeytin şimdilik kalsın," deyip ötekilerin parasını ödedim ve çırağın yüzüne hiç bakmadan bakkaldan çıktım.

Ayten cadısı her zamanki gibi, sofra bezi çırpma bahanesiyle pencerede beni bekliyordu. Alışmıştım artık. Laf sokmasına gerek yoktu. Onun bana her bakışında, "Senin de sonun anan gibi olacak. O evde, yatalak babana bir ömür boyu bakarak yaşlanacaksın. Günyüzü görmeyeceksin. Şu dünyada görüp görebileceğin yer de kıç kadar evinizden ibaret olacak," dediğini duyuyordum. Ayten'e hiç pas vermeden apartmana girdim.

Merdivenlerden çıkarken ağladım. Her adımımda, basamağın yapımında kullanılan çimento zerrecikleri kadar tilki dolaştı kafamda. Kapıyı açmak için hamle yaptığımda gözlerimi kapama ihtiyacı hissettim. Dişlerimi sıktım. Vücudum gerildi. Sonra kafamı bir ileri, bir geri sallamaya başladım. Vücudum da kafamla uyumlu bir şekilde, sevdiğim bir şarkıya ritim tutarcasına gidip geliyordu. Birden durdum. Hiç kımıldamadım. Karşı komşumuzun, kapı deliğinden beni izleyip izlemediğinden emin olmak istedim. Olduğum yere yığıldım. Peynirin suyu merdivenlerden aktı. Bir süre kıpırdamadım. Sonra, "Şükür, bizimki iş başında değil," deyip hızlıca eve girdim.

Bu sayıda "Bu resmin öyküsünü yazar mısınız?" çağrısına gönderilen öykülerden birini yayımlıyoruz. **Eyüp Tosun**'un öyküsü, geçen sayıda yayımladığımız resimden çıkarak yazılmış öyküler arasından seçildi.

Beyaz peynirden kalın bir dilim kesip onu da kare şeklinde sekiz eşit parçaya bölmeliydim. Ancak böyle güzel bir görünüşü oluyordu. Bıçak elimi kesti. Peynirin merdivenlerden akan suyu gibi kanım lavaboya aktı. Allahtan peynire hiç bulaşmadı. Çayımı da koyup artık bir an önce kahvaltımı yapmalıydım.

Peter Ilsted, 1908

Babamın yattığı odadan hırıltılar gelince koştum. Uyanmıştı. Islak bezle her yerini bir güzel sildim. Süte ezdiğim bisküviyi yedirdim. İlaçlarını verdim. Sonra da sevdiği şarkıların olduğu kaseti teybe taktım. Odadan çıkarken, "Kızım," der gibi oldu. Bana yaşattıkları için özür diler gibi baktı. Uzun uzun baktı. Odadaki kokuya daha fazla dayanamayarak kendimi dışarı attım.

Bir şarkı açtım. Hasta insanların kaderleri neden en yakınlarının da kaderi olur diye düşündüm. Bir yolunu bulup, babamı öylece bırakıp gitmeyi o kadar çok düşündüm ki... Ama beceremedim. Ben böyle bir hayatı kabullenmekle, Ayten'in ve birçoklarının söylediği, annemin enayiliğine değil, fedakârlığına özendim. Kader bazen bizi kaptan kaba koyar ama önemli olan, bizlerin kendimizi nasıl hissettiğimizdir. İyi mi ettim bilmem. Anneme benzediğim için huzurlu, annem gibi babamı hiç sevmediğim için de gururluyum.

Hava kararmaya yakın kapı çaldı. Sürgüyü çıkarmadan araladım. Kıvırcık saçlı, esmer, kirli sakallı bir oğlandı gelen. Ben daha bir şey söylemeden girdi lafa. "Merhaba, üst katta oturuyorum ben. Rica etsem biraz tuz ve makarna verir misiniz?" dedi titreyen bir sesle.

"Oldu olacak geleyim pişireyim," der gibi oldum ama denmez öyle şey elbet. Gittim getirdim. Teşekkür etti ve üçer beşer çıktı merdivenleri. Biraz sonra tekrar kapı çaldı. "Kim o?" dedim. Yine oydu. Boş tabağı getirdiğini söyledi. Kapının önüne bırakmasını söyledim. Kısa bir zaman geçtikten sonra kapıyı açtım. Tabak doluydu. Tipine baksan hiç beklemezsin ama esaslıymış oğlan. "Bak hele şuna, örf âdet de bilirmiş, vay be!" diye söylendim mutfağa giderken.

Birinin dürtmesiyle uyandım. Rüya sandım. Çünkü annem öldüğünden beri kimse beni uyandırmamıştı. Polis olduğunu söyleyen kişi hemen kalkıp giyinmemi istedi. Uyku sersemliğinin verdiği şaşkınlıkla, odamdan can havliyle nasıl giyinip çıktığımı düşünmek bile istemezsiniz.

Koridorda Ayten ve polisler… Bir de bakkalın çırağı. Sakızlar geldi aklıma. "Vallahi çalmadım ben hiçbir şey. Yalnızca o duygunun nasıl olduğunu küçüklüğümden beri merak

ederim. Aklımdan geçti, o kadar. Kim gördüyse yok öyle bir şey. Gerçekten yok. Annemin üstüne yemin ederim ki yok." Kelimeleri hiç nefes almadan, ağlayarak söylememden olacak, koridorda bulunan herkesin bakışları üstümde toplandı.

"Dün gece neredeydiniz?"

"Eee, evdeydim… Ya siz nasıl girdiniz eve? Neler oluyor, lütfen anlatır mısınız?"

"Dün gece kapınızı açık unutmuşsunuz. Sorularıma yanıt verin lütfen. Evde hiç ses duymadınız mı?"

"Ne sesi? Hiçbir şey duymadım ben."

"Kaçta yattınız peki?"

"Bütün gece hiç uyumadım. Sabahın ilk ışıkları odaya vurunca birden gözümü aldı. Pencereden dışarıya baktım. Bakkalın bu kadar erken açtığını görünce şaşırdım. İşe gidenleri, simitçiyi izledim bir süre. Sonra da elimdekini bitirmenin huzuruyla yatağıma gittim. Yatar yatmaz da uyumuşum."

"Elinizde olan neydi?"

"Kitap, dün üst kat komşumuz tabakta getirmiş. Ona makarna ve tuz vermiştim de. Aman ne anlatıyorum ya, kitaptı işte."

"Sizi emniyete kadar alacağız hanımefendi."

"Ne olduğunu söylemeyecek misiniz?"

"Başınız sağ olsun."

"Baba…"

İlkin Ayten sarıldı bana. Kulağıma, "Hadi iyisin kız, anana benzemeyecek kaderin. Hoş, günahım kadar sevmem seni ama olsun," dedi. "Buralarda da durma artık. Hepimizin kocası var, oğlu var. Aman diyim."

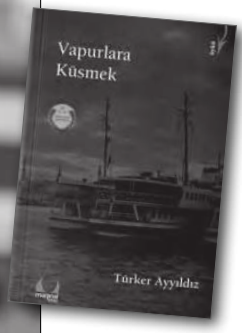
Türker Ayyıldız

Öyküyü yoğunluk ve insana yakınlık açısından seviyorum.

İlk öykü kitabınız *Vapurlara Küsmek*. Genç bir yazarın ilk kitabını yayımlama güçlüğü var mı?
İşin en güç taraflarından biri yayımlatmak sanırım. Öyküler birikip ete kemiğe büründüğü zaman bu sıkıntıyla hemen herkes karşılaşıyor galiba. Dosyam oluştuktan sonra bir iki kapıyı tıklattım. Çeşitli gerekçelerle karşı karşıya kalıyorsunuz. Biz öykü yayımlamıyoruz, elinizin altında roman var mı, diye soranlar bile oldu. Herkes kendi tarafından bakıyor, herkes kendine göre haklı. Genç bir yazar olarak elinizden çok fazla bir şey gelmiyor. Zamanı gelmemiş fikrine alışmışken Orhan Kemal Öykü Ödülü'ne değer görüldü dosyam. Arkasından süreç hızlandı. Baktım ki *Vapurlara Küsmek* yayımlanmış.

Güçlü bir anlatımınız var, demek ki uzun zamandır yazıyorsunuz, diyebilir miyiz?
Çok uzun sayılmaz ama çok kısa da değil. Aslında olayı sadece yazmak olarak ele almamak gerek. Özellikle kısa öyküyü kafanıza takmışsanız, kendi öykü serüveninizden daha önce yapılması gereken pek çok şey var. Bir kere iyi bir okur olmadan iyi şeyler yazmaya çalışmak büyük zaman kaybı. Çok emek vermek gerekiyor. Çok okumak, çok yazmak, öteki yazılanları takip etmek bunlardan bazıları, tabii iş bunlarla da bitmiyor. Biraz da öykü şansı olmalı kişinin.

Bir de şiir kitabınız var. Şimdilerde şiir mi öykü mü?
Şiir uzun yıllardan beri biriktirdiğim bir şeydi. Aslında kitaplaşması da biraz tesadüfen ve heyecanla olmuştu. Daha sonra biraz aceleci davrandığımı düşündüm. Öyküyle şiir arasında bir karar vermem gerekiyordu, öyküyü seçtim. Şiir konusunda iyi bir okur olabilirsem ne

mutlu bana. Zaten epeydir de tamamen öykü üzerine yoğunlaştım. Bazen bir öykünün içine de şiirsel bazı metinler düşüyor, şahsen öykünün şiire yakın olduğuna inansam bile çok temkinli davranmaya gayret ediyorum.

Etkilendiğiniz yazarlardan da söz edebiliriz herhalde...
Son günlerde Yukio Mişima'nın *Yaz Ortasında Ölüm*'ü elime yapışmış halde. Ama genel olarak etkilendiğim, çok sevdiğim kendi yazarlarımız. Sait Faik, Oğuz Atay, Vüs'at Bener, Ferit Edgü ve Cemil Kavukçu hayranıyım.

Sonraki kitap gene bir öykü kitabı mı olur?
Öyküyle devam edeceğimi düşünüyorum. Kitaptan sonra, artık ne yazabilirim, daha doğrusu yazabilir miyim şeklinde küçük de olsa bir şaşkınlık yaşadım. Sanki kafamın içinden her şey uçup gitmiş gibiydi. Ama şu günlerde toparlandım sanırım. Öyküyü yoğunluk ve insana yakınlık açısından diğer türlerden daha fazla seviyorum.

Yazmak dışında ne yapıyorsunuz?
Hobinin biraz daha ilerisine taşıdığım fotoğrafçılık merakım var. Vakit buldukça makineyi yüklenip sokağa çıkıyorum. Bu hem kendimle, kafamın içindekilerle sürekli iletişim halinde olmamı hem de başka kişilerin gerçek hikâyeleriyle anlık temaslar sağlıyor. Sokakta dolaşırken birçok yerde birçok öyküyle karşılaşabiliyorsunuz. Hatta gazeteci ya da yazar olduğunuzu düşünen birçok kişi istemeseniz de bir sürü şey paylaşıyor sizinle. Çay demleyip kolunuzdan çekenler de, yakanıza yapışıp bu mahallenin iki haftadır çöpü alınmıyor, gazetende niçin yazmıyorsun diyenler de var. Yani sokakta öykünün fotoğrafını çekebilir ya da isterseniz fotoğrafın öyküsünü yazabilirsiniz. Sadece yürümek bile çok iyi geliyor insana.

47'liler'i Yeniden Okumak

Burcu Alkan

Füruzan'ın *47'liler*'i 12 Mart romanı olarak kabul edilen metinler arasında belki de en kapsamlılarından biri, ama kesinlikle sadece bir 12 Mart romanı değil. *47'liler* bir travma romanı. Hem de bu travma 12 Mart'ın da ötesinde, ondan önce gelen ve ondan daha derin olan modernleşme sürecinin travmasıdır.

1970'li yıllar Türk edebiyatında roman türünün ivme kazandığı bir dönem olarak dikkat çeker. Bu durumun 1971 askeri müdahelesiyle bağlantısı inkâr edilemez. Elbette 12 Mart gibi bir travmanın etkisi edebiyatta da kendini gösterecektir. Nitekim o dönemde yazılan romanların bir kısmında tema, ya doğrudan ya da dolaylı olarak, bu müdaheledir. Bu yüzden de Türk edebiyatında bir 12 Mart romanı sınıflandırması oluşmuştur. Ancak bu sınıflandırma aslında yetersizdir ve söz konusu metinlerin daha anlamlı okumalarının önünü kapamaktadır.

Füruzan'ın *47'liler*'i 12 Mart romanı olarak kabul edilen metinler arasında belki de en kapsamlılarından biri, ama kesinlikle sadece bir 12 Mart romanı değil. *47'liler* bir travma romanı. Hem de bu travma 12 Mart'ın da ötesinde, ondan önce gelen ve ondan daha derin olan modernleşme sürecinin travmasıdır. Büyük bir hızla toplumsal hayatı yeniden düzenleyen modernleşme, insanlara uyum sağlayıp sindirme, sentezleme imkânı bırakmadan köklü değişimler yaratmış ve toplumsal değerleri şekillendirmiştir. Füruzan'ın romanına 12 Mart temasının ötesinde baktığımız zaman eserin asıl sorunsalının bu modernleşme sürecinin sancıları olduğunu görürüz.

47'liler'i bir değişen Türkiye romanı yapan bu modernleşme sürecinin tezahürü, metinde o kadar yoğundur ki kendinden sonra gelmiş olan askeri müdahelenin travmasını da gölgelemektedir. Sözü geçen modernleşme travması metinde belli başlı karakterler üstünden ifade bulur. *47'liler* her ne kadar dönemin solcu gençlerinin hikâyelerini anlatıyor olsa da romanın baş kişisi diyebileceğimiz, '68 gençliğini temsil eden Emine, onun annesi, idealist öğretmen Nüveyre ve modernite öncesi Anadolu kültürünün temsilcisi olan Leylim Nine gibi karakterler arasındaki ilişkiler, çatışmalar ve karşıtlıklar yaşanan tarihsel dönüşümün altını çizer.

Modernite öncesi kırsal Anadolu kültürü, 1960-1970 döneminde ön plana çıkan sol hareketler ve aradaki Cumhuriyetçi aydınlanmacı süreç, metinde birbirleriyle iç içe geçmiş, her biri kendi çapında idealist olan üç kutuplu bir tarihsel ayrıma dikkat çeker. Romanda hikâyesi anlatılan Emine ve onun üniversiteden arkadaşları, Cumhuriyet'in ideallerinin gerçek hayatta aksadığını görüp hayal kırıklığına uğradıkları noktada, yerlerine kendi ideallerini koyarak başka bir ideolojinin romantizmine kapılırlar. İnandıkları sol ideolojilerin

Harbiye, Yapı Endüstri Merkezi'ndeki ilk imza günü.

daha iyi bir seçenek olarak farklılık yaratacağına olan inançları, önceki neslin hatalarının yarattığı hayal kırıklığıyla birleşir. Bunun sonucunda da romanda bu iki kuşak arasında keskin bir karşıtlık oluşur.

Eser, baskıcı ve yıkıcı bir sistemin elinde ezilen, işkenceye uğrayan ve öldürülen 47'liler neslinin hikâyelerini çoğunlukla Emine'nin, yani devrimci gençliğin bakış açısından anlatır. Dönemin yazarları arasında oldukça yaygın olan bu yaklaşım, Berna Moran'ın da söz ettiği gibi, karakterleri "çaresiz" ve "edilgen" olarak verir.[1] O dönemde yaşanan ve *47'liler*'de hikâyesi anlatılan olaylar gerçektir. Ancak bu gerçekliğin veriliş üslubu ve tonu yer yer aşırı duygusal bir hal alır ve kuşağı romantize eder. Çok ciddi ve derin bir travmanın hikâyesini anlatmak elbette yazar için de ağır bir yüktür ve aslında metin bu yükün altında ezilmektedir. Gençlerin maruz kaldığı şiddet, hakkı verilerek anlatılmalıdır ki yaşananlar boşa gitmesin, unutulmasın. Yani, aslında roman üstünden söz konusu dönemin epik anlatısı yaratılmaya çalışılmaktadır. Beklentiler bu kadar büyük olunca da eserin edebi açıdan sınırları zorlanır.

Nitekim, romanda 47'liler neslini idealize etmek için karşısına konulan Cumhuriyetçi aydın tipi oldukça düşmanca çizilmiştir. Özellikle anne-kız ilişkisi üstünden kurulan aşırı dramatik anlatının dayandığı karşıtlıklar keskindir. Gerçekçilikleri su götürmez olan söz konusu bu karşıtlıklar, duygusal açıdan ajitasyona varacak şekilde verilerek Cumhuriyet neslinin iyice düşmanlaştırılmasına katkıda bulunur. Nüveyre ne kadar olumsuz çizilirse Emine o kadar idealleşmektedir.

Bu keskin karşıtlığın yarattığı ideolojik sorun yazının başında söz ettiğim *47'liler*'in bir değişen Türkiye romanı ve asıl sorunsalının marazlı bir Cumhuriyet modernleşmesi süreci olmasından kaynaklanmaktadır. Yüzeyde roman, '68 neslinin sol hareketinin hikâyesini anlatsa da, aslında Cumhuriyet aydınının modernleşme anlayışıyla hesaplaşmaktadır. Örneğin, kendini "irfan ordusunun bir neferi" olarak gören Nüveyre sıkça Erzurum'un "dağ"ına eğitimin ışığını getirdiğini iddia eder, ama aslında o "dağ" Nüveyre için bir sürgün yeridir. Karakter kendisini başkent Ankara gibi merkezlere layık görür. Ayrıca, Nüveyre güçlü ve modern bir Cumhuriyet kadını olmayı başarmış ama kızlarıyla olan iletişiminde

47'liler bir 12 Mart travması metni olmadan önce, Türkiye'deki Cumhuriyetçi modernleşmenin travmasının metnidir. Eser modernitenin travmasıyla baş etmeye çalışırken bir 12 Mart romanı olduğu gerçeği onun gölgesinde ve yüzeyde kalmaya mahkûmdur.

sınıfta kalmıştır. Varlığını mesleğine, daha doğrusu mesleki statüsüne adaması ve profesyonel konumu gereği duygusallık üstünde kurduğu aşırı kontrol aile içinde feminen olana ait alanda ciddi bir boşluk yaratır. Bu boşluğu başka bir şeyle dolduramayan büyük kızı Seçil çıkışı intihar etmekte bulurken, küçük kızı Emine eksikliğini duyduğu duygusal bağı annesinin sırtını döndüğü Anadolu kültürüyle ve insanlarıyla kuracaktır.

Nüveyre'nin temsil ettiği Cumhuriyetçi aydın tipi sadece, idealize edilmiş bir '68 nesli üstünden kurulan karşıtlıkla olumsuz olarak resmedilmez. Aynı zamanda modernite öncesi kırsal Anadolu kültürünün romantize edilmesiyle de benzer bir karşıtlık oluşturulur. Romanda özellikle Kiraz ve Leylim Nine karakterleri üstünden ifade bulan Anadolu kültürü, Emine için annesinden daha yakın ve onun dünyasından daha değerlidir. Leylim Nine'nin anlattığı öyküler aracılığıyla kafasında masallar dünyasına benzer bir Erzurum yaratan Emine'nin folk-romantik-epik-masal düzleminden, benzer şekilde epik-romantik-ütopik olan sol ideolojiye geçişi zor olmayacaktır. Ne de olsa bu iki gerçeklik özlerinde çok da farklı değildir. Bu açıdan bakıldığında Cumhuriyet modernleşmesi, romanı ve anlattığı tarihsel hikâyeyi ikiye böler ve sözü geçen travmayı tetikler.

Füruzan'ın romanı 12 Mart temsillerindeki ideolojik ve teknik sorunları nedeniyle Cemil Meriç ve Murat Belge gibi yazarlar tarafından eleştirilmiştir. Örneğin, Meriç romanın bir "kabus" olduğundan ve nesiller arası düşmanlığı körükleyerek yıkıcı olma riskini taşıdığından söz eder. Eleştirmene göre, *47'liler* ilerici bir görev üstlenerek iki nesil arasında bir köprü kurmalıdır.[2] Belge ise '68 neslinin temsilini ideolojik olarak yetersiz görür. Füruzan "insanları hayatın belli alanlarında" tanımakta ama "politik hayat içinde" kavrayamamakta-

dır. Sonuç olarak da "bilmediği bir konuyu yazarken öğrenmeye" çalışmaktadır.[3]

Bu yeniden okumanın bize kazandırdığı, belki de bu eleştirilere bir yanıttır. Roman bir 12 Mart metni olarak kendinden beklenenleri yerine getirememektedir. Ama bunun nedeni zaten onun 12 Mart romanı olarak görülmesinde yatmaktadır, çünkü *47'liler* bir 12 Mart travması metni olmadan önce, Türkiye'deki Cumhuriyetçi modernleşmenin travmasının metnidir. Eser modernitenin travmasıyla baş etmeye çalışırken bir 12 Mart romanı olduğu gerçeği onun gölgesinde ve yüzeyde kalmaya mahkûmdur. Bu durum tabii ki metnin sorunlarını ortadan kaldırmaz ama en azından söz konusu sorunların nedenlerini açıklar nitelikte olduğu söylenebilir. N

* Bu metin bir TÜBİTAK projesi kapsamında (Proje No: 109K517), Ege Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Sempozyumu'nda sunduğum bildiri temel alınarak yazılmıştır.

[1] Berna Moran, T*ürk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005, ss. 14-15.

[2] Cemil Meriç, "47'liler Yahut Bir Romanın Düşündürdükleri", http://www.cemilmeric.net/26.html

[3] Murat Belge, "12 Mart Romanları", *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998, s. 123.

Yüzyıllık Yalnızlık Üzerine

Yüzyıllık Yalnızlık ... hakkıyla, belki de Latin Amerika romanının en iyisi olduğunu iddia edebilir; böyle bir iddia yerinde olacaktır, çünkü Buendía ailesinin öyküsü açıkça, Bağımsızlık'tan bu yana kıta tarihçesi için, yeni sömürgeci dönem için bir metafordur.

Ian Johnston

Giriş

Bu derse bir soruyla başlamak ve ardından, bu soruya yanıt arayanın araştırmaktan hoşlanabileceği birkaç olası açıklama önermek istiyorum. Sanırım, hepimiz bu romanın hayranlık uyandıracak derecede zengin bir metin olduğunda hemfikiriz, bu yüzden bu roman hakkında son sözü söyleme gibi bir niyetim yok. Ama romandaki bazı örüntüleri inceleyerek, belki aydınlatıcı olabilecek birkaç gözlemin şekil almasına yardımcı olabiliriz.

Bu yüzden, romanı aşağıdaki aşamalar dahilinde ele almayı öneriyorum:

Öncelikle, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ı, kelimenin geleneksel anlamında, bir epik olarak düşünmek ve bu düşünceden hareketle yorumlayıcı bir sorunun çerçevesini çizmek istiyorum.

İkinci olarak, bu romanın yarattığı karmaşık etkilere bakmayı öneriyorum: Baştan sona, konuda ve karakterlerdeki dikkat çekici derecede enerji dolu ve eğlendirici yaratıcılığın altını çizen, trajik bir ironiyle kaynaşmış harikulade bir mizah anlayışı.

Üçüncü olarak, hesap kitapla, kısmen de olsa, bu karmaşık etkiler açısından, şu iki önemli yüze de bakma isteğindeyim: Romandaki ikili zaman anlayışı ve büyülü gerçekçilik biçemi.

Son olarak da tüm bunları yan yana koyup başta ortaya atılan soruya yöneleceğim. Bu romanın, anlattığı dünyanın toplumsal ve siyasi gerçeklerini gözler önüne sermede gerçekten, derinlikli ve önemli bir şeye sahip olduğunu ve Kuzey Amerikalıların bu temayı tam anlamıyla anlamasının zor olabileceğini anımsatmak isterim.

Bir Epik Olarak Yüzyıllık Yalnızlık

Bence burada, geleneksel edebi terimler açısından tam anlamıyla epik bir eseri ele alıyor olduğumuz açıktır: Bir halkın tarihçesindeki belli bir kültürel dönemi incelememiz için muazzam bir olanak sunan uzun, kurgusal bir öykü. Roman, bir yerleşim alanının, Macondo'nun kuruluşunun, gelişiminin ve yokoluşunun ve o kasabanın en önemli ailesi Buendíaların tarihi. Bu ikisinin tarihsel öyküsünü takip ederken, her büyük epik eserde olduğu gibi, insan uygarlığının belli bir döneminde, eşi benzeri olmayan bir grup insanın, hayatlarını nasıl düzenlediklerine dair bir resimle karşı karşıya getiririz (örneğin, tıpkı üstünde çalıştığımız öteki büyük epik *Odysseia*'da olduğu gibi).

Pek çok epik gibi, bu romanın da belli bir halkın tarihsel gerçekliğiyle bağlantıları var; bir Latin Amerika ülkesi olan Kolombiya'nın 19. yüzyılın başlarında (1810-1825) İspanya'dan bağımsız hale gelmesinden başlayarak gelişimi konu ediliyor. Romanda resmedilen, bitmeyecek gibi görünen iç savaş, doğrudan doğruya, Kolombiya'da 1885-1902 yılları arasındaki iç savaşlardan birine dayanmaktadır diye görülebilir, nitekim Albay Aureliano karakteri ile yazarın büyükbabasının, emrinde savaştığı General Rafael Uribe Uribe arasında pek çok benzerlik vardır. Uribe'in savaşı, romanda da yer alan, 1902'deki Neerlandia Antlaşması ile sona ermişti. 1900 ile 1928 yılları arasında Kolombiya'yı Boston'un birleşmiş Mahsul Toplama Şirketi devralmıştı. Ortaya çıkan işçi sorunu 7 Ekim 1928'de, 32.000 işçinin katıldığı toplu grevle sonuçlanmıştı. Bunun üstüne hükümet, işçilerle savaşmak üzere askeri birlikler gönderdi; 5 Aralık 1928'de Cienaga'da bir katliam yaşandı. Bu bilgilere ek olarak, romanı anlamamız açısından en önemli bilgiyse şu; yazarın ailesi ve kendisi de bu katliamın içindeydi. Daha sonra da tartışacağım gibi, bu nokta, epiğin siyasi duruşunun ne olabileceğinin anlaşılmasında kilit noktadır.

Tarihçeden söz ettim, ancak, bunu romanın değerini anlayabilmek için tarihi gerçekleri bilmek gerekir diye düşündüğümden değil, *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın da öteki pek çok

Vasco Szinetar ile (Caracas, 1982)

büyük epik, *Moby Dick*, *The Song of Roland*, *Savaş ve Barış* gibi, gerçek ya da hayal ürünü, belli bir halkın tarihinden temellendiğini açıkça göstermek için yaptım bunu.

Romanın bu epik niteliğini belirttikten sonra, ortaya atmak istediğim ilk soru şu: Bu roman yaşamın hangi niteliklerini övüyor? İncelememiz gereken toplumsal-siyasal görüşün doğası nedir? Halkı ve Macondo toplumunu yargılamaya nasıl yönlendiriliyoruz? Bu, iddia ediyorum ki birkaç eleştirmenin de belirttiği gibi, romanın, her okuru sormaya zorladığı epeyce açık bir soru:

"*Yüzyıllık Yalnızlık*'ın ... hakkıyla, belki de Latin Amerika romanları içinde en iyisi olduğunu iddia edilebilir; böyle bir iddia yerinde olacaktır, çünkü Buendía ailesinin öyküsü açıkça, Bağımsızlık'tan bu yana kıta tarihçesi için, yeni sömürgeci dönem için bir metafordur. Bunun ötesinde, inanıyorum ki, aynı zamanda Latin Amerika tarihine ilişkin mitlerin de üstünde bir öyküdür." (Martin, s. 97)

Ondan başka herhangi bir romancının, bir ülkenin sosyopolitik yapısı ile karakterlerinin davranışları arasındaki yakın ilişkiyi böylesine keskin, böylesine dosdoğru görmüş olabileceğine inanmıyorum. (Angle Rama, aktaran Martin, s. 107)

Peki, romanda anlatılan uygarlık deneyiminden çıkarmamız istenenler nelerdir?

Olası bir bilgi kaynağı olan yazar, romanında siyasi bir "mesaj" var mı yok mu tartışmasına girmeyi reddederek bu konuda inatla sessiz kalmıştır. Bu kültürle bağları yeterince açıktır, çünkü ömrünün ilk sekiz yılını Aracataca'da, "Kolombiya kıyılarına çok uzak olmayan, muz kokulu kasabada" geçirmiştir. Ancak, açıklamalara göre, "O zamandan bu yana başına ilgi çekici hiçbir şey gelmedi." "Gerçeklerle üzülmeyeyim diye büyükannem bana fanteziler uydururdu, diye bir hikâye de anlatır." (James, s. 66) Bu ikinci yoruma daha sonra döneceğiz. Romanın konusu üstünde ısrar edildiğinde Márquez, gerçekten, ensest hakkında bir roman yazmak istediğini de söylemişti.

Kimi okur, romanda hatırı sayılır derecede siyasi anlam gördüyse de bu siyasi "mesaj"ın ne olduğuna dair bir uzlaşıya varamadılar. Çünkü roman, birbirleriyle çelişiyor olsalar da her türden siyasi yorumu kendine hayran etmiştir. Bir yazar, haklı gerekçelerle, bu romanda her tür siyasi bakışı destekleyen bir şey olduğuna işaret etmişti: "[Romanın] cazibesi tüm ideolojileri cezbeder: Solcular, onun toplumsal mücadeleleri ve emperyalizm portrelerini ele alışını beğenir; muhafazakârlar, bu mücadelelerin suiistimal edilişleri ve/veya başarısızlıkları ve ailenin ayakta kalan, destekleyici rolüyle yüreklendirilir; nihilistler ve tevekkül içinde olanlar bedbinliklerinin teyit edildiğini görürler; apolitik hazcılarsa anlatılan seks ve kabadayılık taslama öyküleriyle avutulurlar." (Bell-Villada, s. 93)

Bunlara bir de romandaki top-

Bir yandan bu roman harikulade eğlendirici bir mizaha sahip, hiç beklenmedik, nefis olaylar ve karakterlerle dolu; bu yüzden de sıra dışı coşku verici bir deneyim onu okumak. Öbür yandan, bence bu romanın insanın içine işleyen yanı, güçlü ironi anlayışı, hâkim olan hüznün alttan alta kuvvetli bir şekilde verilmesi ve trajik bir çaresizlik duygusu.

lumsal-siyasal temaları görmeyi reddeden ve suya sabuna dokunmadan okunduğu için bu kitabı seven okurları da ekleyebiliriz. Her ne kadar ben daha geniş çıkarımlar yapılabileceğini iddia etmek istesem de *Yüzyıllık Yalnızlık* kesinlikle harikulade ve popüler bir metindir, tarihi köklerinden ya da siyasal çıkarımlarından bihaber olanlar bile bu metinden keyif alabilir. Latin Amerika dışında da olay yaratmasının, bu kadar popüler olmasının asıl nedeni şu da olabilir: "Bu kitap Latin Amerika yayıncılık tarihinin ilk gerçek uluslararası çoksatarıdır" (Martin, s. 98), çünkü yazar bu kitabıyla 1982 Nobel Edebiyat Ödülü'nü almıştı.

Romandaki Büyülü Gerçekçilik

Ortaya attığım soruya, bu roman eğer bir şeyi övüyorsa, o nedir sorusuna yanıtımı açıklayıp romanın iki açık gerçeğine değinmek ve ardından bu iki gerçeği temel alıp birkaç olası yorumu yapılandırarak devam etmek istiyorum. Bu yorumları sunarken, romanı okuma deneyimim karşısında, bu merak ve heves uyandırıcı deneyim karşısında dürüst kalmaya çabalıyorum. Bir yandan bu roman harikulade eğlendirici bir mizaha sahip, hiç beklenmedik, nefis olaylar ve karakterlerle dolu; bu yüzden de olağanüstü coşku verici bir deneyim onu okumak. Öbür yandan, bence bu romanın insanın içine işleyen yanı; güçlü ironi anlayışı, hâkim olan hüznün alttan alta kuvvetli bir şekilde verilmesi ve trajik bir çaresizlik duygusu. Yazımın devamında, bu duygusal karşılıkları romanda öne çıktıları yerlerle eşleştirmeye çalışmak istiyorum.

Sanırım burada öncelikle, romanın karakterlerinin ve olaylarının çiziminde, bu sıra dışı insanlar ve ilginç olaylarda, hayranlık uyandıracak kadar yaratıcı hayal gücünü gözlemlememiz gerekir. Roman, hayrete düşüren ve keyif veren yanını hiç kaybetmiyor. Romanda, kimle karşılaşırsak karşılaşalım, hemen ondan umulmadık bir şey beklemeyi öğreniveririz; rengârenk, özgün bir şey – kelebek sürüsü gibi güzeli anımsatan anlardan çikolatayı büyüyle havaya kaldıran papaz gibi satirik anlara, osuruğu evdeki çiçekleri öldürecek kadar kuvvetli olan ya da bira şişelerini penisinin üstünde dengede tutmaya çalışarak evde dolaşıp duran karakterler gibi açık saçık, eğlenceli seksin erotik sahnelerine kadar. Buradaki mizah gücü, namını hak ediyor. Karakterler, romanın büyük bir bölümünde iki boyutlu olabilir ve kimileriyle yalnızca bir iki sayfada karşılaşabiliriz, ancak, romanın dünyasında baştan sona bir canlılık ve hayret duygusu vardır; bu öykünün yazılmasındaki zorluk da işte buradadır.

Bu üstünlüğün önemli bir bölümü biçemden kaynaklanmaktadır; "büyülü gerçekçilik", geleneksel natüralist kurgu anlayışımızı ortadan kaldırır. Macondo dünyasında apaçık büyülü olan bir şeyler vardır; bu durum, gerçek coğrafi yer kadar, hatta ondan da çok, zihinsel bir durumdur. (Var olan fiziki görünüm hakkında çok az şey öğreniriz örneğin.) Bir kez içine girince de yazarın hayal gücünün bize sunduğu her ne varsa onlarla karşılaşmaya hazırızdır.

["Büyülü gerçekçilik" terimi Alman sanat eleştirmeni Franz Roh tarafından, 1925 yılında, "gerçekliğe büyülü bir bakış"ı tanımlamak için icat edilmiştir. "Roh'a göre bu, post-ekspresyonist resim ile (1920-1925) eşanlamlıydı, çünkü günlük hayatın gerçekliği içinde saklı duran gizemli unsurları gözler önüne seriyordu. Büyülü gerçekçilik, insanın, gerçek dünyanın harikalarından önceki hayretini ifade etmişti."(Williams, s. 77)]

Romanın başından sonuna dek fantastik olanla olguların birbirine harmanlanması okuru tam sınırda ve hep hayal gücüne dayalı bir beklenti içinde tutuyor, özellikle, hayalleri ardı arkasına hüsrana uğrayan Buendía erkeklerinin öyküsündeki, sürekli eğlence, yenilik ve keyif kaynağı olan entrikalar söz konusu olduğunda.

Romanın bu niteliği okuyan herkesin anlayacağı kadar açıktır, bu yüzden burada bunu tartışma niyetinde değilim. Psikolojik natüralizme düşkün kimi okurlar, fantezinin kurgunun hayali dünyasıyla daha "gerçekçi" bir bağlantı kurma taleplerine engel olduğu sonucuna pekâlâ varabilirler. Bu dersin sonuna doğru sözünü edeceğim gibi, yine de fantezi ile gerçeklik arasında bence önemli bir bağ var; yani iki apayrı unsur değiller. Aslında bu romanın özellikle önemli olan noktası, burada resmedilen uygarlığın pek çok açıdan yaşamın gerçekliği ile fanteziyi sık sık karşı karşıya getirmesi; çünkü bu uygarlık, yaşamı tarihi bir olay olmaktan çok, bir fantezi olarak yaşıyor. Ama bu konuya sonra devam edeceğim.

Yukarıda da söz ettiğim gibi, tüm bu keyfin yanında, yine de altta yatan güçlü bir ironi, hüzün, öfke ve trajik alınyazısı karışımı hissediyo-

rum. Çünkü bu, bir kasabanın ve bir ailenin başarısızlığının öyküsüdür, çünkü tüm o harikulade canlılıkları nihayetinde ve geri döndürülemez bir biçimde yeryüzünden silinmiştir. Tüm bu keyif dolu fantezinin ortasında şiddet, zulüm ve keder var – her bir karakterin önünde sonunda içine düştüğü "yalnızlık"ın ana malzemesi. Bu, kendini okurun romandan çokça aldığı mizahi keyfin güçlü bir niteliği olarak yapılandırıyor.

Sanırım böyle nitelikleri kendi toplumlarında hissetmeyen bizden birilerinin muhtemelen yapacağı gibi, şiddet ve kederi aşırı duygusallıkla karşılamamak önemli. Bu romanda hüzün, başarısızlık, derin keder ve ansızın yıkan akıldışı ve açıklama kabul etmez şiddet hep var. Ve biz romanı nasıl yorumlarsak yorumlayalım, bunları tastamam hesaba katmalıyız, ciddi ironik niteliklerden uzak durup mizahi yaratıcılıkların ya da fantezinin tadını çıkaralım diye bunları küçümsememeliyiz.

Doğrusal Tarih Olarak Romanda Zaman

Bu ikili karşılığı keşfetmeyi sürdürerek romanın çok belirgin bir özelliğine işaret etmek istiyorum; doğrusal ve döngüsel olmak üzere iki zaman duygusuyla işleyiş. Bu iki duygu arasındaki etkileşimler romanın en önemli etkilerinden birkaçını yaratıyor.

Önce, Macondo kasabasının tarihçesinde güçlü bir doğrusal gelişim duygusu olduğunu görüyoruz. Kasabanın öyküsünü, kuruluşundan çeşitli evrelerden geçerek modern bir kasabaya dönüşmesine, çöküşüne ve nihai ve geri dönüşü olmayan yokoluşuna kadar takip ederiz. Genel olarak, kasabanın doğrusal tarihçesi dört kısma ayrışır: Ütopyacı masumiyet ve toplumsal uyum, burada Macondo cennet gibidir, sakinleri o kadar masumdur ki kimse ölmemiştir ve şeylere isim bile vermemişlerdir, dünya "o kadar yenidir ki pek çok şeyin ismi yoktur ve onları kastetmek için göstermek gerekmektedir" (bölüm 11). Bu kısım, kitabın ilk beş bölümünü kapsar. Sonra öykü, birkaç iç savaşta ve devrimdeki askeri çatışmalara (bölüm 6-9), ardından ekonomik refaha ve manevi çöküşe (bölüm 10-15), sonunda da yıkılış ve fiziksel yokoluşa yöneliyor. (bölüm 16-20)

Metin, çoğu bölümünde, doğrusal zaman duygusunu takip eder şekilde sunulur bize, böylece bu doğrusal öykünün kabaca neresinde olduğumuzu hep biliriz. Bir de cereyan eden birkaç "istila"nın doğasından dolayı biliriz bunu. Sıklıkla yabancılar son teknolojiyi ya da bürokrasiyi getirerek gelirler: Çingeneler, hükümet görevlileri, papazlar, çeşitli askeri güçler, her yerde hazır ve nazır olan avukatlar, demiryolları, Amerikalı kapitalistler, bisikletleri ve uçak tutkularıyla Avrupalılar vb.

Bu istilaları, kasabanın kontrol edemediği ve apansız gelen olaylar olarak tekrar tekrar yaşarız. Ve çoğu durumda halkın hemen nasıl tepki vereceği konusunda bir anlayışı yoktur. Şahit olduğumuz tepkiler, José Arcadio'nun çingenelere yanıtından vatandaşların telefona ve sinemalara tepkisine kadar, çoğu kez hayrete düşürecek derecede eksantrik ve önceden kestirilemezdir, ama Macondo dünyasında değişmez bir özelliğe işaret ederler: Halkın yabancı istilalarıyla başa çıkamayacak kadar güçsüz oluşu.

Macondo'nun başlangıçta neredeyse kazara kurulduğu sonucuna varırsınız. Buendía seferinin durmaya karar verdiği yerde oluşuvermiş gibidir. Orada durmalarının belirli bir nedeni yoktur ve birkaç doğal engelin arasında oldukları dışında kimse nerede oldukları hakkında kesin bir bilgiye sahip değildir, tek bildikleri, uygarlıkla tüm bağlarının kesik olduğudur. Böylelikle bulurlar Macondo'yu, aynalar ve seraplar şehrini, masum ve köylü bir topluluğu, tarih duygusu ya da belirli bir orada olma nedeni olmayan topluluğu. Bu, geçmişinden kaçma yolları arayan, ama haddini aşan hayalleri yüzünden âciz kalan José Arcadio'nun topluluk için siyasi bir gelecek yaratma yolundaki hayali heveslerinin bir ifadesidir.

Buendía ailesinin gelişimi de bir anlamda bu doğrusal zaman duygusunun altını çizmektedir, çünkü biraz, parçası oldukları tarihsel dönemi simgeleyen bir dizi şahsiyet ortaya koyarlar. Baba José Arcadio bir anlamda, pek çok ilgi alanı olan ve tutkulara, çabalara önderlik eden bir Rönesans adamıdır; oğlu Aureliano iç savaşlara katılan büyük bir askeri lider olur; sırası gelince de onun yerini girişimci bir çiftçi burjuvası, bir aile adamı olan Aureliano Segundo ve Amerikalı kapitalistler için çalışan, radikal işçi örgütleyicisi olan ikizi José Arcadio Segundo alır. Böyle devam eder. Yani kuşaktan kuşağa ilerledikçe güçlü bir doğrusal kuvvet hissederiz; bu, çoğunlukla dışarıdan dayatılır, Macondo'daki olaylara yön verir.

Döngüsel Tarih Olarak Zaman

Ama tüm bu güçlü doğrusal tarih anlayışının yanında, Macondo halkının bu doğrusal gidişe tepkisi, özellikle Buendía ailesinin tepkisi ikinci

Sıklıkla yabancılar son teknolojiyi ya da bürokrasiyi getirerek gelirler: Çingeneler, hükümet görevlileri, papazlar, çeşitli askeri güçler, her yerde hazır ve nazır olan avukatlar, demiryolları, Amerikalı kapitalistler, bisikletleri ve uçak tutkularıyla Avrupalılar vb.

Fantezi bu halkın, özellikle erkeklerin, kendi tarihlerini tecrübe etme şeklinin en önemli parçasıdır ve böyle bir fantezi, bu tür projelerin maruz kaldığı dış istilalara ya da zamanın etkilerine rakip olamayacağından, tüm fantezileri başarısızlığa mahkûm.

bir zaman duygusu yaratır: Neredeyse saplantılı olarak döngüsel tarih. Çünkü asıl meşguliyetlerindeki, kişiliklerindeki görünür değişiklikler daha önceki kuşağın yaşantılarını tekrar eder durur.

Bu saplantılı tekrar, kader diye algılanır. Kişinin bir kez adı konuldu mu artık, hayatının başlıca özellikleri belirlenmiş demektir ve o kişi, atalarının hayatındaki olayları tekrar etmeye mahkûmdur. Ursula'nın belirttiği gibi:

"Aurelianolar içekapanık ama aklı başında kişilerken, José Arcadiolar atılgan ve girişimci ama trajik bir biçimde damgalanmış kişilerdir."

Ölümleri bile âdeta buna göre takdir edilmiştir. José Arcadiolar cinayete ya da bir hastalığa kurban giderken, üç Aureliano da gözleri açık ve akli melekeleri yerinde olarak ölür. Hepsi de kendilerine dayattıkları onlarca yıl sürebilecek bir yalnızlık sürgününe dayanamayarak ölür.

Bu tekrar duygusu dolayısıyla, cinsel kahramanlıkların ve hayali planların durmadan sunduğu mizahi enerji "muhtemelen yararsız önceki aksiyonların kaçınılmaz tekrarı"ndan kaynaklanan ironiyle baltalanır hep (Williams, s. 80); kitaptaki en önemli imgelerden biri de bunu belirtir:

"Bir Buendía'nın yüreğinde [Pilar Ternera'nın] idrak edemeyeceği hiçbir sır yoktu, çünkü yüzyıllık kartlar ve deneyimler ona ailenin tarihçesinin bir önlenemez tekrarlar makinesi, sanki ilerlemek ve dingilin çare bulunmaz yıpranışı olmasa ebediyen dönüp duracak olan bir tekerlek olduğunu öğretmişti."

Bu tekerleğin genellikle düzensiz döndüğünü izlemekten büyük keyif alırız, ama dingilin yıprandığının ve er geç kırılıvereceğinin de gitgide daha çok farkına varırız.

Bunu söylemenin başka bir yolu da belki Macondo halkının ve Buendíaların çoğunlukla hayat dolu ve hayret verici bir bugünlerinin olduğunu, ama hayatlarının er ya da geç anlamını yitireceğini, çünkü kendi tarihlerinin kontrolünü ele geçirmekten âciz olduklarını görmektir. Nostalji olarak bildikleri dışında geçmişlerinin büyük bir bölümünü bilmezler, eğer halihazırda etkin durumdaysalar saplantı içindedirler ve gelecekleri yoktur.

Buendíalar: Erkekler ve Kadınlar

Romanda önde gelen ailenin karakterleri şematik olarak düzenlenmiş gibidir (José Arcadiolar ve Aurelianolar olarak). Bu roman, başlıca ilgi alanının belli başlı karakterlerin içsel dramlarından kaynaklanan o psikolojik romanlardan biri (mesela Virginia Woolf'un kitapları gibi) değildir. Biz burada çoğunlukla, belirli tematik noktalar oluşturmak üzere düzenlenmiş iki boyutlu mizahi icatları ele almaktayız.

Erkekler, gördüğüm kadarıyla, kendi hayatlarını saplantılı bir şekilde tekrarlamalarıyla tanımlanmış. Hayret verici bir enerji ve zekâyla dolular, tutkulu projelerini ya da ateşli cinselliklerini harekete geçiren de bu, uzun soluklu bir başarıyı kavramaktan âcizler ve daha önceki projelerine yöneltilen aşırı öfke karşısında boyun eğmiş durumdalar ya da hayatları, zorla hayatlarına girmeye devam eden akıldışı bir şiddete uğramış durumda.

Kadınlar da tiplere ayrılma eğilimde. Ursulaların sağduyulu enerjisi ve azmi, kurucu kadının özellikle katı, ahenksiz anaerkil iradesi, aile dışından daima erotik kişilerle karşı karşıya gelmiş durumdadır: Pilar Ternera ve Petra Cotes. Remediolar denen bu kadınlar hiç olgunlaşmaz, ya genç ölürler ya da ortadan kaybolurlar.

Kadınlar çoğunlukla gündelik gerçekliğe sıkı sıkıya bağlı, erkekler kadar saplantılıdır, ama bu saplantı gündelik hayatın rutin işlerinedir. Ursula hayatı boyunca ensest tabusuna karşı savaşır ve Fernanda da hayatını, kural tanımaz bir eve yüce İspanyol Katolikliğinin katı emirlerini kabul ettirmeye adamıştır. Spekülatif şeylerle hiç ilgilenmezler. Hayatlarının merkezi ev ya da erotik ilişkilerdir. Açıkça ifade edersek, bu romanda erkeklerin gerçeklik ilkesinin yokluğundan mustarip, kadınlarınsa bu gerçekliğin içine gömülmüş olduğunu gözlemleyebiliriz.

Güçsüz ve istikrarsız erkeklerin imkânsız hülyaları ile kadınların ayakları yere basan, eve bağlı düzeni ve istikrarı arasında bir orta nokta bulmaya yarayacak becerileri eksik gibidir. Ve bu becerisizlik burada hem erkeklerin hem de kadınların yokluğunu çektiği şeyin ne olduğunu gösterir bize; yaşadıkları ve kendi tarihsel kaderlerini biraz olsun kontrol edecekleri daha geniş, gelişen dünyaya ayak uydurma becerisi. Macondo'nun sakinleri gibi onlar da seraplar şehrinin illüzyonlarının kurbanıdır ve yaşarken diktikleri kişisel yapılarının da hepsi başarısız olur ve onları zalim, süregiden bir yalnızlığın içine iter.

Bu anlayışa göre, romandaki "büyülü gerçekçilik", natüralizmden bıkmış Kuzey Amerikalı okurları tavlamaya yarayan biçemsel bir araçtan çok daha fazla bir şey. Fantezi bu halkın, özellikle erkeklerin, kendi tarihlerini tecrübe etme şeklinin en önemli parçasıdır ve böyle bir fantezi, bu tür projelerin maruz kaldığı dış istilalara ya da zamanın etkilerine

Vasco Szinetar ile (Cartagena, 2010)

rakip olamayacağından, tüm fantezileri başarısızlığa mahkûm. Hatta bu, Márquez'in, halkını anlattığı bu epik romanda (tabir yerindeyse) "övdüğü" başlıca noktalardan biridir.

Peki roman Latin Amerika hakkında ne söylüyor?

Kuzey Amerikalılar gibi biz de bir kadere meydan okuma meselesi olarak (kişisel ve ulusal) kendi tarihimizi düşünmeye daha çok alışkınız: Canımızın sorumluluğunu alabileceğimiz, planladığımız hayatı kurabileceğimiz ve devam ettirebileceğimizden eminizdir; böylece, içine doğduğumuz dünya yaşadığımız dünyaya dönüşecektir. Ülkemizin ve çoğunlukla ailelerimizin tarihçesi muteber hayat tercihi örnekleriyle doludur. Anlam dolu bir yön ve bizi oraya yöneltecek ortamlar olduğu konusunda hissettiğimiz güçlü duygudan emin olarak yapmışızdır bu tercihleri.

Ancak, Márquez'i yorumlayanların çoğunun da belirttiği gibi, Latin Amerika'da durum böyle olmayabilir, onların kültüründe, "... akıldan çıkmayan bir tema. .... Latin Amerikalıların bildik ve süregiden meselesi: Çok da gerçek bir halk olmadıkları, dünyalarının tamamen gerçek bir dünya olmadığı korkusu. Bu, metafiziksel ya da epistemolojik bir sorun değil, Kafka'nın ya da Beckett'in Avrupalı ıstırabı da değil ve hızla değişen toplumsal ve fiziksel manzarayla yüzleşen Kuzey Amerikalıların rahatsızlığı da değil. Bu, eski ve mahrem bir duygu; bir oyuncunun bitmek bilmez kariyeriyle yıpranması, bu başımıza gelenler gerçekten başımıza gelmiş olamaz, her şey doğru olamayacak kadar çok fantastik ya da çok zalim, tarih göründüğü gibi bir farstan ibaret olamaz, gündelik hayat yalnızca, toz ve böceklerle birlikte kaybedilen bir mücadele olamaz, bu hastalık, içki, tören, keder ve ani ölüm döngüsü var olan tek şey olamaz diyen bir duygu." (Wood, s. 37)

Bu noktanın, tarihin zalim bir fars olduğu duygusunun, fantezi olarak yaşanıp hemen unutulduğunun üstünde durmak gerekir, çünkü Márquez'in bu romanı yazarkenki başlıca amaçlarından biri pekâlâ okurlarını güçlü bir "böyle bir tutumun trajik yararsızlığı" duygusuyla baş başa bırakmak olabilir. Hatırlamalı, Macondo faslını kapatmalı ve kendimize yeni bir tarih inşa etmeye başlamalıyız.

Eğer bu tutum size çok ciddi ve kavranması zor geliyorsa, şunu hatırlamakta yarar var; geçen hafta sonu Buenos Aires'te Plaza de Mayo Anneleri hâlâ yetkililerden 1970'lerde Arjantin'de keyfen işkence edilen ve öldürülen binlerce kişi hakkında bir açıklama bekliyordu. Bu insanlar –"kayıplara karışanlar" deniyor bunlara– öyle görünüyor ki, olan biten hakkında bir açıklama yapılmaksızın uzun zamandır ortada yoklar. Ölmüş olduklarına itiraz edecek çok az kişi çıkar. Nasıl ya da neden öldürüldüğü, bazı davalarda da öldürülüp öldürülmediği hâlâ inceleme al-

tındadır. Bu gibi olayları göz önüne aldığımızda, Márquez'in "büyülü gerçekçilik"le yazılmış sayfalarında yer alanların, birçok yerde karşımıza çıkan, gazetelerde hâlâ basılan, örneğin *Globe and Mail*'in ön sayfasında resmedilen zalimce öldürme fantezileri ile bunların unutulması gerçeğinden pek de uzak olmadığı sonucuna varabiliriz. (bkz. *Globe and Mail*, 25 Mart 1995 Cumartesi, A1 baskısı)

Marksist eleştirmenler de "toplumu yöneten kurallar yönetici sınıf tarafından konulduğu sürece kendi kaderlerini tayin edemeyen bu yerler böyle akılcı temel ilkelerden yoksun yaşarlar" diye ısrar edip tarihin bir fantezi olarak tecrübe edildiği üstünde durmuşlardır. Bu yüzden, iddia ederler ki, Márquez'in romanı hayat bir rüyadır demiyor, daha çok "aşağı yukarı beş yüz yıllık bir sömürgecilik tarafından gerçekdışılık ve sahtelik dayatılmış" Latin Amerika hayatı bir rüyadır diyor "ve bir rüya, kalıcı bir kâbus halini aldığında artık uyanma vakti gelmiş demektir." (Martin, s. 104)

Boş eylemlerin sonu gelmez tekrarı, toplumsal ve ekonomik canlılığı olmayan bir kapitalist toplum için idol üreten bir cevherdir. Bu anlayışla, albayın sonu gelmez çatışmaları, onun küçük altın balığı tekrar tekrar yaratmasıyla aynı şeydir: İkisi de eylem olsun diye bir eylem paradigması sunarlar (ya da üretim olsun diye üretim, hiç kâr getirmeden) [oğul sahibi oluşunun da bu tarz bir "üretim" olduğuna dikkat ediniz]. Macondo, ülkesindeki siyasi ve ekonomik süreçlerde asla sahici bir katılımcı olarak görev almaz. Her zaman en iyi yaptığı iş kenarda kalmaktır. Hatta metinde anlatıldığına göre, Macondo'da kendi idari konumunu kurduktan sonra bile, Moscote "göstermelik" bir otoriteden başka bir şey değildir. Ulusal politika, Macondo hayatının bütünleyici bir parçası olmaktan çok, kargaşa ve karışıklık üretir. Evlerinin badanasını bir liberallerin, bir muhafazakârların rengine göre yapıp tekrar tekrar boyadıktan sonra nihayet, Macondo sakinleri ne olduğu bilinmez renkte evlere sahip olur; bu aslında, iki geleneksel partinin de başarısızlığının bir simgesidir. (Williams, s. 85)

Aynı noktayı Gerald Martin de vurgulamıştır:

"*Yüzyıllık Yalnızlık* romanında hiçbir şey halkın beklediği gibi olmaz; her şey onları şaşırtır; hepsi başarısızlığa mahkûm olur; hepsi hüsrana uğrar; başkalarıyla uzun süreli bir ortaklık kurmayı başaran azdır ve çoğunluk bunu hiçbir zaman başaramaz. Eylemlerin çoğu –ilk bakışta romanın bütününün yapısı gibi– döngüseldir …. Denizi ekip biçenler, kendi hayatlarına amaç bulamamışlardır, verimli olmayı başaramazlar, kaderlerinin kısırdöngüsünü kıramazlar. Kısacası kendi tarihlerini kendileri yapamazlar …. Bunun olası tek açıklaması, kendi hayatlarını bir başkasının değerleri adına yaşadıkları olacaktır. Çünkü yalnızlık (araştırmayla beraber) Latin Amerika tarihinin ana temasıdır: Boş bir kıtada terk edilmişlerdir, çok büyük bir kültürel boşluk içindedirler, asıl yuvalarından binlerce mil uzakta ıssız bir adaya bırakılmışlardır. 16. yüzyıl İspanyası'nda tasarlanan …. karakterler 18. yüzyıl sonu Aydınlanma döneminde uyanırlar …. ama inşa etmedikleri bir dünyaya ayak uydurmaktan âcizdirler. Romanın hayali yüzyılı boyunca, dışarıdan (çingeneler) tek tük ve parça parça baskılar gelir, bunlar da Bağımsızlık dönemindeki baskıların 1960 başlarına uzantılarıdır …. Bu anlatılanların ışığında roman, 'büyülü' gerçekliktense sömürgeci tarihin bireysel ilişkiler üstündeki genel etkisiyle daha çok ilgili gibidir: çünkü temalar döngüsellik, akıldışılık, kadercilik, izolasyon, batıl inanç, fanatizm, çöküş ve şiddettir. Bu konuların, içsel mi, yoksa tarih tarafından üretilmiş mi olduğu konusundaki karar, felsefi ya da bilimsel bir tespit olduğu kadar siyasi bir karardır da." (Martin, s. 106)

Baba José Arcadio Buendía'nın hayatına kısaca bakacak olursak, metnin ritmi içinde gözler önüne serilen bu temel noktaları görebiliriz. Onun öyküsü bir akraba evliliği yapmasıyla başlar, erotik tutkuları ve maço gururu bu öyküyü ani ve gaddarca bir cinayete götürür. Bu, onu ve karısını daha içerilere taşınmaya iter. Macondo'yu bulurlar, belirttiğim gibi, az çok kazara bulmuşlardır burayı.

Büyük bir enerji, hırs, yetenek ve hayal sahibi bir adamdır ve önceleri çabaları kayda değerdir. Bilgi, özellikle de bir marifet elde etmek ve ondan yararlanmak ister, çünkü onu coğrafi mahpusluğundan ve kasabanın büyüye bağımlılığından bu kurtaracaktır.

Ancak, José Arcadio büyüyü bilgiden ayırmaktan âcizdir. Coğrafya hakkında da hiçbir şey bilmez ve sekstantı, pusulası ve haritaları olsa bile kaybolur, onları çevreleyen doğa onu alt eder. Hayal gücü her zaman elindeki işin önünde koşmaktadır. Bu yüzden sürekli yenik düşer. İstekleri ve yetenekleri muazzamdır, ancak bunları kendi durumunun gerçekliği doğrultusunda yönetmekten âcizdir.

Bu yüzden, atalarının pek çoğu gibi o da sonunda kendini bırakır: "Hiçbir yere varacağımız yok …. Marifetle bir yarar elde edemeden burada çürüyüp gideceğiz." Ataları da aynı zorluk içindedir ve bu yüzden hepsi de nihayetinde nostaljinin gücüne, hiçbir zaman tam olarak anlayamadıkları kendi tarihsel gerçekliklerini gözden çıkarmaya dayanamazlar. Başarısızlıklarıyla içlerine kapanarak baş ederler. Bu teslimiyet, bir yorumcunun da belirttiği gibi, kilit karardır, çünkü "Buendíaları bilimden uzak bir hayata, nesnel gerçekler ile isteklere yönelik öznel planlarının arasında kesin bir ayrım yapamayacakları bir zihin durumuna mahkûm etmiştir." (Williamson, s.

Eğer *Odysseia* gibi en iyi komedilerin büyük hayali amaçları, William Faulkner'ın Nobel ödül töreni konuşmasındaki sözleriyle, insanoğlunun yeteneklerini yalnızca yaşamını sürdürmesi için değil, onları yaygınlaştırmak için de övmekse, o zaman pekâlâ *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın mizahi amacı da komedinin tümden eğitimle oluşabilecek etkilerinin insanlara ulaştığından emin olmamızı sağlamak olabilir.

49). Bu, onu zamanının hakkından gelmek konusunda da âciz bırakır, tarihsel hareketsizlik içine saplanıp kalmıştır. Başlangıçta hatıraları aklından çıkaramaz olur (özellikle, karısı hakkında tutuştukları kavgada öldürdüğü Prudencio Aguilar'ı) ve sonunda laboratuvarını mahvedip kendini deli divane bir nostaljiye bırakır (tıpkı albayın daha sonra aynı nedenle devrimi mahvetmesi gibi). Sonuçta, tarihi gözden çıkararak ve belirsiz bir memlekete yerleşerek hayatındaki zorlukların hakkından gelir; tarihin değil ama nostaljik yalnızlığın, dünyada gerçek olan ne varsa hepsine tümden yabancı olduğundan, onu bir ağaca bile bağlayabilecek olan "büyülü" gerçekliğin hakkından gelir.

Bu örüntü, romanda defalarca tekrarlanır, özellikle erkekler söz konusu olduğunda. Erkekler gençken bir şeyler başarmak için çabalarlar, ama hüsrana uğrayıp içlerine kapanırlar. Halihazırdaki şartların fiilen hakkından gelmekten âciz olduklarından, sonunda hüsran içinde bir yalnızlığı seçerler:

"Macondo'daki ve Buendíaların çevresindeki birbaşınalık, daha iyi iletişimle ya da daha fazla arkadaşla halledilebilecek rastlantısal bir durum değildir, her erkeğin başından geçen bir aşama olan, varoluşçuların metafiziksel birbaşınalığı da değildir. Bu birbaşınalık âdeta onlara özel bir meslek; kalıtımla devraldıkları bir karakter şekli elbet; ancak, seçtikleri de bir meslek, kaçınılmaz gibi görünen ama rahatlıkla devredilebilen bir kötü kader. Kendi yalnızlıklarını arayıp bulur Buendíalar, sanki bu onların kefeniymiş gibi kendilerini yalnızlığın içine yerleştirirler. Sonuçta, artık onlar da gerçekdışılığın bir simgesine dönüşüverirler…" (Wood, s. 40)

Ursula, ailenin koruyucusu ve evin değişmez varlığı olduğu kadar bu yararsız benlik idamesine katkıda bulunan bir değer sistemini cisimleştirir. Ailesinin onuru ve ensestten sakınma konusunda karşı konulmaz derecede özen gösterir. Tüm bu özene rağmen ne yazık ki ensest hep vardır. Ailede, karşılıklı sevgiyle değil, vekillerle –karısı ya da başka birisi yerine geçebilecek bir ortakla (özellikle Pilar Ternera ile)– çocuk yapılmaktadır.

"Hakiki arzular meşru evlatlarla ödüllendirilmez; bir hüküm gibi, çocukları, arzulanmayan karılar ya da aile ilişkisine duyulan itiraf edilmemiş bir arzunun yerine getirilmesi için vekaleten kullanılan kadınlar doğurur." (Williamson, s. 51)

Sonuç çok sıra dışı bir biçimde dallanıp budaklanmış bir soyağacıdır, ki bu da gerçekten bu kadar yakın akraba olduklarını bilmeden ensest ilişkide bulunmayı mümkün kılan ikinci finale izin verir. Bu anlayışla, Buendíaların son kuşağının, kendi yakın tarihlerinden bu kadar habersiz olduklarını gösterir. Birbirleriyle ilişkilerinde konumlarının ne olduğunu bilmezler ve bu yüzden her zaman toplumun ve yuvanın sınırlarında bekleyen doğanın (karıncaların) yıkıcı gücü için onları kolay bir av haline düşüren tutkulu, akıldışı, erotik arzulara karşı duracak hiçbir şeyleri yoktur.

Romanın Sonu

Bu anlayışı, olası bir yorum gibi almamız, bize romanın merak uyandırıcı sonunu, ailenin ve toplumun yazgılı olduğu yıkımı anlama fırsatı sunar. Burada üstüne yorum yapmak istediğim iki önemli konu var.

İlki şu; toplum, birisi Melquíades'in elyazmalarının şifresini tamamen çözer çözmez, yani Macondo tarihçesini tamamen anlar anlamaz son bulmaya yazgılıdır. Çünkü kendisini yalnızlığa bu kadar mahkûm etmiş bir toplum ve bir aile, başarısızlığa ve asla tekrarlanmamaya yazgılı bir girişime bağlanmıştır:

"… çünkü Aureliano Babilonia'nın parşömenlerin şifresini çözmeyi bitirdiği o kusursuz anda, aynalar (ya da seraplar) şehrinin bir rüzgârla erkeklerin belleğinden uçuvereceği ve uzaklara savrulacağı öngörülüyordu ve bu parşömenlerde yazılı olan hiçbir şey ezelden ebede katiyen tekrarlanamazdı, çünkü yüzyıllık yalnızlığa mahkûm edilmiş ırkların yeryüzünde bir saniye bile yaşamaya hakkı yoktu."

Kasaba ve aile ölmeye yazgılıydı, çünkü devam etmek için gerekenlere sahip değillerdi. Yalnızlıkları, içlerine kapanmaları, fantezileri ve öznel arzuları, onları ölüme mahkûm etmiştir.

Ancak, son bundan daha karmaşıktır, çünkü bir anlamda, Macondo bu kitapta yaşamını sürdürmektedir. Özellikle belirgindir ki, Katalan kitap satıcısının kasaba yıkılmadan önce orayı terk etme konusundaki tavsiyesini dinleyen kişi, yazarın kendisidir; Gabriel Márquez, Albay Buendía'yla omuz omuza savaşan Márquez'in torunu. Çünkü yaşamını sürdüren şey de orada yaşanmış olan hayatın tanıklığıdır, daha iyi bir uygarlığın inşası için rehber olarak kalacak bir hikâyedir.

Eğer Buendíaların ve Macondo'

nun ana sorunlarından biri kendi tarihlerinden gerçekten kendilerini üretme acziyse, o zaman bu kitap böylesi bir öyküyü yeniden yaşamayacağımızdan emin olmamıza yardımcı olabilir. Aynen, uykusuzluk belasının ve Hintlilerden Macondo'ya bulaşan toplu bellek kaybının üstesinden gelmede yardımcı olan yazar Melquíades gibi, bu kitap da onlara yardımcı olmuştur; bir yazar ve bir büyücü tarafından yazılmış bu kitap, tarihi belleği restore edebilir: Grev ve savaş hatırlanacaktır, siyasi ve tarihi gerçekleri ile boş fantezilerini birleştirememiş bir toplumun bu fantezileri de hatırlanacaktır.

Şu önemli olabilir; Gabriel Márquez hakkında romandan çok az şey öğreniyor olsak da onun Macondo'dan Rabelais'ın bütün eserleriyle birlikte kaçtığını biliyoruz. Burada dünya edebiyatının mizah dehalarından birinden söz edilmesi, bu romanın ana görevinin ne olduğu konusunda önemli bir hatırlatma olabilir: Macondo'nun trajikomik tarihini, insanların ondan bir şeyler öğrenebileceği biçimde övmek. Çünkü eğer *Odysseia* gibi en iyi komedilerin büyük hayali amaçları, William Faulkner'ın Nobel ödül töreni konuşmasındaki sözleriyle, insanoğlunun yeteneklerini yalnızca yaşamını sürdürmesi için değil, onları yaygınlaştırmak için de övmekse, o zaman pekâlâ *Yüzyıllık Yalnızlık*'ın mizahi amacı da komedinin tümden eğitimle oluşabilecek etkilerinin insanlara ulaştığından emin olmamızı sağlamak olabilir.

Buendíalara bir de bunu anlamak için baktığımı düşününce, bana göre, bu noktanın bir yankılanımı var; sık sık fantezi ve eğlencenin muazzam canlılığının ve erotikliğinin kaynağı olsalar da onlar kendilerine gülebilecek, hatalarından ders alıp ilerleyebilecek halde değiller, ki karakterler, durumları ne gerektiriyorsa onun farkına varacak şekilde eğitilmiş olsun. *Odysseia*'yı tartıştığımızda da epiğin başlıca noktalarından biri nasıl olur da böyle bir dönüştürme süreci olur diye konuşmuştuk; Odysseus, Troya'dan ilk ayrıldığındaki insan değildi artık: Yeni ve dönüşen birtakım değerlerin farkına varmıştı. Böylesi bir gelişim, iddia edilebilir ki, Buendíaların katlanamayacağı bir gelişimdir ve onların kaderi pekâlâ kendi mizahi hayal güçlerinin başarısızlığıyla bağlantılı olabilir.

Her halü kârda, romanın sonunun bireye atıfta bulunan niteliği, kendi kanaatini yazınca ve yazarın, yani Márquez'in öyküyü anlattığı dünyaya, Macondo'nun ötesindeki dünyaya işaret edince, Latin Amerika'da nasıl bir hayat yaşanacaksa yaşansın, bu, büyüyle olmayacak ama Buendíaların ve Macondo'nun en nihayetinde kendi kendini baltalayan yaşam deneyimiyle olacak diyen bir bakış açısı önerir. Bu anlayışla, "keyif dolu büyülü gerçekçilik dünyasının sona ermesinden çok, Macondo'nun yıkılışı, Yeni Dünya'da İspanya'nın kültürel ve ideolojik mirasının öngörülebilir sonuna işaret eder. Roman derinden derine devrimci bir romandır." (Incledon, s. 52) N

İngilizceden çeviren **Filiz Özkan**

* Bu metin, Ian Johnston tarafından yazılan, 28 Mart 1995 Salı günkü *Liberal Studies* 402 [Liberal Çalışmalar] dersinde dağıtılan ders notlarının tam metnidir. Mayıs 1999 tarihinde basılıp herkesin kullanımına açılan bu metin, 11 Nisan 2000 tarihinde de gözden geçirilmiştir.

KAYNAKÇA

Bell-Villada, Gene H., *Garcia Márquez: The Man and His Work*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1990.

Gonzalez, Anibal, "Translation and genealogy: One Hundred Years of Solitude", *Gabriel Garcia Márquez: New Readings* içinde, ss. 65-79.

Griffin, Clive, "The Humour of One Hundred Years of Solitude", *Gabriel Garcia Márquez: New Readings* içinde, ss. 81-94.

James, Regina, *Gabriel Garcia Márquez: Revolutions in Wonderland*, University of Missouri Press, Columbia, 1981.

Martin, Gerald, "On 'magical' and social realism in Garcia Márquez", *Gabriel Garcia Márquez: New Readings* içinde, ss. 95-116.

McGuirk, Bernard ve Richard Cardwell (Haz.), *Gabriel Garcia Márquez: New Readings*, Cambridge University Press, Cambridge, 1987.

Williams, Raymond L., *Gabriel Garcia Márquez*, Twayne, Boston, 1984.

Williamson, Edwin, "Magical Realism and the Theme of Incest in One Hundred Years of Solitude", *Gabriel Garcia Márquez: New Readings* içinde, ss. 45-63.

Wood, Michael. "Review of One Hundred Years of Solitude", *Critical Essays on Gabriel Garcia Márquez* içinde, McMurray, George R., (Haz.), G.K. Hall, Boston, 1987.

Jorge Luis Borges'de hiper-metin:
Sözcüklere sarılı sonsuz labirentin tekinsiz kahramanları

Borges'in kurmacası ve özellikle "Yolları Çatallanan Bahçe" adlı hikâyesi bir iktidar alanı olarak salt bilginin faniliğini ve imgelem dünyasının büyülü sonsuz olanaklarını hiper-metin tadında verir okura.

Deniz Gündoğan

Latin Amerika edebiyatının Arjantinli usta yazarı Jorge Louis Borges'in kurmaca dünyası çok geniş ve aslında ezoterik okumaların birikmiş sonucu olarak ortaya çıkar diyebiliriz. Zira bireyin koca evrende salt bütünlük, uyum ve anlam arayışının beyhudeliği Borges'in zaman ve mekânı parçalayarak birbirinde eriten büyüsel, döngüsel ve biraz da tekinsiz diyebileceğimiz sıra dışı dilinin ve kurmacasının temellerini atar. Çocukluğunda rastladığı ve okumaktan büyük keyif aldığı dünyanın yedi harikasının döngüsel labirent biçemindeki anlatısı onun kurmacasındaki ayrıcalıklı edebi söylemin izini taşır büyük ölçüde. Bu bağlamdaki en güçlü eserlerinden biri *Ficciones: Hayaller ve Hikâyeler*'deki "Yolları Çatallanan Bahçe" adlı öyküsü Borges'in gerçeklik ve zaman kavramını sorgulaması ve bu iki kavramı çokkatmanlı zihinsel duyumsamalara sarıp sarmalamasıyla ünlüdür. Borges'e göre gerçek dünya bir dizi gerçeklik içindeki sonsuz devinimlerden, sonsuz olasılıklardan başka bir şey değildir. Bu noktada Borges'in özellikle Avrupa tarzı bir eğitimden geçtiğini ve öncelikli olarak Fransız şairlerinden, Cervantes'ten, Dante'den ve özellikle İngiliz yazarlar Shakespeare, John Milton, Samuel Taylor Coleridge, Thomas De Quincey ve H.G. Wells'den oldukça etkilendiğini görürüz. Burada, insanın zihninde var olan sayısız gerçeklikten beslenen Borges salt idealizmin sunduğu gerçekliğin ve zamanın doğrusal tek bir çizgi üstünden temsiline, maddenin ve ruhun ikili karşıtlığına şiddetle karşı çıkar kuşkusuz.

"Yolları Çatallanan Bahçe" öncelikli olarak olağan bir dedektiflik hikâyesi gibi başlasa da sayısız ilişki ve kurgu aracılığıyla birbirini kesen, birbirine dönen ve birbirinin üstüne düşerek sonsuz ihtimaller, yollar ve dolayısıyla tek tip gerçekliğin yerine çokkatmanlı gerçekler yaratan zamansız, mekânsız ve bu anlamda hiper* bir metindir. Borges'in hiper-metin yaratarak dedektiflik hikâyesi odaklı kurguyu hedef almasının gücü hikâyenin gerçekte karar verme, yaşamdaki sonsuz ayrıntıları, bağlantıları ve bilgi yığınını keşfetme ve bu yol aracılığıyla birçok yaşamı aynı anda deneyimleme olasılığında gizlidir. Hikâye, bir anlatıcı tarafından Birinci Dünya Savaşı'nda yaşanan bir olaya gönderme yaparak başlar. Ardından Yüzbaşı Liddell Hart'ın Birinci Dünya Savaşı'na dair açıkladığı bir talihsizlik ve beraberinde getirdiği sorgulama ile Dr. Yu Tsun'un beyanı –kendisinin aslında bir Alman casusu olduğunu açıklaması– üstünden ilerler. Dr. Yu Tsun ile bağlantılı olan kişinin öldürülmesiyle açığa çıkan olayların ardından kendisinin Almanlara çok önemli bir mesaj iletmek zorunda olduğu öğrenilir. Hikâyede Stephan Albert burada devreye girer. Stephan Albert, Almanlara mesaj iletme konusunda ona yardım edecektir. Aynı anda İngiliz istihbarat servisinin casuslarından İrlandalı Richard Madden de Yu Tsun'un peşine düşer. Ondan kaçma ve mesajı iletme arzusunda olan Yu Tsun, Stephan Albert'in evine gittiğindeyse, Albert onu eski Çin konsolosuna benzetir ve kendisinin özenle hazırladığı bahçesini görmeye geldiğini düşünür. Ne var ki büyük bir tesadüf eseri Stephan Albert, Dr. Yu Tsun'un atası olan Ts'ui Pen tarafından kurulmuş labirent bahçenin ikizini yaratmıştır. Dahası, önemli bir yazar olan Ts'ui Pen'in atası da bir yabancı tarafından ödürülmeden önce "Yolları Çatallanan Bahçe" adlı sıra dışı hikâyesi üstünde tam on üç yıl çalışmıştır. Hikâyenin ve söz konusu insan yapımı labirent bahçenin kesişen yolu ve hikâyenin asıl büyüsel şekli tam bu noktada kendini gösteriyor diyebiliriz. Zira Stephan Albert, labirent bahçesiyle uğraşmanın yanı sıra söz konusu roman üstüne derin düşüncelerle doludur ve halihazırda çalışmalar yaparak romandaki –ve bahçesindeki– labirentin de gizine varır:

"'Doğru cevabı satranç olan bir bilmecede geçmeyen tek sözcük hangisidir?'

Bir an düşündükten sonra cevap verdim, 'Satranç sözcüğü.'

'Tam üstüne bastınız,' dedi Albert. 'Yolları Çatallanan Bahçe konusu za-

Borges, edebi söyleminde bireysel çoklu gerçeklikleri ve tıpkı bir nehir gibi akıp giden sonsuz bilgiyi kabul etmek için bir anlamda bütünden vazgeçer. Zira labirent bahçe gibi her bilgi, her olay, her dönüş olası çeşitli geleceklere doğru açılır.

man olan uçsuz bucaksız bir bilmece ya da mesel; bu çok gizli nedenden ötürü zaman sözcüğü geçmiyor. Bir sözcüğü hiç kullanmamak, onun yerine yetersiz benzetmeler ve dolambaçlı anlatım yollarına başvurmak onu vurgulamanın belki de en etkili yoludur.'" (s. 90)

Bu noktadan hareketle zamanı odak alarak geçmiş, şimdi ve geleceğin dünya üstünde "nasıl" var olduğu sorusunun hem imgesel hem de tinsel anlamda bütün metne metaforik ve son derece çarpıcı biçimde yedirilmesi, Borges'in bütüncül yaşam görüşünden çok parçalı, tıpkı bir cinayet kurgusundaki saklı gerçekliklerle ve sonsuz ayrıntılarla bezeli bakış açısına oldukça yakındır. Dolayısıyla evrensel bir zaman ve aslında mekândan da söz etmeyen Borges, edebi söyleminde bireysel çoklu gerçeklikleri ve tıpkı bir nehir gibi akıp giden sonsuz bilgiyi kabul etmek için bir anlamda bütünden vazgeçer. Zira labirent bahçe gibi her bilgi, her olay, her dönüş olası çeşitli geleceklere doğru açılır:

"Yolları çatallanan bahçe'mi çeşitli geleceklere (hepsine değil) bırakıyorum. Daha ilk bakışta anladım: 'Yolları Çatallanan Bahçe' o karmakarışık romandı; çeşitli geleceklere (hepsine değil) sözü çatallamanın uzamda değil zamanda olduğunu düşündürdü. Eseri iyice bir okuyunca kuramım doğrulandı. Bütün kurgusal eserlerde, kişi birden fazla seçenekle karşılaştığında, bir tekini seçer ve ötekilerden vazgeçer; Ts'ui Pen'in kurgusal eserindeyse yazar –aynı anda– hepsini birden seçiyordu. Yazar böylelikle kendileri de çoğalıp çatallaşan çok sayıda gelecek, çok sayıda zaman da *yaratıyordu*. Romandaki çelişkilerin açıklaması da bu işte. Diyelim ki Fang diye birinin bildiği bir sır var; bir yabancı çalıyor kapısını; Fang araya giren bu adamı öldürebilir; ikisi de kaçıp kurtulabilir; ikisi de ölebilir falan filan; her biri de başka çatallanmalar için birer çıkış noktası. Bazen bu labirentlerin yolları kavuşur; örneğin siz bu eve geldiniz; olası geçmişlerden birinde düşmanımsınız, bir başkasında dostum." (s. 88)

Böylece doğrusallıktan uzak, birçok seçeneğin, zamanın ve mekânın bulunduğu ve yol ayrımlarının giderek çatallandığı, gerek yöndeşik gerekse ayrıksı durumlarda bireyin bütün bunları ayrı, zaman zaman da aynı anda yaşayabilmesinin büyüsel söylemini yaratır Borges. Bu söylemde geçmiş yaşanmamıştır; zira zaman çatallanır ve gelecek asıl şimdi var olur. Dolayısıyla Yu Tsun, Albert ile kendisinin pek çok zaman diliminde aynı anda birlikte var olduklarını derinden hisseder:

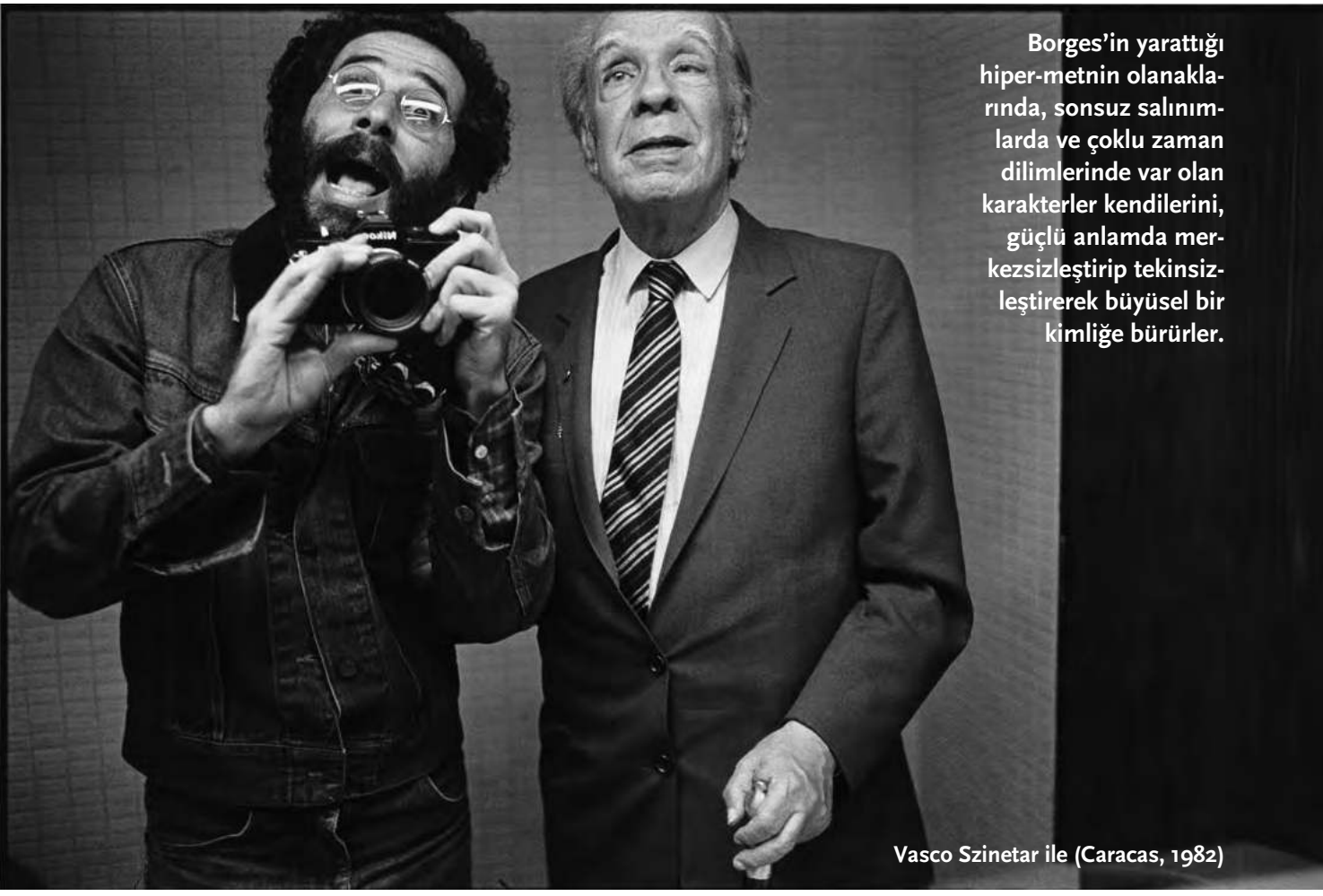
'"Yüzyıllar boyu birbirine yaklaşan, çatallanan, sekteye uğrayan ya da birbirinden habersiz zamanlardan örülen bu ağ *bütün* olasılıkları kucaklamaktadır. Biz bu zamanların birçoğunda varolmayız; bazılarında siz varolursunuz, ben olmam; ötekilerde ben varolurum, siz olmazsınız. Talihin yüzüme gülüp de sizi karşıma çıkardığı şu içinde bulunduğumuz zamanda evime geldiniz; bir başkasında, bahçeden geçerken cesedimi buldunuz; gene başka birinde, aynı sözleri söylüyorum ama ben bir aldatmaca, bir hayaletim.'

'Zaman sayısız geleceğe doğru hiç durmamacasına çatallaşıyor. Bunlardan birinde ben sizin düşmanınızım.'

'Gelecek şu anda var oluyor,' karşılığını verdim, 'ama ben dostunuzum sizin. Şu mektubu bir kere daha görebilir miyim?'" (s. 91)

Albert'in, Yu Tsun'un atasına ait söz konusu mektubu göstermek amacıyla oturduğu yerden ayağa kalkmasıyla birlikte Yu Tsun, arkasından ateş edip onu yere yıkarak öldürür. Artık, mesaj iletilmesi gereken yere ulaşmıştır; saldırılması gereken kentin adı, Berlin'e bildirilir. Zira Yu Tsun, Albert adlı kente işaret ediyordur ve bunu yapmak için de aynı adı taşıyan adamı öldürmekten başka çaresi yoktur; konu hakkındaki giz perdesi aralanmıştır artık: "Gerisi gerçek olmaktan uzak, önemi de yok zaten," diyerek bitirir hikâyesini Yu Tsun.

Bu noktada aslında ötelenmiş diyebileceğimiz bir edimin sonucudur Albert'in Yu Tsun tarafından öldürülmesi. Yu Tsun, Yüzbaşı Richard'dan kaçarken bir anlamda kendinden, kendi yıkımından kaçar. Hikâyenin başlangıcında "bir aynada vedalaştım kendi kendimle" derken çektiği acılardan kendi kendini önce yok eder ve ardından bir başka biçimde, farklı zamanların çatallaştığı tekinsiz noktalarda yeniden yaratır benliğini. Burada Jacques Derrida'nın geçmiş ve bellek üstüne çözümlemeler yaptığı *The Promise of Memory* adlı yapıtına bakmak Borges'in kurmaca dünyasını ve kahramanlarını daha iyi anlamamıza da yardım eder. Derrida, geçmişin acılardan ve yaşamdaki büyük çatlaklardan meydana geldiğini ve onun bütün bunlarla birlikte aslında tam da gelecekte açılıp var olduğunu söyler (*The Promise Of Memory*, s. 78). Dolayısıyla burada Borges'in yarattığı hiper-metnin olanaklarında, sonsuz salınımlarda ve çoklu zaman dilimlerinde var olan karakterler kendilerini, güçlü anlamda merkezsizleştirip tekinsizleştirerek büyüsel bir kimliğe bürürler. Dahası zamanın çatallanan sıra dışı öznelliğinde karakterlerdeki madde-ruh karşıt-

Borges'in yarattığı hiper-metnin olanaklarında, sonsuz salınımlarda ve çoklu zaman dilimlerinde var olan karakterler kendilerini, güçlü anlamda merkezsizleştirip tekinsizleştirerek büyüsel bir kimliğe bürürler.

Vasco Szinetar ile (Caracas, 1982)

lığı da burada güçlü biçimde sekteye uğrar. Yu Tsun ya da ölümle karşılaşan Albert bile artık, zamanın sayısız geleceğe doğru durmaksızın çatallanan yollarında çeşitli kisveler takınırlar; öznelliklerini çokkatmanlı olarak inşa ederler. Zira Albert için ölüm bile bir aldatmaca, bir hayalettir aslında. Burada Deleuze ve Guattari'nin öznelliği sabit bir kimlik olarak görmedikleri yapısalcılık sonrası ayrımların da önem kazandığını söyleyebiliriz. Zira öznenin varsayılan bütünlüğü Ben'in ötesindeki (toplumsal) kimlikler aracılığıyla tekinsizleştirilir ve kararsızlaştırılır, der Deleuze ve Guattari (*Nietzsche and Philosophy*, s. 47). Bir başka deyişle özne, dış unsurlardaki temas kurduğu alanlarda bir kayma yaşayarak belirsizleşir. Borges çoklu zaman ağını kurmacasının odağına yerleştirirken, her tip zamanda kurduğu sayısız ilişki ve bağlantı aracılığıyla karakterlerini var edip ardından onları parçalar. Böylece karakterler de başka zaman boyutlarında türlü biçimlerde etkin kılınırlar. Dolayısıyla salt sözcüklere sarılı sonsuz labirent bahçenin kıyısında gezinen tekinsiz ve sıra dışı kahramanlardır Borges'in kurmaca özneleri. Bu bağlamda Borges büyüselliğin gerçeklikle harmanlandığı o ince eşikte yer alır. Dahası zamanın çizgi niteliğindeki doğrusallığını ve tek tip gerçekliğini reddederek tarih yazımını da yarattığı karakterlerine bağlı olarak keskin uçlarla sorgular. Zira hikâyenin başında Liddell Hart'ın Birinci Dünya Savaşı'na dair anlattığı bir talihsizlik –şiddetli yağmur nedeniyle gerçekte 24 Temmuz 1916'daki saldırının 29 sabahına ertelenmesi– tarihin de tıpkı bir dedektiflik hikâyesindeki bireyin sonsuz devinimleri gibi açık uçlu, değişken ve güçlü biçimde sorgulanabilir olduğunu gösterir bize.

Nihayetinde Borges'in kurmacası ve özellikle "Yolları Çatallanan Bahçe" adlı hikâyesi bir iktidar alanı olarak salt bilginin faniliğini ve imgelem dünyasının büyülü sonsuz olanaklarını hiper-metin tadında verir okura. Borges'in buradaki kurgusu bir anlamda Shakespeare oyunlarını andırır. Özellikle *Othello*'da birinin ne söylediğini bir başkasının nasıl algıladığı, kimin aslında ne için konuşup ona inandığı akıl oyunlarını anımsatır bize. Zira Borges hem zamanla hem de büyük ölçüde okurlarıyla akıl oyunları oynar. Borges'in şu sözleri onun kurmacasını belki de en iyi özetleyen cümleleridir: "Kaderimiz... Korkunç değildir, çünkü gerçek değildir; korkunçtur, çünkü değiştirilemez ve kaskatıdır. Zaman, yapıldığım maddedir. Zaman beni

taşıyan bir nehirdir, ama ben nehirim; beni harap eden bir kaplandır, ama kaplan benim; beni yakıp yok eden ateştir, ama ateş benim. Eyvah! Dünya gerçektir. Eyvah! Ben Borges'im." N

* Bir yazıda gerek yazılı gerekse görsel, çeşitli bağlantılar içererek sonsuz bağlantı dizisi yaratan ve gene kendi üstüne kapanarak bir anlamda her yerle, her zamanla ilişkisi olan metinlerdir. 1960'larda Ted Nelson tarafından geliştirilen ve özellikle iletişim teknolojileri ve bilgisayar ağlarının veri tabanları ve bellek havuzlarıyla ilişkilendirilen bu metinler, yaratıcının gerçekte bir bilgisayar programı biçiminde önerdiği sözcük ve tümcelerdir. Bu biçim metinler sürekli kendilerini çoğaltıp yenileyerek sonsuz bir zaman ve mekân algısında var olur. Örnek olarak bilgisayar ağında bir nesne seçerseniz, o nesneyle ilgili her türlü bağlantıyı ve öteki nesneleri de görmüş olursunuz. Borges'in kurmacası büyük anlamda yazarın kendisine de ihtiyaç duymaksızın bütün zamanlarla, bütün mekânlarla semantik anlamda sayısız ilişki kurarak hiper-metin niteliğinde kendini sürekli çoğaltır.

KAYNAKÇA

Jorge Louis Borges, *Ficciones Hayaller ve Hikâyeler*, Çevirenler Fatih Özgüven-Tomris Uyar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Gilles Deleuze, *Nietzsche and Philosophy*, The Athlone Press, New York, 1989.

Matthias Fritsch, *The Promise Of Memory*, State University Of New York Press, New York, 2005.

Öykünün kuzey rüzgârı...

Britanya Edebiyatından Öyküler

HAZIRLAYANLAR
LALE AKALIN - ESRA MELİKOĞLU

Britanya Edebiyatından Öyküler, 20. ve 21. yüzyılda yaşanan altüst oluşla dünyaya ve kendisine yabancılaşmış insanı anlatan modern ve postmodern öykülerden oluşuyor. Nadine Gordimer'ın dediği gibi, kısa öykülerde karakterler arasındaki temas, evrensel gerçekler yerine, tıpkı bir ateşböceğinin ışığı gibi kırılgan gerçek kırıntılarını aydınlatır. Ayrıca her bir öykü yazıldığı dönemin kültürel bağlamına yerleştirilerek geliştirilir: iki dünya savaşı, psikanaliz, kadın hareketi, sömürgelerin bağımsızlık mücadelesi, izafiyet ve kuantum teorileri gibi tarihsel olaylar kısa öykünün dokusunu değiştirmiş, gidişatına yeni bir yön vermiştir.

Bütün bu tarihsel gelişmelerin ışığında birbirinden farklı konuları kendilerine özgü biçemle kaleme alan on dokuz Britanyalı öykücü:

D.H. Lawrence, Katherine Mansfield, Virginia Woolf, Jean Rhys, Frank O'Connor, Elizabeth Bowen, Doris Lessing, Dylan Thomas, Alan Sillitoe, Ian McEwan, Jane Gardam, Angela Carter, Kazuo Ishiguro, Beryl Bainbridge, Penelope Fitzgerald, John Fuller, Salman Rushdie, Hanif Kureishi, A.S. Byatt.

KİTAP

Süreyyya Evren

Ku-Ko Kurgu Kolektifi

E-kitap yayıncılığı kitap yayıncılığının yerine geçmez, kendisi yeni işlevler üretir.

Uludere katliamını ne radyo başında ajanslardan ne televizyon başında haber programlarından öğrendik. Elimizde sadece internet ve internetin twitter vb. taze araçları vardı. Kâğıtsız yayıncılık ufuk açıyor, başka olanaklar anlamına geliyor.

Ku-Ko Kurgu Kolektifi'ni yaratan gereksinim nedir?

Çocukların okula tabletlerle gitmelerinin planlandığı, hızla yayılan iphone, ipad, android vb. ağlarının "bilgisayardan metin okumak" ile ilgili paradigmaları toptan değiştirdiği, insanların Ümraniye-Üsküdar minibüslerinde kindle'larından roman okurken görüldüğü günlerdeyiz. Ama bu dönüşümün yayıncılıktaki karşılığı çok zayıf henüz. Ku-Ko Kurgu Kolektifi e-kitap yayımlamayı kâğıt baskının bir uzantısı olarak gören anlayışın ötesine adım atıyor. Çokkatlı otelin tüm şehri gören fena rüzgârlı terasında sigara içmeye çıkmak gibi bir şey. Ku-Ko'nun yaptığı, bir yayınevi titizliğiyle sadece e-kitaplar yayımlamak. E-kitabı asıl kitabın e-versiyonu olarak değil de kendi başına bir birim olarak masaya koymak. E-yayıncılığı kâğıt yayıncılığın bir gölgesi, bir ekstrası olmaktan çıkarıp bağımsız bir imkânlar alanı olarak düşünmek.

Ku-Ko'nun "orada bi dur" dediği tek zemin lojistik zemin değil. E-yayıncılığın piyasa kontrollerinden sıyrılan, duvar-geçen niteliği bize farklı bir edebi tadın gürültüye gelmesine karşı bir hamle yapma şansı da verdi. Buna "Tuhaf Etki" adını veriyoruz. Yakında aynı adla bir de e-dergi yayımlamaya başlayacağız. Tuhaf Etki, yayımlandığında mutlu çoğunluğun "bu ne tuhaf şey" dediği, erk odaklarının veya piyasa, dağıtım vb. denetleme mekanizmalarının "istemezük" dediği metinleri bir arada yayımlamanın yaratacağı "Tuhaf Etki"ye gönderme yapıyor. Ku-Ko'dan çıkan bütün kitaplara dikkatle bakarsanız size tuhaf bir şekilde göz kırptığını fark edeceksiniz bu toplamın. Kuşkusuz, flörtöz de bir yanı var bu göz kırpmanın...

Kâğıtsız yayıncılık yapma amacı, zamanla basılı kitabın gözden düşeceği öngörüsüne mi dayanıyor?

Teknoloji çokeşli. Bir sevgili illa ki diğerini iptal etmiyor. Yeniler geldikçe kartlar yeniden dağıtılıyor, işlevler gözden geçiriliyor, işlevler değişiyor sadece. Sözgelimi televizyonun gelmesinden sonra radyonun gözden düşmemesi ama başka bir işleve bürünmesi gibi. Ki bugün diyelim Uludere katliamını ne rad-

yo başında ajanslardan ne televizyon başında haber programlarından öğrendik. Elimizde sadece internet ve internetin twitter vb. taze araçları vardı. Kâğıtsız yayıncılık ufuk açıyor, başka olanaklar anlamına geliyor. Basılı kitabın bazı işlevlerini üstlenip yükünü azaltıyor, giderek daha da azaltacak. Ama daha önemlisi kendisi, kendi parametreleri sayesinde yeni işlevler doğuruyor. Kâğıtsız yayıncılık dağıtım-üstü bir tahayyül demek, ânında dünya ölçeği, ânında yerlerin eşitlenmesi demek. Kağıtsız yayıncılıkta taşra yok, merkez yok. Her yer İstanbul, her yer boğaz. E-kitap, yayıncılığın merkezsizleşmesi de demek ve bu anlamda Ku-Ko gibi yazar odaklı girişimler daha çok şiir dergiciliğinde gördüğümüz "tavır dergileri"ni anımsatan bir bağımsız atak patikası açabiliyorlar. Yani günün sonunda Ku-Ko nedir; bir grup bağımsız yazarın birleşip kendi başlarına her türlü kontrolden bağışık bir edebiyat hattı çatmasıdır. Dolayısıyla yeni bir yayıncılık pratiği ve yeni bir edebi tavır grubu olarak karşımıza çıkıyor Ku-Ko.

Ku-Ko, e-kitap yayıncılık anlayışıyla yazarın telif hakkına kökten bir yenilik mi getiriyor?

Kuşkusuz. Aracılardan sonra yayınevine gelen miktarın yüzde 91'i yazara yönlendiriliyor. Kolektifin payı sadece yüzde dokuz. Bu da yazarla okurun mevkilerini olabildiğince dolaysızlaştırmanın bir parçası. Ku-Ko aynı zamanda web sitesiyle, bloguyla, Facebook sayfasıyla farklı temas biçimlerini gündeme sokmaya soyunuyor.

E-kitap fiyatlarınızı nasıl belirliyorsunuz, basılı kitaba göre?

Hesap kitap çok yorucu. O yüzden yuvarlak bir hesap olsun dedik. Bütün kitaplarımız 5 TL. Hardcover'lar 10 TL!

Ku-Ko ve e-kitap yayıncılığı yayıncılık dünyamızda neleri değiştirebilir?

E-kitap yayıncılığı, vurguladığımız gibi kitap yayıncılığını iptal edip yerine geçmez, ancak bazı işlevlerini değiştirir, kendisi yeni işlevler üretir. Ekrandan okumakla ilgili klişe söylemler yeni cihazlarla, hem de çok hızlı bir şekilde gözden geçiriliyor. Yeni kuşaklar bu klişelerle büyüyecek gibi görünmüyor. Bir süre sonra kitap dediğimizde e-kitabı da anlayacağız. Nasıl sevgilinin kokusunu duymadan yeşeren e-aşklara alıştıysak kitap kokusu olmadan yeşeren edebi zevklere de alışacağız. Ku-Ko bu gelişmelerin tam ortasına belirli bir beğeni çerçevesiyle atlamanın deneyi olarak da düşünülebilir.

Oysa yayıncıların pek çoğu e-kitaba karşı hâlâ önyargılı duruyor.

Olabilir. Olmayadabilir. Bugün önyargılı olan, yarın "bugün yeni bir gün" diyebilir. Hayat uzun, sanat kısa... N

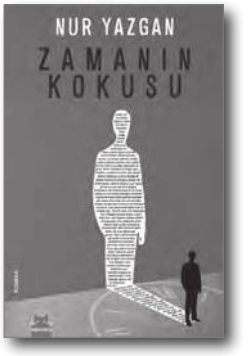
Ölümün gölgesinin peşi sıra...

Nur Yazgan, büyülü gerçekçiliğin nahif dokunuşuyla büyütüyor roman kişilerini, mekânlarını. Gösterdiği emek ve sevgi, büyüttükleri üstünden okura da ulaşıyor.

Nur Yazgan son dönem yazarlarından, ilk romanı *Lal Kitap*'la Duygu Asena Roman Ödülü'nü kazandı. İkinci romanıysa geçen yaz yayımlandı. Genellikle yeni yazarları ilk eserlerinden itibaren takip etmeyi sevsem de, nedendir bilinmez bir şekilde kaçırmış olduğum ilk kitabını daha sonra okumak üzere erteleyip, yazarın yeni romanı *Zamanın Kokusu*'yla Nur Yazgan kitaplarına başladım.

Yazar, Türkçe edebiyatta eksik olduğunu düşündüğüm bir biçimde, büyülü gerçekçilik akımının izinde yoluna devam ediyor. Kurduğu kasaba, iç içe geçmiş yaşamlar, rüyalar, bilinmeyen güçler, kavgalı karı kocalar, bir Márquez romanı tadı veriyor. Büyülü gerçekçilik, "gerçek"ten izler taşırken, gerçeğin acı ve kötü olmasını, kekre tadını bir nebze unutturarak ilerler, "büyülü" kısmı da buradadır zaten. İnsanların alçaklığını, dünyanın eşitsizliğini damardan bir acıyla vermek yerine, bazen güldürerek, bazen olmayacakları oldurarak anlatır ama insanların alçaklığını, dünyanın eşitsizliğini hissettirmekten de vazgeçmez.

Nur Yazgan da bunu oldukça başarılı bir şekilde kotarıyor romanında. Yazarın anlatıda kurduğu kasabadan, o kasabanın işleyişinden, bürokrasisinden, zalimlerin gittikçe güçlenmesinden, yaptıklarının yanlarına kâr kalmasından yola çıkarak ,okur, koca bir ülkeyi çözümleyebilir. O nedenle Nur Yazgan'ın kasabasında öne çıkardığı bazı ayrıntılar –çöp konteynırlarına verilen önem gibi–, bazı sorunlar –Romanların merkezden uzak yerlere sürülmesi gibi– yazarın bir bakıma yaşadığı coğrafyayla var olduğunu kanıtlıyor. Bazen gülümseterek, bazen düşündürerek büyülü gerçekçiliğin o hoş biçeminde özelde kasabanın, genelde yaşamın tüm eşitsizliğini vermeyi başarıyor.

Zamanın Kokusu adı bilinmeyen bir taşra kasabasında başlıyor. Kasabanın mezarcısı, geleceğin belediye başkan adayı cami imamı, okul müdürünün cenazesi derken, kasabaya giriş turu tamamlanıyor ve kitabın asıl kahramanıyla tanışıyor okur. İçine gireceği ve yokluğa götüreceği bedeni iştahla arayan bu kahraman, ölümün gölgesinden başkası değil. Nur Yazgan, burada okura farklı bir ölüm tablosu çiziyor. Korkulan, elinde tırpanıyla bekleyen Azrail misali bir görev adamı değil burada ölüm. Yokluğa götüreceği bedene âşık olmak isteyen, onun canını alırken sevişirken alınan hazzı tatmayı dileyen ve kurbanının iyi bir insan olmasını tercih eden bir ölüm. Koca kasabada bu özellikleri taşıyan, iyi kalpli, esmer güzeli bir delikanlı olan Cengo'yu görünce, sıra Cengo'nun öyküsüne geliyor.

Nur Yazgan öyküler anlatmayı çok seviyor, bu öyküleri birbirine bağlamayı, düğüm ata ata ilerlemeyi, kurgusunu bir oyun evi kurar gibi kurmayı da seviyor. Bu, karakterlerin bolluğundan ve sayısız yaşamın öyküsünden anlaşılıyor. Cengo'nun dedesi Şuap, ninesi Satı, akıl hocası Hikmet, zaman ilerledikçe düşmana dönüşecek Rıza, Rıza'nın an-

Nur Yazgan öyküler anlatmayı çok seviyor, bu öyküleri birbirine bağlamayı, düğüm ata ata ilerlemeyi, kurgusunu bir oyun evi kurar gibi kurmayı da seviyor. Bu, karakterlerin bolluğundan ve sayısız yaşamın öyküsünden anlaşılıyor.

nesi Sıdıka, güzeller güzeli Canan (ya da Rüya)... Tüm bu karakterler romanın kurgusunda yerlerini alarak olayların gelişiminde küçük büyük rol oynuyorlar. Bu karakterlerin dışında imamın mutsuz karısı, şarkıcı olmak isteyen müezzin gibi değinilip geçilenler de var. Romanda bu kadar çok kişinin olması asıl karakterin üstüne yeterince yoğunlaşılmamasına neden olmuş gibi görünüyor. Romanın en can alıcı noktalarında değişen, bazen iyiye bazen kötüye dönüşen Cengo'yu anlamak, akıp giden yan öyküler ve birbiri ardına hızlıca gelişen olaylar yüzünden pek de mümkün olmuyor.

Cengo'nun yaşadıkları binyıllardır var olan ölüm tarafından kadim anlatılarla destekleniyor. Romanın bir bölümünde ölüm, Cengo'yu tufandan önce gemi yapımıyla uğraşan Nuh'un sessiz torununa benzetiyor. Bir başka bölümdeyse Cengo'nun Canan'a duyduğu aşkı, Kabil'in kızkardeşine duyduğu, erkek kardeşi Habil'i öldürüp katil olmasına neden olan tutkuyla karşılaştırıyor. Bu anlatılar, romanın büyülü dokusuna hizmet eden anlatılar, ama yine de Cengo'nun derinlemesine işlenen bir karakter olmasını sağlayamıyor.

Yazarın kişilerine belli bir mesafeden bakması, romanın gerçekçiliğinin oldukça sağlam olduğunun da bir kanıtı aslında. Hiç kimseye, Cengo dahil, tam olarak iyi ya da kötü diyemiyorsunuz. Hikmet'in kasabaya gelişi ve sağlam duruşu ona bir peygamber niteliği verirken, yazar bir anda onun geçmişinden, örneğin çok sevdiğini sandığımız kitaplara bakışından söz ederek okuru şaşırtıyor. Bu duruş, okura tarafsız bir bakış sağlamak adına önemli, ama karakterlerin ne düşündüğünü, niye değiştiğini okurun anlamasını sağlamak yerine hızlıca geçen bölümlerde bir iki cümleyle anlatmak, özellikle ana karakterlerin havada kalmasına neden oluyor.

MEHMET KARAMAN

Daha önce de belirttiğim gibi bu kusur, Nur Yazgan'ın anlatmayı, kurmayı çok sevmesine bağlanabilir. İlk romanlarda anlatacak çok şeyi olan yazarların, deneyim kazandıkça daha aza ve öze yönelmesi, oldukça sık rastlanan bir durum. *Zamanın Kokusu*'nun ilk romanlarda pek karşılaşılmayan başarısıysa bunca olayın ve kişinin yer aldığı romanda atılan düğümlerin hiçbirinin ucunun açık kalmaması. Romanı okurken kendi kendime sorduğum her sorunun yanıtını ilerleyen sayfalarda buldum. İyi bir roman kurucusu, ayrıntılara takılan benim gibi okurlar için çok rahatlatıcı olabiliyor!

Zamanın Kokusu'nda yaşam, ölüm, aşk ve zaman üstüne hiç yabana atılmaması gereken aforizma niteliğinde cümleler de var. Bu cümlelerin anlatılanın önüne geçmemesi, dozunda ve yerinde kullanılmasıysa romanın artılarından. Özellikle ölümün "zaman"la ilgili söyledikleri oldukça etkileyici:

"Oysa akreple yelkovan başlangıcın ve sonun olmadığı bir mekânda birbirlerine kavuşmaya çalışıyor. Biri sürekli bekliyor, ötekiyse bekleyeni arıyor. Benim gibi sen de onların hep ileriye gittiğini düşünüyorsun. Beni bekleyen kusursuz bir hayatın olduğunu ve onu mutlaka bulacağımı zannederek arayışlarıma devam ettiğim günlerde hissettiğim gibi, zamanın önce ileriye sonra da sana doğru aktığına; yaşamın senin arzularında son bulacağına inanıyorsun..."

Nur Yazgan, büyülü gerçekçiliğin nahif dokunuşuyla büyütüyor roman kişilerini, mekânlarını. Gösterdiği emek ve sevgi, büyüttükleri üstünden okura da ulaşıyor. Bu nedenle kendine has biçemini, dilini kurduğunu ve devamının geleceğini imleyen bir yazar. Yazacağı romanları ilk elden okuyacak bir okuru daha var artık. N

BANU YILDIRAN GENÇ

Nur Yazgan, *Zamanın Kokusu*
Kırmızı Kedi, Haziran 2011, 187 s.

Fotoğraf MUHSİN AKGÜN

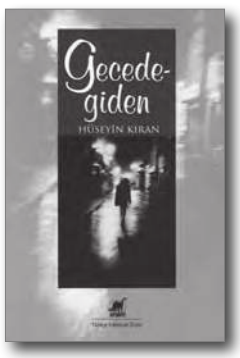
Gecedegiden: Karadil anlatısı

Azabını hem karaktere hem de dile okutur Hüseyin Kıran. Karakterin adının olmayışına benzer tavrını dile bir tanımlama getirmeyerek yapar. Onu da kimliksiz, kimsesiz, anasız ve babasız bırakmaya çalışır.

Gecedegiden dilin üstüne yürüyen bir kara anlatı. Daha doğrusu bir karadil anlatısı. Gücünü, dilin merkezine yaptığı basınçtan alıyor, yabanıl bir basınç. "Yabanıl" derken dilin mekânını yeni bir kişilik olarak kuşatmaktan, onu mesken edinmekten söz ediyorum. Ağırlık ölçüsü "kara" olana bağlı, dile yeni bir doğuş öneren anlamında. Bir karadoğuş denebilir. Bir yeniden yapılandırma, kaynağı tersinden okuma. Ben birçok kişinin bildiği ama hiç kimsenin görmediği yeni bir sen'im, diyerek.

Hüseyin Kıran, *Gecedegiden*'de dilin oluşum mekanizmasını yadırgayarak ilerliyor. Rahatsızlık derecesinde boğuşuyor sözcüklerle. Onları yeni olanaklarla farklı bir yerden diriltmeye çalışıyor. Sözcükleri terletiyor, çıkmaza sürüklüyor. Cam kırıkları üstünde yürütüyor neredeyse. Amacı, henüz olmayana bir mekân açmak. Ama "önce" vardır. "Önce"nin eşiği atlanmadan ileriye gitmek mümkün değildir. Kıran bunun farkında ve büyük bir yazınsal geçmişi sırtlayarak "yeni bir sonra" yaratıyor. Yok saymak değil yazının tarihini, içselleştirmek. Hüseyin Kıran'a göre "oradan" geçmek zorunludur: "Başkalarının bulduğu şeyler üzerinden hareket etmek istemezdim. Pek başka bir çare görünmüyor." (*Radikal Kitap*, Sayı 551, s. 28)

Dilin parmak izleri, bir kişiye ait değildir. Herkesin bakışını almış her harfin, tarihsel bir uzamı söz konusudur. Hüseyin Kıran, *Gecedegiden*'de bu uzamın içinde dönen sözlerin yolunu şaşırtmaya çıkmış bir dil cambazı gibi hareket ediyor. Dille ilişkisini sıkı tutuyor. Onu harlandırıyor. Üstüne üstüne giderek yeni bir gedik açıyor kaynağına. Oradan akan korkutucu "karanlık kadife" atmosfer, romanın panoramasını belirliyor. Sözcükler sanki mor akıyor.

Bu özellik sadece *Gecedegiden*'de yok; *Madde Kara* (2004) ile okurun ve eleştirmenin gözüne giren *Resul* (2006) de aynı atmosferle örülüdür. *Madde Kara* Türkçe şiir penceresinde yeni bir söylemle birlikte dilin dehşetine "kara" taşıyor.

Resul'de aynı şiddet, siyasal bir düşüncenin emrindedir. "Bedel" ve "kavga"nın diyalektiğini barındırır. İnsan ile toplum arasında sıkışmış bir benlik bunalımının dile aksini görürüz. Parçalı bir ruhun dildeki sayıklamalarından haberdar ediliriz. Bu iki kitabındaki aykırı söylem, *Gecedegiden*'de yalpalamaya çalışan, hatta sakat bırakılmak istenmiş bir dile dönüşüyor. Bunun nedeni romanın belirsiz karakteri ("İnsan hayatta adına tutunur. İşte buydu, buydu beni bu denli zavallı yapan, durmadan yüzmek zorunda bırakan; bir adım yoktu") ile kurulan dil arasında bir analoji yaratmak düşüncesi.

Karakterin hayata dair fikri olumsuzdur. Hor görülen, ikinci el muamelesi gören, işkence edilen, kötülüğe maruz bırakılan birisidir. Hayat, ona istediğini vermemiştir. Bedensel ve ruhsal bir kırbaç daima üstünde gezinmiştir. Varla yok arası bir zamanda yersizlikle mahkûm edilmiştir. Babasız ve anasız kalışı da başka bir amnezidir.

Gecedegiden'in inadı olmayan karakterindeki bu hasar, dile değdiğinde aynı etkiyi yaratacaktır. Karakterin çektiği acıyı dil de çekmelidir, algısı devreye girecektir daima. Dolayısıyla Hüseyin Kıran'ın karakteri ile dil, aynı düzlemde bir arada yürüyecektir. Dilin ruhsal portresi; kalbi kırılan, yerde bırakılan, hayvan muamelesi görmüş bir zamana işaret edecektir: "Ayak parmaklarım çekiçle ezildi. Arkadaki bok çukuruna soktular kokuyorum diye hortumla yıkadılar, hortumun ucunda kesip

uzunca vurdular. Orada bazı şeyler karanlıktı."

Dil, görüldüğü üzere hiçbir şeyi bağışlamadan ilerler romanda. Küfreder, bağırır, çağırır, büyük bir öfkeyle ben buradayım, der. Karanlık zamanları işaret eder. Gözün bağlı olduğu vakitlerden devşirir cümlelerini. Güzergâhını durmadan tekinsiz mekânlara ve üstü örtülmüş zamanlara çeker. Boşluğa çarpar.

Belirsize bürünmüş karakterin çektiklerini romancı da dile çektirir gibidir. Azabını hem karaktere hem de dile okutur Hüseyin Kıran. Karakterin adının olmayışındaki benzer tavrı dile bir tanımlama getirmeyerek de yapar. Onu da kimliksiz, kimsesiz, anasız ve babasız bırakmaya çalışır. Dile ve karaktere günah döker neredeyse. Onları yan yana getirir. Lehimler. Karakterin üstünde gezinen kara bulutları, dilin üstüne de sürükler.

Bu bir Blanchot tarzıdır. Belirsiz personalarla dil arasındaki müphemliğe kör bir nokta ekler Maurice Blanchot. Özellikle *Karanlık Thomas* böyle bir algıyla donatılmıştır. Büyük bir evrenin içinde boşlukta gezinen insanın kayboluşu vardır burada. Yokluğun çarmıhı denilebilir pekâlâ. Hüseyin Kıran'ın bu romanında *Karanlık Thomas*'ta olduğu gibi anlatının nerede durduğunu, durması gerektiğini tam olarak bilemeyiz. Karakterler kaygan bir zemindedir. *Resul*'un boşluğa süzülüşü *Gecedegiden*'de devam eder. Bir korku tüneli gibi. *Resul*'deki zincire vurulmuş zihnin bağırtısı, *Gecedegiden*'de elbise değiştirerek bir çığlığa dönüşür. *Resul* ile başlayan kırbaç dil, *Gecedegiden*'de fazladan bir basınçla tazyiklendirilir âdeta.

"Küçük evin içinde mutfak salon tuvalet arasında kendimi bilmeden gidip gelirken defalarca duvara çarpar, yönümü bulamadan olduğum yere çöker, neden sonra kalktığımda daha iyi durumda olmadan sürdürürdüm bu şaşkın debelenişi, kendine ne yapacağını bilmezliği. Böyle günlerde yemek yapamazdım, yapsam yanardı; salona işte nedense dışkılar idrarlar içindeki halıyı temizleme ve yemek ve temizlik iyice karışırdı, karışık kafamın içinde ben insaniçineçıkmayandım." N

VEYSİ ERDOĞAN

Hüseyin Kıran, *Gecedegiden*
Ayrıntı Yayınları, Ocak 2011, 104 s.

Yerkürenin arka bahçeleri

Anlatı boyunca hikâyeye eşlik eden akvaryumlar, melek, tetra, japon balıkları ve lepistesler, Ölüm Evi sakinlerinin kaderini daha da görünür kılan bir büyütece dönüşüyor.

Mario Bellatin'in Türkçeye çevrilen ilk kitabı *Güzellik Salonu*, "Birkaç yıl oluyor, akvaryumlara olan ilgim beni güzellik salonumu rengârenk balıklarla süslemeye yöneltti. Bu günlerdeyse, salon, son günlerini geçirecek yeri olmayanlar için bir Ölüm Evi'ne dönüştüğünden…" diye başlıyor. Bu çarpıcı giriş okura, bildik bir metinle karşı karşıya olmadığını hissettiriyor. Anlatılanlar akvaryum ve balıklarmış gibi dururken geride, daha sarsıcı olanın varlığıyla irkiliyoruz; bir ölüm evine dönüşen güzellik salonu. Buraya kadar zihnimize çizilenler yazarın üslubunu duyuran yakıcı bir ilk nefes. Kalbimiz onun anlatımıyla iğnelenmeye hazır.

Kendi ülkesinde Honor Books in Literature ödülünü de almış olan *Güzellik Salonu* homofobik bir toplumun insan olma sınırlarını, aykırı olan üstünden, duygusal tanımlamalara girmeden aktarıyor. Kitabın başına Kavabata Yasunari'den alınan epigraf, içine yürüdüğümüz metnin kanatıcı olacağının habercisi: "Her türlü insanlık dışı davranış, zamanla insana dönüşür."

Okumaya başlamadan önce ağırlıksız bir dokunuşla elinizde duran kitap, bitirdiğinizde o tüketici aurayı üstünüze yayıp soluksuz bırakıyor. Muhteşem bir buluşa imza atan Bellatin, okuru sarsan bir dil, ayrıntı seçimi ve özenle kurulan atmosferle, kısacık ama etkileyici bir anlatı yaratmayı başarıyor. Görmezden geldiklerimizden biri –kadın elbiseleri giyerek sokaklarda seks yapan bir erkek– tam karşımızda duruyor. Kitabın sayfaları ilerledikçe bu sıra dışı karakter gelip karşımıza oturuyor, biz istemesek de o, karanlık dünyaların kapılarını, gözlerimize bakarak evimizin içinden açıyor. Bellatin'in başarısı, yarattığı yabancılaşmış karakteri okurun zihnine mıhlamasında yatıyor. Bu çarpıcı konuyu kahramanına acımadan, okurun acımasına da izin vermeden işlemeyi başarıyor. Hatta anlatıcıyı öyle bir yere taşıyor ki, çoğu zaman hovarda, duygusuz, dürtüsel davranışların ötesine geçemeyen biriyle karşı karşıyaymışız gibi… Başlangıçta, balıkları sevdiği için güzellik salonunu akvaryumlarla süsleyen, öldüklerindeyse onları klozete atıp sifonu çeken; kısa bir süre de olsa, duygusal bağ kurduğu genç adamın cesedini, yalnızca ortadan kaldırılması gereken bir kütle olarak gören; zevkleri sıklıkla de-

Vasco Szinetar ile (Caracas, 2008)

ğişen; Ölüm Evi'nde barınanlardan minnettarlıklarını, kendisinin ne kadar iyi göründüğünü ifade ederek yerine getirmelerini bekleyen birisi. Bunca şeye karşın sokakta ölmekten başka seçeneği kalmayanlara güzellik salonunu açan, onlara çorba pişirip çarşaflarını değiştiren, öldüklerinde onları gömen de aynı kişi. "Bir hastayı ilk kabul edişim yanımda çalışan bir gencin ricasıyla oldu. Daha önce Homokatilleri Çetesi ya da şehirde dolaşan saldırganlar tarafından yaralanmış birine yardım ettiğimizi anlatmıştım, ama o zaman tek yaptığım geçici bir barınak sağlamaktı. Yaralılar bir süre sonra kendi özgür iradeleriyle salonu terk ediyorlardı. Ama bu sefer iş arkadaşlarımdan biri, yakın bir dostunun ölümün eşiğinde olduğunu ve onu hiçbir hastaneye almadıklarını anlattı. Ailesi de hastayla ilgilenmek istemiyordu. Maddi olanaksızlıklar yüzünden tek seçeneği şehirdeki bir nehrin köprüsü altında ölmekti."

Anlatı boyunca hikâyeye eşlik eden akvaryumlar, melek, tetra, japon balıkları ve lepistesler, Ölüm Evi sakinlerinin kaderini daha da görünür kılan bir büyütece dönüşüyor Bellatin'in dilinde.

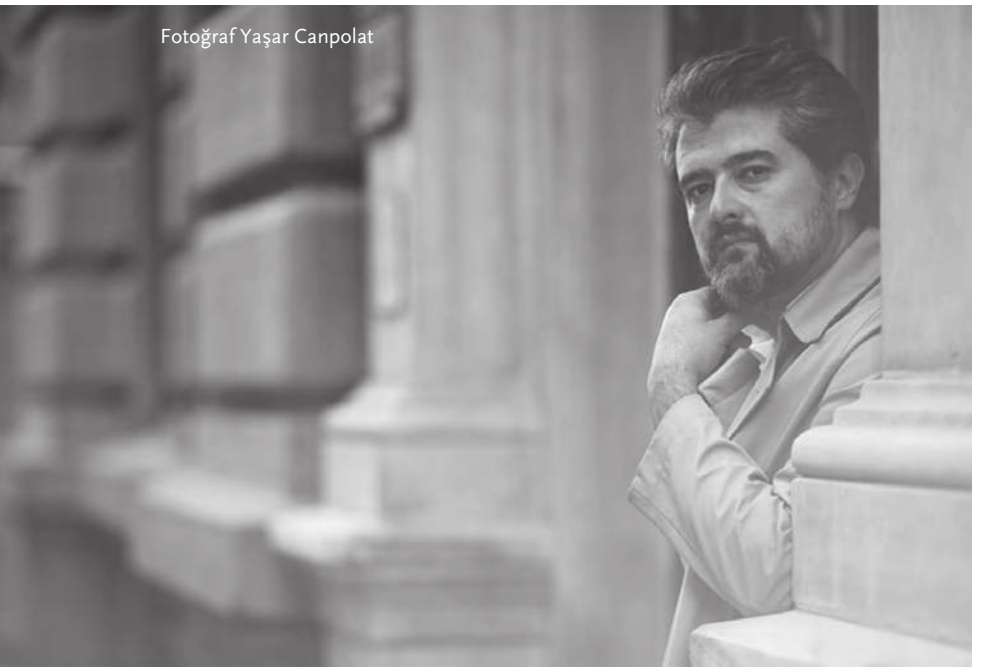
Bellatin, okuruna, yarattığı karaktere yakınlaşma şansı vermiyor. Bu da ustaca gösterilen yaraya dokunma, kitabın sayfalarını hafifleyerek kapatma ihtimalini ortadan kaldırıyor. Oraya, yerinize çökertilip izleyici kılınıyorsunuz. Ve yazar, kitabın ortasındaki kendi fotoğrafından, sol elinin boşluğuna metal kanca takılı bir adam olarak gözlerinize bakıyor. Üstünde düşünülmesi gerekenlerden biri de Bellatin'in kitabın ortasındaki bu fotoğrafı. Bu bir meydan okuma, yarattığı karakterle el ele verip dayatılanlara "karşı durma" eylemi olabilir mi?

Bu can yakıcı kitap Nilgün Marmara'nın "Düşü Ne Biliyorum" adlı şiirindeki şu dizelerle kapatıyor zihnimde açtığı kapıyı: "Ey, iki adımlık yerküre / Senin bütün arka bahçelerini gördüm ben!"

Ve bu defa arka bahçeyi gören, kadın gibi hissettiği için itilen bir erkek. N

ŞENAY EROĞLU AKSOY

Mario Bellatin, *Güzellik Salonu*
İspanyolcadan çeviren: Şevin Aksoy
Notos Kitap, 2011, 55 s.

Fotoğraf Yaşar Canpolat

Ölümcül yalnızlığa itilenler

Öykülerinde LGBT bireyler ile aile içi cinsel şiddete uğramış kadın ve erkek karakterlere de yer veren Yalçın Tosun, üstünde sıklıkla kalem oynatılmayan bu alanlara cesaretle giriyor.

Yalçın Tosun'un *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler* adlı ilk öykü kitabının verdiği haz zihnimizde demlenip durmuştu. *Peruk Gibi Hüzünlü*'yü heyecanla bekliyorduk.

Yalçın Tosun, kitaplarına ilgi çekici adlar seçiyor. Kitaba adını veren şiirin dizeleriyle açılan dört bölümde, toplam on altı öykü var. Bu öykülerin –yanılmıyorsam– on tanesini dergilerde okumuştum. Ancak yine de yazarın kitabına alacağı öyküler, serüvenine seçtiği öyküler demektir.

Kitabın ilk öyküsü "Muzaffer ve Muz" ilk kez 2008'de yayımlanmış. *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler*'deki öykülerle yakın bir anlatım ve kurgu tekniğine sahip. İlkgençliğin ölümcül yalnızlığındaki iki gençten Ali, Muzaffer adını verdiği bir şempanzeyle dostluk kurmuş, onunla konuşmak için sık sık hayvanat bahçesine gidiyor. Bu kez, öykü anlatıcısı olan arkadaşı da onunla birlikte. Hayvanat bahçesine giderken, otobüs yolculuğu boyunca öteki insanların gözlerinden kendilerine bakan anlatıcının, bu arkadaşlığa rağmen Ali'den daha yalnız olduğu seziliyor. Ali'ye istediğince yakın olamayışı, Ali'nin görece daha sağlam ve güçlü duruşu, kadınlarla ilgili –asılsız da olsa– bilgi ve deneyimi, hiç parasız kalmaması da bu duyguları besliyor. Şempanzenin öldüğünü öğrendikten sonra anlatıcının, yanlarında getirdikleri muzları yemeye başlaması, sembolik olarak Muzaffer'in yerini alma isteğini somutluyor; Ali'ye daha yakın olabilmek adına belki şempanze olmaya bile razı. Yazar, bitimsiz ergenlik bunalımını ve yalnızlığını ince ince örerken ironiyi elden bırakmıyor. Anlatıcı, sesini yükseltmeden, hiçbir ayrıntıyı vurgulamadan öyküyü biraz da okura bırakıyor. Böylece okur da etkin olarak öykü yazımına katılmış oluyor.

"Onat'ın Odası" kitabın en güzel öykülerinden. İlk kez yayımlanan bu öykü, yine bir ilkgençlik öyküsü. Sözcükleri olmayan o bildik duygulardan değişimin, bir yetişkine dönüşmenin acemiliği ve onulmaz mutsuzluğu ustaca kurulmuş. Bu duygulanımların içinde öykü kişisiyle birlikte hiçbir yere sığamama duygusuna ve "mümkünlerin içinde bir mümkünün" sürekli çağıran sesine kulak verip hiç dinmeyen gitme isteğine biz de boyun eğiyoruz.

Yazarın metni ve okuru unutup anlatmanın coşkusuna kapılması –belki romanın değil ama– öykünün baş düşmanı. Bazen bu coşku, metni öykü türünden koparıp hikâyenin kollarına atıyor. Çünkü öyküyü klasik hikâyeden ayıran, eksik bıraktıkları, boşlukları, anlatmadıkları değil midir? Kitaptaki ikinci öykü "Altın Günü" işte bunları düşündürüyor. Klişe apartman komşulukları, hepsi ille de garip ama karikatürize edilmiş, umutsuz kadın karakterler… Zaten bildik bu kişileri yazarın uzun uzun anlatmaya dalması okuma hevesimizi kırıyor. Bazı ayrıntılarsa inandırıcılığı tartışılacak oranda abartılı. Meyhanede, gördüğünü duyduğu anda elindeki bardağı düşürmesi gibi…

Senaryo tekniğiyle desteklenen "Yakup'un Bulduğu" adlı öykü, güçlü atmosferi ve nahif havasıyla okuru serüvenine çağırıyor. Bu öyküyü güzel kılan, Yakup'un ne bulduğunu bilmiyor oluşumuz, çünkü tam da o noktada katılıyoruz öyküye. Ancak, yazar birden düş kırıklığına uğratıyor bizi ve öyküyü bitirmesi gereken yerde, zaten sezdiğimiz bir şeyi üstüne basa basa

tam üç kez söylüyor: "Olmuyordu işte. Ne kadar zorlarsa zorlasın hafızasındaki boşluk dolmuyordu. … Sanki beyni gecenin en önemli kısmını almış, en derinlere itmişti. O yaz gecesini özel kılan ve aklına getiren her neyse su yüzüne çıkmamış, kendini yazdırmamıştı."

"Muhayyel'in Aradığı" ise bu açıdan bakıldığında yeterince söz söyleyip susmayı bilmiş, güzel bir öykü. Kurgu bileşenleri tam yerinde ve zamanında gelip karışıyor anlatımın akışına.

"Üç Adamlı Zaman"da, anlatının zaten sezdiğimiz meselesini yine öykü kapanırken ayrıntılarıyla okuyoruz. Oysa yemekte Erinç'in, babasına kıvılcımlar saçan bakışları, gecenin sonunda titreyerek ağlaması, Mahir'e babasından daha önce hiç söz etmemiş olması, babasıyla geçmişte yaşadıklarını tahmin etmek için yeterli değil mi?

Öykülerinde LGBT bireyler ile aile içi cinsel şiddete uğramış kadın ve erkek karakterlere de yer veren Yalçın Tosun, üstünde sıklıkla kalem oynatılmayan bu alanlara cesaretle giriyor. Bununla birlikte bu karakterleri derinlemesine işlemeden bırakıyor. Daha çok, konunun ilginçliğine kapılıyor. İlk kitabındaki "Kıpırtılı Bir Yorgan" adlı harika öyküyü bilen biri olarak bunun yazarın bilinçli tercihi olduğunu sanıyorum.

Peruk Gibi Hüzünlü Yalçın Tosun'un yazınsal serüveninde önemli bir yerde duruyor. N

PELİN BUZLUK

Yalçın Tosun, *Peruk Gibi Hüzünlü*
YKY, Ekim 2011, 115 s.

Yazmasam ölecektim...

Yeni kişiler ortaya çıktıkça yazar ben'den uzaklaşır. Baktığı her yerde yeni şeyler görür, hafıza tazelenir. Çay gibi… Şimdiden geçmişe doğru akmaya başlar zaman.

Önce çift yönlü bir boşluğa açılır her şey. İki boşluk arasına sığan tek şey kelimedir. Şey: Özne'nin karşısında konumlanarak kavramlaşan şey'dir.

Bir şey'le başlar her şey!

Şu dünyada baştan çıkaran pek çok şey'e rağmen, o şey ağır basınca, göz kelimeyi arar. Kelime hislenince, insan yazmaya yazgılı olur. Lakin yaşlı edebiyatın değinmediği konu kalmamışsa, hissedilen önce de hissedilmişse, kelimeler tüm boşlukları doldurmuşsa…

Mutlaka öyküsünü bekleyen bir şey'ler olmalı diye yola çıkan Umut Y. Karaoğlu'nun Sıcak Nal dizisinden çıkan kitabı *Deli Heybesi*, gözün

oyunlarıyla kelimeleşen on yedi şey'in öyküsünü taşır. İlham öcüsü'nün tehdidiyle masaya oturan yazar, yazmanın delilik sayıldığı bir çağda, "Yazmasam deli olacaktım" diyemez. Çünkü yazmazsa ölecektir. "Biraz şans, biraz sezgi…" Her şey yaşamak için… Tedirginlik, heyecan, yazılan, bozulan… ne varsa ortadadır. İki gözlü heybeyi açan okur, şey'lerin kelimeleşmesini anbean izler. İlk şey'in beyne sıçramasıyla başlar her şey. Göz şeyle karşılaşınca zihin kendini geçer; yaratının sınırlarını zorlar. Çoğalmaya başlar her şey.

Şey, hikâyede gizli öznesini arar, yüklemi yazmak olan cümleye sığmak için.

Anahtar kelime: şey

Öyküler birbirine kelime yoluyla bağlansa da birbirinden bağımsızdır. Öykülerde anlatıcı, öcü/öççü ve zaman zaman görünüp kaybolan isimli/isimsiz kişiler vardır. Yazar ilkin "kol saati"ne bakıp karanlıkla boy ölçüşür. Işığın etkisinde kendisi olan şey'ler, karanlıkta değişerek yeniden anlamlanır. Yazmak için aydınlığa muhtaç göz, şey'lerin karanlıktaki görünümünü saklamak ister. Ve öcünün sesi duyulur: "Bu gece karanlıkta yazacaksın."

Karanlık siyah bir pardösüye dönüşür, "kol saati" ise "el aynası"na… "Aynaların belleği olmaz" diyen anlatıcı, edebiyatın belleği sayılan türe gönderme yapar. Türünü arayan metin anlatıcının omzuna konan hissin tutunma çabasına el uzatır. "… 'ben' diyegeldiğim şey bu boşluğun içine inşa edilen bir yapıymış; bellek onun içine atılan yaşantılardan, görüntülerden ibaretmiş gibi, bu savaşımdaki kayıplardan, yaralardan, umutlardan, zaferlerden mürekkep, silik kopuk bir dizgi görebiliyorum yalnızca."

Bahaneyle başlayan şey bahanesi olur yazının. Ayna'nın yerini "ayakkabı teki" alır. Yürümek zordur ayakkabı tekiyle. Topallamak kaçınılmazsa da ayakkabı yolların tozunu alır. Tozutan şey boşluğa dolar. Hikâyesi yazılınca öteki tekini bulmuş gibi sokağa fırlar. Ayna orta yerinden çatlar. Gecelerde gelen öcü gündüze de el koyar. Öykücünün gecesi gündüzü birbirine karışır. Nerede olduğun, ne iş yaptığın önemini yitirir. Beklenmedik bir anda, "Ne görüyorsun?" diye soran öcü, "İyi bak," diye ısrar eder. Bakılan şey gizemini soyunur; ansımayla karışıp su gibi akıverir "musluk"tan. Korku yerleşir altmetne. Konu yüzünü edebiyata döner: yazılmış bir öyküyü yineleme korkusuna; nasıl anlatsam kaygısına.

Korkuyu sökecek bir alet arar anlatıcı. Çünkü'lerin öyküsü başlar. Çocukluğun muhtaçlığı devreye girer. Çünkü korku çocuklukta ekilmiştir bilinçaltına, artık yüzeye çıkmalıdır. "Çünkü" unutmanın yolu hatırlamaktan geçer. İşte o an el, acı içinde "çay bardağı"nı kavrar. O ele yabancılaşan anlatıcı, ben'e karşı başka bir ben geliştirir. Çünkü'ler ama'ya dönüşür. "Ama hangi rahatlık bir vazgeçişi, hangi ev duvarlarını getirmiyor ki beraberinde?"

Yeni kişiler ortaya çıktıkça yazar ben'den uzaklaşır. Baktığı her yerde yeni şeyler görür, hafıza tazelenir. Çay gibi… Şimdiden geçmişe doğru akmaya başlar zaman. "Dönüp dolaşıp kendimize konuyoruz" cümlesiyle anlatıcı-yazar yeniden kendine varır. Ve bir "izmarit" düşer önüne. İçilmiş sigara, yaşanmış ve anlatılmayı bekleyen öykü gibidir. Şişe toplamak isterken izmarit öyküleri yazılır. "Bira şişesi" ilhamın kaçtığı yerde yetişir; sarhoşluk metindeki dağınıklığın bahanesi oluverir. Yazar boşluğu doldurmak için metne parantezler açar. Her öykü bir öncekini yanına alır, belli başlı sabitlere tutunarak ilerler. İlham öcüsünün öyküleri bittiğinde hâlâ net karakterler çizilmemiştir. Akmayan zaman ve dağınık olaylar, mekânın şeylere bağımlılığını doğurur. İkinci bölüm başlar: II. Göz (Yarım Kalan Adamın Öcü)

Başımıza harf yağacak!

Yarım Kalan Adam'ın "başla", "çevir" buyrukları arasında yazar metni kurmaya çalışır; öcü öç'e dönüşür. Elindeki malzemeler: "kısır döngü, tükeniş, yarım kalmışlık, tek düzelik". Adam intikamında ısrar ettikçe anlatıcı inat eder. Yuvarlanan "tenis topu" ikileme sokar anlatıcıyı. Çünkü "tenis topu" hikâyedeki kedi gibi, yazma eylemini ve zamanı tırmalayan engellerden biridir. "Dikiş ipi" yardımıyla yazıya bağlanan anlatıcı, "çamaşır ipi" yüzünden boğulma tehlikesi geçirir. Yazıya yazgılı his "çakmak" öyküsü biterken yanıldığını anlayarak ç'sini "çekmece kulpu"na bırakır. Harfler düştükçe zaman/mekân belirginleşmeye başlar. Her harf ekmek parçasına dönüşerek varoluşsal bir boyut kazandırır metne: "söz mü, imge mi? ekmek mi, bilgi mi?" Anlatıcı, bir harf verenin kulu olmasa da müteşekkir olur. "Metro Jetonu" öyküsünde, aklı sahilde bedeni yazı işlerinde olan adam, pratik masayla teorik masa arasında yazdıkları için onay beklerken, anlatıcı özeleştirisini yapar.

Deli Heybesi'nden düşenler yazma eylemini konu edinen metinlerdir. Öyküleme tekniği açısından okunabilecek deneysel hikâyeler… Yazar okura son kez "kan çanağı" gözlerle bakar ve üçüncü göz hikâyeleri biter. Gerisi his, çevirin!

ARZU EYLEM

Umut Y. Karaoğlu, *Deli Heybesi*
Komşu Yayınları, 2011, 112 s.

İnan Çetin

Berkant Akkuş

"Eller" etkileyici atmosferiyle dikkat çekiyor. Yoksulluktan hiç söz etmeden yoksulluğu etkileyici bir biçimde anlatmanız övgüye değer. Ancak bu etkileyiciliğin –yalnızca konuya dayalı bir etkileyicilik olduğundan– bir ayağı eksik kalıyor. "Eller"in açık ve etkileyici hikâyesini dil'in etkileyiciliği ve hazzına denk düşürmekti yapmanız gereken: Yeterince kışkırtıcı olan konuyu dil işçiliğiyle zenginleştirmeniz öykünüzü daha güçlü yapabilirdi.

Can Öktemer

Öyle anlaşılıyor ki bir oturuşta yazıp bitirmiş ve bir daha da gözden geçirmemişsiniz öykünüzü, oldukça çok yazım ve ifade bozukluğu var, ilk tümcesinden başlayarak. "Ayten Artık Burada Oturmuyor"un temel eksikliği bu değil elbette, sözünü ettiğim yazım ve ifade bozukluklarının üstesinden kolayca gelebilirsiniz. Öykünüzün konusu güzel, yıllar sonra platonik aşkını itiraf eden anlatıcının içtenliği de. Ancak bir aşkın kuru bir dille anlatılması ne ölçüde edebi bir nitelik taşır? Yazınsal dil ile gündelik dil arasındaki ayrımı kuşkusuz biliyorsunuzdur, ama yine de bu konuda size yol göstereceğine inandığınız yazarları okuyun derim, yararını görürüsünüz.

Ceren Tutar

"On" farklı şeyler söylemek istese de tekdüze anlatımın tuzağına düşmüş bir öykü. Hep aynı tonda art arda sıralanmış düşünce-sorudan ibaret. Fikir güzel, ancak bu fikri işlemek için temiz ve düzgün dilinize bir devinim alanı sağlamanız gerekirdi ki bunu yapmamışsınız. Size öğüt verecek değilim elbette, ama bu önerilerimi değerlendireceğinizi umarak, "Hayal oyunu" ya da "Hayal ödevi" fikriyle başlayan "On"u bu düşüncelerle değerlendirip şu soruyu sorabilirsiniz kendinize: İşitilmedik bir tonda söyleyerek yeni bir anlatım dili yaratabilir miyim?

Didem Esen

Güzel bir tümceyle açılıyor "Cesaretin Yoksa". Kendini eskimiş hisseden anlatıcının bundan sonraki düşünceleri ve sözleriyse oldukça beylik. Seçtiğiniz konunun ayrıntılarını iyi seçmekte ve seçilen ayrıntıları ölçülü ve güzel kullanmada aceleci davranmışsınız sanki. Bir sayfalık öykünüzde her tümcenin etkisini, sonraki tümce ve düşüncelerle bağını iyi analiz etmenizi öneririm. Bu size şunu kazandıracaktır kanımca: Tıpkı eskimiş giysi gibi bıktırıcı, kalıplaşmış söylem ve sözlerin öykünüze sızmasını önleyebilirsiniz; yeni bir yapıya, hiç kuşku yok ki, yeni deyişle başlamak her zaman size güven ve özgünlük verecektir.

Emre Erbatur

Anlatıcının ruh halini iyi anlatan "İşkence" bu yönüyle başarılı bir öykü. Dili etkili kullanmanız ve güzel benzetmeleriniz de övgüye değer. Ancak İnsan Hakları Beyannamesi'nin okutulması üstüne kurulan ve öğretmenin monologlarıyla ilerleyen öykünüzdeki en önemli eksiklik bence "kör parmağım gözüne" misali sahnelerin yaşanmış olmasıdır. Bunları tek tek saymayacağım, bunların neler olduğunu tahmin edebilirsiniz; örnekse, güzel kızın sınıfa girmesi ve yaşananlardır. Bu benim fikrim, katılmayabilirsiniz, ama şunu hatırlatmamda yarar var: Dilin arzulanması ağır basar edebiyatta, ama bir tür değer de buna eşlik eder.

Esra Karaduman Okay

Fikir oldukça parlak. Canlı ve hüzünlü bir anlatım; dili düzgün, temiz "Sınıf"ın. "Mezuniyet" bölümüne kadar her şey usulca akıp gidiyor, merak ve benzeri duygularla okuru diri tutmasa da. Sonrasındaysa nedense aynı anlatım başka bir biçimde yineleniyor. Anlatıcı farklı, ama dil aynı, duygu aynı ve hatta söylenenler de aynı. Bence şunun üstünde düşünmelisiniz: Bir edebi metindeki zevkler nelerdir? Ve zevki aşan durum nasıl yaratılır bir edebi metinde? Ve elbette bu sorular sizi ilgilendiriyorsa…

Eylem Ata Güleç

Öncelikle "Eşik"in usta işi finalinin iyi olduğunu belirtmeliyim. Güzel bir bitiş tümcesi. Ancak daha öncesinde anlatılanların bu tümceyle bir "kan bağı" yokmuş gibi, herhangi birine bir olayı anlatırcasına yazmışsınız. Her tümcenin son tümce kadar etkileyici ve çağrışımlarla dolu olmasını hedeflemeliydiniz, çünkü öykünüzde olaylar, durumlar değil, bu olayların, durumların ardındaki saklı gerçek daha önemliymiş gibi… Birinin okulda nöbet tutması, nöbette yaptığı sıradan işleri, Gülenay'ın pamuk parmakları beni ilgilendirmez örneğin; Gülenay'a "güzel mi güzel" demeniz de gözümde onun canlandırmam için kurulmuş bir tümce olamaz. Ama Gülenay'ın "ruhunun gittikçe çoğalan ihtiyaçları yüzünden gittikçe gergin olduğunu ayrımsamam vb." beni bir okur olarak ilgilendirir.

Fatih Yiğitler

Resimle iyi bir ilişki kurduğunuzu söylemeliyim ilkin. Yaratıcı. Anlatımınız güzel, diliniz temiz ve sade, süslemelerden, gereksiz benzetmelerden uzak. Bu sayıda değerlendirdiğim öykülerden "Bit" bu özelliğiyle öne çıkıyor. Bana göre, İbrahim'in "bit" kontrolünde zıvanadan çıkmasını biraz abartmış, olayı biraz karikatürize etmişsiniz. İbrahim'in,

"Önümde eğil…" diye bağırması, sonra pencereden atlaması, sonra ayağa kalkıp arkasından kimsenin gelmediğini görmesi vb. Yanılıyorumdur belki, ama bir de bu gözle okuyun öykünüzü.

Harun Korucuoğulları

"Kısa Bir Gün" kurgusuyla göz dolduran bir öykü. Delikanlı ile yaşlı adamın gerilimli karşılaşmaları ve öncesindeki merak duygusunun iyi anlatılması övgüye değer. Öykünüz karşıt iki öğeyle, yani gençlik ile yaşlılık, yaşam ile ölüm gibi sağlam iki paradigmayla işliyor; aynı oranda bölünmüş bir kişilik, basit çelişkilerden kaynaklı değil, sanki dağılıp saçılmış bir kişiliğin işaretleri de önem taşıyor öykünüzde. Ancak siz, bu ikincisini nedense es geçip öykünüzün sonunu başka bir yöne çekerek bağlamışsınız. Fotoğrafla ilişkilendirmek için bu yolu seçmiş olabilirsiniz, ancak bence bunu yaparak öykünüzdeki gerilimi de düşürmüşsünüz. Bunu bir eksiklik olarak söylemiyorum elbette, yalnızca bir öneri. Üstünde düşünülmesi gerekir mi?

Hasan Çapik

"Uyurlar İmparatorluğu"nun en başarılı yanı içinde barındırdığı güzel buluşlar. Özellikle rüya kısmında. Öyküye aile içindeki huzursuzluktan başlayıp okuldaki felsefe dersinde yaşananlarla devam ediyorsunuz ve sonra sanki bu konuyu bir kenara bırakıp fotoğrafla ilintili bir rüya giriveriyor araya. Öykünüzün kurgusunun zayıflığı hemen göze çarpıyor. Son tümce durumu biraz kurtarmış olsa da yeterli değil bence. Bunun yanı sıra, güzel bir anlatım ve temiz bir dili var öykünüzün.

Melike Diler

"Ömer'in El Örgüsü Süveteri"nin anlatıcısı düşüncelerini anlatmada oldukça başarılı. Özellikle italik paragraflar bu yönüyle göze çarpıyor. Ömer'in sünepeliğini, zayıflığını ya da her nasıl tanımlıyorsanız bu durumu kapsayan sahnelerin zayıflığıysa öykünüzün başlıca eksikliği. Bence, bu sahnelerin güçlü olması, Ömer'in süveterinden çok daha önemli olmalıydı. Bunun yanı sıra bazı tümcelerinizdeki ifade bozukluğu da bir başka sorun. Örneğin; "Ben ise, öğretmen masasının önündeki sıranın en arkasında, kalorifer peteğinin dibine kedi gibi sokulmuş, ruhumu üşüyordum." Bu tümcedeki "ruhumu üşüyordum"u anlamadığım gibi, metninizde buna benzer başka hatalar da var. Bunlar bir klavye kazası ya da kalem kazası değilse, sizi uyarmakta yarar gördüm.

MEHMET KARAMAN

Müge İbrikçi

Bir hevesin yaşanması üstüne kurulmuş "Çocukluk"un hangi kaygılarla yola çıktığı açık, ne anlattığı da. Ancak daha öykünün başında belirttiğiniz gibi, "Kafka'nın *Dönüşüm* kitabındaki Gregor Samsa, bir gün böcek olarak uyanıyordu ya, işte ben de bir günde yetişkin olmuştum" sözünün gereğini yeterince yerine getirdiğinizi düşünmüyorum. Bunun birinci nedeni, bu tür öykülerde karakterin canlılığı, mekân duygusunun yaşanır olması oldukça önemlidir ki sizin öykünüzde bunlar zayıf. Aksini de yapabilirisiniz ki o da, dile dayalı bir güçle mümkün. Dilinize gelince, küçük kusurlarınız dışında örneğin "çok da" yerine "çokta" yazmak gibi, diliniz düzgün, temiz. Bu yetmez elbette. Yazınsal dil üstüne daha fazla çalışmalısınız bence.

Nurullah Çorakyer

"Kutsal Yargı" bir düşünsel metin ki birçok şeyi iki sayfaya sığdırabilmişsiniz. Güzel ama ne anlatmak, nereye varmak istediğinizi anlayamadım. Bu, öykünüzün soyut, bazen absürd bir kisveye bürünmesinden değil, tersine. Doğrusu, anlatıcının öyküdeki düşünsel çabası ve birbirinden oldukça uzak gibi duran pek çok şeyi bir arada anlatması takdire değer; ne ki bu çabayı sekteye uğratan ve sözlerin etkisini, gücünü kıran ne? Bence, çok fazla şey söylemek istemeniz. Dizginleyemediğiniz her şeyi anlatmak isteğiniz. Böyle olunca, öykünüz laf kalabalığına boğulmuş gibi.

MEHMET KARAMAN

Oğulcan Yazıcı

"Nimbostratus Ağıtı" güzel bir tümceyle açılıp merak duygusunu yükselterek süren bir öykü. Güzel bir diliniz var, yalın. Konuyu işlemeniz, metindeki örgü vb. her şey yerli yerinde. Ancak öykünüzün eksiklikleri de var: Bunlardan ilki, ikinci paragrafındaki uzunluk ki bana göre gereksiz bir uzunluk bu. İkincisiyse, öykünüzdeki bazı tümcelerin karşılığının olmaması: "Şehrimiz ve evimiz, geçmişimiz ve gelecekteki anılarımız, acılarımız, ihtişamımız ve sefaletimizle beraber, affedilmez bir günahın içinde kavrularak yok olup gitmişti." Bu sözün neden edildiği, karşılığının ne olduğunu bilmiyoruz örneğin. Öğretmenin neden okuldan götürüldüğünü de bilmiyoruz. Yalnızca öykünün adıyla yetinmeli miyiz yoksa?

Seher Uysal

"Dört Mevsim"in abartısız anlatımı güzel. İki çocuğun başından geçen bir günü çok güzel anlatmışsınız. Finaliyse, öykünün en başarılı yanı. Kuşkusuz öykünün başlangıcındaki sahne bu finalin tetikleyicisi. Ancak öykünüz bütün bu özelliklerine rağmen bir hamlık da taşıyor. Bence sorun dili yalnızca bir iletişim aracı olarak görmenizde, oysa dilin inceliğinin gizine varmaya çalışmalısınız ki edebi tadı, yani dilin bize yaşattığı –özellikle kısa öykülerde– hazzı bulabilesiniz. Dile daha çok önem vermeniz daha iyi öyküler yazmanızın yolunu açacaktır size.

Sevda Erel

"Düşler Ülkesine Mavi Bir Yolculuk" art arda bir sürü düşünceyle açılıp öyle devam ediyor. Sonra bazı kültürel öğeler serpiştiriliyor metne, ama anlatım biçimi bir tür yakınmayla, sayıp dökmeyle aynı biçimde sürüyor. Örneğin metniniz şu tür tümcelerle baştan aşağı kuşatılmış: "İstediğimiz ahlar, vahlar, ağıtlar değildi. İstediğimiz yaşamın acımasız, adil olmadığını söylemeleri değildi. Düş bulutlarımızı dağıtmasınlar istedik." Böyle olunca aslında öyküyü anlatma fırsatını tanımamışsınız kendinize. Tabii öykünün son paragrafı hariç. Sanırım anlatmak istediğiniz öykü de orada gizli kalmış.

Şeyda Eken

"Aynı Hayat, Aynı Mutsuzluk" geniş bir zaman dilimine yayılıyor, bizi de Narin'in anıları aracılığıyla bu zaman diliminde gezindiriyor. Peki ama bu özlem ve sizin ifadenizle "kan uyuşmazlığı" nedeniyle geçmişin dökümünü yapan Narin'in kısa bir zaman dilimine odaklı olarak bunca şeyi iri sözlerle anımsaması yeterince etkileyici mi? Bence hayır, yeterince etkileyici değil. Çünkü ince ayrıntılara odaklanmak yerine bir anımsama seline kapılmışsınız. Doğrusu, anlatımınız hoş, diliniz temiz ve tumturaksız, güzel. Ancak bu dilde bir sözcük-düşünce müziği eksik, edebi tat, sözcüklerin büyüsü.

Yeşim Akçagün

"Sevgi" iyi bir başlangıç paragrafıyla açılıyor. Sonra babanın öğretmenle konuşması ve söylediği sözler de aslında öykünün sonrası için bir ipucu veriyor. Güzel. Okulda öğretmenle anlatıcı arasında yaşanan gerilim ve bundan yola çıkılarak "sevgi" üstüne söylenenler ve elbette Oğuz ve anlatıcı ilişkisi… Ancak öykünüzün sona doğru zayıfladığını söylemeliyim. Belki de hayal fikri iyi bir seçim olmamış "Sevgi" için. Varoluşsal kaygıyı bu şekilde dile getirmenizse, bu tür bir öykü için oldukça ağır bir yük.

Zeynep Sarhan

Öykünüz bu sayıda değerlendirdiğim öyküler içinde öne çıkıyor. Anlatıcının kendine yabancılaşması fikri oldukça güzel. Biçimsel bir destek öykünüze çok şey kazandırabilirdi. Örneğin "ben" ve "o" anlatıcısının aynı ses olmasına karşın farklı bir tonlaması var. Bunu daha güçlü hissettirecek yollar bulmalıydınız kanımca. Bu durumuyla sanki araya serpiştirilmiş birkaç aykırı tümce gibi duruyor "o" sesinin tümceleri. Zevkle okudum öykünüzü, daha iyilerini yazabileceğinizi gösteren bir öykü "Pervaz". N

NOTOS KİTAP

Edgar Allan Poe
Morgue Sokağı Cinayeti

Ürkünç, gizemli, gerilimli, benzersiz...

"Çağımızın en güçlü yazarı..."
"Sarhoş, yoksul, ezik, dışlanmış Edgar Allan Poe, dingin ve erdemli bir Goethe'den ya da Walter Scott'tan çok daha fazla hoşuma gidiyor. O ve onun gibi özel yapıdaki adamlar için şöyle diyeceğim: 'Bizler adına acı çektiler.'"

– Charles Baudelaire

Morgue Sokağı Cinayeti'ndeki öyküler, İngilizce asıllarından ve Memet Fuat'ın yazara bağlılığı en önemli ilke kabul eden anlayışıyla çevrilmişir.

"Garip, dengesiz ve saplantılarla dolu yapısının kendini cinayete ya da deliliğe sürüklemesini önlemek için, Poe'nun elinin altında bir başka zehir vardı. Herkesin aynı rahatlıkla kullanamayacağı bir zehir: Güzel ve özenli yazısıyla, arada bir derin üzüntüsünden sıyrılmasını sağlayan, ürkünç, kasvetli ama avutucu imgeleri kâğıda döktüğü mürekkepten söz ediyorum."

– Marie Bonaparte

142 sayfa
13*19,5 cm
Şubat 2011
22 TL
ISBN 978-605-5904-42-5

Genel Dağıtım: **Alfa Dağıtım T** 0212 513 34 20 - **F** 0212 519 33 00

Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?

André Kertész, *Chez Mondrian*, 1965.

Notos'tan genç yazarlara çağrı.

Öykü yazma tutkunuzu yönlendirebileceğiniz bir alan, kendinizi dışavurabileceğiniz bir zemin bulamıyor, yazdıklarınızı nasıl değerlendireceğinize karar veremiyorsanız, **Notos** sizin için uygun bir yol açıyor.

Notos'un her sayısında duyurulan bir konuda yazılan öykülerin değerlendirilmesi sonunda seçilen bir öykü, dergideki öteki öykülerle birlikte yayımlanıyor.

Genç yazarlar bunu bir yarışma olarak düşünebilir, ama öteki öykücülerle değil, her genç yazarın kendiyle yarışması. İlgi ne çok olursa, seçilen öykü de o denli güzel olur.

Yukarıdaki fotoğraftan çıkarak yazılıp bize gönderilenlerin değerlendirilmesinden sonra seçilen öykü, **Notos**'un Nisan-Mayıs 2012, 33. sayısında yayımlanacak.

Fotoğrafın derinliğine ne denli yaklaşılırsa, yazılacak öykü o denli başarılı olur.

Her ânın, her fotoğrafın ya da resmin öyküsü yazılabilir. Konumuz bir fotoğrafın anlattıklarıysa, önce verilmiş bir andan çıkılacak, ama öykülerin başarısı, o ânı sonra kurmacaya dönüştürme ustalığına bağlı olacaktır.

Katılımcıların göz önünde tutması gereken ilkeler

1. Öyküler, editor@notoskitap.com e-posta adresine, *Bu fotoğrafın öyküsünü yazar mısınız?* başlığıyla ve öykülere ad verip yazar adı aynı sayfada belirtilerek gönderilmelidir.
2. Yazılacak öyküler 400-900 sözcük arasında olmalıdır.
3. Öykülerin son gönderilme tarihi 1 Mart 2012'dir.
4. Katılımcılar gerçek adlarını kullanmalıdır.

•Yayımlanmak için seçilen öykünün yazarı 1 yıllık **Notos** aboneliği ve **Notos Kitap'**tan kitap armağanı kazanır.